พลังชุมชนท้องถิ่น ร่วมใจสู้ภัยพิบัติ

"จัดการภัยสุขภาวะ"

บรรณาธิการ ปรีดา คงแป้น
จำนงค์ จิตรนิรัตน์
พิชยา แก้วขาว
ไมตรี จงไกรจักร์

กองบรรณาธิการ พิชิต ไพศาลโอภาส
อำนาจ จันทร์ช่วง
ปนัทดา ทัศศิริ
สุภาภรณ์ จรูญรัตติกุล
จิรวรรณ ชูชำนาญ

จัดทำโดย มูลนิธิชุมชนไท (Chumchonthai Foundation)
เลขที่ 11 ซอยบ้านสีส้ม ถนนกรุงเทพกรีฑา
ห้วยขวาง เขตบางกะปิ กทม.

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

ปาฐกถาพิเศษ โดย **ดร. ม.ร.ว. อคิน รพีพัฒน์**
ประธานคณะกรรมการมูลนิธิชุมชนไท
ในเวที **“บทเรียน...สู่นโยบายจัดการภัยพิบัติแห่งชาติ”**

ความจริงภัยพิบัติในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา เกิดขึ้นถี่และมากขึ้น รุนแรงขึ้น ทั้งโลก ทั้งแผ่นดินไหว พายุ น้ำท่วม ได้เกิดขึ้นเรื่อยๆ คิดว่าธรรมชาติกำลังสั่งสอนเรา มนุษย์ได้ทำกรรมกับธรรมชาติเป็นอย่างมาก มนุษย์ขูดรีดธรรมชาติได้ทุกอย่าง การเกิดพิบัติภัยที่จริงแล้วเกิดจากมนุษย์ได้ทำขึ้น

เมื่อก่อนเมืองไทยไม่มีภัยพิบัติมาก เพราะการอาศัยอยู่กับธรรมชาติ แต่ระยะหลังตั้งแต่สึนามิเป็นต้นมา ได้เกิดภัยพิบัติทั้งพายุ ดินถล่ม มาถึงมหาอุทกภัยเมื่อปี 2545 คิดว่าธรรมชาติเตือนเรา ไม่ให้เราหลงระเริงแข่งขันกันเหมือนที่เป็นอยู่ทุกวันนี้

ภัยพิบัติแต่ละครั้ง ได้แสดงให้เห็นบางสิ่งบางอย่างที่เป็นคุณสมบัติอันประเสริฐของคนไทย คือ การมีน้ำใจ การช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เป็นสิ่งที่น่าสรรเสริญมาก และคนไทยควรรักษาและหวงแหนไว้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ ความจริงเราเกือบจะลืมกันไปแล้ว เพราะมัวแต่แข่งขันกันมากเกินไป บางชุมชนแตกสลายแต่กลับมารวมตัวกันได้

สิ่งที่เรารวมตัวกันเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เป็นสิ่งเดียวที่ทำให้ประเทศไทยอยู่รอด เพราะประเทศไทยไม่ได้ประสบกับภัยพิบัติเพียงอย่างเดียว แต่ยังมีปัญหาอื่นๆ อีกสิ่งเดียวที่จะช่วยเหลือได้ คือ การ สร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายชุมชน ไม่แค่จะปกป้องภัยพิบัติที่เกิดจากธรรมชาติเท่านั้น แต่จะปกป้องภัยพิบัติที่เกิดจากน้ำมือของมนุษย์ได้ด้วย ขอให้ประสบความสำเร็จอย่างดีเยี่ยม

คำนำ

หนังสือ**พลังชุมชนท้องถิ่น ร่วมใจสู้ภัยพิบัติ "จัดการภัยสุขภาวะ"** เล่มนี้ ตั้งใจจะสื่อสารเรื่องราวของชุมชนและองค์กรในท้องถิ่นเกี่ยวกับกระบวนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ การจัดการเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติ และการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหลังประสบภัยพิบัติ ซึ่งตอนต้นได้รวบรวมเอาเรื่องราวของชุมชนบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา อันเป็นพื้นที่ต้นแบบในการดำเนินงานของมูลนิธิชุมชนไท มาเป็นบทนำเพื่อให้ผู้อ่านได้เห็นกระบวนการทำงานในพื้นที่ดังกล่าว ก่อนการเชื่อมโยง ขยายผลจากพื้นที่ประสบภัยสึนามิไปสู่พื้นที่อื่นๆ ทั้งที่เครือข่ายสิ่งแวดล้อมปทุมธานี เครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน เครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี เครือข่ายตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา

กระบวนการที่ สสส. สนับสนุนงบประมาณไปทำให้พื้นที่ต่างๆ เหล่านี้ได้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นำหลักการไปสร้างเป็นรูปธรรมในการจัดการภัยพิบัติที่สอดคล้องกับวิถีและสภาพภัยพิบัติ ในพื้นที่ตนเอง ซึ่งเป็นกระบวนการ "เรียนรู้ท่ามกลางการทำ" ที่สำคัญเครือข่ายชุมชนเหล่านี้ ได้ทำงานกับองค์กรต่างๆ ในท้องถิ่นอย่างใกล้ชิด มีการพัฒนาแลกเปลี่ยน เรียนรู้และประสานงานกับกลไกต่างๆ ในระดับจังหวัด

รวมทั้ง มีการร่วมกันจัดทำข้อเสนอในระดับนโยบาย และการแก้ไขกฎหมายการจัดการภัยพิบัตให้สอดคล้องกับปัญหาภัยพิบัติที่มีแนวโน้มเกิดมากขึ้นในอนาคต เพื่อให้เกิดกระบวนการลดความเสี่ยงภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนให้ได้มากที่สุด ซึ่งในเบื้องต้นได้มีการประสานกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง อาทิเช่น กรมป้องกันบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) ศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ฯลฯ ในการที่จะดำเนินงานร่วมกันต่อไป

ดังนั้น จึงขอบขอบคุณ สสส. และภาคีความร่วมมือทุกองค์กรที่สนับสนุนกระบวนการจัดการภัยพิบัติด้วยพลังของชุมชนท้องถิ่น และหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม

มูลนิธิชุมชนไท

บทนำ

ภัยพิบัติ มีแนวโน้มเกิดมากขึ้นทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เพราะมนุษย์ได้กระทำกับธรรมชาติอย่างรุนแรงจนเกิดสภาวะโลกร้อนและอื่นๆ เมื่อเกิดภัยพิบัติชุมชนและท้องถิ่นเป็นด่านแรกของการเผชิญเหตุ การรอรับความช่วยเหลือจากข้างนอกอย่างเดียวจะไม่ทันท่วงที เพราะระบบที่มีอยู่มีข้อจำกัดมากมายและระหว่างเกิดเหตุการสื่อสารหรือการเดินทางอาจถูกตัดขาด

ภัยพิบัติธรรมชาติเป็นเรื่องที่ไม่มีใครสามารถหยุดยั้งได้ แต่มีวิธีที่จะลดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สิน โดยการเรียนรู้และเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติต่างๆ อย่างไม่ประมาณและมีสติ ดังนั้น การสนับสนุนให้ชุนชนท้องถิ่นเป็นแกนหลักในการจัดการภัยพิบัติ จึงเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง เพราะจากบทเรียนทั่วโลกพบว่า "แผนจัดการภัยพิบัติระดับชาติก็ล้มเหลว หากประชาชนไม่รู้ว่าตนเองต้องทำอะไร อย่างไร เมื่อภัยมา"

การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชน จึงเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะที่สำคัญมาก เพราะจะลดความเสี่ยง ลดความสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สินและสุขภาพจิต

หนังสือเล่มนี้ เกิดจากบทเรียนการดำเนินงานโครงการเสริมพลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายชุมชน โดยใช้บทเรียน "การพลิกวิกฤติเป็นโอกาส" สร้างการเรียนรู้ท่ามกลางการทำของ "เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ" ด้วยหลักการสนับสนุนให้ชุมชน "ตั้งทีม" ลุกขึ้นมารวมกลุ่มแก้ปัญหาร่วมกับองค์กรท้องถิ่นและภาคีความร่วมมือต่างๆ ที่เข้าไปสนับสนุน เปลี่ยนจากชุมชนประสบภัย มาเป็นชุมชนป้องกันภัย

ด้วยการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชนให้มีทีมอาสาสมัครจัดการภัยพิบัติ มีอุปกรณ์เครื่องไม้เครื่องมือ มีกระบวนการต่างๆ เช่น การฝึกอบรมอาสาสมัครภัยพิบัติ การมีแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ การซ้อมแผนอพยพ การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน การดูแลสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยโครงการนี้ได้ขยายผลดำเนินงานออกไปใน 10 พื้นที่ซึ่งกระจายใน 10 จังหวัด

เป็นบทเรียนของพื้นที่หลัก 5 พื้นที่ ประกอบด้วยพื้นที่เครือข่ายชุมชนจังหวัดพังงา เครือข่ายตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา เครือข่ายรักษ์อ่าวไทย เครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี เครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งพื้นที่เหล่านี้มีการพัฒนาและแก้ปัญหาตนเองเป็นพื้นฐานระดับหนึ่ง อาทิเช่น การออมทรัพย์ การร่วมปลูกป่าชายเลน การร่วมกันแก้ปัญหาที่ดินและพัฒนาที่อยู่อาศัย แต่อย่างไรก็ตามทั้ง 5 พื้นที่มีปัญหาร่วมกัน คือ “การเกิดภัยพิบัติ” ในรูปแบบต่างๆ เช่น ภัยจากพายุลมแรงริมทะเล น้ำท่วมซ้ำซาก ดินโคลนสไลด์ แผ่นดินไหว สึนามิ และภัยกัดเซาะชายฝั่ง ภัยพิบัติเงียบ ที่ยังไร้ทางออก โดยมีสาระหลักๆ ที่น่าสนใจในแต่ละพื้นที่ ดังนี้

เครือข่ายตำบลท่าหิน จังหวัดสงขลา มีวิถีชีวิตแบบโหนด นา เล เป็นพื้นที่ประสบภัยพิบัติพายุลมแรงและน้ำท่วม มีกระบวนการฟื้นฟูหลังประสบภัยและมีแผนในการเตรียมรับมือภัยพิบัติ โดยนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (หาดใหญ่) มาหนุนช่วย การสำรวจข้อมูลร่วมกับกลุ่มเยาวชนและมีการทำแผนที่กลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้ป่วย ผู้พิการ เด็กเล็ก เพื่อช่วยกันยามเกิดภัย รวมทั้งแผนที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และ ดร.สมพร ช่วยอารีย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (ปัตตานี) มีการอบรมให้ชาวบ้านอ่านสภาพภูมิอากาศเอง จนสามารถแจ้งเตือนเกี่ยวกับ

ปริมาณฝนที่จะตก เพื่อการทำนา และดูแลปลาที่เลี้ยงไว้ได้เอง จนเกิดศูนย์เรียนรู้การจัดการภัยพิบัติของตำบลท่าหิน ซึ่งนายอำเภอสทิงพระมาร่วมเปิดศูนย์ ดังกล่าว

ในเชิงนโยบายท้องถิ่นมีร่วมมือที่ดีระหว่างชุมชน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. นายอำเภอ ขยายผลไปเชื่อมโยงกับตำบลรอบข้างและระดับจังหวัดมีการทำงานร่วมกับคณะทำงานเตรียมพร้อมรับมือน้ำท่วมของจังหวัดสงขลา โดยเฉพาะการได้รับความรู้และข้อมูลจากเจ้าหน้าที่กรมทรัพยากรน้ำเพราะเป็นพื้นที่รับน้ำจากเมือง

เครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน อ่าวไทยเป็นพื้นที่ความมั่นคงทางอาหารที่สำคัญ 1 ใน 7 ของโลก เผชิญกับภัยพิบัติเงียบ “การกัดเซาะชายฝั่ง” มีพื้นที่กว้างครอบคลุมถึง 7 จังหวัด นำร่องในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ กทม. (บางขุนเทียน) สมุทรปราการ สมุทรสาคร จำนวน 11 ชุมชน และเชื่อมโยงการแก้ปัญหาภาพรวมร่วมกันของทั้งเครือข่าย เช่น ปัญหามลพิษจากการขนส่งถ่านหิน ปัญหาน้ำจืด น้ำเสียลงอ่าวไทยจำนวนมาก จนส่งผลกับการเพาะเลี้ยงชายฝั่งของชาวบ้าน การรุกล้ำเขตประมงพื้นบ้าน ฯลฯ จึงมีการร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติทั้งสัตว์น้ำและป่าชายเลน ซึ่งมีภาคีความร่วมมือหลายองค์กรสนับสนุน รวมทั้งกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง มีการอบรมตรวจเฝ้าระวังน้ำเสีย 12 จุด โดยการสนับสนุนของนักวิชาการ ของศูนย์วิจัยประมงชายฝั่ง จังหวัดสมุทรสาคร และมีการพัฒนาระบบวิทยุสื่อสารขององค์กรท้องถิ่นและเครือข่ายฯ เพื่อแจ้งเหตุภัยพิบัติที่เกิดในอ่าวไทย สำหรับประเด็นเชิงนโยบายมีการเข้าร่วมร่าง พรบ.การจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การส่งผู้แทนเข้าร่วมเป็นกรรมการระดับจังหวัดตาม พรบ. ดังกล่าว รวมทั้งติดตามนโยบายการจัดการน้ำ

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่ที่มีคูคลองหลายสาย มีการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายเพราะมีการบำบัดน้ำเสียรายครัวเรือนที่คลองบางปรอกและขยายผลจนได้รับรางวัลจากกองทุนสิ่งแวดล้อม และส่วนชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ก็อยู่นอกคันกั้นน้ำป้องกันน้ำท่วมของ กทม. ทำให้ชุมชนเหล่านี้ มีปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี โดยเฉพาะในปีที่ น้ำท่วมสูงจะมีผลกระทบมาก จึงมีกระบวนการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ โดยการตั้งศูนย์ประสานงาน มีทีมอาสาสมัคร มีการอบรมเยาวชนเรื่องการเฝ้าระวังระดับน้ำ มีการนำร่องเรื่องบ้านลอยน้ำ ในพื้นที่ อบต.กระแชง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนเมื่อน้ำท่วมไม่ต้องอพยพไกล สามารถใช้ห้องน้ำ ประกอบอาหารร่วมกันได้ ฯลฯ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดได้มาเป็นประธานเปิด และ อบต. ใกล้เคียงนำไปขยายผล

ในเชิงนโยบายมีการลงนามความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติกับ อบต.กระแชง และประสานงานกับ อบต. อื่นๆ เช่น บางโพธิ์เหนือ เทศบาลเมืองปทุมธานี เทศบาลบางหลวง ฯลฯ ที่อยู่นอกคันกั้นน้ำเพื่อหาวิธีในการเตรียมความพร้อมป้องกันภัยร่วมกัน ในระดับจังหวัดเป็นคณะกรรมการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี ร่วมกับภาคีอื่นๆ เพื่อการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี เป็นเครือข่ายชุมชนแออัดในเมือง ส่วนหนึ่งอยู่ริมแม่น้ำมูล มีจำนวน 9 ชุมชน ที่มีปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี เพราะมีการถมที่ดินเพื่อการพัฒนาเมือง แต่ชุมชนคนจนเหล่านี้ไม่มีการถมที่ดินจึงต้องอยู่ในที่ลุ่มรับน้ำ มีการรับมือภัยพิบัติ ด้วยการสรุปบทเรียนน้ำท่วม และทำปฏิทินภัยพิบัติพบว่าในแต่ละปีมีน้ำท่วม 2-4 เดือน อันเป็นเหตุความยากจน เพราะเป็นช่วงที่ไม่มีรายได้ และเมื่อน้ำลดก็ต้องเสียค่าขนย้าย ค่าซ่อมแซมบ้าน จึงมีกระบวนการสู้ภัย ด้วยใจชุมชนขึ้น มี

อาสาสมัคร มีการอบรม จัดทำแผนในการรับมือ และฟื้นฟูชุมชน มีศูนย์ประสานงาน ฯลฯ มีการทำพื้นที่ต้นแบบที่ร่วมกับ อบต. คูสว่างโดยการทำบ้านเอนกประสงค์ ถอดประกอบได้ง่ายจำนวน 40 ห้อง เพื่อรองรับกลุ่มที่มีปัญหาน้ำท่วมและต้องอพยพไกล ทำให้คุณภาพชีวิตดีขึ้น นอกจากนี้มีการออกแบบเรือที่เหมาะสมกับแม่น้ำมูล ไม่ต้านคลื่น ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัดมาเป็นประธานเปิดคูสว่างโมเดล รวมทั้งมีกิจกรรมที่สร้างความมั่นคงทางอาหารร่วมกัน

เครือข่ายชุมชนจังหวัดพังงา จากบ้านน้ำเค็มเป็นพื้นที่ต้นแบบขยายผลสู่จังหวัดอื่นและเป็นที่ศึกษาดูงานนั้น ได้รับการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัด ในการทำโครงการรัฐร่วมราษฎร์จัดการภัยพิบัติขยายผลออกสู่ตำบลต่างๆ อีก 8 ตำบล โดยคณะทำงานภัยพิบัติจังหวัดพังงาได้ลงพื้นที่เพื่อประสาน กระตุ้นและสนับสนุนความรู้ทั้งการแนะนำจากประสบการณ์ตนเอง และการประสาน ปภ.จังหวัดไปอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครเป็นที่น่าสนใจ เพราะได้รับความร่วมมือจากผู้นำท้องที่ ท้องถิ่นในแต่ละตำบลเป็นอย่างมาก ซึ่งกระบวนการเหล่านี้สามารถพัฒนาไปสู่เรื่องอื่นๆ ร่วมกันได้ เช่น หากมีน้ำท่วม ตำบลใกล้เคียงไปช่วยเหลือกัน หรือการมีแผนดูแลป่าชายเลน เพื่อความมั่นคงทางอาหารและลดโลกร้อนร่วมกันทั้งจังหวัด เป็นต้น

ในเชิงนโยบาย เป็นพื้นที่อบรมหลักสูตรพัฒนาข้าราชการของกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ในวาระครบรอบ 10 ปี สึนามิเป็นที่ศึกษาดูงานของคณะทูตจาก 40 ประเทศทั่วโลก และผู้แทนได้รับเชิญไปร่วมประชุมเรื่องภัยพิบัติโลก ณ เมืองเซนได ประเทศญี่ปุ่น ได้เสนอ แนวทางการลดความเสี่ยงภัยพิบัติ โดยสนับสนุนให้ชุมชนได้เตรียมความพร้อมอย่างเป็นรูปธรรม

นอกจากการสร้างพื้นที่รูปธรรม เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่แล้ว มีการสนับสนุนให้เกิดการประชุมสัมมนา เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นระยะ ข้อค้นพบที่สำคัญ คือ

- การจัดการภัยพิบัติ เป็นเงื่อนไขให้หลายฝ่ายในพื้นที่มาร่วมคิด มาร่วมทำ ได้โดยไม่เกิดความขัดแย้ง เพราะเป็นทุกข์ร่วมของทุกคน และสามารถพัฒนาไปสู่เรื่องอื่นๆ ได้
- การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ ต้องเป็นการเรียนรู้ของทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่ภาระขององค์กรท้องถิ่นหรือรัฐบาลอย่างเดียว จึงจะลดความเสี่ยงได้จริง
- ภัยพิบัติ มีทั้งภัยพิบัติธรรมชาติ และภัยจากการสร้างของมนุษย์ จึงเป็นปัญหาที่ซับซ้อนขึ้น การแก้ต้องใช้ความร่วมมือเท่านั้น
- ภัยพิบัติเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกับวิถีชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อม ภูมินิเวศน์ต่างๆ อย่างแยกออกจากกันไม่ได้ ดังนั้น การป้องกันภัย การลดความเสี่ยงภัยอย่างยั่งยืนต้องคำนึงถึงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้
- การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ ต้องคำนึงถึงกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้หญิงตั้งครรภ์ เด็ก ผู้พิการ ผู้ป่วย ฯลฯ เพราะเป็นกลุ่มที่จะได้รับผลกระทบมากสุดเมื่อเกิดภัยพิบัติแต่ละครั้ง

สำหรับการจัดทำข้อเสนอนโยบายระดับประเทศ เครือข่ายฯ เสนอให้รัฐบาลสนับสนุนให้ชุมชนท้องถิ่น มีการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติอย่างจริงจัง โดยการจัดทำเป็นเอกสารและผลักดัน/เสนอผ่านกลไกต่างๆ มาอย่างต่อเนื่อง โดยมีสาระสำคัญ คือ

1) การปฏิรูประบบการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน เพื่อลดความเสี่ยงของประชาชน ในการเตรียมความพร้อมก่อนเกิดเหตุ การช่วยเหลือระหว่างเกิดเหตุ และการฟื้นฟูเยียวยาหลังเกิดเหตุ โดยเสริมความรู้ความสามารถร่วมกันทุกภาคส่วนในการจัดการภัย เสริมศักยภาพอาสาสมัครจัดการภัยพิบัติ การจัดทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติโดยชุมชน การสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ตามแผนรับมือภัยพิบัติตรงไปที่ชุมชน

2) จัดตั้งกองทุนและคณะกรรมการบริหารกองทุนการจัดการภัยพิบัติเพื่อทำหน้าที่ในการขับเคลื่อนส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ อบรมพัฒนาเตรียมความพร้อมการศึกษาวิจัยและพัฒนาความรู้ด้านการจัดการภัยพิบัติชุมชน การสื่อสารสาธารณะ ตลอดจนให้มีกองทุนระดับท้องถิ่นที่จะส่งเสริมความเข้มแข็งชุมชนและเครือข่ายฯ เตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ โดย ให้กระทรวงมหาดไทยสมทบกองทุนการจัดการภัยพิบัติของท้องถิ่น

3) ปฏิรูปกลไกคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยแห่งชาติ (กปภ.ช.) โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ มาจากผู้แทนชุมชนที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการภัยพิบัติ ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีบทบาทในการส่งเสริมชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ เพิ่มอำนาจหน้าที่ ให้เป็นกรรมการที่มีอำนาจสั่งการ บริหารจัดการในขณะเกิดภัยพิบัติ และให้มีคณะกรรมการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยระดับจังหวัด ระดับตำบลเป็นผู้พิจารณาประกาศภัยพิบัติ พิจารณาจัดทำแผนการจัดการภัยพิบัติ พิจารณาให้การช่วยเหลือและฟื้นฟูภัยพิบัติ โดยมีสัดส่วนจากผู้แทนชุมชน ผู้แทนองค์กรพัฒนาเอกชน ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการภัยพิบัติ และจัดทำแผนเพื่อการป้องกันและเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติอย่างต่อเนื่องโดยมุ่งเน้นชุมชนเป็นหลัก

4) ปฏิรูปกฎหมาย โดยการแก้ไข พระราชบัญญัติ ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ.2550 เพื่อให้เอื้อในการจัดการภัยพิบัติของประเทศไทย โดยสาระสำคัญต้องมีส่วนร่วมในทุกระดับ ให้มีกองทุนส่งเสริมชุมชนในการจัดการภัยพิบัติ กระจายอำนาจให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ การประกาศภัยพิบัติ และบริหารจัดการภัยพิบัติก่อนร้องขอให้อำเภอ จังหวัดเข้ามาช่วยเหลือหากเกินศักยภาพ การส่งเสริมครัวกลางแทนการจัดซื้อข้าวกล่อง ถุงยังชีพ ที่ชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เป็นการเสริมการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ ส่งเสริมระบบฐานข้อมูลผู้เสียหาย การได้รับสิทธิการช่วยเหลืออย่างเป็นธรรม ตลอดจนการปรับปรุงกฎเกณฑ์ข้อจำกัด อุปสรรคต่างๆ ที่ทำให้ไม่สามารถบริหารจัดการภัยพิบัติ การฟื้นฟูเยียวยา และการเตรียมพร้อมป้องกัน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

จะเห็นได้ว่า การจัดการภัยพิบัติ เพื่อลดความเสี่ยงในชีวิตและทรัพย์สิน จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปทั้ง 2 ระดับ คือ 1) การปรับปรุงนโยบายการจัดการภัยพิบัติ และการแก้กฎหมายให้สอดคล้อง 2) การแปรสู่ปฏิบัติ หรือสร้างรูปธรรมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างจริงจังในพื้นที่ การรณรงค์เปลี่ยนวิธีคิดของประชาชนจากการเป็น "ผู้รับ" มาเป็น "ผู้จัดการตนเอง" การใช้ข้อมูลความรู้เป็นพลังในการต่อสู้กับภัยพิบัติ การจัดองค์กรให้จัดการภัยพิบัติได้ การทำให้ตระหนักว่าภัยพิบัติเป็นเรื่องใกล้ตัว ความมีจิตอาสาต้องการปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

ซึ่งทั้ง 5 พื้นที่เป็นตัวอย่างของการสร้างกระบวนการ สู้ภัยด้วยใจชุมชน หรือเปลี่ยน ภัยพิบัติ เป็นกระบวนการพัฒนาแนวราบที่สร้างความร่วมมือหลายฝ่าย เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายในระดับต่างๆ

อย่างจริงจัง และเป็นต้นแบบให้ชุมชนท้องถิ่น หรือผู้ที่เกี่ยวข้องต่างๆ ได้ร่วมกันขยายผลให้ครอบคลุมกว้างขวางทั่วประเทศ

ผังแสดงกระบวนการและแนวคิดการดำเนินงาน

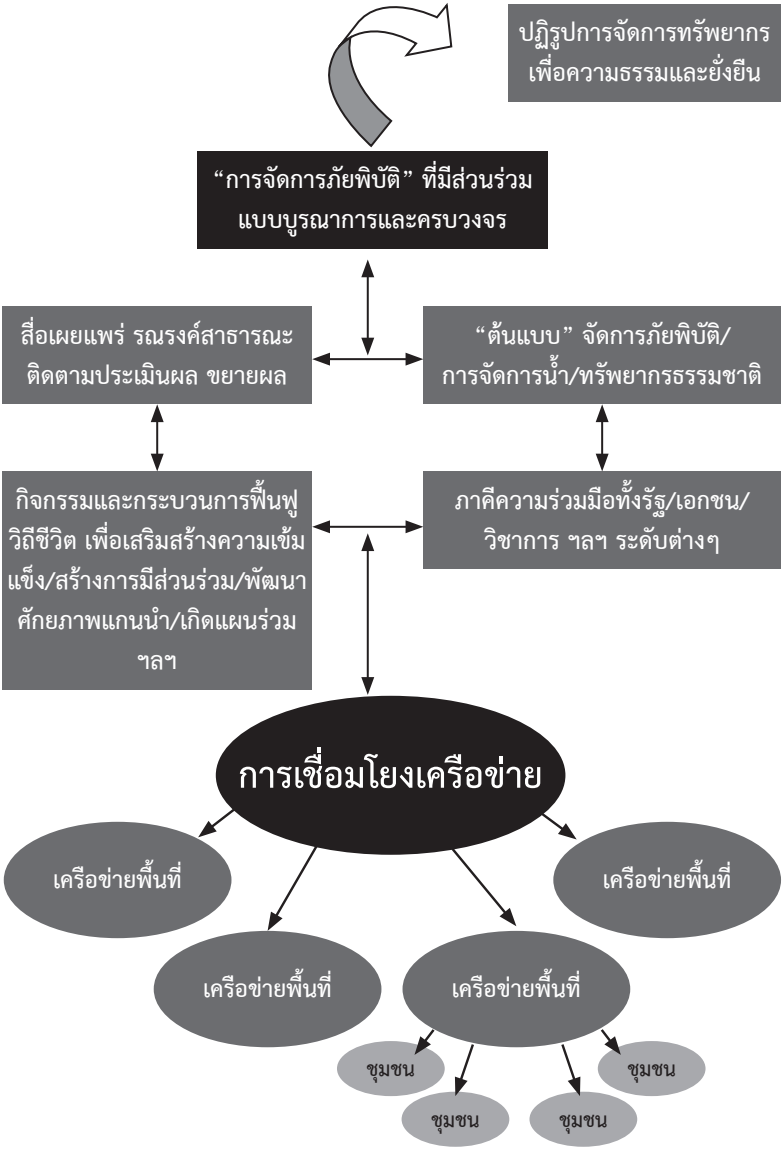

สารบัญ

จากคลื่นสึนามิ สู่จุดเริ่มต้นของการพัฒนา ของเครือข่ายชุมชนจังหวัดพังงา 14

พลัง...สู้ภัยด้วยใจชุมชน ของเครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี 80

จากวิกฤตน้ำท่วมซำซาก ถึงต้นแบบบ้านลอยน้ำ ของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี 117

ศูนย์เรียนรู้จัดการภัยพิบัติ วิถี โหนด นา เล ของตำบลท่าหิน คาบสมุทรสทิงพระ สงขลา 160

พลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติ ของเครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน 225

จากคลื่นสึนามิ สู่จุดเริ่มต้นของการพัฒนา ของเครือข่ายชุมชนจังหวัดพังงา

ภาคที่ 1

กระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตหลังคลื่นสึนามิ

หลังจากเหตุการณ์คลื่นยักษ์สึนามิถล่ม 6 จังหวัด ชายฝั่งทะเลอันดามัน ที่ส่งผลให้เกิดความสูญเสียชีวิตคนในครอบครัว ทรัพย์สิน เครื่องมือประกอบอาชีพ การทำมาหากิน ฯลฯ จากปัญหาวิกฤติความเดือนร้อนเฉพาะหน้าในช่วงแรก ได้นำมาสู่ปัญหาที่ยิ่งใหญ่ขึ้น ชาวบ้านบางชุมชนไม่สามารถกลับไปปลูกบ้านในที่เดิมได้ เนื่องจากปัญหาที่ดิน ซึ่งเป็นปัญหาพื้นฐานเดิม แต่การเกิดคลื่นยักษ์ถล่มทำให้เกิดสภาพปัญหาเรื่องที่ดินของชาวบ้านที่อาศัยอยู่ชายฝั่งทะเลมายาวนานมีความชัดเจนและรุนแรงขึ้น นอกจากนี้สึนามิทำให้พบว่ากลุ่มคนชาวเล กลุ่มคนไทยพลัดถิ่น และกลุ่มประมงพื้นบ้าน ที่มีวัฒนธรรมและวิถีชีวิตเรียบง่ายกับธรรมชาติ และเป็นเจ้าของทะเลที่แท้จริง กำลังถูกรุกรานจากข้างนอกอย่างรุนแรง

จากหมู่บ้านที่ประสบภัยธรณีพิบัติ 407 หมู่บ้าน จำนวนผู้เดือดร้อน 12,480 ครอบครัว บ้านพักอาศัยเสียหาย 6,824 หลัง มีชุมชนผู้ประสบภัยร้ายแรง 47 หมู่บ้าน ประมาณ 5,448 ครอบครัว ซึ่งมีผู้เสียชีวิตประมาณ 8,000 คน

เหตุการณ์ภัยพิบัติแต่ละครั้งที่เกิดขึ้น ประชาชนจำนวนมากเดือดร้อนสิ้นเนื้อประดาตัว อกสั่นขวัญหาย คนที่รอดชีวิต มีทั้งห่วงการค้นหาศพของญาติพี่น้องที่ตายหรือสูญหาย และต้องกังวลกับการหาอาหาร น้ำ ยาและที่พักที่ปลอดภัย

ท่ามกลางการทำงาน หล่อรวมประสบการณ์ รวมพลังทั้งหมดที่มีอยู่ ช่วยกันทำงาน แบ่งงานกันทำ มีเป้าหมายเดียวกัน คือ แก้ปัญหาผู้ประสบภัยทั้งเฉพาะหน้าและระยะยาว เป็นประสบการณ์ที่อยู่ในความทรงจำของทุกคน ทั้งชาวบ้านที่ประสบภัยสึนามิและนักพัฒนาก็เรียนรู้การแก้ปัญหาไปกับกระแสสึนามิ

ในภาวะฉุกเฉิน ผู้ที่เดือดร้อนจะรอรับบริการอย่างเดียวไม่ได้ เพราะจะมีผู้เดือดร้อนจำนวนมาก ปัญหาที่เกิดขึ้นแต่ละครอบครัวมีมากตามมาด้วย ประกอบกับระบบของหน่วยงานราชการต่างๆ ไม่คล่องตัว ไม่ได้มีแผนเพื่อการรับมือกับปัญหาวิกฤติ หนทางที่ดีที่สุดคือ ทำให้ผู้ประสบภัยลุกขึ้นมาแก้ปัญหาด้วยตัวของเขาเอง การสนับสนุนให้ ผู้เดือดร้อนช่วยเหลือกันเอง และสร้างการมีส่วนร่วมหลักๆ คือ การรวมคนเดือดร้อน รวมเสบียง ร่วมดูแลผู้ที่อ่อนแอ ร่วมหาที่อยู่อาศัย ทำให้การฟื้นฟูทุกด้านจะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว และมีพัฒนาการต่อเนื่องระยะยาว

บทเรียนกรณีภัยพิบัติสึนามิ มีขั้นตอนที่สำคัญ ดังนี้

1. การกู้วิกฤติ ในช่วง 7 วันแรกของการเกิดภัยพิบัติ กรณีสึนามิในประเทศไทย ไม่มีแผนการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า แต่เมื่อเกิดเหตุ

ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ออกมาช่วยเหลือเองโดยอัตโนมัติ แบ่งเป็น 3 ส่วนหลักๆ คือ 1) การช่วยแหลือผู้บาดเจ็บและค้นหาศพ ที่ประกอบด้วยทั้งภาครัฐและเอกชน ต่างคนต่างลงพื้นที่อย่างอิสระของแต่ละองค์กร แต่เป็นความร่วมมือที่ดี เมื่อเอาข้อมูลมารวมที่โรงพยาบาล วัด และศาลากลางจังหวัด 2) การระดมของช่วยเหลือ ซึ่งจะมีการสื่อสารทุกรูปแบบทั้งโทรศัพท์ วิทยุและโทรทัศน์ การบริจาคช่วยเหลือจึงมาจากทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว 3) การสำรวจแบบเร็วๆ ว่าคนที่รอดตายและเดือดร้อนจะอยู่ต่อไปอย่างไร เพราะอยู่ในภาวะสับสนวุ่นวาย วัดหรือโรงเรียนอยู่อาศัยได้หรือไม่ มีการทำศูนย์พักชั่วคราว มีการสำรวจพื้นที่โดยสอบถามกับผู้ประสบภัย ให้ได้พื้นที่ที่ผู้ประสบภัยเชื่อว่าปลอดภัย เช่น กรณีเกิดภัยสึนามิต้องเป็นพื้นที่ไกลทะเล

J.J. STAR
THAILAND
NEW SPORT

2. จัดหาเต้นท์และที่พักชั่วคราว เพื่อเป็นที่รวมคน สร้างขวัญกำลังใจผู้ประสบภัย และบรรเทาทุกข์เฉพาะหน้า เหตุผลที่ต้องหาเต้นท์ที่พักชั่วคราว เพราะการสร้างบ้านพักชั่วคราวต้องใช้เวลานานนับเดือน มีการวางแผน ทำผังการกางเต็นท์ และมีกำลังคนที่มากพอ คืนแรกผู้ประสบภัยเข้ามาพักไม่มาก แต่คืนที่สองคืนที่สาม มีคนเข้ามาเพิ่มอีกหลายเท่าตัว นักจัดระบบชุมชน (Organizer) มีทีมในการจัดการ มีทีมทำข้อมูล และมีการจัดสำนักงานฯ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน

3. เริ่มส่งเสริมระบบชุมชนในที่พักชั่วคราวทันที โดยแบ่งเป็นกลุ่มย่อย หรือโซนตามกลุ่มผู้เดือดร้อน ใช้แถวเต็นท์เป็นตัวแบ่งตามสภาพ กลุ่มหนึ่งไม่เกิน 20 ครอบครัว แต่ละกลุ่มเลือกตัวแทน 3-5 คน มาเป็นคณะประสานงาน

กรณีศึกษา **ชุมชนบ้านน้ำเค็ม**

โครงสร้างการบริหารศูนย์ที่พักชั่วคราว บ้านน้ำเค็ม

4. จัดประชุมตัวแทนกลุ่ม หรือคณะประสานงาน เพื่อสร้างแกนนำใหม่ ท่ามกลางวิกฤติ ในช่วงแรกมีการประชุมหารือร่วมกันทุกคืน รวมทั้งจัดประชุมชี้แจงแก่ผู้เดือดร้อน กระตุ้นให้มาแก้ปัญหาร่วมกัน ไม่รอให้คนอื่นช่วยเพราะผู้เดือดร้อนมีจำนวนมาก แต่คนช่วยมีน้อย ผู้ประสบภัยต้องเริ่มเองก่อน แล้วบอกความต้องการที่ชัดเจนต่อผู้ที่จะมาช่วยเหลือ และใช้ที่ประชุมใหญ่ตั้งกติกาการอยู่ร่วมกันในที่พักชั่วคราว

การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าร่วมกัน แต่ละคนจะเอาเรื่องที่เดือดร้อนมาหารือกัน มีการวางกติกาการอยู่ร่วมกัน...เช่น ไม่ดื่มเหล้า การดูแลความปลอดภัย การรับของบริจาค การจัดการขยะ การดูแลเด็ก ฯลฯ

การประชุมปรึกษาหารืออย่างเข้มข้น และนำผลที่ได้ไปปฏิบัติ มีการติดตามผลร่วมกันเป็นการเรียนรู้ท่ามกลางการทำ ทำให้แกนนำเริ่มเข้าใจการร่วมคิดร่วมทำในการจัดการศูนย์พักชั่วคราวร่วมกัน อย่างค่อยเป็นค่อยไป

5. รวบรวมข้อมูลของสมาชิก คือ ชื่อ สกุล จำนวนสมาชิกครอบครัว ผู้พิการ คนท้อง เด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ป่วย จำนวนผู้เสียชีวิตในครอบครัว ที่อยู่อาศัยเดิม ความต้องการเร่งด่วน และระยะยาว กระบวนการมีการแบ่งงานให้ตัวแทนกลุ่มทำหน้าที่ในการสำรวจและมาสรุปร่วมกัน จะเป็นกระบวนการที่ทำให้ตัวแทนกลุ่มรู้จักสมาชิกในกลุ่มของตนเองมากยิ่งขึ้น มีการทำแผนที่โดยสถาปนิกมาช่วยเขียนให้เห็นภาพร่วมกัน มีการประสานสื่อมวลชน มีกล้องถ่ายรูป วีดีทัศน์ เก็บบรรยากาศต่างๆ ไว้

6. ประสานงานกับหน่วยงานหรือองค์กรต่างๆ ในการเข้ามาช่วยเหลือ เช่น จัดสร้างโรงเรือนอาคารที่จำเป็นเพื่อรักษาพยาบาล อาหารเสบียง ศูนย์เด็ก หรือส้วม น้ำดื่มน้ำใช้ การดูแลความปลอดภัย จัดทำแผนระยะต่างๆ เสนอต่อฝ่ายเกี่ยวข้อง

การประสานความร่วมมือหลายองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนท่ามกลางภาวะความไร้ระเบียบ เพื่อให้การจัดระบบการช่วยเหลือผู้ประสบภัยบรรลุเป้าหมาย **ใช้การประชุมหารือร่วมกันเป็นหลัก** กรณีที่พักชั่วคราวบางม่วง (อุตสาหกรรมเหมืองแร่) เต้นท์ที่พักจำนวนกว่า 800 หลัง เป็นที่ดึงดูดให้ผู้สนับสนุนทั้งหลายหลั่งไหลเข้ามาไม่ขาดสาย มีกลุ่มองค์กรต่างๆ มากกว่า 50 องค์กรที่มาร่วมสนับสนุน เป็นพลังภาคประชาชนที่น่าสนใจ

7. การจัดระบบรับบริจาคเข้ากองกลาง เพื่อแก้วิกฤติความวุ่นวาย สลายความขัดแย้ง และเป็นแบบฝึกหัดของการสร้างความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดกองทุนหมุนเวียนยั่งยืนจนถึงปัจจุบัน

หลังจากที่มีการตั้งเต็นท์ชั่วคราวนับพันหลัง การหลั่งไหลของผู้บริจาคมีเข้ามาอย่างมากมาย ผู้บริจาคส่วนใหญ่ ต้องการแจกของให้ถึงมือผู้ประสบภัย มีการเข้าแถวรับของกันวันละนับสิบครั้ง บางรายนำของมาน้อยบางคนได้บางคนไม่ได้ เกิดความขัดแย้งกันขึ้น ประกอบกับที่พักเล็กมากจนไม่มีที่เก็บของ.....

มีการประชุมหารือเรื่องการรับบริจาคของและเงินเข้ากองกลาง และมีการตั้งคณะทำงานฯ เพื่อทำหน้าที่อธิบายให้ผู้บริจาคเข้าใจ การติดป้ายประชาสัมพันธ์แจกเอกสารเป็นภาษาอังกฤษ การเปิดบัญชีธนาคารร่วมกัน ของเข้าโกดังต้องมีการจัดระบบการเบิกจ่ายของใช้ที่จำเป็นอย่างเป็นธรรม

8. ทีมหลักในการจัดการบริหารศูนย์พักชั่วคราว เป็นการบริหารจัดการเป็นทีม ตัดสินใจผ่านการประชุมหารือร่วมกันระหว่างแกนนำของผู้ประสบภัยกับทีมนักพัฒนาที่มีประสบการณ์ทำงานกับชุมชนมานานกว่า 10 ปี ซึ่งมีความยืดหยุ่นคล่องตัวและให้โอกาสผู้ประสบภัยได้เรียนรู้ ได้ฝึกฝน ทีมงานพักอาศัยในที่พักพิงชั่วคราว เพื่อประเมินสถานการณ์เป็นระยะ ส่วนราชการเป็นหน่วยสนับสนุน

9. ขยายการช่วยเหลือไปสู่พื้นที่อื่นเพื่อเชื่อมโยง เมื่อจัดระบบที่พักพิงชั่วคราวแรก (ศูนย์พักพิงบางม่วง) ลงตัวแล้ว โดยประเมินจากเรื่องต่างๆ ดังนี้ ทีมแกนนำผู้ประสบภัย มีเสบียงอาหารและมีระบบจัดการ มีระบบประชุมเพื่อแก้ปัญหา มีข้อมูลผู้ประสบภัย มีการดูแลกลุ่มเปราะบาง มีสถานที่ศาสนพิธี มีหน่วยงานราชการเข้ามาหนุนเต็มที่ เช่น มีหมอ มีนักสังคม ฯลฯ จึงสนับสนุนให้ทีมแกนนำผู้ประสบภัย ได้เป็นผู้ขยายการช่วยเหลือเพื่อนผู้เดือดร้อนด้วยตัวเอง เพื่อสนับสนุนให้เกิดการเชื่อมโยง การผูกใจ สร้างความสัมพันธ์ที่ดี และเป็นเพื่อนกันระยะยาว

เหลือง

10. สร้างกิจกรรมหลากหลายตามความจำเป็น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมชาวบ้าน เช่น

กลุ่มอาชีพ (หวังผลทางเศรษฐกิจและทางจิตใจ) ศูนย์เด็กและเยาวชน ฟื้นฟูวัฒนธรรม อาสาสมัครชุมชน การจัดการกองทุน การออมทรัพย์หรือธนาคารชุมชน สำรวจศักยภาพผู้อาศัยในชุมชน (หมอยา สมุนไพร ก่อสร้าง ต่อเรือ งานฝีมือต่างๆ) การออกแบบวางผังพื้นที่ นาไร่ ที่อยู่อาศัย

การสนับสนุนให้มีการเรียนรู้ท่ามกลางการทำ ทำให้เกิดคณะทำงานศูนย์ประสานงานบ้านน้ำเค็มและเกิดกองทุนของชุมชนจนถึงวันนี้ การฟื้นฟูจิตใจแก่ผู้ประสบภัยหลายวิธี การรวมคน การสร้างที่พักชั่วคราว การประชุมพูดคุย การแบ่งงานกันไปทำ เป็นส่วนหนึ่งของการฟื้นฟูและหล่อหลอมจิตใจ นอกจากนี้ ยังมีหมอจากหลายองค์กร มีผู้นำศาสนาเกือบทุกศาสนาที่เข้ามาช่วยผู้ประสบภัย

11. นักพัฒนาสังเกตและศึกษาแกนนำ สาระหลัก คือการทำงานทางความคิด ประเมินสภาพทีม ใช้การประชุมทีมเป็นหลักในการแก้ปัญหา (ใช้วิธีคุยบุคคลหากจำเป็น) ประเมินบุคลิกแกนนำ เช่น

- ความคิด ท่าทีการให้ การมีส่วนร่วม
- มีคุณธรรม เป็นธรรม
- การประสานงานกับคนอื่น ระดมความร่วมมือได้
- ขยัน ทั้งการคิด และการทำ
- มีแนวคิดทำงานเป็นทีม

12. กรณีเกิดปัญหาที่ดิน ภัยพิบัติทุกแห่งเกิดปัญหาการไล่ที่ จากทั้งภาครัฐและเอกชน **เนื่องจากเป็นปัญหาที่มีมาเดิม เพื่อไม่ให้เป็นการซ้ำเติมผู้ประสบภัย** สนับสนุนให้สร้างบ้านในที่ดินเดิม ปัญหาเรื่องเอกสารสิทธิที่ดินพิจารณาทีหลังมีการใช้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

ตั้งอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินหลังภัยพิบัติ แล้วแต่กรณี มีนักกฎหมายเข้ามาช่วยเหลือ และสนับสนุนการจัดทำข้อมูลประวัติศาสตร์ชุมชน ทำแผนที่ ใช้ภาพถ่ายทางอากาศยืนยัน

13. การสร้างบ้านและวางผังชุมชน แบบมีส่วนร่วม มีการหารือกับชาวบ้านหากชุมชนใดต้องการกลับไปสู่ที่เดิมได้ ก็สนับสนุนงบประมาณในการสร้างบ้านใหม่อย่างรวดเร็ว โดยมีสถาปนิกมาช่วยออกแบบผังชุมชนและแบบบ้าน โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ให้เป็นแบบบ้านที่มาจากความต้องการของชาวบ้านสอดคล้องกับวัฒนธรรมวิถีชีวิตชุมชนและท้องถิ่น

ในช่วงสร้างบ้าน ให้**ใช้การสร้างบ้านเป็นเงื่อนไขในการสร้างคน สร้างความภูมิใจของชุมชน** โดยทุกคนทั้งผู้ชาย ผู้หญิง เด็ก มาร่วมกันสร้างบ้านให้มีการแบ่งงานกันทำ เช่น มีฝ่ายก่อสร้าง ฝ่ายการเงิน ฝ่ายอาหารและน้ำ ฝ่ายประสานงานกับอาสาสมัคร เป็นต้น

ซึ่งมี 2 ลักษณะ คือ

1) ชุมชนที่ผู้สนับสนุนมีเงื่อนไขให้ผู้อยู่อาศัยสร้างบ้านกันเอง (มีการระดมอาสาสมัครทั้งในและต่างประเทศมาร่วมกันสร้าง) เป็นกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ทำให้คนในชุมชนรักและหวงแหนชุมชน เกิดการเรียนรู้นิสัยใจคอ ความเอื้ออาทร ความสามารถที่แท้จริงระหว่างกันชัดเจน เป็นประโยชน์กับการจัดตั้งคณะกรรมการในการบริหารจัดการเรื่องต่างๆ ของชุมชนในระยะต่อไป

2) ชุมชนที่หน่วยงานราชการ สร้างบ้านให้แล้วเสร็จ ผู้อยู่อาศัยเข้าไปอยู่อย่างเดียว ขาดการมีส่วนร่วม ชุมชนเหล่านี้ มีปัญหาในการจัดการทุกด้าน เพราะรอให้ราชการมาจัดการให้ อีกทั้งแบบบ้านที่สร้างไม่เหมาะสมกับการใช้งานในวิถีประจำวัน เช่น ไม่มีพื้นที่วางเครื่องมือประมง เป็นต้น

ในกรณีเมืองไทย บ้านน็อคดาวน์สำเร็จรูปจากต่างประเทศไม่สอดคล้องกับสภาพอากาศทำให้ร้อนอบอ้าว

14. การช่วยเหลือคนชายขอบ กลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล คนไร้สัญชาติ หรือแรงงานเพื่อนบ้าน เมื่อเกิดภัยพิบัติคนเหล่านี้จะไม่ได้รับการช่วยเหลือด้วยเหตุต่างๆ เช่น ไม่มีบัตรประชาชน ไม่กล้าแสดงตัว กลัวถูกจับ ฯลฯ จึงมีการสนใจเป็นพิเศษ ซึ่งถือว่าเป็นกลุ่มเปราะบาง และคนเหล่านี้มีปัญหาความไม่มั่นคงในการอยู่อาศัยตามมา

15. การฟื้นฟูประเพณีวัฒนธรรม รวมทั้งการสนับสนุนให้เกิดลานวัฒนธรรม พิธีกรรมศาสนา การละเล่นพื้นบ้าน ภูมิปัญญา ภาษาของชาวบ้าน พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นกระบวนการรวมคน สร้างขวัญกำลังใจ บำบัดความโศกเศร้าเสียใจ สร้างความมั่นใจและเพิ่มพลังชีวิต โดยเฉพาะกลุ่มคนชายขอบ หรือชนพื้นเมือง มีโอกาสแสดงออกในลักษณะต่างๆ กรณีอันดามันสามารถฟื้นฟูกลุ่มศิลปินอันดามันที่มีการแสดง เช่น ร็องแง็ง ลิเกป่า มโนราห์ รำมะนา ฯลฯ ได้ถึง 30 กลุ่ม รวมทั้งอัลบั้มเพลง **“เสียงใจอันดามัน”**

16. การเร่งสร้างชุมชนใหม่ที่เข้มแข็งในที่ดินเดิม การย้ายออกจากที่พักชั่วคราวกลับสู่ชุมชนเดิม มีการวางแผนร่วมระหว่างผู้ประสบภัยและมีสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน เช่น น้ำ ไฟ ที่ทำการชุมชน คณะกรรมการชุมชนที่ผ่านการหารือกัน ศูนย์ดูแลเด็ก คนป่วย กองทุนการประกอบอาชีพ หรือพื้นที่สาธารณะอื่นๆ ควรมีกิจกรรมต่อเนื่องในชุมชน รวมทั้งการทำบุญ ทำพิธีกรรม เพื่อสร้างขวัญกำลังใจก่อนการเข้าบ้านใหม่ เป็นเรื่องสำคัญ อีกประการหนึ่ง

17. การเกิดเครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ มีการประกาศตั้งเครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ ตั้งแต่ 3 เดือนแรกของการประสบภัย โดยสนับสนุนให้แกนนำของผู้ประสบภัยแต่ละพื้นที่ ได้พบปะแลกเปลี่ยนกัน ซึ่งในเบื้องต้นมีสมาชิกประมาณ 30 ชุมชน และมีผู้ประสบภัยที่เพิ่มขึ้นเป็น 105 ชุมชนในระยะต่อมา ให้ใช้ปัญหาร่วมเป็นเงื่อนไขในการเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายฯ กรณีสึนามิมีปัญหาที่ดิน ปัญหาไม่มีบัตรไม่มีสิทธิได้รับการช่วยเหลือ เครือข่ายฯ จึงทำหน้าที่ในการรวบรวมปัญหาเสนอต่อรัฐบาล โดยการเผยแพร่ทางสื่อสาธารณะ การเสนอผ่านหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และการเจรจากับรัฐบาลเป็นระยะ ส่งผลให้รัฐบาลตั้งคณะอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดินในพื้นที่ธรณีพิบัติ อย่างเร่งด่วน

18. การสนับสนุนให้ชุมชนทำแผนแม่บทในการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนระยะยาว การย้ายกลับเข้าสู่ชุมชนเดิม เรื่องอาชีพ รายได้ การอยู่การกิน การเรียนหนังสือของเด็ก เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องสนับสนุน และการสนับสนุนควรเน้นความยั่งยืน ให้ผู้ประสบภัยสามารถพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ควรมีการจัดทำแผนร่วมกันทั้งในระดับชุมชนว่าจะทำอะไรก่อนหลัง และแผนการพัฒนาความเข้มแข็งของเครือข่าย กรณีบ้าน

น้ำเค็ม จังหวัดพังงา นอกจากมีแผนการพัฒนาชุมชนแล้ว มีการทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือกรณีเกิดภัยพิบัติ โดยมีทีมอาสาสมัครชาวบ้าน มีการซ้อมหนีภัย วิทยุสื่อสาร การเฝ้าระวังคลื่น กรณีจังหวัดภูเก็ตเครือข่ายสิทธิคนจนพัฒนาภูเก็ต ร่วมลงนามความร่วมมือกับองค์กรที่เกี่ยวข้องในการปลูกป่าชายเลน 1 ล้านต้น

19. การพัฒนาแกนนำ และการสนับสนุนให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ดูงาน มีการประชุมสรุปบทเรียน ให้ผู้ประสบภัยร่วมกันระดมความเห็นและตรวจสอบจุดอ่อน จุดแข็งของตนเอง เป็นระยะ และนักพัฒนาใช้ทั้งความสำเร็จและความล้มเหลว เป็นบทเรียนในการทำให้แกนนำชุมชนได้เข้าใจ และวิเคราะห์ได้

20. การบริจาค ข้อควรระวัง คือ การบริจาคทำให้ผู้ประสบภัยหวังพึ่งพิงคนอื่นมากขึ้นจนแก้ไขยาก กรณีสึนามิ คือ 1) ผู้บริจาคที่ใจบุญไม่เข้าใจการสร้างเงื่อนไขให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน ไม่รู้จักสภาพการจัดการของชุมชน ทำให้ผู้นำบางคนยักยอกเงิน ขาดความเชื่อถือจากสมาชิกเป็นการให้ที่ทำลายโดยไม่เจตนา 2) ผู้บริจาคที่สร้างเงื่อนไขในการพัฒนาเพื่อความยั่งยืนของชุมชน ซึ่งต้องมีกลไกในการบริหารจัดการกองทุนร่วมกัน มีการตรวจสอบ มีการแบ่งงานกันทำ เป็นต้น และควรมีการติดตามจากผู้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง เพราะยังจะมีปัญหาเกิดขึ้นอีกหลายประการ

ขั้นตอนการสนับสนุนให้กลุ่มผู้ประสบภัยเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย

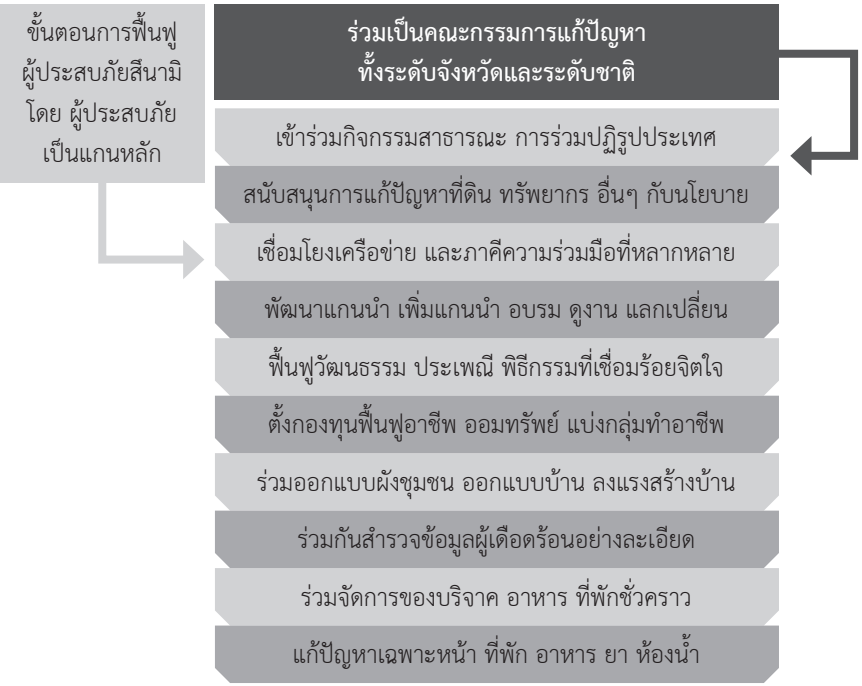

21. เสนอผลการทำงานฟื้นฟูชุมชนของเครือข่ายเสนอต่อสาธารณะ เป็นการสร้างความภาคภูมิใจ ความมั่นใจในการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และร่วมกันผลักดันการแก้ปัญหาอื่นๆ ในระยะยาว

ตัวอย่างผลการทำงานของเครือข่ายฯ ที่ประกาศต่อสาธารณะ ใน 2 ปี

- สร้างบ้านผู้ประสบภัย 1,030 หลัง ใน 19 ชุมชน
- สร้างและซ่อมเรือประมง 700 ลำ
- จัดตั้งกลุ่มอาชีพ 49 กลุ่ม มีสมาชิกประมาณ 1,500 คน

- จัดตั้งกองทุนเรือ กองทุนอาชีพ และกลุ่มออมทรัพย์ 72 กลุ่ม
- จัดตั้ง กลุ่มเยาวชน กลุ่มอนุรักษ์ป่าชายเลน 12 กลุ่ม
- แก้ปัญหาที่ดินได้ 13 กรณี จำนวน 1,156 ครัวเรือน
- ฟื้นฟูวัฒนธรรมและพิธีกรรมของชาวเล

ผลการ "พลิกวิกฤติเป็นโอกาส" ในพื้นที่อันดามัน เกิดเป็นเครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิและสิทธิชุมชน สมาชิก 105 ชุมชน เกิดกองทุนชุมชน การออมทรัพย์และการจัดสวัสดิการของชุมชน เข้าร่วมพัฒนาแก้ปัญหา ที่ดิน ทรัพยากร ชาวเล และคนไทยพลัดถิ่น เข้าร่วมกิจกรรมสาธารณะ ช่วยเหลือผู้อื่น ปกป้องทรัพยากร ดูแลคนชายขอบ

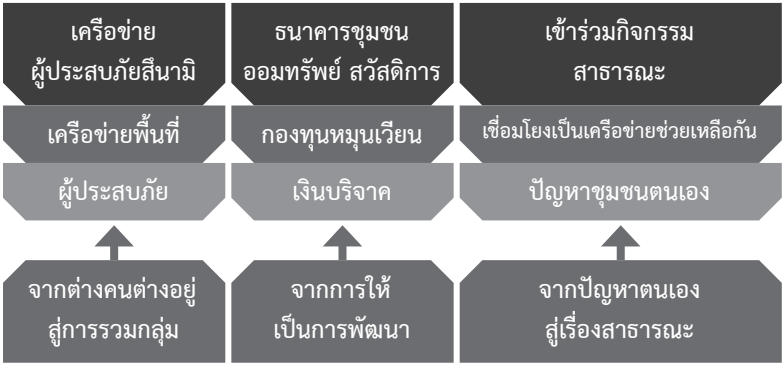

จากเอกสารเผยแพร่ 10 ปี สึนามิ

ภาคที่ 2

กระบวนการทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของบ้านน้ำเค็ม

หลังมีกระบวนการฟื้นฟูชุมชนผู้ประสบภัยแล้ว เกิดกลไก (ทีม) ในการดำเนินงานของชุมชนบ้านน้ำเค็มที่ชัดเจน นำเงินบริจาคส่วนหนึ่งมาตั้งเป็นธนาคารชุมชนและมีการออมทรัพย์เพิ่มเติม นำรายได้มาจัดเป็นกองทุนสวัสดิการแก่สมาชิก มีการทำแผนแม่บทในการฟื้นฟูชุมชน เช่น การพัฒนาสภาพแวดล้อมและระบบสาธารณูปโภค

หลังจากประมาณ 6-12 เดือน ชาวชุมชนบ้านน้ำเค็ม ก็ทะยอยย้ายกลับไปอยู่ที่เดิมและมีการสร้างบ้านใหม่ ฟื้นฟูชุมชนใหม่ ยังคงมีกระแสข่าวเกี่ยวกับการเกิดคลื่นสึนามิแจ้งเตือนเป็นระยะๆ ทั้งตัววิ่งในทีวีบ้าง ข่าวลือบ้าง ทำให้ชาวบ้านอยู่อย่างหวาดผวา ดังที่ไมตรีกล่าวว่า **“หมู่บ้านผมคนแทบจะเป็นโรคจิตกันทั้งหมู่บ้าน เพราะข่าวว่าจะเกิดคลื่นยักษ์อีก โดยเฉพาะผู้เฒ่าผู้แก่ แค่ได้ยินข่าวก็เป็นลมแล้วเพราะกลัวฝังใจ”**

ทางแกนนำชุมชนได้รับคำแนะนำจากหมอบัญชา พงษ์พานิช ซึ่งได้รับงบสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจลและมูลนิธิโตโยต้า รวมทั้งมูลนิธิรักษ์ไทย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย (ปภ.) และภาคีความร่วมมืออีกหลายองค์กรก็เข้ามาสนับสนุน ให้มีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติ โดยการทำแผนและมีการซ้อมแผน ฝึกอบรมอาสาสมัคร ให้มีความสามารถในหลายๆ ด้าน เช่น การตรวจสอบข้อมูลแจ้งเตือนสึนามิเมื่อเกิดแผ่นดินไหวในทะเล การสังเกตน้ำทะเล การสื่อสารแจ้งเตือนชาวบ้าน การจัดการอพยพหนีภัย ฯลฯ

ภาพการทำแผนฟื้นฟูและแผนรับมือภัยพิบัติ

ผังพื้นที่ที่ได้รับอันตราย พื้นที่เสี่ยง และพื้นที่ปลอดภัยจากเหตุการณ์สึนามิ

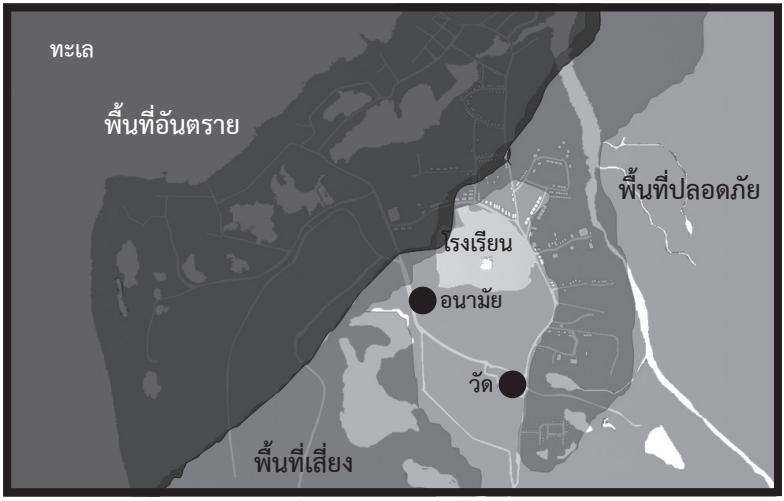

ผังแสดงการแบ่งโซน และจำนวนประชากรแต่ละโซน เพื่อง่ายต่อการอพยพ

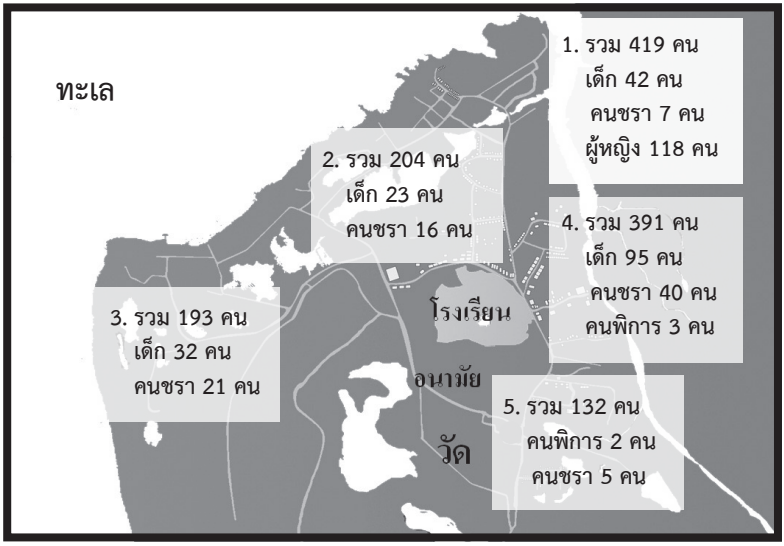

ตัวอย่างผังบ้าน ผู้อาศัยและกลุ่มเปราะบางในซอย เพื่อง่ายต่อการอพยพ

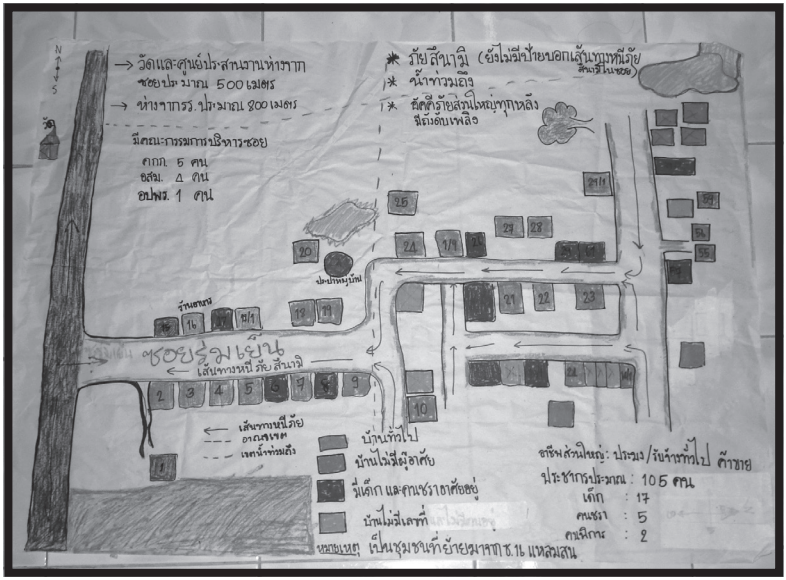

ทีมเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติบ้านน้ำเค็ม ได้สรุปเป็นคู่มือเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติบทเรียนจากสึนามิถึงน้ำท่วม ดังนี้

เตรียมพร้อมก่อนเกิดภัย

การเตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติ หมายถึง การเตรียมการเพื่อลดความสูญเสียชีวิต และ/หรือให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุดมิได้หมายความถึงการห้ามหรือป้องกันไม่ให้ภัยพิบัติเกิดขึ้น เพียงแต่นี้คือการเตรียมพร้อมเพื่อที่จะอยู่กับพื้นที่เสี่ยงในการเกิดภัยอย่างมีเหตุมีผล และหากเกิดภัยขึ้น เราสามารถบริหารจัดการคน พื้นที่และทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีขั้นตอนดังนี้

1. ค้นหาอาสาสมัคร หมายถึง การเริ่มต้นต้องสร้างความเข้าใจกับคนในชุมชนระดับหนึ่งเพื่อสร้างกระบวนการเริ่มต้นด้วยกัน และหาอาสา เมื่อได้อาสาสมัครจึงเกิดกระบวนการพัฒนาอาสาสมัครอย่างน้อยคือการจัดทำข้อมูลชุมชน

2. ข้อมูลชุมชน หมายถึง ข้อมูลทุกอย่างที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ภัยพิบัติ เสี่ยงเกิดภัย จุดปลอดภัย ปัญหา อุปสรรค เช่นข้อมูลประชากร ผู้สูงอายุ ผู้พิการ เด็ก คนท้อง ข้อมูลถนน ข้อมูลสิ่งปลูกสร้าง ข้อมูลรถ ข้อมูลถังแก๊ส ข้อมูลที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดภัย วิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลอาจประชุมกลุ่มย่อย หรือลงพื้นที่จัดเก็บแบบสำรวจ และต้องทำแผนที่ชุมชน เช่น ถนน สะพาน จุดเสี่ยงภัย จุดปลอดภัย

3. การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำแผน หมายถึง หลังจากได้ข้อมูลแล้วอาสาสมัครทั้งหมดต้องมานำเสนอแลกเปลี่ยนกันในรูปแบบแผนที่ทำมือและข้อมูลรวมสรุปเพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน โอกาสเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ ช่วงเวลาการเกิดภัย จนเกิดปฏิทินภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล เช่น เรื่องประชากรกับเส้นทางอพยพเหมาะหรือไม่อย่างไร สาเหตุเกิดภัยจากภายใน จุดปลอดภัยเหมาะสมหรือไม่ หากค้นหาสาเหตุต่างได้แล้วกำหนด ร่างแผน

เตรียมป้องกันภัยด้วยกัน โจทย์ท้าทาย คือ จากข้อมูลทั้งหมดเราจะทำอย่างไรบ้างให้คนในชุมชนเราปลอดภัย อาจมีคำถามมากมายให้ทีมงานหาคำตอบ เช่น ทีมงานจะมีการประสานกันได้รวดเร็วที่สุดทำอย่างไร การแจ้งเตือนอย่างไรให้ทั่วถึง การอพยพอย่างไร ใครตัดสินใจอพยพ อพยพไปที่ไหน หากมีคนตกค้างจะเอาอะไรไปช่วย หากมีคนเจ็บจะทำอย่างไร อื่นๆ อีกมากมาย สุดท้าย อาสาสมัครเราเองทำอะไรได้บ้าง

4. การพัฒนาอาสาสมัคร หมายถึง เมื่อเกิดแผนเตรียมพร้อมป้องกันภัยแล้วอาสาสมัครอาจมีหน้าที่หรือบทบาทเกิดขึ้นมากมาย เช่น การจัดการจราจร การอพยพหลบภัย การวิเคราะห์ภัย การแจ้งเตือนภัย การเฝ้าระวัง การกู้ชีพ อีกมากมาย จำเป็นที่ต้องพัฒนาอาสาสมัครเหล่านั้นให้มีความรู้ความชำนาญ

5. การสร้างภาคีความร่วมมือ หมายถึง เมื่อเกิดแผนเตรียมความพร้อมภายใต้ชุมชนอาจเป็นฉบับร่าง และพัฒนาแผนร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ปภ.จังหวัด อบต. ผู้ใหญ่ กำนัน อำเภอ และองค์กรภาคเอกชนที่มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดแผนที่มีคุณภาพ และเริ่มต้นความร่วมมือด้วยกัน เพราะภาคีภาครัฐมีองค์ความรู้ และงบประมาณในการสนับสนุน

6. การนำแผนกลับสู่การทำประชาพิจารณ์ในชุมชน และการรณรงค์สร้างความตระหนักให้กับสมาชิกในชุมชน หมายถึง แผนที่ผ่านกระบวนการกลั่นกลองของคณะทำงานและภาคีความร่วมมือแล้วนำกลับไปให้ชุมชนประชาพิจารณ์แผนครั้งสุดท้าย ซึ่งจะทำให้เกิดการเรียนรู้ในกระบวนการขับเคลื่อนแผน และได้แผนที่มีคุณภาพ เพราะหากชุมชนไม่เห็นความสำคัญของแผนแล้วจะไม่สามารถขับเคลื่อนแผนได้เลย เมื่อแผนสมบูรณ์แล้วต้องรณรงค์สร้างความตระหนักอยู่เป็นประจำในทุกโอกาส

เช่น ตามกิจกรรมชุมชน ทั้งงานประเพณี งานบุญ งานกุศล ในทุกโอกาส โดยประชาสัมพันธ์ของทีมอาสาสมัครและผู้ที่เกี่ยวข้อง

7. การนำเสนอแผนให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องหรือที่สนับสนุนกิจกรรมเตรียมความพร้อม เช่น ท้องถิ่น เทศบาล ปภ. จังหวัด หรือองค์กรพัฒนาเอกชน/นโยบายรัฐบาล หมายถึง เมื่อแผนสมบูรณ์แล้ว ในแผนจะบอกขั้นตอนในการขับเคลื่อนทั้งหมด และความจำเป็นต้องมีเครื่องมืออุปกรณ์สนับสนุนให้แผนขับเคลื่อนได้ เช่น การแจ้งเตือนภัย อาจต้องมีหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน วิทยุสื่อสารสำหรับอาสาสมัคร ไซเรนมือหมุนสำหรับแจ้งเตือนภัย เป็นต้น

8. การติดตามผล การบันทึกผล ปรับปรุงแผน หมายถึง การดำเนินการตามแผน มีการติดตามประเมินผล และต้องบันทึกผลทั้งปัญหาอุปสรรค์ ผลดี ที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อนำผลกลับมาวิเคราะห์หลังการซ้อมแผน การทำกิจกรรมตามแผนและปรับปรุงแผนให้มีคุณภาพขึ้น

9. การพัฒนาต่อเนื่อง เพื่อการขยายผลค้นหาแกนนำรุ่นใหม่ การเผยแพร่จิตอาสา ขยายเครือข่าย หมายถึง การศึกษาดูงานเพื่อการพัฒนาศักยภาพ ฝึกทบทวนและค้นหาอาสาสมัครรุ่นใหม่ๆ สิ่งสำคัญ คือ จะมีวิธีทำอย่างไรให้อาสาสมัครมีจิตอาสา โดยการประชุมเป็นประจำ ทำกิจกรรมอาสาต่อเนื่องทั้งในชุมชนและภายนอก เช่น การออกไปช่วยเหลือผู้ประสบภัยภายนอกพื้นที่ หากมีอาสาสมัครสนใจจะไปช่วยต้องหาวิธีให้ได้ไปเพื่อสร้างจิตอาสา ซึ่งเป็นการขยายเครือข่ายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปสู่พื้นที่อื่นๆ

ช่วงวิกฤติขณะเกิดเหตุ

หลังจากเหตุการณ์ภัยพิบัติเกิด 3-7 วัน ควรมีการแบ่งฝ่ายรับผิดชอบในชุมชน เช่น ฝ่ายประสานงานภายนอก ฝ่ายเฝ้าระวัง ฝ่ายรับบริจาค ฝ่ายอพยพ ฝ่ายอำนวยการ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ แจ้งเตือน บอกเหตุ รวมพล การจัดการที่จำเป็นต้องมีในช่วงนี้ประกอบด้วย

1. **กำหนดจุดรวมคน และจุดอพยพในจุดปลอดภัย** โดยประชุมกันกำหนดจุดปลอดภัย ซึ่งควรกระจายให้มีมากกว่าหนึ่งจุด โดยแต่ละครอบครัวต้องมีการตกลงกันว่าต้องมาพบกันที่จุดไหน เมื่อมาถึงจุดปลอดภัย คนที่ได้รับหน้าที่ต่างๆ แล้ว ก็จะดำเนินการตามหน้าที่ตามแผนที่กำหนด เช่น ฝ่ายลงทะเบียนความเดือดร้อน ตรวจสอบจำนวนสมาชิกในศูนย์ ความต้องการเร่งด่วน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายอพยพค้นหา ฝ่ายโรงครัว และอาจแบ่งกลุ่มกันดูแล

2. **วิเคราะห์สถานการณ์** โดยติดตามสถานการณ์ภาพรวม คาดการณ์ล่วงหน้าว่า ความรุนแรงและความยาวนานจะแค่ไหน รวมถึงติดตามข้อมูลสถานการณ์ เช่น กรณีน้ำท่วม เอาไม้ปักจับเวลาว่าในหนึ่งชั่วโมงน้ำขึ้นมากี่เซนติเมตร

3. **สำรวจกลุ่มเปราะบาง** ก่อนเกิดเหตุต้องมีการประชุมระดับชุมชน สำรวจข้อมูลกลุ่มคนที่จำเป็นต้องได้รับความช่วยเหลือเป็นพิเศษ ได้แก่ คนชรา เด็ก คนท้อง คนพิการ หรือคนที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ในสถานการณ์ฉุกเฉิน

4. เตรียมโรงครัวชุมชน เพราะอาหารเป็นเรื่องแรกที่ต้องมีการเตรียมศูนย์พักพิงประจำชุมชนต้องมีการเตรียมเสบียงรองรับผู้อพยพ เพื่อดูแลผู้อพยพที่มาอาศัยอยู่ด้วยกัน ฝ่ายโรงครัวสามารถเริ่มปฏิบัติการทันทีโดยมีท้องถิ่นสนับสนุนทรัพยากร และวัตถุดิบตาม พรบ.ภัยพิบัติ พ.ศ. 2550

5. กู้ภัย ต้องมีการจัดทีมอาสาที่ทำหน้าที่อพยพคนที่ยังตกค้างออกจากพื้นที่เสี่ยง รวมถึงเฝ้าระวังตรวจตราในพื้นที่ และสนับสนุนการขนส่งอาหาร และสิ่งอื่นๆ ตามความจำเป็น

ทั้งหมดเป็นเพียงหลักสำคัญและอาจมีมากหรือน้อยกว่าแล้วแต่ภัยพิบัติและ/หรือสภาพชุมชน การเตรียมการในช่วงนี้ให้พร้อมชุมชนต้องค้นหาเครื่องมือ อุปกรณ์ในการสนับสนุนให้เกิดความสะดวกและเตรียมการให้พร้อมอยู่ตลอดเวลา เช่น เรือกู้ภัย เครื่องมือกู้ภัย อุปกรณ์ทำครัว วิทยุสื่อสาร อื่นๆ ตามแต่ความจำเป็น

ช่วงการฟื้นฟูหลังภัยพิบัติ/เสริมความเข้มแข็งองค์กรชุมชน

1. วิเคราะห์ข้อมูล หมายถึง เมื่อได้ข้อมูลจากการสำรวจความเสียหายแล้วนำข้อมูลที่ได้มาประมวลให้ได้ประเด็นสำคัญๆ เช่น ผู้เสียหายจำนวนกี่ครอบครัว มีอะไรเสียหายบ้าง ถนน สะพานหรืออื่นๆ ที่เสียหายทั้งหมด เพื่อนำข้อมูลมาจัดลำดับความสำคัญที่ต้องฟื้นฟูแก้ปัญหาก่อนและข้อมูลภาพรวมต้องติดในที่เปิดเผย และนำข้อมูลเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดการช่วยเหลือตรงกับความเสียหายที่เกิดขึ้นไม่ซ้ำซ้อน และป้องกันการทุจริตได้

2. จัดทำแผนการฟื้นฟูชุมชน หมายถึง แผนที่เกิดขึ้นจากภายในอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อเสนอต่อหน่วยงานองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และเริ่มการฟื้นฟูโดยเริ่มจากภายในชุมชนก่อนที่เป็นหลักในการแก้ปัญหา อาจเริ่มจากการซ่อมบ้าน ทำความสะอาดพื้นที่สาธารณะไปจนถึงการจัดการปัญหาต่างๆ ที่ตามมา

3. จัดองค์กรชุมชน หมายถึง จัดตั้งคณะทำงานที่มีศักยภาพและใจอาสาจากสมาชิกในชุมชน (จากประสบการณ์คณะกรรมการที่มาจากท้องที่ ท้องถิ่น เป็นหลักจะไม่สามารถขับเคลื่อนได้เป็นเอกภาพ เพราะมีปัจจัยภายนอกมากำหนด เช่น นายอำเภอ ผู้ว่าฯ หรือนโยบายรัฐบาลซึ่งเหนือการควบคุม) ที่สำคัญ คือ ผู้ประสบภัยต้องเป็นหลักให้ได้ ท้องที่ท้องถิ่น เป็นที่ปรึกษา จัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ แก้ปัญหาที่ดิน ใช้ทุนในชุมชนก่อน

4. การสร้างบ้าน หมายถึง บ้านชั่วคราว และบ้านถาวร ซึ่งต้องสร้างบ้านชั่วคราวก่อนเป็นเรื่องแรกหากภัยพิบัติใหญ่เสียหายมากมีบ้านพังทั้งหลัง โดยใช้กิจกรรมสร้างการมีส่วนร่วม บ้านถาวร รัฐไม่ควรสนับสนุนผ่านกระบวนการของรัฐแต่ให้กระบวนการชุมชนบริหารจัดการเองทั้งแรงงานและงบประมาณเพื่อลดการรอคอย และรอรับการช่วยเหลือจนเกิดเป็นความเคยชิน การสร้างบ้านผู้อยู่อาศัยต้องออกแบบเอง

ภาคที่ 3
เป็นที่ศึกษาดูงาน ขยายผลสู่ที่อื่น ผลักดันนโยบาย และร่วมเวทีสากล

จากผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ที่ “ชุมชนผู้ประสบภัย” สามารถเปลี่ยนเป็น “ชุมชนป้องกันภัย” ได้ขยายผลสู่การแก้ปัญหาและพัฒนาที่รอบด้าน จนเป็นเครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ ที่เชื่อมโยงกันถึง105 ชุมชนในพื้นที่อันดามัน สาระหลักๆ ดังนี้

- **อาสาไปช่วยภัยพิบัติที่อื่น** เมื่อเกิดภัยพิบัติในพื้นที่อื่นๆ ทั้งในและต่างประเทศ เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิจะมีการประสานกับอาสาสมัครภัยพิบัติ/ผู้มีจิตอาสา องค์กรภาคธุรกิจองค์กรภาครัฐ สถาบันวิชาการ ผู้ที่มีประสบการณ์จากพื้นที่สึนามิ ร่วมมือร่วมใจกันหนุนช่วยพื้นที่ต่างๆ เช่น การไปช่วยฟื้นฟูพื้นที่ดินโคลนถล่มที่จังหวัดอุตรดิตถ์ การไปช่วยผู้ประสบภัยน้ำท่วมทุกภาค การไปช่วยสร้างบ้านผู้ประสบภัยภูเขาถล่มที่อำเภอเขาพนม จังหวัดกระบี่ การไปช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับผู้ประสบภัยจากพายุนาร์กิสที่ประเทศพม่า การระดมทุนช่วยเหลือผู้ประสบภัยแผ่นดินไหวที่ประเทศเฮติ การระดมทุนและร่วมจัดกิจกรรมส่งกำลังใจช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ ณ ประเทศญี่ปุ่น การส่งเยาวชนบ้านน้ำเค็มไปแลกเปลี่ยนกับผู้ประสบภัยสึนามิ ณ ประเทศญี่ปุ่น โดยการสนับสนุนของ ดร.สุรินทร์ พิศสุวรรณ เลขาธิการอาเซี่ยน รวมทั้งมีสาระสำคัญ
- **ได้รับรางวัลจากกระทรวงมหาดไทย** จังหวัดพังงาและเครือข่ายภัยพิบัติจังหวัดพังงา ได้มีการซักซ้อมและเตรียมความพร้อมใน

ระดับชุมชนมาตลอดตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน สำหรับพื้นที่ที่มีการจัดการด้านภัยพิบัติโดยชุมชนอย่างเป็นรูปธรรมได้แก่ชุมชนน้ำเค็ม ได้เกิดขึ้นค่อนข้างสมบูรณ์แล้วในชุมชนบ้านน้ำเค็ม ตำบลบางม่วง อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา โดยชุมชนได้รับรางวัลด้านการเตรียมรับมือในการป้องกันภัยพิบัติระดับชุมชน จากกระทรวงมหาดไทย และยังเป็นศูนย์การเรียนรู้ในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายชุมชน และองค์กรต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาหนุนงบ "รัฐร่วมราษฎร์ จัดการภัยพิบัติ" ขยายไป 8 ตำบล

การประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดพังงา ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา สนับสนุนขับเคลื่อนภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน

วันที่ 22 เมษายน 2557 ที่ประชุมสภาองค์กรชุมชนระดับจังหวัดพังงา ณ ห้องประชุม อบจ.จังหวัดพังงา โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาเป็นประธานร่วมกับนายกำธร ขันธรรม ประธานที่ประชุมสภาองค์กรชุมชน มีมติ สำคัญคือ

- จังหวัดจะตั้งคณะทำงานขับเคลื่อนภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นฐาน และผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาจะสนับสนุนงบประมาณในการขับเคลื่อนเพิ่มเติมอีก 4 แสนบาท
- มติให้สภาฯ ตั้งคณะทำงานด้านที่ดิน ให้รวบรวมข้อมูลปัญหาและจัดทำข้อมูลทั้งจังหวัดพังงา
- จังหวัดพังงา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาจะแต่งตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนพัฒนาสู่พังงาแห่งความสุข พร้อมสนับสนุนงบประมาณเพิ่มเติม 1.4 ล้านบาท
- มติ ให้สภาฯ จังหวัดแต่งตั้งคณะทำงานเตรียมการจัดตั้งสภาพลเมือง มอบหมายให้นายไมตรี จงไกรจักร์ เป็นผู้ประสานงานและให้สภาพัฒนาการเมืองและสภาองค์กรชุมชนทำหน้าที่ฝ่ายเลขา

ทั้งหมดเป็นมติสำคัญของการขับเคลื่อนงานในระดับจังหวัด

คณะทำงานภัยพิบัติจังหวัดพังงาประชุมโครงการรัฐร่วมราษฎร์ฯ โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน

- วันที่ 14 พฤษภาคม พ.ศ. 2557 คณะทำงานภัยพิบัติจังหวัดพังงา ได้เชิญผู้ว่าราชการจังหวัดพังงาเป็นประธานที่ประชุมกรรมการโครงการรัฐร่วมราษฎรจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน โดยมีนายกองค์กรปกครองท้องถิ่น และผู้แทนนายก อบต. ทั้ง 51 ตำบล มีนายอำเภอทั้ง 8 อำเภอ และเครือข่ายชุมชน เข้าร่วมกว่า 80 คน
- ผู้ว่าราชการกล่าว “รัฐร่วมราษฎร์ ยืนยันว่างานทำฝ่ายเดียวไม่ได้ ประชาชนเป็นเจ้าภาพ รัฐสนับสนุน ให้เกิดความยั่งยืน โดยจังหวัดเห็นเครือข่ายทำงานมานานและจริงจัง จึงสนับสนุนงบประมาณ 4 แสนบาท เพื่อให้ทำงานคล่องตัวขึ้น”
- ที่ประชุมรับทราบผลการเคลื่อนงานของจังหวัด และวางกรอบการทำงานร่วมกัน ใน 11 พื้นที่ตำบล และขยายไปพื้นที่อื่นๆ ให้ทั่วทั้งจังหวัด เพื่อจะสร้างโมเดลจังหวัดจัดการตนเองเรื่องภัยพิบัติ หลายฝ่ายพร้อมสนับสนุนและชื่นชมการทำงานของเครือข่ายฯ และพร้อมจะสนับสนุนต่อไป

ชวนพื้นที่ ตำบลบางนายสี อำเภอตะกั่วป่า ทำแผนรับมือภัยพิบัติ

ตำบลบางนายสี มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน มีพื้นที่หลากหลาย มีคลองตะกั่วป่าซึ่งไหลผ่านตำบลเกือบ 10 กิโลเมตร ซึ่งเป็นพื้นที่ปลายน้ำ ทำให้ประสบกับปัญหาภัยน้ำท่วม น้ำหลาก บางพื้นที่ติดกับเชิงเขา เสี่ยงต่อดินสไลด์น้ำป่าไหลหลาก บางพื้นที่ติดกับทะเลทำให้น้ำทะเลหนุนสูงเกิดการกัดเซาะชายฝั่ง และยังมีถนนเพชรเกษมเป็นเส้นทางหลักในการเดินทาง ทำให้เกิดอุบัติเหตุเป็นประจำ และเมื่อปี 2555 เกิดแผ่นดินไหว ขนาด 3.2

ริกเตอร์ บริเวณ ม.4 ต.บางนายสี ทำให้ที่อยู่อาศัยเสียหายประมาณ 20 หลังคาเรือนส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพการเกษตร การประมง ทำสวน เลี้ยงสัตว์

ผลการดำเนินการ

1. ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการภัยพิบัติตำบลบางนายสี
2. มีการสำรวจพื้นที่เสี่ยง ที่เกิดเหตุ แต่ละหมู่บ้าน
3. ได้มีการจัดทำแผนที่ทำมือของตำบลบางนายสี
4. การพัฒนาศักยภาพ
    - การอบรมการใช้คอมพิวเตอร์ในงานภัยพิบัติ
    - การศึกษาดูงาน การซ้อมแผนชุมชนบ้านน้ำเค็ม และที่ตำบลบางเหรียง
    - อบรมด้านกู้ชีพกู้ภัย

ร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่น ตำบลเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา ทำแผนการจัดการภัยพิบัติ

โดยคณะทำงานภัยพิบัติจังหวัดพังงา ได้ลงพื้นที่ตำบลเกาะยาวน้อย มีผู้เข้าร่วม กำนันตำบลเกาะยาวน้อย ผู้ใหญ่บ้าน รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และสมาชิก อบต. และอาสาสมัครภัยพิบัติกว่า 30 คน ร่วมกันทบทวนและพัฒนาแผนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ และได้ข้อสรุปเกาะยาวน้อยควรมีแผนด้านต่างๆ คือ แผนป้องกันภัยทางรถ แผนป้องกันภัยพายุ แผนป้องภูเขาถล่มดินสไลด์ และแผนรับมือภัยพิบัติสึนามิในครั้งนี้เกิดคณะทำงานด้านภัยพิบัติของตำบลเกาะยาวน้อย การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติอย่างต่อเนื่อง โดยการรณรงค์ในพื้นที่ การพัฒนาศักยภาพแกนนำและชุมชน และจะยกระดับกติกาชุมชนให้เป็นข้อบัญญัติของตำบลต่อไป

หนุนช่วยหมู่บ้านเกาะหมาก ตำบลเกาะปันหยี จังหวัดพังงา เตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

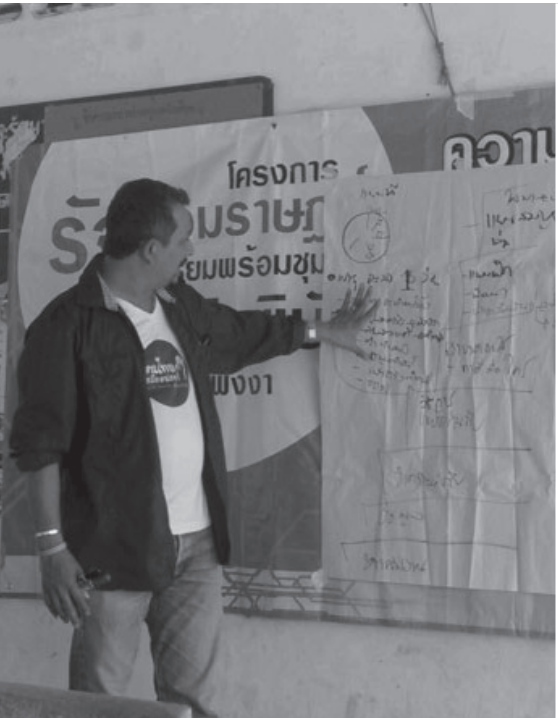

คณะทำงานภัยพิบัติจังหวัดพังงา ลงพื้นที่เกาะหมาก ซึ่งเป็นพื้นที่ขยายในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติโดยชุมชนเป็นแกนหลัก

พื้นที่เกาะหมากเป็นพื้นที่หมู่บ้านเล็กๆ กลางทะเล ที่มีประชากรกว่า 1,000 คน เป็นพื้นที่เสี่ยงจากภัยพิบัติธรรมชาติ เช่น ภัยสึนามิ และพายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพื้นที่ที่มีการสื่อสารกับส่วนราชการได้ยาก เพราะห่างไกล

ในพื้นที่ ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วยเจ้าหน้าที่อนามัย อปพร. อสม. ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่นเข้าร่วมเวทีทำความเข้าใจ เรื่องความจำเป็นที่ชุมชนต้องเตรียมพร้อมรับภัยพิบัติ โดยทีมแนะนำว่าจะต้องให้เกิดระบบโครงสร้างการจัดการภัยพิบัติ ระบบการบัญชาการ ซึ่งผู้เข้าร่วมสนใจมาก และระยะต่อไปจะต้องขยายผลให้เกิดคณะทำงานเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ พร้อมกับกระบวนการจัดทำแผนการจัดการภัยพิบัติและแผนการขับเคลื่อนงานของคณะทำงานฯ ต่อไป

บ้านน้ำเค็มประชุมวิเคราะห์กระแสข่าวแผ่นดินไหว/สึนามิ : พร้อมรับมือ

คณะทำงานจัดการภัยพิบัติชุมชนบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา จัดประชุมทีมเพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นในประเทศไทย และมีแนวโน้มเกิดแผ่นดินไหว ที่อาจส่งผลให้เกิดสึนามิในฝั่งอันดามันได้ในช่วงกลางปี2558 ด้วยเหตุนี้ทำให้คณะทำงานได้ตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

จึงได้ทบทวนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น เช่น การตรวจเช็คอุปกรณ์ เครื่องมือ เรือ คนและตำแหน่งหน้าที่ ในจุดสำคัญเสี่ยงภัย โดยชุมชนบ้านน้ำเค็มพร้อมรับมือภัยพิบัติไม่ว่าสึนามิ หรือภัยพิบัติอื่นๆ

ขยายผลที่ตำบลบางเหรียง อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา

ตำบลบางเหรียง อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา มีพื้นที่ลาดเชิงเขา และมีลำคลองมะรุ่ยที่มีรอยเลื่อนของเปลือกโลกพาดผ่าน มีความเสี่ยงภัยพิบัติแผ่นดินไหว น้ำป่าไหลหลากดินโคลนถล่ม

เมื่อเกิดน้ำป่าไหลหลากที่ผ่านมา ในขณะเกิดเหตุคนในชุมชนไม่มีการเตรียมความพร้อมมาก่อน จึงเกิดความวุ่นวายและมีผู้เสียชีวิต สภาองค์กรชุมชนตำบลบางเหรียง จึงเห็นว่าต้องมีการจัดการเรื่องการ เตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชน หลังจากประชุม มีแกนนำอาสาเป็นคณะทำงานภัยพิบัติในพื้นที่ และเริ่มขับเคลื่อนงาน ด้วยการจัดเก็บข้อมูลเพื่อจัดทำแผนเตรียมความพร้อม และมีโครงการเตรียมความพร้อมป้องกันภัยของจังหวัดพังงา เข้ามาสนับสนุน

มีแผนงาน จัดตั้งศูนย์เตรียมความพร้อมและพัฒนาศักยภาพแกนนำ มีการแบ่งฝ่ายรับผิดชอบงานจัดการภัยพิบัติ โดยมีสมาชิกสภาจังหวัด (อบจ.) ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด (ปภ.) และทีมบ้าน

น้ำเค็ม สนับสนุนทีมงานประกอบด้วยนายกองค์การบริหารส่วนตำบลบางเหรียง เป็นประธาน อาสาสมัครป้องกันภัย (อป.พร.) 22 คน

มีฝ่ายปฏิบัติการ 4 ฝ่าย ประกอบด้วย ฝ่ายเฝ้าระวังและแจ้งเตือน ฝ่ายกู้ชีพกู้ภัย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายอพยพและปฐมพยาบาล

ขยายผลสู่ ตำบลมะรุ่ย อำเภอทับปุด จังหวัดพังงา พื้นที่เสี่ยงแผ่นดินไหว “รอยเลื่อนมะรุ่ย”

คณะทำงานการจัดการภัยพิบัติ ได้ลงจัดเวทีในพื้นที่ตำบลมะรุ่ย ซึ่งมีผู้เข้าร่วม กว่า 30 คน ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน อาสาสมัครภัยพิบัติ ทั้ง 7 หมู่บ้าน อสม. ทุกหมู่บ้าน โดยมีสาระสำคัญ

ด้วยตำบลมะรุ่ย เป็นพื้นที่เสี่ยงแผ่นดินไหว มีรอยเลื่อยแผ่นดินไหว จึงเริ่มด้วยการกระตุ้นเตือนให้เห็นความสำคัญของภัยพิบัติที่เกิดขึ้น โดยเน้นย้ำว่าพื้นที่ต้องดำเนินการเองเท่านั้นถึงจะปลอดภัย และจัดการได้ ไร้ความขัดแย้งและยั่งยืน

มีการทบทวนแผนงานและคณะทำงาน ซึ่งมีความพร้อมอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว แต่ทำความเข้าใจเพิ่มเติมเรื่องบทบาทหน้าที่ และขาดระบบบัญชาการเหตุการณ์ ทางพื้นที่ได้จัดทำแผนปฏิบัติการ และที่ประชุมได้ตกลงกันว่าจะร่วมกันกลับมาทบทวนการดำเนินงาน และอบรมเชิงปฏิบัติการหัวข้อ “การบัญชาการเหตุการณ์” ต่อไป

ร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลบางวัน อบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครภัยพิบัติ

ตำบลบางวัน อำเภอคุระบุรี จังหวัดพังงา มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน มีพื้นที่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็นที่ราบเชิงเขา ทำให้มีลำน้ำสาขามากมาย ทำให้ประสบกับปัญหาภัยน้ำท่วม น้ำหลาก บางพื้นที่ติดกับเชิงเขา เสี่ยงต่อดินสไลด์น้ำป่าไหลหลาก บางพื้นที่ติดกับทะเลทำให้น้ำทะเลหนุนสูง เกิดการกัดเซาะชายฝั่ง และยังมีถนนเพชรเกษมเป็นเส้นทางหลักในการเดินทางถนนโค้ง ขดและแคบทำให้เกิดอุบัติเหตุเป็นประจำ ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและประกอบอาชีพการเกษตร การประมง ทำสวน เลี้ยงสัตว์

ซึ่งตำบลบางวัน มีความพร้อมของคณะทำงานและอาสาสมัครอยู่แล้ว การอบรมประกอบไปด้วย

1. การจัดบริหารจัดการแผนภัยพิบัติในชุมชน
2. การใช้เชือกในงานสาธารณภัย
3. การใช้เครื่องมือกู้ภัยเบื้องต้นและการป้องกันและระงับอัคคีภัยเบื้องต้น
4. ระเบียบวินัยจราจรและความปลอดภัยทางถนน
5. การปฐมพยาบาลเบื้องต้น
6. การช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ

ประชุมกับป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย จังหวัดพังงา (ปภ.) เพื่อความมั่นใจในหอเตือนภัย 18 จุด

วันที่ 22 พฤษภาคม 2557 ที่สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) จังหวัดพังงา อ.เมือง จ.พังงา นายสมเกียรติ์ อินทรคำ หัวหน้า ปภ.จังหวัดพังงา ระบุว่าจากกรณีเกิดเหตุการณ์แผ่นดินไหวในพื้นที่ภาคเหนือของประเทศไทย และได้ส่งผลทำให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมากมาย และต่อมา วันที่ 18 พฤษภาคม 2557 ยังได้เกิดเหตุแผ่นดินไหวขึ้นที่เกาะสุมาตรา ประเทศอินโดนีเซีย มีความรุนแรง 6.1 ริกเตอร์

ประกอบกับข่าว ดร.สมิทธ ธรรมสโรช ประธานกรรมการมูลนิธิเตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ได้ประเมินว่าในอนาคตจะเกิดสึนามิ ณ บริเวณ 2 จุด คือ ระหว่างหมู่เกาะอันดามันไปจนถึงปากแม่น้ำอิรวดี และบริเวณอ่าวไทย สำหรับจังหวัดพังงา เพื่อเป็นการป้องกันเหตุที่อาจจะเกิดขึ้นจากแผ่นดินไหวและคลื่นยักษ์สึนามิ รวมถึงพิบัติภัยธรรมชาติต่างๆ ซึ่งได้จัดทำโครงการ “รัฐร่วมราษฎร์” ขึ้น โดยการสนับสนุนให้ทุกชุมชนในพื้นที่เสี่ยง ได้เข้ามาร่วมมือกันเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือพิบัติภัยธรรมชาติ ที่อาจมาถึงโดยชุมชนด้วยกันเอง และมีเป้าหมายจะทำให้เป็นจังหวัดนำร่องในการรับมือกับภัยธรรมชาติทั้งหลาย

ทั้งนี้ จังหวัดพังงา นับเป็นพื้นที่ที่เคยได้รับผลกระทบจากสึนามิเกิดขึ้นเมื่อปลายปี 2547 มากที่สุด และต่อมาได้มีการติดตั้งหอเตือนภัยในพื้นที่เสี่ยงจำนวนทั้งสิ้น 18 จุด เช่น แถบชายทะเล ในอำเภอคุระบุรี อำเภอตะกั่วป่า อำเภอท้ายเหมือง และอำเภอตะกั่วทุ่ง ซึ่งได้รับการยืนยันจากศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติว่า ทุกจุดยังสามารถใช้งานได้ปกติ ส่วนหอหลบภัย ได้มีการถ่ายโอนให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นผู้ดูแลเรียบร้อยแล้ว

อบรมอาสาสมัครภัยพิบัติชุมชนจังหวัดพังงา

เป็นการอบรมการจัดการภัยพิบัติชุมชนร่วมกับ จังหวัดพังงา โดยมีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพังงาเป็นวิทยากร ให้ความรู้ถึงเรื่องภัยพิบัติและการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติให้อาสาสมัครฯ รวมถึงการฝึกการกู้ภัยต่างๆ และการอบรมครั้งนี้ได้มีอาสาสมัครจากเครือข่ายอื่นๆ มาร่วมด้วย เช่น เครือข่ายสิ่งแวดล้อมปทุมธานี เครือข่ายรักษ์อ่าวไทย เป็นต้น

กระบวนการอบรม

1. มีการชี้ให้เห็นถึงชนิดของภัยพิบัติต่างๆ ในปัจจุบันที่เกิดบ่อยขึ้นและค่อนข้างรุนแรง เช่น แผ่นดินไหว โคลนถล่ม น้ำท่วม คลื่นสึนามิ รวมถึงภัยจากอุบัติเหตุ เช่น ตึกถล่ม ไฟไหม้ ฯลฯ

2. ให้เรียนรู้อุปกรณ์ต่างๆ ในการกู้ภัยฯ ว่าเครื่องมือหรืออุปกรณ์ต่างๆ ชนิดไหนเหมาะกับสถานการณ์ไหน เช่น หากมีเหตุการณ์น้ำหลาก ดินโคลนถล่ม อาสาสมัครกู้ภัยฯ ควรมีเชือก และห่วงยางติดตัวไว้ เป็นต้น

3. การใช้งานอุปกรณ์ต่างๆ เช่น เงื่อนเชือกต่างๆ ถังเคมีดับเพลิง การใช้สายฉีดน้ำ

4. การสมมติสถานการณ์ภัยพิบัติและให้มีการปฏิบัติจริงในการช่วยเหลือผู้ประสบภัย เช่น

- การกู้ภัยทางน้ำ การใช้เชือก ห่วงยาง โดยเน้นวิธีการเข้าช่วยเหลือ
- การกู้ภัยทางบก กู้ภัยในเหตุการณ์ตึกถล่ม การเผชิญเหตุ การค้นหา การกู้ชีพผู้ที่ยังมีชีวิต เหตุการณ์ไฟไหม้
- การเผชิญเหตุการณ์อุบัติเหตุต่างๆ เช่น ถังแก๊สรั่ว มีการใช้ถังเคมี การปิดถังแก๊ส การใช้หัวฉีดดับเพลิง

- ฝึกการปฐมพยาบาลเบื้องต้น การสังเกตอาการผู้ได้รับบาดเจ็บและการเคลื่อนย้าย รวมถึงการประสานงานของทีมอาสา การใช้วิทยุสื่อสาร

ซึ่งประเด็นสำคัญในการอบรมอาสาสมัคร เป็นการให้ความรู้เพื่อเพิ่มศักยภาพ และการสร้างอาสาสมัครภัยพิบัติให้มากขึ้น

ภาพกิจกรรม

FDNY

ทีมเตรียมพร้อม

1.5

เวทีถอดบทเรียนจากสึนามิ ถึงรัฐร่วมราษฎร์จัดการภัยพิบัติ สู่ความร่วมมือ “พังงาแห่งความสุข” ณ เกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา

เครือข่ายชุมชนจังหวัดพังงา มีเวทีถอดบทเรียนจากสึนามิ ถึงรัฐร่วมราษฎร์จัดการภัยพิบัติสู่ความร่วมมือ “พังงาแห่งความสุข” เป็นกระบวนการถอดบทเรียน เพื่อทบทวน ย้อนมองการดำเนินงานที่ผ่านมา เพื่อการกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานในระยะต่อไป

ระยะเวลาของการถอดบทเรียน ในช่วงที่ผ่านมา (10 ปี) ตั้งแต่หลังการเกิดเหตุการณ์สึนามิ พ.ศ.2547-2557 กลุ่มเป้าหมาย มีแกนนำชุมชน และนายกฯ อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากพื้นที่นำร่อง 8 ตำบล เจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) เจ้าหน้าที่กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย (ปภ.) เจ้าหน้าที่สมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ฯลฯ

ผลของการถอดบทเรียนแบบช่วงเวลา ทำให้ทุกคนได้ย้อนมองถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้น และมีการถกเถียงแลกเปลี่ยน หรือเติมเต็มให้สำหรับคนที่ไม่ได้อยู่ในเหตุการณ์นั้น ได้เข้าใจในเรื่องราวที่เกิดขึ้น และได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กันโดยผลสรุป บทเรียนที่ได้รับ ต้องเตรียมความพร้อมให้ช่วยตนเองได้ หากไม่พร้อมจะเกิดวิกฤติมากขึ้น การมีทีมการสื่อสารโดยวิทยุสื่อสารสำคัญมากเมื่อระบบโทรศัพท์ล้มเหลว การประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ การช่วยชีวิตให้เร็วที่สุด ต้องมีความรู้กู้ชีพ มีจิตอาสาไม่ยึดติดองค์กร ฯลฯ

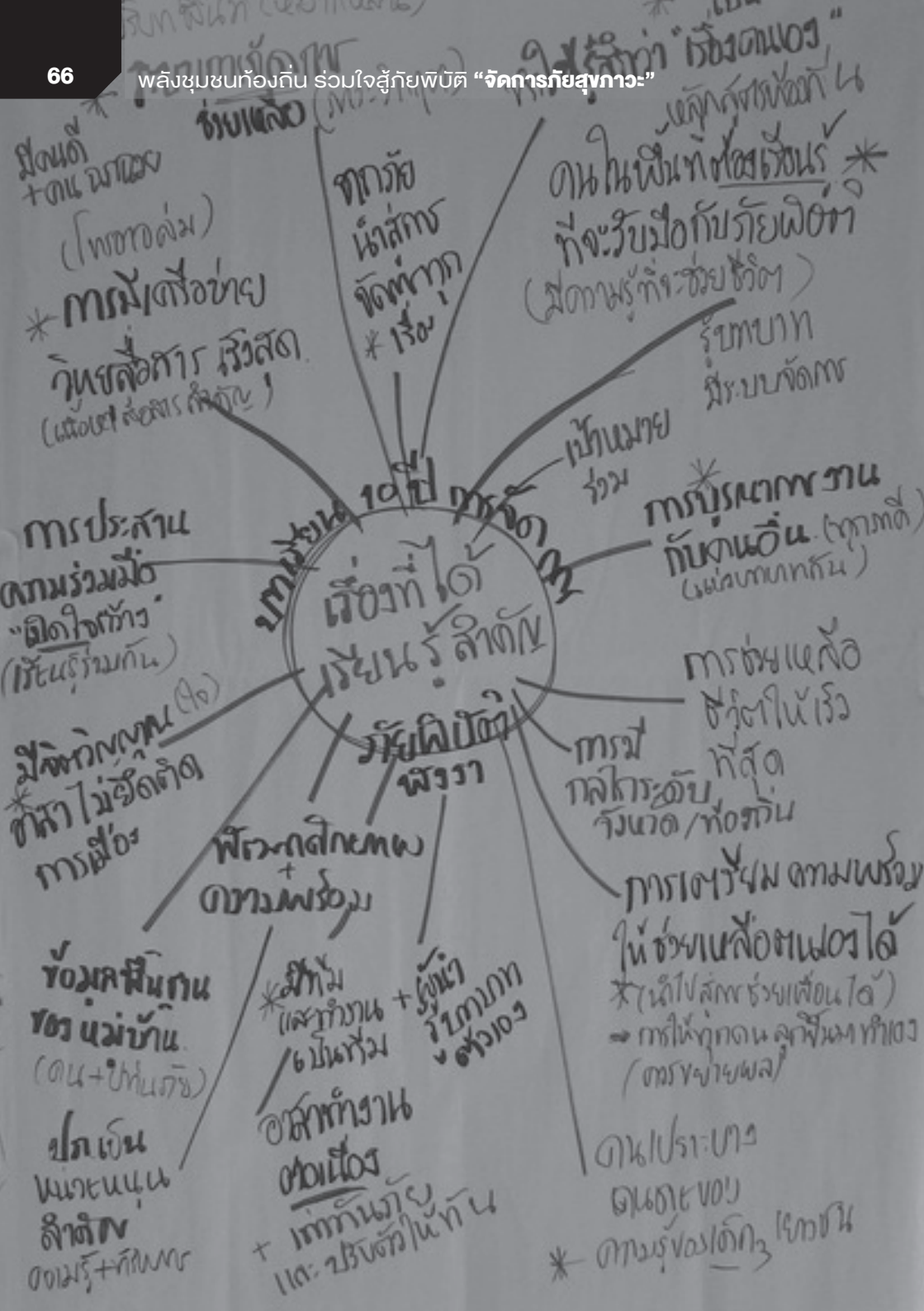
เรื่องที่ได้เรียนรู้สำคัญ
ช่วยเหลือ
ทุกภัย นำส่งการ จัดการทุก * เรื่อง
คนในพื้นที่ต้องเรียนรู้ที่จะรับมือกับภัยพิบัติ
(มีความรู้ที่จะช่วยชีวิต)
รู้บทบาท มีระบบจัดการ
เป็นหมายร่วม
การบูรณาการงานกับคนอื่น
การประสานความร่วมมือ "เปิดใจกว้าง" (เรียนรู้ร่วมกัน)
มีจิตวิญญาณ (ใจ) อย่าไม่ยึดติดการเมือง
ฟื้นฟูสุขภาพ + ความพร้อม
การช่วยเหลือ ชีวิตให้เร็วที่สุด
การมีกลไกระดับจังหวัด/ท้องถิ่น
การเตรียมความพร้อมให้ช่วยเหลือตนเองได้
(นำไปสู่การช่วยเหลือได้)
→ การให้ทุกคนลุกขึ้นมาทำเอง (การขยายผล)
ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน (คน+ปัจจัย)
ปลูกเป็นหมายหนุนสำคัญ ความรู้+ศักยภาพ
มีทีมและทำงานเป็นทีม
+ ผู้นำรู้บทบาทตัวเอง
อาสาทำงานด้วยเสียง
+ เตรียมตัวและปรับตัวให้ทัน
คนประสบภัยคนธรรมดา
* ความรู้ของเด็ก 3 เยาวชน

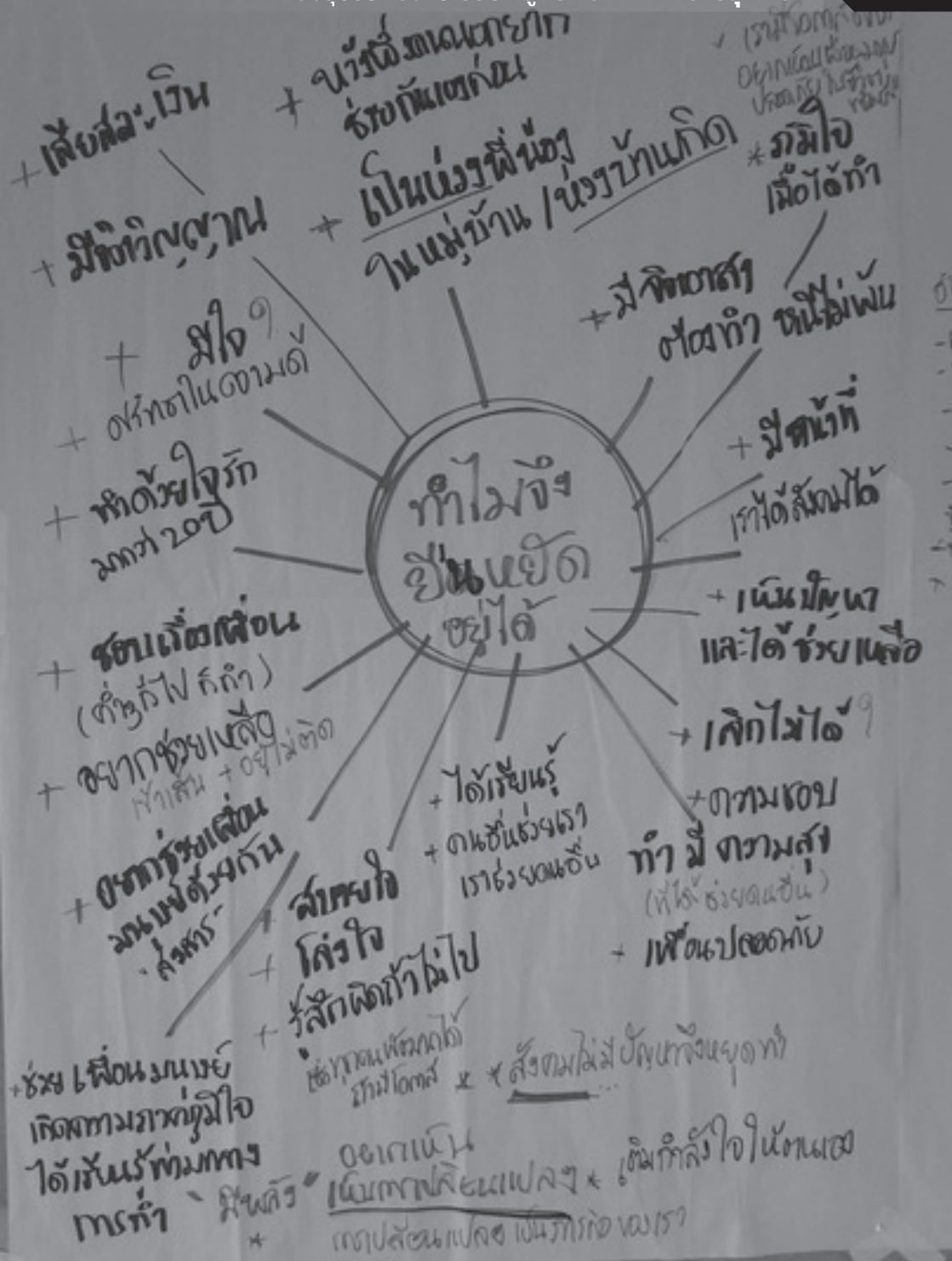
ทำไมจึงอิ่นหยัดอยู่ได้
+ เสียสละเวลา
+ มีจิตวิญญาณ
+ มีใจ
+ อดทนในความดี
+ ทำด้วยใจรัก มากว่า 20 ปี
+ ชอบเชื่อมสื่อน (ทำไปก็ทำ)
+ อยากช่วยเหลือ
+ อยากช่วยเสริมมนุษย์ด้วยกัน ส่งเสริม
+ ช่วยเพื่อนมนุษย์ เกิดความภาคภูมิใจ ได้เรียนรู้พ่อมการทำงาน
+ บ้ารักเพื่อนมนุษย์ ช่วยกันเหล่ง่น
+ เป็นแบบอย่างที่น่ารักในแม่บ้าน / บ่งรบ้านเกิด
+ มีจิตอาสา ช่วยทำ หนี้ไม่พ้น
+ มีหน้าที่ เราได้สมมติ
+ เห็นปัญหา และได้ช่วยเหลือ
+ เลิกไม่ได้
+ ความรอบ ทำ มีความสุข (ที่ได้ช่วยคนอื่น)
+ เพื่อนปลอดภัย
+ ได้เรียนรู้
+ คนอื่นช่วยเรา เราช่วยคนอื่น
+ สบายใจ
+ โล่งใจ
+ รู้สึกผิดถ้าไม่ไป
+ ภูมิใจ เมื่อได้ทำ
+ ช่วยเหลือ
+ อยากช่วยเหลือ ทำเสร็จ + อยู่ไม่ติด
+ ช่วยเหลือ
+ ช่วยเหลือ
+ ช่วยเหลือ

สรุปกระบวนการเชื่อมร้อยกัน พบว่ามีระบบคณะกรรมการตั้งแต่ระดับจังหวัด ที่มีทุกภาคส่วนเข้าร่วม ทั้งรัฐ เอกชนและชุมชน การมีรูปธรรมของการจัดการภัยพิบัติ มีความรู้ที่ผ่านการปฏิบัติ และระดับตำบลที่มีการขับเคลื่อนร่วมกัน รวมทั้งผู้ว่าราชการจังหวัดมีวิสัยทัศน์ ปภ. สนับสนุน และเข้าร่วมกิจกรรม ฯลฯ

เป้าหมาย สรุปได้ 3 ระดับ คือ ระดับชุมชน ระดับตำบล และระดับประเทศ สำหรับ

ระดับชุมชน : มุ่งหวังให้ทุกชีวิตปลอดภัย

ระดับตำบล : ให้เกิดการช่วยเหลือระหว่างกัน

ระดับประเทศ : ร่วมปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อลดภัยพิบัติ

ข้อเสนอต่อนโยบาย มีดังนี้

1. มีหลักสูตรภัยพิบัติในโรงเรียน
2. ให้มีนโยบายสนับสนุนรัฐร่วมราษฎร์ ทั่วประเทศ
3. พัฒนาระบบการสั่งการของราชการที่เกี่ยวข้อง
4. ส่งเสริมการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชนทั่วประเทศ
5. ให้ อบต. อบจ. มีความรู้เรื่องภัยพิบัติ
6. ปรับปรุงกฎหมายจัดการภัยพิบัติ ให้สอดคล้องกับสภาพปัญหา
7. มีตัวแทนชุมชนในคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติในทุกระดับ

ผู้เข้าอบรมระบบเตือนภัยจาก 7 ประเทศ ดูงานบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

19 มีนาคม 2557 คณะผู้เข้ารับการฝึกอบรมเรื่องระบบเตือนภัย ประมาณ 20 คน คือ ออสเตรเลีย อินเดีย ปากีสถาน ฟิลิปปินส์ เดนมาร์ก บังคลาเทศ และเวียดนาม ฯลฯ เข้าเยี่ยมชมศูนย์ประสานงานชุมชนบ้านน้ำเค็มพร้อมรับฟังการบรรยายเรื่องการจัดการภัยพิบัติของศูนย์ประสานงานบ้านน้ำเค็มและแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เกี่ยวกับการทำแผน กระบวนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ การฝึกซ้อมการอบรมพัฒนาศักยภาพอาสาสมัคร การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหลังเกิดภัยสึนามิ ฯลฯ

กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) กระทรวงมหาดไทย

ใช้พื้นที่เรียนรู้บ้านน้ำเค็ม เพื่อศึกษาดูงานในหลักสูตรอบรมพัฒนาข้าราชการของกรมฯ ครั้งละ 40-50 คน เป็นเวลา 4 ปี ต่อเนื่อง (ปีละ 1 ครั้ง)

ร่วมมือจัดงานรำลึกในโอกาส 10 ปี สึนามิกับทุกภาคส่วน

เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย (ปภ.) ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ จังหวัดพังงา ศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน เครือข่ายชุมชนที่ประสบภัยจากทุกภาค อาสาสมัครสึนามิจากในและต่างประเทศ นักวิชาการ โรงเรียน อบต. อบจ. ฯลฯ โดยมีการจัดนิทรรศการ เผยแพร่ความรู้ประสบการณ์ รวมทั้งจัดเสวนากับอาสาสมัครสึนามิ

ผู้ประสบภัยจากหลายๆ พื้นที่ ซึ่งเป็นการสรุปบทเรียนร่วมกันทุกภาคส่วน โดยจัดทำเป็นชุดความรู้เผยแพร่เป็นหนังสือ สึนามิ : คลื่นแห่งการปฏิรูป

เวทีสาธารณะ กับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส

การเสวนากับอดีตอาสาสมัครสึนามิ

การแสดงทางวัฒนธรรม

การประชุมระดับรัฐมนตรีแห่งเอเชีย ว่าด้วยการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ครั้งที่ 6

วันที่ 22-26 มิถุนายน 2557 ณ ศูนย์ประชุมบางกอก คอนเวนชั่นเซ็นเตอร์ แอท เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพฯ ภายใต้หัวข้อการประชุม “ส่งเสริมการลงทุนเพื่อให้ชุมชนและประเทศเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติและฟื้นกลับโดยเร็ว”

เป็นเวทีระดับภูมิภาคครั้งสุดท้าย ก่อนจะนำเสนอกรอบแนวทางการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ระยะ 10 ปี (พ.ศ.2548-2558) ที่จะครบวาระ ในปี พ.ศ.2558 จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อทบทวนความสำเร็จของการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติในรอบทศวรรษที่ผ่านมาของภูมิภาค และร่วมกันกำหนดทิศทางของการลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ในระยะที่ 2 ซึ่งผลการประชุมที่ได้จะนำเข้าสู่การพิจารณาในการประชุมสมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญ(UN General Assembly) ในเดือนกันยายน 2557 ณ กรุงนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา และนำไปสู่การประกาศรับรองของประชาคมโลก ในการประชุมระดับโลกว่าด้วยการลดความเสี่ยวจากภัยพิบัติ ในเดือน มีนาคม 2558 ณ เมืองเซ็นได ประเทศญี่ปุ่น ต่อไป

ข้อเสนอ โดยนายไมตรี จงไกรจักร์ ตามข้อตกลงของผู้แทน UN ที่ย้ำว่าต้องลงทุนเพื่อความปลอดภัย และลดความเสี่ยงภัย จึงคิดว่ารัฐบาลทุกประเทศควรที่จะลงทุนกับชุมชนเป็นหลักเพื่อให้ชุมชนได้ศึกษารวบรวมประสบการณ์ และเตรียมตัวรับมือภัยพิบัติ เพราะหลายประเทศหลายพื้นที่ หลายชุมชน ไม่ได้อยู่หลังป่าชายเลน ไม่ได้อยู่หลังป่าชายหาด แต่อยู่หลังป่าคอนกรีต เพราะเป็นแหล่งท่องเที่ยว หลายที่หลายแห่ง ก็ถือสิทธ์ก่อสร้างแนวป้องกันคลื่น แนวชายฝั่งของตัวเอง และถูกละเลยในการ

ความคุม ทำให้ผลกระทบเกิดขึ้นกับชุมชนชายฝั่งอย่างร้ายแรง ข้อเสนอสำคัญ จึงยืนยันให้การลงทุนให้ถึงชุมชนในการเตรียมการป้องกัน และลดความเสี่ยงภัย โดยชุมชนเป็นแกนหลัก

ที่ประชุม โดยสรุปคือ การนำเสนอพื้นที่รูปธรรมในการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน เกิดขึ้นในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศไทย ซึ่งชี้ให้เห็นว่าหากรัฐบาลทุกประเทศ ลงทุนไปที่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้ศึกษา รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล นำไปสู่การจัดทำแผนเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ เพื่อลดความเสี่ยงโดยชุมชนได้ จะสร้างความยั่งยืนและปลอดภัยที่ชุมชน

กระทรวงต่างประเทศนำคณะทูตจาก 44 ประเทศ ลงศึกษาดูงานชุมชนต้นแบบบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

เมื่อวันที่ 27 ธันวาคม 2557 นายดอน ปรมัตถ์วินัย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ นายสีหศักดิ์ พวงเกตุแก้ว ปลัดกระทรวงการต่างประเทศ และนายประยูร รัตนเสนีย์ ผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา นำคณะตัวแทนองค์การสหประชาชาติ ซึ่งประกอบด้วยนางมาร์กาเรตา วอห์ลสตรอม ผู้แทนพิเศษของเลขาธิการสหประชาชาติ นางสาววาเลอรี อามอส รองเลขาธิการสหประชาชาติ ฝ่ายกิจการเพื่อมนุษยธรรม และผู้ประสานงานบรรเทาทุกข์ในสถานการณ์ฉุกเฉิน และคณะทูตานุทูตจากประเทศต่างๆ 44 ประเทศที่เข้าร่วมงานรำลึก 10 ปี เหตุการณ์ธรณี

พิบัติภัยเดินทางไปเยี่ยมชมสวนอนุสรณ์สถาน และพิพิธภัณฑ์สึนามิบ้านน้ำเค็ม

โดยนายไมตรี จงไกรจักร์ รายงานว่า หลังจากเกิดเหตุเมื่อปี 2547 กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยได้ติดตั้งหอเตือนภัยสึนามิตามแนวชายฝั่งทะเลแถบนี้ แต่ชาวบ้านในชุมชนบ้านน้ำเค็มเชื่อว่าการรอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเพียงอย่างเดียวยังไม่พอ จึงเกิดแนวคิดตั้งทีมงานป้องกันภัยพิบัติบ้านน้ำเค็มขึ้น เพื่อให้คนในชุมชนสามารถช่วยเหลือกันได้อย่างทันท่วงทีเมื่อภัยพิบัติมาถึง

แผนรับมือและป้องกันภัยพิบัติของชุมชนบ้านน้ำเค็ม มีทั้งการซ้อมแผนอพยพปีละ 2 ครั้ง การนำข้อมูลภายในครัวเรือนต่างๆ ภายในชุมชนมาประมวลเป็นข้อมูลและแผนที่ของชุมชนเอง ตลอดจนสร้างเส้นทางในการอพยพและจัดหาอุปกรณ์เครื่องมือป้องกันเมื่อเกิดภัยพิบัติ จากนั้นคณะทั้งหมดได้พบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนความเห็นกับผู้นำชุมชนในหมู่บ้านน้ำเค็ม ถึงแนวทางการฟื้นฟู และพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของผู้ประสบภัย

ไมตรี จงไกรจักร์

ดอน ปรมัตถ์วินัย
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

THAI PBS NEWS
ข่าว
ไมตรี จงไกรจักร
ผู้ประสานงานเครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ
24:42
DDPM

ร่วมประชุม ณ เมืองเซนได ประเทศญี่ปุ่น

ผู้แทนบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา นำเสนอบทเรียนการฟื้นฟูและการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ในการประชุมสหประชาชาติระดับโลก ว่าด้วยการลดความเสี่ยงภัยพิบัติ ครั้งที่ 3 ณ เมืองเซนได ประเทศญี่ปุ่น โดยได้รับการประสานจากกระทรวงต่างประเทศ ที่ประชุมประกาศรับรองเอกสารผลลัพธ์ของการประชุมที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ กรอบการดำเนินงานลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ หลังปี 2558 (Post-2015 Framework for Disaster Risk Reduction) ซึ่งเป็น กรอบการดำเนินงานของโลกระยะเวลา 15 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2558-2573) มีเป้าหมายในการสร้างการป้องกันและลดความเสี่ยงภัยพิบัติผ่านภาคเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อลดความสูญเสียจากภัยพิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งประเทศสมาชิกรวมทั้งไทยซึ่งมีพันธกิจที่จะต้องนำกรอบการดำเนินงานมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางกฎหมาย สังคมและวัฒนธรรมของประเทศและปฏิญญาเซนได (Sendai Declaration) ซึ่งเป็นคำประกาศแสดงเจตจำนงของประเทศสมาชิกที่จะร่วมให้การสนับสนุนการดำเนินการตามกรอบการดำเนินงานลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติหลังปี 2558

“

หากรัฐบาลทุกประเทศ ลงทุนไปที่ชุมชน ให้จัดทำแผนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ จะสร้างความยั่งยืนและปลอดภัย

”

ooo

พลัง...สู้ภัยด้วยใจชุมชน ของเครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี

“สู้ภัย ด้วยใจ ชุมชน”

คนจนเมือง “น้ำท่วม หนี้ท่วม”

จังหวัดอุบลราชธานี เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่รองรับน้ำของแม่น้ำสายหลักสองสาย คือ แม่น้ำชีและแม่น้ำมูล รวมถึงลำน้ำสาขาของแม่น้ำทั้งสอง ประกอบกับเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ จึงทำให้มีปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากเป็นประจำทุกปี นอกจากสภาพภูมิประเทศแล้ว ยังมีปัจจัยที่ทำให้น้ำท่วมขังเป็นเวลานานยิ่งขึ้น คือ การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของเมือง ทำให้การก่อสร้างถมดินปิดเส้นทางการไหลของน้ำตามธรรมชาติ ทั้งหมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า ศูนย์ราชการ สถานศึกษา โดยละเลยระบบนิเวศน์สิ่งแวดล้อม จึงนำมาซึ่งปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากและท่วมขังเป็นเวลานาน โดยเฉพาะชุมชนดั้งเดิม ชุมชนแออัดได้รับผลกระทบมากเพราะไม่มีการถมดิน

เครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี เป็นเครือข่ายชุมชนฯ ที่มีการรวมตัวกันเพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาความมั่นคงในการอยู่อาศัยของชุมชนแออัดในเมือง มีชุมชนสมาชิกเครือข่ายฯ จำนวน 19 ชุมชน กระจายอยู่ใน 2 อำเภอ คือ อำเภอเมืองอุบลราชธานีและอำเภอวารินชำราบ มีชุมชนทีประสบภัยน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี จำนวน 9 ชุมชน จำนวน 1,850 หลังคาเรือน ซึ่งปัญหาน้ำท่วมขังเป็นเวลานาน เป็นสาเหตุหนึ่งของความยากจน กล่าวคือ ในขณะน้ำท่วมมีความลำบากในการขนของอพยพหนีน้ำไปอาศัยบนถนนนับเดือน บ้านเรือนชำรุดผุพัง พื้นที่ประกอบอาชีพเกษตรเสียหาย ขาดรายได้ มีหนี้สิน เสียโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตและมีปัญหาด้านเศรษฐกิจตามมา ยิ่งระยะเวลาน้ำท่วมนานเท่าใด ปัญหาความยากจนก็มากขึ้น จึงรวมกลุ่มกันดำเนินการเรื่องการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติและฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนหลังประสบภัยน้ำท่วม ดังนี้

ตั้งศูนย์ป้องกันภัยภาคประชาชน

เครือข่ายฯ เริ่มจัดตั้งศูนย์ป้องกันภัยภาคประชาชน จ.อุบลราชธานี เมื่อเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2554 เพื่อรวบรวมข้อมูลและสภาพปัญหา องค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมทั้งหาแนวทางป้องกันภัย และฝึกอบรมอาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน

ที่ทำการศูนย์ป้องกันภัยภาคประชาชน ณ ชุมชนเกตุแก้ว จังหวัดอุบลราชธานี

อบรมการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

การเตรียมพร้อมก่อนเกิดภัย : เพื่อลดความสูญเสียชีวิต หรือให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด และหากเกิดภัยขึ้นก็สามารถบริหารจัดการคนพื้นที่และทรัพยากรที่มีให้เกิดประโยชน์สูงสุด มีขั้นตอน ดังนี้

- **ค้นหาอาสาสมัคร** ต้องสร้างความเข้าใจให้กับคนในชุมชน รับสมัครอาสา และอบรมเพื่อพัฒนาอาสาสมัคร
- **ข้อมูลชุมชน** ข้อมูลทุกอย่างที่มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ภัยพิบัติ เสี่ยงเกิดภัย จุดปลอดภัย ปัญหา อุปสรรค เช่น จำนวนประชากร ถนน สิ่งปลูกสร้าง รถ ถังแก๊ส ข้อมูลที่อาจเสี่ยงต่อการเกิดภัย วิธีการให้ได้มาซึ่งข้อมูลอาจประชุมกลุ่มย่อย หรือลงพื้นที่จัดเก็บแบบสำรวจ และทำแผนที่
- **การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทำแผน** หลังจากได้ข้อมูล ต้องมานำเสนอแลกเปลี่ยนกัน อาจใช้รูปแบบแผนที่ทำมือ และรวบรวมสรุปข้อมูลเพื่อเกิดการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น โอกาสเสี่ยงในการเกิดภัยพิบัติ ช่วงเวลาการเกิดภัย จนเกิดปฏิทินภัยพิบัติทางธรรมชาติ โดยวิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีเหตุมีผล
- **การพัฒนาอาสาสมัคร** เมื่อเกิดแผนเตรียมพร้อมป้องกันภัยแล้ว อาสาสมัครอาจมีหน้าที่หรือบทบาทเกิดขึ้นมากมาย เช่น การจัดการจราจร การอพยพหลบภัย การแจ้งเตือนภัย การเฝ้าระวัง การกู้ชีพ จำเป็นที่ต้องพัฒนาอาสาสมัครให้มีความรู้ความชำนาญ
- **การสร้างภาคีความร่วมมือ** เมื่อร่างแผนเตรียมความพร้อมภายในชุมชนแล้ว ควรพัฒนาแผนร่วมกันกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ป้องกันภัยจังหวัด (ปภ.) อบต. กำนัน ผู้ใหญ่ อำเภอ สาธารณสุข

ตำบล และองค์กรภาคเอกชนที่มีประสบการณ์ เพื่อให้เกิดแผนที่มีคุณภาพ และควรทำการรณรงค์สร้างความตระหนักให้กับสมาชิกในชุมชน

- **การนำเสนอแผนเพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสนับสนุน** เช่น สร้างหอกระจายข่าว ทำป้ายบอกทาง การซ้อมแผน เป็นต้น
- **การติดตามผล** การดำเนินการตามแผน ต้องมีการติดตามประเมินผล และต้องบันทึกผล ทั้งปัญหาอุปสรรค ผลดีที่เกิดขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม
- **การขยายผลค้นหาแกนนำรุ่นใหม่** เพื่อการขยายเครือข่าย เผยแพร่งานจิตอาสาสาธารณะ

การรับมือเมื่อเกิดภัย : การรับมือแต่ละภัยพิบัติแตกต่างกัน ในเบื้องต้น อาสาสมัครและผู้ประสบภัยจะต้องดำเนินการ ดังนี้

- **การมีจุดนัดหมายที่ปลอดภัย** อาจมีมากกว่าหนึ่งจุด แต่ทุกคนในชุมชนรู้กัน เมื่อมาถึงจุดปลอดภัยแต่ละฝ่ายดำเนินการตามหน้าที่ เช่น ฝ่ายลงทะเบียนความเดือดร้อน ฝ่ายรักษาความปลอดภัย ฝ่ายครัว ซึ่งเป็นเรื่องแรกที่ต้องมีการเตรียมเพื่อดูแลผู้อพยพ
- **หน้าที่ทีมกู้ภัย** อาสาที่มีหน้าที่ช่วยเหลือกู้ภัยต้องออกปฏิบัติการช่วยเหลือบุคคลที่ยังตกค้างในพื้นที่ เช่น เด็ก คนชรา ผู้ป่วย รวมทั้งเฝ้าระวังตรวจตราในพื้นที่
- **เร่งข้อมูลความเดือดร้อน** ต้องมีทีมสำรวจข้อมูลสมาชิก ข้อมูลความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด เพื่อประสานความช่วยเหลือไปยังภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงเป็นฐานข้อมูลที่จะดูแลผู้เดือดร้อนอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม

นอกจากนี้ อาสาสมัคร มีการอบรมเรื่องอื่นๆ เพิ่มเติม เพื่อเพิ่มศักยภาพในการดำเนินงานภัยพิบัติ ให้รอบด้านยิ่งขึ้น ดังนี้

- **ด้านการจราจร** ทัศนะสัญญาณ เสียงสัญญาณ โดยมีวิทยากรจากสถานีตำรวจภูธรอำเภอวารินชำราบมาเป็นวิทยากร
- ฝึกอบรมการกู้ชีพโดยมีวิทยากรจากโรงพยาบาลวารินชำราบมาเป็นวิทยากร
- ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเตรียมพร้อมรับมือการเกิดอัคคีภัยในชุมชน
- ฝึกอบรมการทำข้อมูลและวัดระดับน้ำ ปริมาณน้ำ

ชุมชนร่วมกันประเมินภัยที่อาจเกิดขึ้น

ชุมชน	ความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ	แนวทางป้องกัน
บ้านบุงหวาย หนองกินเพล มี 4 หมู่บ้าน	อุบัติเหตุ/แผ่นดินทรุด น้ำท่วม/การเกิดไฟไหม้	ติดไฟแสงจันทร์/สำรวจพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วม/ทำทะเบียนประชากร สัตว์เลี้ยง/ติดตั้งถังดับเพลิง/หาแหล่งน้ำ/ติดต่อการจราจร/สำรวจรายโรงงานที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน/ตั้งทีมดูแลและประสาน
ชุมชนสะพานใหม่	น้ำท่วม/ไฟไหม้	ตั้งศูนย์และทีมภัยพิบัติ/ประสานงานเทศบาล/หาเรือ/ถังดับเพลิง/ทำแผนที่หลบภัย
ชุมชนคุรุมิตร	ไฟไหม้/ลม ฝน/กลิ่นสารพิษจากสีสเปร์ย/น้ำท่วม	ทำความเข้าใจกับชาวบ้านเรื่องการป้องกันภัย/ติดตั้งถังดับเพลิงทุกบ้าน/ตั้งศูนย์ป้องกันภัยที่ศูนย์ประสานงานชุมชน/ฝึกอบรมอาสาสมัคร/ทำข้อมูลแหล่งที่จะทำให้เกิดภัย

ชุมชน	ความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ	แนวทางป้องกัน
ชุมชนลับแล	ไฟไหม้ (ติดกับคลังน้ำมัน)/น้ำท่วม	ติดตั้งถังดับเพลิง 91 ถัง/ตั้งทีมประสานงาน/ทีม อป.พร./ทำแผนเสนอต่อเทศบาล
ชุมชนกุดลาด	ไฟไหม้/น้ำท่วม/พายุ	ทำความเข้าใจต่อสมาชิกเรื่องการป้องกันภัย/ประกาศเสียงตามสาย/ทำข้อมูล/อบรมเรื่องการป้องกันภัย
ชุมชนหาดสวนสุข	น้ำท่วมแบบฉับพลัน/ไฟไหม้	หอกระจายข่าว/ทำข้อมูลจุดที่เกิดภัย จัดลำดับก่อน/หลัง/ทำศาลาช่วยเหลือภัยพิบัติ/เรือ/แจ้งเตือนเป็นจุด
ชุมชนเกตุแก้ว (ศูนย์ประสานงาน)	ไฟไหม้ (น้ำไม่ท่วมและเป็นที่สร้างที่พักให้ชุมชนที่น้ำท่วม)	สำรวจอุปกรณ์ไฟฟ้า/สายฉีดน้ำ/ติดตั้งถังดับเพลิง/ประชุมเตรียม/ทำแผนที่ชุมชน

อาสาสมัครและผู้ประสบภัยช่วยกันอพยพหนีภัยน้ำท่วม :

อาสาสมัครภัยพิบัติของเครือข่ายจำนวน 70 คน ช่วยเหลืออพยพเคลื่อนย้ายผู้ประสบภัยในชุมชน เป็นประจำทุกปี โดยมีระบบการช่วยเหลือดูแลกันเอง ดังนี้

- การช่วยกันย้ายสิ่งของกลับบ้านหลังน้ำลด แทนการจ้างขนย้าย
- การสำรวจข้อมูลเพิ่มเติม+ประสานชุมชนอื่นๆ
- การประสานภาคี/รับของบริจาคและนำมาแบ่งปันช่วยเหลือกัน
- ดูแลความปลอดภัย จัดเวรยาม ทั้งในที่พักพิงและบ้านที่น้ำท่วม
- การช่วยกันขนย้ายเพื่อหนีน้ำท่วม+จัดทำที่พักชั่วคราว

อาสาสมัครภัยพิบัติชุมชนช่วยกันสร้างบ้าน ทำให้สมาชิกประหยัดเงินในการจ้างช่างสร้างที่พักชั่วคราว โดยแต่ละปีเทศบาลจะสนับสนุนสังกะสี 15 แผ่น ไม้ยูคา 15 ท่อน และผ้าพลาสติกประมาณ 20-30 เมตร ต่อครัวเรือน

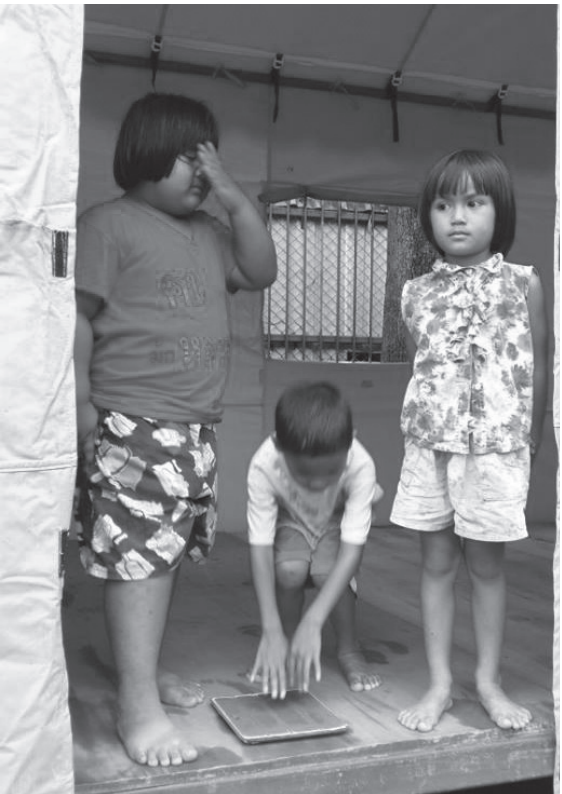

การเฝ้าระวังภัยระหว่างน้ำท่วม และระวังเรื่องระดับน้ำ โดยมีทีมอาสาสมัครที่ผ่านการฝึกใช้วิทยุสื่อสารแล้ว มีหน้าที่ในการตระเวนดูตามบ้านของสมาชิก เพื่อป้องกันไม่ให้โจรขโมยทรัพย์สิน รวมทั้งมีการแจ้งเกี่ยวกับระดับน้ำที่เพิ่มขึ้นเป็นระยะ

ภาพแห่งความสุข ครัวกลาง “เพื่อผู้ประสบภัยโดยผู้ประสบภัย”

การช่วยกันขนย้ายกลับหลังน้ำลด เป็นอีกภาระกิจของอาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน และทำให้สมาชิกไม่ต้องจ่ายค่าจ้างขนย้ายครอบครัวละประมาณ 3,000-4000 บาท โดยเฉพาะในกลุ่มเปราะบาง เช่น ครอบครัวหญิงหม้าย ครอบครัวที่มีคนชราและคนป่วย ฯลฯ

ท่วมแต่ละครั้งเสียหายมาก แต่ละบ้านต้องใช้เวลาในการปรังปรุงสัก 2-3 เดือน ทั้งการซ่อมแซมบ้าน ประตู หน้าต่าง พื้นบ้าน เสาบ้าน ฯลฯ ปรับปรุงพื้นที่ปลูกผักสวนครัว และต้นไม้อื่นๆ ทดแทนการฟื้นฟูอาชีพและรายได้ ฯลฯ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคนจน มีรายได้ที่ไม่แน่นอน รับจ้างทั่วไป และค้าขาย ดังนั้นการเกิดน้ำท่วมซ้ำซากจึงส่งผลต่อวิถีชีวิต คุณภาพชีวิตและสุขภาวะอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

สรุปบทเรียนร่วมกันหลังน้ำท่วม

การสรุปบทเรียนร่วมกันหลังจากเกิดภัยน้ำท่วม จะช่วยให้สมาชิกที่ประสบภัยและอาสาสมัครได้เกิดการทบทวนผลการดำเนินงานและเรียนรู้ร่วมกัน ทั้งยังเกิดการคิดค้นเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ดังนี้

- สาเหตุที่ทำให้น้ำท่วม
- ปัญหาที่พบระหว่างน้ำท่วม/จัดการอย่างไร
- ชุมชนเตรียมตัวรับมือกับน้ำท่วมอย่างไร
- มีการดูแลกลุ่มคนเปราะบางอย่างไร
- ผู้หญิงมีบทบาทในการจัดการภัยพิบัติอย่างไร
- ทักษะที่เคยอบรมและนำมาใช้มีอะไรบ้าง/ต้องการทักษะอะไรเพิ่ม
- ข้อเสนอระดับนโยบายมีเรื่องอะไรบ้าง

สาเหตุที่ทำให้น้ำท่วม :

การถมแก้มลิง ถมทางน้ำ ถมห้วยหนอง ทำลายสิ่งแวดล้อม มีการทำแนวกั้นเขื่อนริมน้ำมูล ขณะที่เขื่อนใหญ่ก็ปล่อยน้ำมาเป็นน้ำก้อน ตัดไม้ทำลายป่า คูคลองตื้น ถนนขวางทางน้ำ ผังเมือง โรงงานอุตสาหกรรมบ้านจัดสรร เกิดขึ้นมาก ฝนตกไม่ตามฤดูกาล

ปัญหาที่พบระหว่างน้ำท่วม :

น้ำท่วมทำนาไม่ได้ ไม่มีข้าว ไม่มีรายได้ที่ท่วมก่อนก็ไม่ได้เกี่ยวข้าว เสียรายได้ เดินทางลำบากต้องมีค่าใช้จ่ายในการขนของหนีน้ำ และทำที่พักชั่วคราว รายได้ลด รายจ่ายเพิ่ม บ้านเรือนเสียหาย เงินเยียวยา 5,000 บาท ไม่พอซ่อมบ้านที่เสียไป สาธารณูปโภค สิ่งแวดล้อมไม่สะอาด สุขภาพจิตแย่ เป็นกังวลตอนย้ายมาที่พักพิงชั่งคราว ต้องทิ้งบ้านไว้แล้วกลัวขโมย

ชุมชนเตรียมตัวรับมือกับน้ำท่วมอย่างไร :

1) เก็บข้อมูลชุมชนในพื้นที่น้ำท่วม ข้อมูลกลุ่มเปราะบาง เช่น เด็ก คนชรา คนพิการ 2) ทำข้อมูลระดับน้ำท่วมแต่ละชุมชน 3) เตรียมป้องกันเรื่องอัคคีภัย 4) ข้อมูลทรัพยากรในพื้นที่ เช่น ตรวจสอบจำนวน

รถยนต์ จำนวนเตาแก๊ส ตู้เย็น ฯลฯ เพื่อจัดระบบการให้ความช่วยเหลือ โดยเตรียมกำลังคนไปช่วยขนย้าย 5) จัดพื้นที่อพยพ เตรียมวัสดุอุปกรณ์สำหรับสร้างที่พักพิงชั่วคราว 6) อบรมอาสาสมัครและผู้ประสบภัยเพิ่มเติม 7) ขนย้ายของ มีทีมอาสาประสานสาธารณูปโภค ประปา ไฟฟ้า 8) มีทีมอาสาจัดการที่พักผู้ประสบภัย มีสันทนาการผ่อนคลาย เช่น ร้องเพลง 9) มีทีมแม่ครัวทำอาหาร

สมาชิกชุมชนเตรียมพร้อมรับมือด้วยการเก็บสิ่งของที่จำเป็น โดยฟังข่าวสารจากทางการและแกนนำ เมื่อเกิดน้ำท่วมมีการนำ เรือ รถของอาสาสมัครขนย้ายผู้อพยพไปที่พักพิง ทีมอาสาสมัครมีเสื้อทีมเป็นสัญลักษณ์ อาสาสมัครมีการประชุมซักซ้อมที่ศูนย์ประสานงาน

การดูแลกลุ่มเปราะบางและบทบาทผู้หญิง : แยกกลุ่ม ผู้สูงอายุ เด็ก คนพิการ มีทีมอาสาเป็นพี่เลี้ยง ดูแลทั้งเด็ก คนพิการและผู้สูงอายุ บทบาทของผู้หญิงประจำศูนย์ ดูแลจัดเก็บสิ่งของในศูนย์ จัดเก็บข้อมูลประสานงานกับผู้ประสบภัย ปฐมพยาบาลผู้ประสบภัย เป็นผู้ช่วยสร้างเพิงพักได้ เป็นแม่ครัว ดูแลคนในชุมชน

ทักษะที่เคยอบรมและนำมาใช้มีอะไรบ้าง/ต้องการทักษะอะไรเพิ่ม : อบรมจราจร และการพยาบาล แล้วได้ใช้จริง เรียนรู้การปฐมพยาบาล ย้ายผู้ป่วยไปที่ปลอดภัย ที่ต้องการเพิ่มเติม คือ คนที่มีจิตอาสา ต้องการเปล ยา เครื่องปฐมพยาบาลต้องการอบรมเรื่องการสื่อสารและคอมพิวเตอร์ ต้องการให้ภาครัฐดูแลการวางแผนรับภัยพิบัติ ต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างอาสาสมัครเก่าและใหม่

ช่วงน้ำท่วม : มีการประสานงาน ดังนี้

- ประสาน อบต. เรื่องพื้นที่อพยพ และเรื่องน้ำดื่มที่สะอาด
- ประสานอำเภอ จังหวัด ขอสนับสนุน ยาและถุงยังชีพ

- อาสาสมัคร ใช้เรือรับส่งส่งชาวบ้านระหว่างบ้านถึงจุดอพยพ
- โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลหนองกินเพล ใช้อีเอ็มบอล บำบัดน้ำที่ยังขังอยู่ในชุมชน
- ผู้นำชุมชนร่วมกับ อบต. สำรวจความเสียหาย

ช่วงน้ำท่วม สิ่งที่ควรปรับปรุง

- เสนอให้หมอ มาตรวจสุขภาพผู้ป่วยเรื้อรังและผู้สูงอายุ
- เสนอให้หน่วยงานสาธารณะสุขเพิ่มห้องสุขาลอยน้ำในหมู่บ้าน
- เสนอให้ อบต. สนับสนุนวิทยุสื่อสารแก่อาสาชุมชน
- องค์การบริหารส่วนตำบลสนับสนุนเรือพร้อมน้ำมันเชื้อเพลิง
- เพิ่มเต็นท์ ไฟฟ้าสำรอง

ช่วงน้ำลด

- ให้ชาวบ้านกรอกข้อมูลความเสียหายและให้ผู้นำชุมชน อบต. ร่วมตรวจสอบ
- พันธุ์ข้าวให้ถูกต้องกับฤดูการผลิต
- ประชาสัมพันธ์ข่าวสาร
- ติดตามสำรวจความเสียหายเพื่อช่วยเหลือประชาชนได้อย่างทันที

ข้อเสนอเชิงนโยบาย :

- หลังน้ำลดควรขุดลอกคูคลองที่ตื้นเขินเพื่อป้องกันน้ำท่วมอีก
- ควรสำรวจสภาพความเสียหายหลังน้ำท่วมไม่เกิน 7 วัน
- ควรสนับสนุนงบประมาณในการจัดการภัยพิบัติของชุมชน
- ควรให้ความรู้เรื่องกฎหมายและสิทธิให้ชัดเจนขึ้น
- ควรจ่ายเงินเยียวยาเป็นธรรมและรวดเร็วหลังน้ำลดไม่เกิน 30 วัน
- สนับสนุนกองทุนฟื้นฟูให้ชุมชนที่ได้รับผลกระทบร่วมกันจัดการ

- ชุมชนต้องจัดทำข้อมูลเสนอรัฐ ทั้งเรื่องการป้องกันภัย และการเยียวยา
- ให้ป้องกันภัยจังหวัดเตรียมอุปกรณ์ไว้ล่วงหน้า (ที่ผ่านมาล่าช้า)
- ให้ อบต. สนับสนุนเรือและเครื่องพร้อมน้ำมันเรือ

เรียนรู้วงรอบปีของภัย "น้ำท่วมซ้ำซาก : จนซ้ำซาก" เพื่อเตรียมพร้อมรับมืออย่างมีความสุข

แผนการเตรียมพร้อมของชาวบ้าน เกี่ยวข้องกับระยะเวลาที่ฝนตกและน้ำท่วม แต่สามารถคาดการณ์ได้ ดังนี้

1. มกราคม – พฤษภาคม : เป็นช่วงฟื้นฟูและเตรียมความพร้อมรับน้ำท่วม ระยะ 5 เดือน ต้องจัดการตนเอง มีการประสานงานย่อยในพื้นที่ เช่น ทำกองทุนอาหารคนละ 50 บาท ทำศูนย์เก็บอาหารโดยสมาชิกสมทบของที่ใช้ในชีวิตประจำวัน พริกแห้ง หัวหอม กะปิ น้ำปลา ฯลฯ และ

ประสานภายนอกขอสนับสนุนเครื่องใช้จำเป็น เช่น สบู่ ยาสีฟัน ยารักษาโรค ฯลฯ

2. มิถุนายน – สิงหาคม : ฝนเริ่มมา ระยะ 3 เดือน เตรียมวัสดุอุปกรณ์เพื่อทำที่พักพิง ห้องครัว ห้องสุขา เตรียมรถ เรือท้องแบน ไฟฉาย กระบองไฟ เสื้อชูชีพ ระดมเครื่องมือช่าง เช่น ค้อน ตะปู บางชุมชนอาจเริ่มอพยพต้องสร้างที่พักชั่วคราว ระดมอาสาสร้างที่พัก

3. กันยายน – ธันวาคม : ช่วงน้ำท่วมระยะ 4 เดือน ทุกทีมปฏิบัติหน้าที่อาสาสมัคร เช่น ทีมวิทยุสื่อสาร ทีมครัวจัดการเสบียงอาหาร ทีมจัดเวรรักษาความปลอดภัย/เรือตรวจการ ทั้งที่พักชั่วคราวและบ้านที่น้ำท่วม ฯลฯ

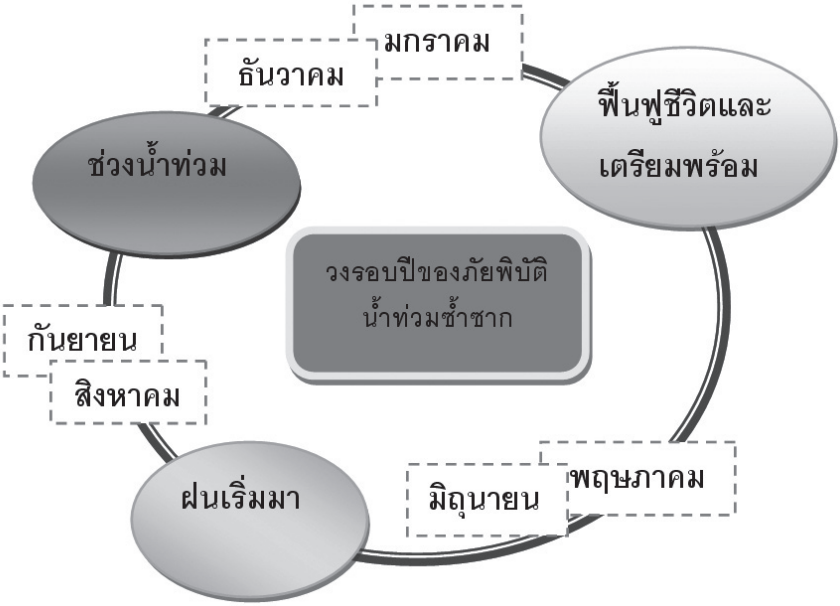

วิทยุสื่อสารตัวช่วยยามฉุกเฉิน

วิทยุคมนาคมมีบทบาทสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศและชีวิตประจำวันของประชาชนอย่างมาก การติดต่อสื่อสารโดยใช้เครื่องวิทยุคมนาคม เป็นรูปแบบหนึ่งที่ง่าย รวดเร็ว และประหยัด มีความจำเป็นมากในสถานการณ์ที่ไม่มีสัญญาณมือถือ แต่จะได้ผลสมบูรณ์ มีประสิทธิภาพ ต้องมีความรู้เกี่ยวกับการใช้เครื่อง กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้องรวมทั้ง ความรู้เกี่ยวกับเสาสัญญาน ประเภทวิทยุ การเรียกขาน กติกามารยาทในการใช้วิทยุสื่อสาร

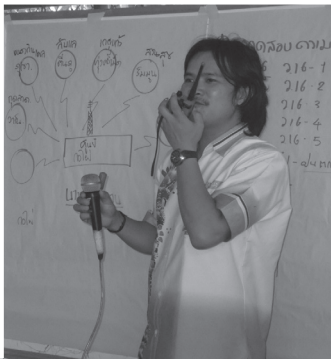

อาสาสมัครภัยพิบัติ สนใจการอบรม "วิทยุสื่อสาร" เป็นอย่างมาก
เพราะสามารถช่วยเหลือกันได้ยามฉุกเฉิน

เกิด “คูสว่างโมเดล” ภูมิปัญญาพึ่งตนเองในพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก

คูสว่างโมเดล นำร่องในพื้นที่ซึ่งน้ำท่วมซ้ำซากและอยู่ริมแม่น้ำมูลที่ห่างไกลออกไป 5-6 กิโลเมตร ทำการอพยพยาก ประกอบด้วย **ที่พักชั่วคราวถอดประกอบได้ เรือไม่ต้านคลื่น** เหมาะกับสภาพพื้นที่ **ระบบการดูแลจัดทำอาหารกันเอง**แทนการรอรับข้าวกล่องบริจาค

โดยระดมช่างชุมชนออกแบบ**ที่พักชั่วคราวถอดประกอบได้**หรือที่พักชั่วคราว น็อคดาวน์ **ใช้นานและประหยัดงบ** โดยตั้งเป้าไว้ที่ 40 หลัง สำหรับกลุ่มผู้เปราะบาง ซึ่งมีเป้าหมายที่จะรณรงค์ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ใช้แนวทางสร้างที่พักชั่วคราวน็อคดาวน์ครั้งเดียว ใช้ได้อย่างน้อย 5 ปี แทนการใช้งบประมาณสร้างบ้านชั่วคราวแบบปัจจุบันซึ่งต้องจ่ายงบประมาณจำนวนมากทุกปี

สำหรับระบบการดูแลจัดทำอาหารกันเอง แทนการรอรับข้าวกล่องบริจาค เป็นการสร้างความเข้มแข็งชุมชน ลดการใช้โฟมและพลาสติก ส่วนการร่วมดูแลเด็กและคนเปราะบางของผู้ประสบภัยกันเองก็เป็นการเสริมความเข้มแข็งของชุมชน และเพิ่มบทบาทผู้หญิงเช่นกัน

ผลิตบ้านพักชั่วคราวแบบถอดประกอบ
ส่วนใหญ่ในชุมชนผู้ชายเป็นช่าง จึงออกแบบทั้งบ้านและเรือได้ไม่ยาก
ส่วนผู้หญิงก็มีส่วนร่วมช่วยกันทาสี

โครงร่างของบ้านชั่วคราวและอุปกรณ์ที่ช่างชุมชนทำเองได้ ราคาถูกใช้ได้นาน ช่วงน้ำไม่ท่วมสามารถนำไปทำกิจกรรมอื่นๆ ของชุมชนได้ เช่น เป็นเต้นส์ เป็นเวทีการแสดงในงานวัด เป็นต้น

เรือไฟเบอร์ โดยใช้เหล็กเป็นโครงสร้างหรือที่เรียกกันว่ากระดูกเรือ กว้าง 1 เมตร ยาว 8 เมตร

นายสังคม พันธุ์สถิต : ที่ชุมชนคูสว่างน้ำท่วมประจำทุกปีเนื่องจากชุมชนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูน บางปีที่มีฝนตกปริมาณมาก ความรุนแรงความเชี่ยวของน้ำยิ่งเพิ่มขึ้น **เรือที่จะต้องใช้ในขณะที่ต้องสู้กับความรุนแรงของน้ำ** จึงต้องเป็นเรือที่ไม่ต้านน้ำมากนัก ต้องรักษาทิศทางหรือไม่เสียทิศทางได้ง่ายเมื่อปะทะกับคลื่น ประกอบกับพื้นที่อพยพกับชุมชนห่างไกลกันประมาณ 5-6 กม.จำเป็นที่จะต้องเป็นเรือที่สามารถบรรทุกได้คราวละมากๆ เพื่อให้สมาชิกไปทำงานที่ในเมืองทันเวลา

ที่ผ่านมา มีเรือท้องแบนที่หน่วยงานให้ใช้ชั่วคราว **ชาวบ้านเห็นว่าเรือท้องแบนไม่เหมาะสม** เพราะต้านน้ำไปได้แต่ช้าใช้เวลาในการเดินทางนาน **รวมถึงขณะฝ่ากระแสน้ำเชี่ยว เรือเสียทิศทาง บังคับยาก** เปลืองน้ำมัน บรรทุกได้น้อย จากปัญหาดังกล่าวทำให้ชุมชนได้ร่วมกันคิดออกแบบการผลิตอุปกรณ์ที่จำเป็นในขณะประสบภัย โดยมีปัญหาจริงเป็นโจทย์วิเคราะห์ ภูมิปัญญาที่มีเป็นกรอบจัดการ รูปร่าง รูปแบบของเรือ

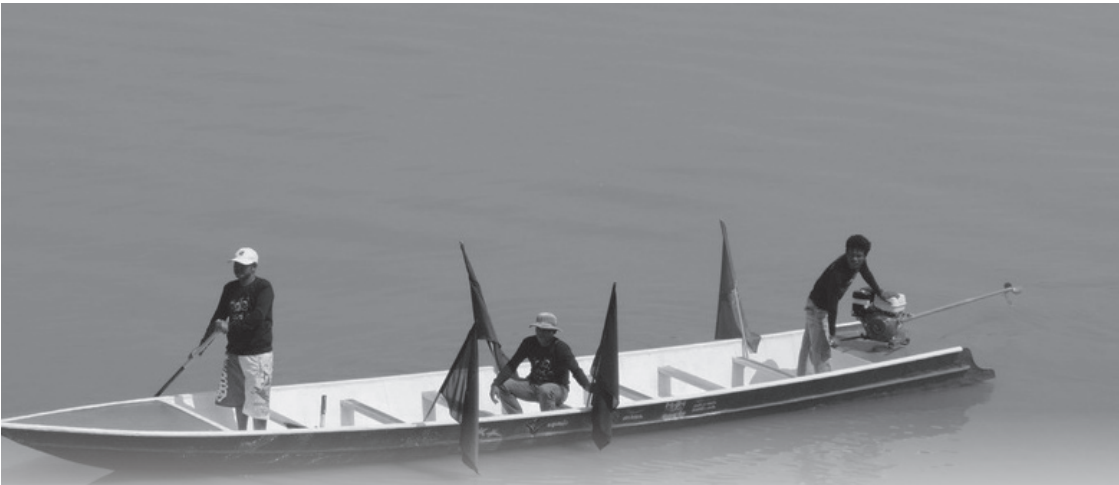

เรือที่เหมาะสมกับลำน้ำมูล ไม่ต้านคลื่น

พิธีมอบเสื้อให้อาสาสมัครภัยพิบัติชุมชน.. และสื่อมวลชนสัมภาษณ์

กองทุนการเกษตรฟื้นฟูอาชีพรายได้ แก้จนซ้ำซาก

เพื่อทดแทนเยียวยาการสูญเสียจากน้ำท่วม มีการจัดตั้งกองทุนฟื้นฟูอาชีพขึ้นในระบบธนาคารชุมชนเพื่อเปิดโอกาสให้สมาชิกกู้ไปทำการเกษตร หรืออาชีพอื่นๆ ที่สอดคล้องกับพื้นที่ ดังนี้

1. กลุ่มแม่บ้านชุมชนคูสว่าง เลี้ยงปลาในกระชังซึ่งมีสมาชิก 15 คน ซึ่งทั้งหมดมีประสบการณ์การเลี้ยงปลาในกะชังในระบบของบริษัท มานับสิบปี แต่ครั้งนี้อยากทำที่เป็นอิสระของตัวเอง กลุ่มนี้ยื่นกู้กับธนาคารชุมชนจำนวน 30,000 บาท และจะใช้คืนในเวลา 1 ปี โดยมีกติการ่วมกัน เช่น

- การแบ่งกำไรเข้ากองกลางไว้เป็นทุนร่วมกันต่อไป
- การขายปลาราคาไม่แพงให้กิจกรรมส่วนรวมใช้ทำอาหาร
- สมาชิกต้องช่วยเหลืองานส่วนรวมทั้งระดับชุมชนและเครือข่ายฯ

2. สมาชิกกลุ่มผลิตอาหารและน้ำยาล้างจาน มีจำนวน 10 คน จากชุมชนบ้านลับแลซึ่งมีประสบการณ์อยู่แล้ว จากการเข้าฝึกอบรมจากหน่วยงานต่างๆ มีทุนเก่าอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ต้องการขยายผลผลิตเพิ่มขึ้น เพราะเริ่มมีลูกค้าประจำ จึงกู้ไปจำนวน 10,000 บาท เพื่อผลิต แหนม แจ่วบอง ปลาร้า และน้ำยาล้างจาน โดยจะคืนทุนในเวลา 6 เดือน

3. กลุ่มเกษตรแปลงรวม 3 ชุมชน

- บ้านหนองกินเพล จำนวน 18 คน พื้นที่แปลงรวม 5 ไร่ กู้จำนวน 10,000 บาท ปลูกมันสัมปหลังและข้าวเพื่อหากำไรตั้งกองทุนพัฒนา คืนทุนในหนึ่งปี
- บ้านกุดลาด 10 คน พื้นที่แปลงรวม 5 ไร่ กู้ 10,000 บาท เพื่อไปทำนาข้าวและพืชผักปลอดสารในพื้นที่ 5 ไร่ ใช้ทุนคืนในหนึ่งปี

- บ้านเกตุแก้ว 23 คน กู้ยืมไป 10,000 บาท โดยมีพื้นที่แปลงรวมเกษตรทั้งหมดประมาณ 2 ไร่ เพื่อนำไปปรับปรุงระบบน้ำ และจะคืนทุนภายใน1ปี

การดำเนินงานของทุกกลุ่มที่ผ่านระบบธนาคารชุมชน จะมีการประชุมร่วมกันเป็นระยะเพื่อติดตามความคืบหน้าและการคิดค้นการเชื่อมโยงผลผลิตให้เกิดคุณค่ากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตครอบครัว และเป็นการพัฒนาต้นแบบ การฟื้นฟูวิถีชีวิตโดยชาวบ้านเอง ทั้งการเตรียมพร้อม ป้องกัน บรรเทา และฟื้นฟูภัยพิบัติอย่างครบวงจร

เพาะพันธุ์ไม้หายากและเพาะกล้าพืชผักสวนครัว เพื่อการอนุรักษ์ และสร้างความมั่นคงทางอาหาร

ปัญหาน้ำท่วมทุกปี ส่งผลให้พืชพันธุ์พื้นบ้านกำลังจะสูญหายไปจากพื้นถิ่น จึงได้จัดทำโครงการเพาะพันธุ์ไม้หายากและเพาะกล้าพืชผักสวนครัว เพื่อการอนุรักษ์และรักษาระบบนิเวศน์ไม่ให้เสียไปพร้อมกับภัยทางธรรมชาติ ตลอดจนส่งเสริมการอนุรักษ์ให้คงอยู่สืบไป ซึ่งเป็นแผนปฏิบัติการฟื้นฟูช่วงน้ำลด เพื่อส่งมอบกล้าไม้คืนกลับสู่บ้าน จึงร่วมกันคิดร่วมกันทำเรือนเพาะชำอนุบาลต้นไม้ขึ้น มีสมาชิกที่มีจิตอาสาทั้งเด็กและผู้ใหญ่เข้ามาช่วยกันทำกิจกรรมในครั้งนี้ จำนวนทั้งสิ้นกว่า 100 คน โดยใช้พื้นที่ศูนย์ประสานงานเครือข่ายชุมชนจังหวัดอุบลราชธานี เป็นพื้นที่ในการทำกิจกรรมเพาะพันธุ์ไม้

ในการทำกิจกรรมเพาะพันธ์ไม้ มีการวางแผนแบ่งหน้าที่กันสมาชิกระดมเอาเมล็ดพันธุ์มาสมทบ เป็นพืชผักสวนครัว เช่น ตะไคร้ ข่า เมล็ดกระเพา พริก มะเขือ โหระพา มะละกอ ชะอม กระเจี๊ยบ และหน่อกล้วย เป็นต้น

โดยมีข้อตกลงร่วมกันว่า สำหรับสมาชิกที่จะรับกล้าพันธุ์ไม้ไปปลูกต้นมีสัญญาใจร่วมกัน กล้า 1 ต้น ส่งคืนกลับมา 5 ต้น ส่งกล้าเมล็ดพันธุ์คืนภายใน 3 เดือน ซึ่งกิจกรรมนี้ได้เพื่อนต่างชุมชน ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์ และได้เรียนรู้ในปัญหาของเพื่อนสมาชิกชุมชนอื่น

ร่วมมือกับภาคี ทำการวิจัยชุมชนหาแนวทางแก้ปัญหาที่ดิน เพื่อสร้างความมั่นคงยั่งยืน

เรื่องปัญหาที่ดินของสมาชิกในเครือข่ายทั้ง 9 ชุมชน นอกจากปัญหาน้ำท่วมแล้ว มีปัญหาที่ยังไม่มีความมั่นคงในที่ดินและที่อยู่อาศัย เพราะเป็นที่ดินที่มีเอกชนมาอ้างสิทธิเหนือชุมชน และที่ดินบางชุมชนอยู่ในที่ดินรัฐ เช่น ที่ดินองค์การบริหารส่วนจังหวัด ที่ดินการรถไฟ เป็นต้น ดังนั้นเครือข่ายฯ จึงสนับสนุนการหาแนวทางแก้ปัญหาที่ดิน

งานวิจัยชุมชนเพื่อแก้ปัญหาที่ดิน ซึ่งทางสำนักงานสนับสนุนการวิจัย (สกว.) สนับสนุนงบประมาณให้มีนักวิจัยชุมชน ในที่ประชุมเครือข่ายฯ เห็นว่าควรทำวิจัย ใน 2 ชุมชน คือ ชุมชนหาดสวนสุข และชุมชนลับแล ที่มีปัญหาที่ดิน และเป็นกังวลว่าจะมีการออกเอกสารสิทธิทับที่ดินชุมชน ในขณะที่ชุมชนเตรียมการเพื่อเสนอเป็นโฉนดชุมชน ดังนั้นแกนนำและกลุ่มเยาวชน ช่วยทำงานวิจัยการใช้ที่ดินและทรัพยากร ซึ่งหมายถึงป่าบุ่งป่าท่าม กุด (หนองน้ำ) ที่ชุมชนพึ่งพาเป็นพื้นที่ทางอาหารด้วย รวมทั้งเป็นการพัฒนาเยาวชนไปพร้อมกัน

กระบวนการทำวิจัยชุมชน โดยชุมชน พบประเด็นที่น่าสนใจ คือ ชุมชนบ้านลับแล และชุมชนหาดสวนสุข เป็นชุมชนคนจนเมืองที่มาอาศัยทำงานเป็นแรงงานสำคัญให้กับการสร้างเมืองอุบลราชธานี ทั้งการเป็นกรรมกรสร้างทางรถไฟ และการเป็นแรงงานปั้นอิฐ เพื่อส่งป้อนการสร้างตึกในเมืองอุบลฯ หลังจากเมืองนี้ที่ถูกไฟไหม้มา 3 ครั้ง ดังนั้นการก่อตั้งชุมชนที่มีมายาวนาน จึงควรมีสิทธิชุมชนในการจัดการที่ดินและทรัพยากร รวมทั้งมีสิทธิที่จะอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี พ้นจากภาวะน้ำท่วมซ้ำซากได้

คูสว่างโมเดล

อพยพหลบน้ำอยู่ทุกปี
สร้างที่พัก ถอด ประกอบได้
เรือหางยาวหนึ่งลำก็ทำเอง
มีครัวกลางไว้ทำอาหารดีๆ
มีวิทยุไว้ ว. หาอาสาข่ายฯ
ร่วมประชุมวางแผนร่วมจัดการ
ภัยเกิดขึ้นทุกที่ และถี่ๆ
ให้ชุมชนค้นคิด ภูมิปัญญา
คูสว่าง นำร่องเพราะงบน้อย
ผว. ปภ. อปท. ช่วยกันเติม

มาปีนี้จึงมีไอเดียใหม่
โปร่งใส – ถูก – ใช้ได้...ไปสิบปี
ไว้ช่วยเร่งขนส่งไป ทุกที่
มียา มีหมอดี บริการ
ขาดอะไรเหลืออะไร ให้สื่อสาร
อยู่ร่วมกันตามแนวกติกา
ควรมีวิธีแก้ ที่ก้าวหน้า
เตรียมการ ฟื้นฟู ป้องกัน บรรเทา
ถ้าเห็นคล้อยโมเดล ก็ทำเพิ่ม
ร่วมสร้างเสริมสุขใหม่ให้ประชาฯ

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี ชมนิทรรศการ และเข้าสู่พิธี

พิธี “เปิดคูสว่างโมเดล พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก” โดยผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี

การจัดงาน “**เปิดตัวคูสว่างโมเดล พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก...เตรียมพร้อมรับมือน้ำท่วมโดยพลังชุมชนและเครือข่าย**” เพื่อเผยแพร่แนวคิด จัดให้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ระหว่างเครือข่ายต่างๆ ทั่วประเทศ และประสานความร่วมมือระหว่างชุมชน ภาคีทั้งรัฐและเอกชน รวมทั้งขยายผลต่อสังคมและสาธารณะ ดังนี้คือ

“คูสว่างโมเดล” เกิดขึ้นภายใต้หลักคิด “สู้ภัย ด้วยใจ ชุมชน” โดยเสริมให้ชุมชนเข้มแข็ง ร่วมมือกันแก้ปัญหาของชุมชนที่น้ำท่วมซ้ำซาก ให้เป็นไปอย่างประหยัดและยั่งยืน ซึ่งชุมชนคูสว่าง 210 ครัวเรือน ทุกปีถูกน้ำท่วมขังนานกว่า 2 เดือน ส่งผลต่อวิถีชีวิตมากมาย พบว่า 40 ครอบครัวเป็นบ้านชั้นเดียว ทำให้ไม่มีที่พักเมื่อน้ำท่วม

จึงได้มีการร่วมกันระดมความเห็น คิดค้นโดยมีปัญหาจริงเป็นโจทย์วิเคราะห์ รวมกับภูมิปัญญาที่มี ได้รูปแบบของเรือ บ้านพักชั่วคราว เอนกประสงค์ และอุปกรณ์ที่จำเป็นอื่นๆ ดังนี้

ที่พักชั่วคราวแบบถอดประกอบ สามารถใช้งานได้หลายรูปแบบ และใช้ได้นานกว่า ราคาถูก ชุดขนาด 3 ห้องต่อ 3 ครอบครัว กว้าง 2.40 เมตร ยาว 10.80 เมตร ราคาประมาณ 30,000 บาท ซึ่งจะจัดสร้างเบื้องต้น จำนวน 8 ชุด (ได้ 24 ครอบครัว) เพราะที่ผ่านมาหน่วยงานให้อุปกรณ์สร้างที่พักชั่วคราว เป็นสังกะสี 10 แผ่น ไม้ยูคา 15 ท่อน ผ้ายาง 2 พับ และอุปกรณ์เหล่านี้ต้องจัดหาใหม่ทุกปี ทั้งที่สามารถทำให้ใช้ได้อย่างถาวรนับ 10 ปี ซึ่งประหยัดกว่า และชุมชนสามารถนำไปใช้เอนกประสงค์อื่นๆ ได้อีก เช่น เป็นเวทีการแสดง เป็นเต็นท์ในกิจกรรมชุมชน ฯลฯ

ห้องน้ำยกพื้น จัดสร้าง 8 ห้อง เป็นลักษณะ ห้องน้ำยกพื้นมีถังเก็บปฏิกูลด้านล่าง ทำให้ง่ายในการจัดการดูแล และใช้งาน

เรือไฟเบอร์ไม่ต้านน้ำ ใช้เหล็กเป็นโครงสร้างกระดูกเรือ กว้าง 1 เมตร ยาว 8 เมตร สามารถบรรทุกคนได้ 30 คน น้ำหนักบรรทุกกว่า 1 ตัน เพราะชุมชนตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำมูน น้ำเชี่ยวมาก เรือต้องสู้กับความแรงของน้ำ ประกอบกับพื้นที่อพยพไกล เรือต้องบรรทุกได้คราวละมากๆ เพื่อให้สมาชิกไปทำงาน ที่ผ่านมามีเรือท้องแบนที่หน่วยงานให้ใช้ชั่วคราว ไม่เหมาะสม เพราะต้านน้ำ ไปได้แต่ช้า เมื่อฝ่ากระแสน้ำเชี่ยว เรือเสียทิศทาง บังคับยากเปลืองน้ำมัน และบรรทุกได้น้อย

นอกจากนี้ชุมชนและเครือข่าย ฯ มีระบบอื่นๆ คือ 1) มีทีมจัดการอุปกรณ์ส่วนกลาง ทั้งบ้านพักชั่วคราว เรือ ห้องน้ำ 2) มีทีมจัดการระบบสาธารณูปโภค ทั้งน้ำกิน น้ำใช้ ไฟฟ้า ความสะอาด 3) อบรมการใช้วิทยุสื่อสารแก่ผู้รับผิดชอบ เช่น ฝ่ายเรือ พื้นที่อพยพและชุมชน 4) จัดทีมอพยพขนย้ายก่อนน้ำท่วม หลังน้ำลด โดยตัวแทนครอบครัวละ 1 คน รวม 40 คน 5) อาสาสมัครเฝ้าระวังระดับน้ำและแจ้งเตือนการอพยพ รถอพยพ 6 คัน

ผู้แทนสายการบินไทยแอร์เอเชีย และผู้แทนมูลนิธิชุมชนไท
คุยกับผู้ว่าราชการจังหวัด

นายวันชัย สุทธิวรชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลราชธานี กล่าวเปิดงาน : คูสว่างโมเดลที่น่าสนใจอีกอย่างหนึ่ง คือ การที่ชุมชนลุกขึ้นมาจัดการร่วมกันโดยภูมิปัญญา นำความรู้ความสามารถจากการใช้ประกอบอาชีพจริงมาลงมือทำ ให้ตรงกับความต้องการตามความจำเป็นที่เคยเกิดขึ้นในชุมชน การสร้างบ้านน็อคดาวน์ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง แม้จะไม่ได้เรียนวิศวะ แต่สามารถคิดและสร้างได้ถือว่ามีกระบวนการที่เข้มแข็ง

หลังจากนั้น ผู้ว่าราชการจังหวัด เครือข่ายและผู้แทนองค์กรสนับสนุน **ร่วมทำพิธีเปิดที่พักชั่วคราว และเรือ**รวมทั้งมอบพันธุ์ปลาและปล่อยปลาเพื่อความอุดมสมบูรณ์ของลำน้ำมูล

ทีมอาสาป้องกันภัยชุมชน

ผู้ว่าราชการจังหวัดอุบลฯ มอบป้ายศูนย์อาสาของแต่ละชุมชน

ปล่อยเรือสำหรับเตรียมพร้อมรับภัยที่เหมาะสำหรับลำน้ำมูล

"ทำใจได้ว่ามันต้องเกิด เราหนีไม่ได้เพราะบ้านเรา นาเรา ที่ทำมาหากินของเราอยู่ที่นี่ แต่เราจะเตรียมความพร้อมเอาไว้ เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนให้มากที่สุด แล้วเราเองต้องเข้าช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มีใครจะช่วยเหลือเราทัน ถ้าเราคนใกล้กันพี่น้องกันไม่ช่วยกัน ความเสียหายจะเกิดกับพวกเรา ฉะนั้น การแก้ปัญหาน้ำท่วม จึงเกิดขึ้นจากการสรุปบทเรียนร่วมกันของชุมชน และเครือข่ายฯ ว่าเราต้องอยู่ด้วยภูมิปัญญา ยอมรับ ทำใจ เตรียมพร้อมและเราต้องช่วยกัน ถึงจะแก้ได้อย่างยั่งยืน"

ooo

จากวิกฤตนำท่วมซำซาก ถึงต้นแบบบ้านลอยน้ำ ของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี

ความเป็นมา

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี แรกเริ่มมีสมาชิกจำนวน 14 ชุมชน เชื่อมโยงกันด้วยกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชน ทั้งการจัดการน้ำเสีย การจัดการขยะและการฟื้นฟูสภาพคลองต่างๆ 4 สายคลองหลัก 10 คลองย่อย ประกอบด้วย คลองในพื้นที่เมืองปทุมธานี คลองในพื้นที่สามโคก คลองเปรมประชากร และคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำเจ้าพระยาและปทุมธานี เป็นพื้นที่ประสบภัยทั้งจากน้ำเน่าเสีย และจากภัยน้ำท่วมเพราะอยู่นอกแนวคันกั้นน้ำป้องกันน้ำท่วมกรุงเทพฯ

จากภาวะวิกฤติปี 2553 ปทุมธานี มีน้ำท่วมสูงและขังนาน ปริมาณน้ำมากผิดปกติ ส่งผลให้เกิดความเดือดร้อนของชาวบ้านนอกแนวคันกั้นน้ำ ชุมชนที่ได้รับผลกระทบจำนวน 14 ชุมชน จำนวน 1,241 หลังคาเรือน เมื่อเกิดเหตุน้ำท่วมแกนนำเครือข่ายฯ 20 คน ได้มีการสำรวจปัญหาผลกระทบและประสานความช่วยเหลือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการระดมกำลังกันเพื่อทำกระสอบทรายกั้นน้ำ การจัดเวรยามเฝ้าระวังระดับน้ำ การตั้งโรงครัวทำอาหาร แบ่งทีมกันออกไปแจกจ่ายให้สมาชิกที่เดือดร้อน โดยได้รับความช่วยเหลือจากภาครัฐ และภาคเอกชน เช่น สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เทศบาลเมืองปทุมธานี ธนาคารกรุงไทย มูลนิธิปูนซิเมนต์ไทย มูลนิธิชุมนไท สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ฯลฯ พลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติ จึงเริ่มต้นขึ้น ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

จัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการในพื้นที่

ศูนย์ประสานงานและช่วยเหลือน้ำท่วมของเครือข่ายฯ ตั้งอยู่ตรงข้ามวัดหงส์ปทุมาวาส จังหวัดปทุมธานี เป็นพื้นที่เตรียมความพร้อมของแกนนำในการช่วยเหลือสมาชิก และเป็นศูนย์ประสานงานกับภาครัฐ และภาคเอกชน ในการให้ความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัย

ประชุมหารือคณะทำงานเครือข่ายและภาคีความร่วมมือ
เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือ และประเมินสถานการณ์น้ำท่วม

กลุ่มเยาวชนเข้าร่วมเวทีการจัดการภัยพิบัติ

การขุดลอกคูคลองเพื่อเป็นพื้นที่รับน้ำทิ้ง คลองบางปรอก คลองบางโพธิ์ และคลองใหญ่

การขุดลอกคูคลองเพื่อเตรียมรับมวลน้ำที่จะมาก้อนใหญ่ในแต่ละช่วงนั้น ชาวบ้านในชุมชนจะร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่น โดยเฉพาะที่คลองบางปรอก มีการทำการบำบัดน้ำเสียทุกหลังคาเรือน จนได้รับรางวัลจากกองสิ่งแวดล้อม แต่อย่างไรก็ตามมีคลองบางส่วนในพื้นที่จังหวัดปทุมธานีที่เปลี่ยนสภาพไปจากการถมที่ดิน การขยายตัวของเมือง รวมทั้งขยะอุดตัน รวมทั้งเป็นพื้นที่นอกคันจึงทำให้การไหลของน้ำไม่สะดวกและเป็นส่วนหนึ่ง ของปัญหาน้ำท่วม ที่นอกเหนือจากน้ำมากในแต่ละปีแล้ว

ช่วยกันเตรียมกระสอบทรายทำแนวป้องกันกั้นน้ำใหญ่ ... แต่เอาไม่อยู่

กระสอบทรายกั้นน้ำสูง ก่อนน้ำท่วมทะลักเข้าไปจนต้องย้ายศูนย์ฯ

เดือน ตุลาคม พ.ศ.2554 เป็นภาวะน้ำท่วมใหญ่ในภาคกลางและกรุงเทพฯ วันที่ 12 ตุลาคม 2554 พื้นที่ปทุมธานีเข้าสู่ช่วงวิกฤติหนักน้ำท่วมสูงเต็มพื้นที่ รวมทั้งศูนย์ประสานงานหน้าวัดหงษ์ก็ถูกน้ำท่วมด้วย แต่ด้วยการช่วยเหลือจากเครือข่ายชุมชนอื่นๆ เช่น เครือข่ายรักษ์อ่าวไทย เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ ชุมชนสามชุกตลาดร้อยปี และภาคีความร่วมมือทั้งภาครัฐและภาคเอกชนจำนวนมาก ช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น จัดตั้งโรงครัวทำอาหาร การรับบริจาคสิ่งของที่จำเป็นและนำไปแจกสมาชิกทั้งในและนอกเครือข่าย รวมทั้งการให้กำลังใจแกนนำที่บ้านถูกน้ำท่วมเสียหายจำนวนมาก ทำให้ผ่านพ้นภาวะประสบภัยไปได้

ความช่วยเหลือจากภาคีความร่วมมือและเพื่อนเครือข่าย "ตรงจุด สบายใจทุกฝ่าย"

ข้อดีของการมีศูนย์ประสานงานผู้ประสบภัย คือ 1) ภาคีภายนอกช่วยเหลือได้ตรงจุด เช่น การมีเบอร์โทรศัพท์ มีผู้ประสานงานกลาง (หลายๆคน) ที่ชัดเจน และการเตรียมความพร้อมล่วงหน้า หรือบอกความต้องการล่วงหน้า เช่น มีอาสาสมัครที่ขาดวิทยุสื่อสาร ขาดเสื้อชูชีพ ขาดเรือจำนวนเท่าไหร่ ฯลฯ 2) การรู้จำนวนผู้เดือดร้อนและความต้องการ เช่น มีข้อมูลจำนวนสมาชิกชัดเจน และสามารถบอกได้ว่า ควรช่วยใครก่อน เช่น กลุ่มเปราะบางมีเท่าไหร่ ที่ไหนบ้าง สมาชิกที่อยู่บ้านชั้นเดียวจะเดือดร้อนก่อนมีจำนวนเท่าไหร่ หรือสมาชิกที่อยู่นอกคันกั้นน้ำมีอยู่ที่ไหนบ้าง เป็นต้น

ถ่ายรูปรับของบริจาค เพื่อความโปร่งใส ตรวจสอบได้

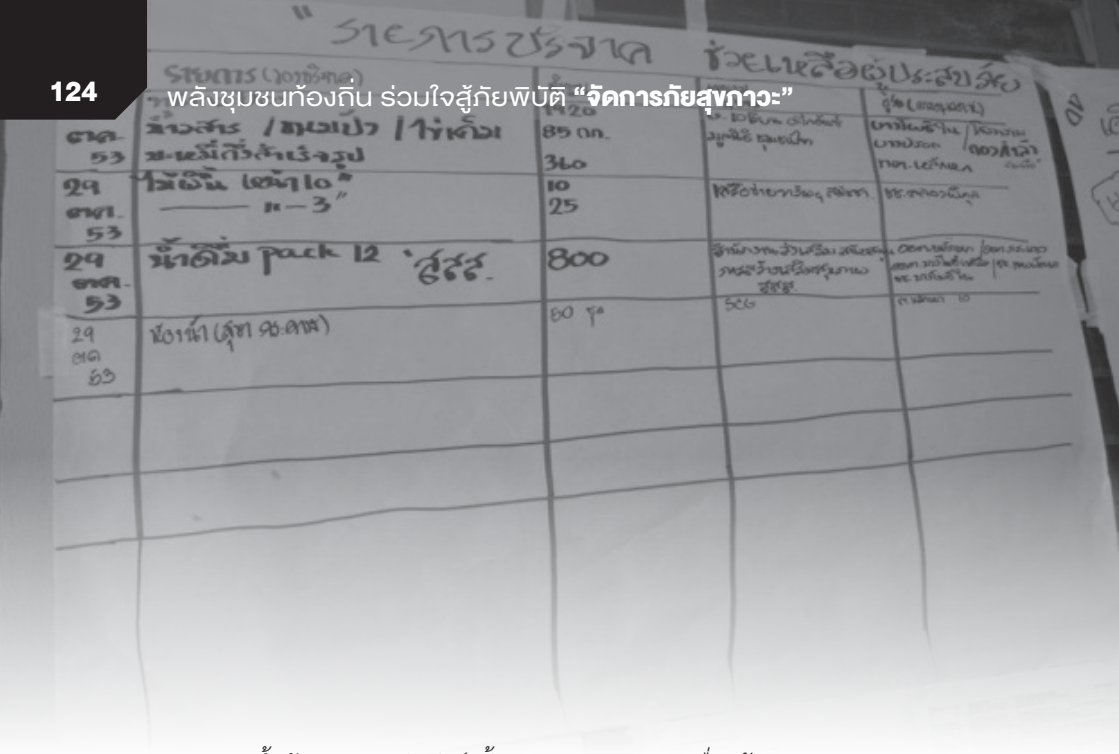

ขึ้นป้ายประชาสัมพันธ์ ทั้งของบริจาคและเงินเพื่อแจ้งทุกฝ่าย

ขึ้นป้ายโลโก้ องค์กรผู้สนับสนุน
เป็นการขอบคุณ

สาธิต การใช้ส้วมกระดาษ
หนึ่งในของบริจาคจากภาคเอกชน

พลังน้ำใจคนไทย สู้ภัยน้ำท่วม มอบสุขภาวะที่ดี แก่ผู้ประสบภัย

เครือข่ายฯ ได้รับการสนับสนุนช่วยเหลือจากหน่วยงาน องค์กร และเครือข่ายชุมชนอื่นๆ มีตัวอย่าง ดังต่อไปนี้ (ณ 14 ตุลาคม 2554)

- ศปภ. ถุงยังชีพ 400 ชุด
- เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ เรือพร้อมเครื่องยนต์ 2 ลำ
- สถานีโทรทัศน์ THAI PBS เรือพายจำนวน 11 ลำ ถุงยังชีพ 30 ชุด
- กรรมการสารวัตรทหารบก น้ำดื่ม 60 โหล
- บ.ทรัพย์สมุทรค้าข้าว บะหมี่สำเร็จรูป 20 ถุง
- มูลนิธิ รพ.อภัยภูเบศ องค์การเภสัชกรรม น้ำ 200 โหล ยาชุดเล็ก 1800 ชุด ชุดใหญ่ 60ชุด
- กลุ่มผู้ค้าสินค้าสวนจตุจักร ข้าวกล่อง 1,150 กล่องน้ำดื่ม 980 แพ็ค

- เครือข่ายอ่าวตัวกอ นำเรือยนต์ช่วยเหลือ 2 ลำ ชุดยังชีพ 50 ชุด บัตรเต็มน้ำมัน 2 ใบ (กระทรวงพลังงาน)
- กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง นำเรือยนต์ช่วย 2 ลำ
- เครือข่ายสิทธิคนจนเมืองภูเก็ต ปลากะตักทอด 2 ลัง
- สามชุกตลาดร้อยปี มอบข้าวสาร 10 กระสอบ น้ำบรรจุถุง 500 กล่อง 2,000 ลิตร น้ำพริกเผา 200 ขวด ไข่เค็ม 500 ใบ
- กรุงไทยอาสา มอบชูชีพ 6 ตัว
- สำนักข่าว TNN ขนมเค้ก 3 ลัง นมผงเด็ก 6 ถุง
- มูลนิธิ SCG ห้องน้ำกระดาษ 55 ชุด ถุงยังชีพ 400 ชุด หมอน 100 ใบ มุ้ง 50 หลังถุงนอน 100 ถุง ชูชีพ 10 ตัว เครื่องกรองน้ำ 5 ชุด นมเด็ก 1 กล่อง เรือกระบะ 5 ลำ น้ำมันเรือ 4,000 บาท
- โรงพยาบาลเซ็นคาลอส ถุงยังชีพชุดเล็ก 100 ถุง
- บริษัท เคปปิคอนเทรดดิง มอบข้าวสาร 5 กิโลกรัม 600 ถุง
- คุณชุติมนต์ น้อยสง่า หมู่บ้านสินทรัพย์ เรือ 2 ลำ
- กลุ่มอาสา สวนโมกข์ อาหารกล่องวันละ 1,000 กล่อง
- บ.โออิชิ ข้าวกล่อง น้ำโออิชิ 500 ชุด
- เนชั่นกรุ๊ป ถุงยังชีพแจกเองพื้นที่สามโคก 300 ชุด
- มูลนิธิโลกสีเขียว กลุ่ม ปตท. มอบถุงยังชีพ 650 ชุด น้ำดื่ม 300 แพ็ค
- มูลนิธิชุมชนไท สนับสนุนเรือยนต์ 1 ลำ ชูชีพ น้ำมันรถและน้ำมันเรือ
- สสส. สนับสนุนการเตรียมความพร้อมรับมือภับพิบัติ

เครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ พร้อมอุปกรณ์ช่วยเหลือ

บทเรียนหลังประสบภัยน้ำท่วม ครั้งใหญ่

เป็นการจัดเวทีโดยความร่วมมือสนับสนุนระหว่าง มูลนิธิชุมชนไท สสส. และ UN WOMEN มีวัตถุประสงค์ เพื่อสนับสนุนกระบวนการสรุปบทเรียนการดำเนินงาน ให้เห็นจุดอ่อน จุดแข็ง ที่ผ่านมารวมทั้งจัดทำข้อเสนอระดับนโยบาย และจัดทำแผนร่วมกันในระยะต่อไป โดย UN WOMEN ให้ความสนใจต่อการมีส่วนร่วมของกลุ่มผู้หญิงและกลุ่มคนเปราะบาง ทั้งเด็ก คนป่วย ผู้สูงอายุ เป็นพิเศษ

การประชุมมีผู้แทนจากชุมชนต่างๆ จาก 28 พื้นที่เข้าร่วม จำนวน 50 คน ในการสรุปบทเรียนและแลกเปลี่ยน มีสาระสำคัญ ดังนี้

- การเตรียมรับมือก่อนน้ำมา โดยสรุปแล้ว ได้มีการเตรียมในระดับชุมชน และระดับเครือข่ายเป็นอย่างดี แต่ช่วงแรกๆ เป็นการเตรียมแบบตามมีตามเกิด แบบช่วยเหลือตัวเอง ยังไม่ได้เตรียมกับท้องถิ่นและเทศบาล
- ในช่วงวิกฤติที่น้ำกำลังท่วมสูงศูนย์เครือข่ายได้หยุดชะงักไปบ้าง แต่สามารถปรับตัวได้เร็ว เนื่องจากมีเครือข่ายที่เข้มแข็ง และมีเพื่อนภาคีต่างๆ ได้เข้ามาช่วยเหลือ ทำให้สามารถตั้งโรงครัวช่วยเหลือเพื่อนผู้ประสบภัยกว่า 3,000 คนได้สำเร็จ

จุดแข็ง

- เครือข่ายมีการปรับตัวได้เร็วทำให้คล่องตัวมีประสิทธิภาพมากกว่าราชการ
- มีอาสาแกนนำที่ดีไม่ยอมแพ้ มีเพื่อนข้างนอก
- มีเครือข่ายเพื่อน 3 ชั้น ในการหนุนช่วย ทั้งในเครือข่ายในกลุ่มย่อยและเครือข่ายภายนอก

- มีข้อมูลของกลุ่มเปราะบาง และข้อมูลภายในชุมชนชัดเจน
- ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา คนจน คนรวย
- มีกระบวนการแบ่งงานกันทำ และมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

จุดอ่อน

- ไม่มีเรือและวิทยุสื่อสารของตนเอง
- น้ำท่วมสูงเกินที่คาดการณ์ไว้

นอกจากนี้ มีวิทยากรมาเพิ่มเติมความรู้ **"วัฏจักรชีวิตวิถีชุมชนพึ่งตนเอง อยู่กับธรรมชาติ อยู่กับน้ำ ปฏิทิน 12 เดือน"** การรับค่าชดเชย และการทำแผนระยะต่อไป ที่เป็นทั้งแผนระดับชุมชน แผนระดับเครือข่าย และข้อเสนอในระดับต่างๆ

สรุปข้อเสนอต่อท้องถิ่น รัฐ และนโยบายชาติ

1. ในทุกเรื่องที่เกี่ยวกับการจัดการน้ำให้ภาคประชาชนเข้าไปร่วมด้วย ประชาชนมีประสบการณ์เกี่ยวกับน้ำ ใกล้ชิดอยู่กับน้ำมากกว่า
2. ให้มีกระทรวงเดียว ระบบเดียวในการตัดสินใจแก้ไขปัญหาน้ำ และการให้ข้อมูล หรือผู้แถลงข่าวให้ประชาชนรับรู้เพียงคนเดียว และเป็นข้อมูลถูกต้องชัดเจน
3. จัดทำแผนผังเมือง เส้นทางน้ำแบบมีส่วนร่วม จัดระบบจุดพักน้ำแก้มลิง ระบุพื้นที่ช่วงระยะเวลาปลูกข้าว ช่วงเป็นจุดพักน้ำ และมีการเยียวยาให้กับพื้นที่ที่ต้องเป็นพื้นที่พักน้ำ
4. เปิดเผยข้อมูลระดับน้ำในเขื่อนว่ามีระดับน้ำมากเท่าไหร่ จะปล่อยออกมาเท่าไหร่

5. ให้รัฐสนับสนุนอุปกรณ์ และสนับสนุนยกบ้านให้สูงพ้นน้ำในพื้นที่ที่น้ำท่วมสูง โดยค่อยเป็นค่อยไป
6. เรือแพตรวจการในการช่วยกันอพยพ การเฝ้าระวังความปลอดภัยในพื้นที่ ในชุมชนละ 1 ลำ
7. เพิ่มพื้นที่ศูนย์อพยพ มีนโยบายเพิ่มเครื่องสูบน้ำประจำชุมชนในหมู่บ้านจัดสรร
8. ทำคันกั้นน้ำที่ถาวร
9. คนที่สั่งการแก้ไขปัญหาน้ำ เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ที่เชี่ยวชาญ
10. มีการสร้างศูนย์อพยพย่อยทุกหมู่บ้าน โดยทุกหมู่บ้านต้องหาที่ว่างเป็นอาคารเอนกประสงค์ เป็นพื้นที่พักพิงคนในชุมชนได้ โดยหน่วยงานรัฐต้องมาสร้างให้เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่
11. รัฐต้องมีแผนการจัดการน้ำที่ชัดเจน และมีกฎหมายรองรับสามารถบังคับใช้ได้เพื่อให้ประชาชนมั่นใจว่าจะไม่เกิดปัญหาน้ำท่วมใหญ่อีก
12. ให้รัฐบาลมีแผนในการเตือนภัยในชุมชนที่ชัดเจน

ลงนามบันทึกความร่วมมือในการจัดการสิ่งแวดล้อมและภัยพิบัติ ณ อบต.กระแชง ปทุมธานี

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมปทุมธานี ร่วมกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี องค์การบริหารส่วนตำบลกระแชง มูลนิธิชุมชนไท ชุมชนบ้านกระแชง ร่วมกันขยายเครือข่ายการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ ของชุมชนกระแชง และพื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลกระแชง โดยได้มีการบันทึกความร่วมมือในสาระหลัก คือ ร่วมกันดูแลสิ่งแวดล้อมแม่น้ำคูคลอง การเตรียมความพร้อมด้านการจัดการภัยพิบัติ และกิจกรรมพัฒนาอื่นๆ ซึ่งในครั้งนี้มีผู้เข้าร่วมงานกว่า 300 คน

อบรมอาสมัครเตรียมความพร้อมชุมชน เครือข่ายจังหวัดปทุมธานี

เครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานีร่วมกับสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดปทุมธานี (ปภ.) เครือข่ายผู้หญิงจัดการภัยพิบัติ เครือข่ายแรงงานจัดการภัยพิบัติปทุมธานี กลุ่มผู้ประสบภัยดอนเมือง มูลนิธิรักษ์ไทย มูลนิธิเพื่อนหญิง มูลนิธิชุมชนไท UN WOMEN สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ร่วมกันจัดกิจกรรมอบรมอาสาสมัครเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ จังหวัดปทุมธานี จำนวน 100 คน ณ โรงเรียนชุมชนวัดไก่เตี้ย ตำบลกระแชง อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี โดยมีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระแชงเป็นประธานเปิดงาน

การอบรม เพื่อสร้างรูปธรรมนำร่องในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติชุมชน และสร้างกลไกการมีส่วนร่วมของภาคีในท้องถิ่น สาระหลักจากเวที ดังนี้

เครือข่ายปทุมธานีฯ : ได้มีการรวมตัวขึ้นโดยภาคประชาชน เพื่อช่วยเหลือชุมชนริมน้ำที่ได้รับผลกระทบจากน้ำท่วมมาตั้งแต่ ปี 2553 จำนวน 14 ชุมชน มีการสำรวจปัญหาผลกระทบและความต้องการของผู้เดือดร้อน/ประสานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งมีการระดมกำลังคนช่วยทำกระสอบทรายแนวคันกั้นน้ำ จัดเวรยามเฝ้าระวังระดับน้ำ ตั้งโรงครัวทำอาหารสนับสนุนอาสาที่ทำแนวคันกั้นน้ำและสมาชิกที่ได้รับความเดือดร้อน แต่ในช่วงระยะที่ผ่านปลายปี 2554 น้ำท่วมเต็มพื้นที่ น้ำท่วมสูงขังนาน เครือข่ายฯ จึงได้จัดตั้งศูนย์ประสานงานโดยความช่วยเหลือจากองค์กรและเครือข่ายชุมชนจากทั่วประเทศ และสามารถช่วยพื้นที่น้ำท่วม 28 พื้นที่ 4 วัด จำนวน 3,005 ครัวเรือน ทั้งพื้นที่เป้าหมายและ

ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนทั่วไป เช่น กลุ่มแรงงานข้ามชาติ และอื่นๆ รวมกว่า 10,000 คน

กลุ่มผู้ประสบภัยกรุงเทพมหานคร : ได้เสนอบทเรียนสำคัญเรื่องการจัดการพื้นที่พักพิงชั่วคราวที่ไม่ได้มีการเตรียมความพร้อม มีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้น จากการประสานงานระหว่างเจ้าหน้าที่ศูนย์กับผู้ประสบภัย และที่ผ่านมามูลนิธิเพื่อนหญิง ได้เข้าไปช่วยในการจัดทำข้อมูลชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วม และการติดตามให้ความช่วยเหลือช่วงวิกฤติ รวมทั้งการเตรียมความพร้อมอื่นๆ

เครือข่ายแรงงานข้ามชาติ : พื้นที่ปทุมธานีมีจำนวนหลายกลุ่ม เป็นกลุ่มงานที่ทางมูลนิธิรักษ์ไทยประสานงาน ที่ผ่านมาได้มีการประสานงานช่วยเหลือผ่านผู้ประกอบการ มีการสรุปบทเรียนและช่วยจัดกระบวนการหลังน้ำท่วมโดยมีการจัดประชุมการเตรียมความพร้อม จัดทำข้อมูล แนวทางคู่มือในการเตรียมการป้องกัน และการเชื่อมโยงกับเครือข่ายอื่นๆ

สำนักงาน ปภ.จังหวัดปทุมธานี : ได้มีการเสนอแนวทางการสนับสนุนและช่วยเหลือตลอดจนระเบียบการเยียวยาและการเตรียมความพร้อมของหน่วยงานตลอดจนการประสานงานร่วมกันของเครือข่ายและหน่วยงาน

ผู้ประสานงาน UN WOMEN : ได้เสนอถึงแนวทางการสนับสนุนการดำเนินงานเตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติโดยผู้หญิง ชุมชนและครอบครัว โดยเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นเป็นแกนหลัก และได้เสนอเพิ่มเติมเรื่องการทำงานในการประสานงานภาคีท้องถิ่น ในการทำงานร่วมกันเพื่อการเตรียมความพร้อมทีมปฏิบัติการ และการฟื้นฟูช่วยเหลืออย่างเป็นระบบต่อไป

เวทีได้เสนอความคิดเห็นเพิ่มเติมเรื่องการจัดทำข้อมูลพื้นที่ประสบภัย การประสานงานองค์กรหน่วยงานท้องถิ่น การจัดทำแผนชุมชนเตรียมความพร้อม การจัดทีมปฏิบัติการชุมชนท้องถิ่น หรือเครือข่ายจัดการภัยพิบัติ ตลอดจนข้อเสนอในการจัดให้มีแผนการเตรียมความพร้อมในทีมทั้ง 4 ทีม ทีมงานด้านบัญชาการ ทีมงานด้านประชาสัมพันธ์และการสื่อสาร ทีมงานด้านกู้ชีพกู้ภัย รวมทั้งการพยาบาล และทีมงานด้านโภชนาการเรื่องโรงครัวกลาง อีกด้วย

ประธานเปิดงาน นายกองค์การบริหารส่วนตำบลกระแชง

เวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ความคิด และการทำงานที่ผ่านมา

แบ่งกลุ่มย่อย ระดมความคิดเห็น

กิจกรรมส่งเสริมและเตรียมความพร้อมของกลุ่มเยาวชน

เครือข่ายฯ สนับสนุนกิจกรรมของเยาวชน ในประเด็นการจัดการสิ่งแวดล้อม ทั้งการรณรงค์จัดการน้ำเสียคูคลอง ให้ความรู้เรื่องระบบถังดักไขมันในครัวเรือน การส่งเสริมเสริมการทำน้ำหมักชีวภาพ การจัดการขยะ ค่ายเยาวชนสัมพันธ์ การเรียนรู้วิถีชีวิตธรรมชาติ กิจกรรมตรวจวัดคุณภาพน้ำ การเฝ้าระวังสายคลอง ตลอดจนการเข้าไปมีส่วนร่วมในการเตรียมความพร้อมและฟื้นฟูภัยพิบัติกับเครือข่ายฯ

โดยเครือข่ายเยาวชนได้จัดตั้งคณะทำงาน มีการประชุมต่อเนื่อง มีการขยายเครือข่าย และกิจกรรมต่างๆ ของเยาวชนเพื่อพัฒนาคนรุ่นใหม่ในการเข้ามาช่วยเหลือเครือข่ายฯ ตลอดจนการสร้างจิตสำนึกในการรักษ์สิ่งแวดล้อมและชุมชนของตนเอง

หลายองค์กรร่วมสนับสนุนเยาวชน คือเครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี มูลนิธิ SCG สสส. UN WOMEN มูลนิธิชุมชนไท ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดปทุมธานีและองค์กรท้องถิ่น

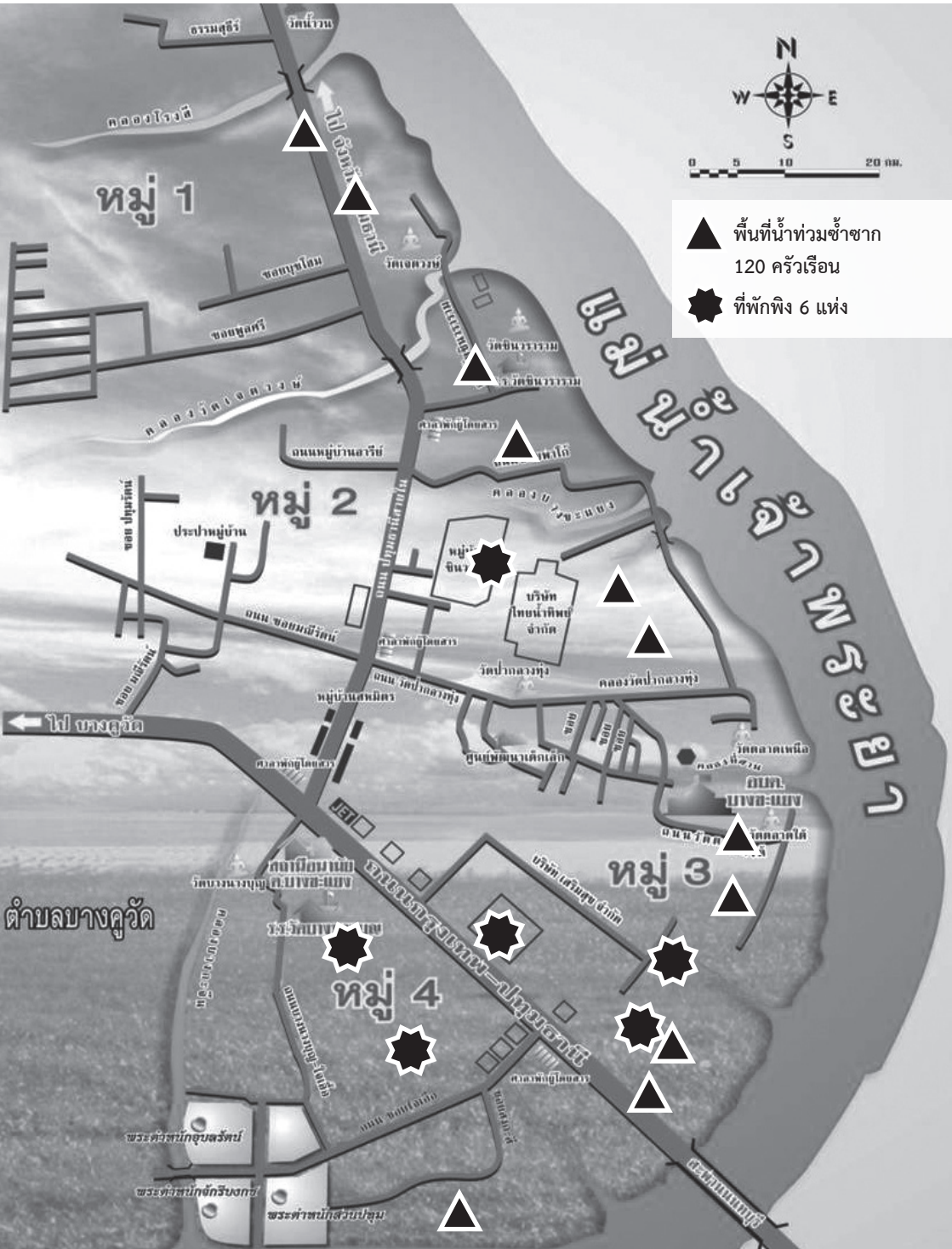
N
W
E
S
0 5 10 20 กม.
พื้นที่น้ำท่วมซ้ำซาก 120 ครัวเรือน
ที่พักพิง 6 แห่ง
หมู่ 1
หมู่ 2
หมู่ 3
หมู่ 4
ตำบลบางคูวัด
ประปาหมู่บ้าน
บริษัท ไทยน้ำทิพย์ จำกัด
ไป บางคูวัด
ไป จังหวัด
อบต. บางระแบง
ถนนสายบางบาล-ปทุมธานี
พระตำหนักอุบลรัตน์
พระตำหนักจักรีบงกช
พระตำหนักสวนปทุม

ผู้ว่าราชการจังหวัด เปิดอาคารลอยน้ำ รับมือน้ำท่วม

กิจกรรมเปิดอาคารลอยน้ำ เป็นการจุดประกาย ขยายความร่วมมือ และการจัดทำข้อเสนอนโยบาย เรื่องการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติในระดับชุมชน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณะ

บ้านกระแชง ในเขต อบต.กระแชง เป็นพื้นที่นอกแนวคันกั้นน้ำ ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี ดังนั้น ชุมชนบ้านกระแชง เครือข่ายฯ อบต.กระแชงและภาคีความร่วมมือ จึงร่วมกันสนับสนุนกิจกรรมนำร่อง **“อาคารลอยน้ำ รับมือน้ำท่วม”**

ผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี ทำพิธีเปิดอาคารลอยน้ำ
พิธีเปิดกิจกรรม สร้างอาคารลอยน้ำ รับมือน้ำท่วม
ชุมชนบ้านกระแชงอำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี

รูปแบบอาคารลอยน้ำ เพื่อสนองความต้องการของชุมชนและเครือข่าย ตลอดจนเป็นพื้นที่ส่วนกลางในการประสานงานชุมชน จำนวน 98 ครัวเรือน และบริเวณใกล้เคียงอีก 2 ชุมชน ซึ่งเป็นพื้นที่อยู่นอกแนวคันกั้นน้ำ ที่ประสบปัญหาน้ำท่วมซ้ำซากทุกปี

ชุมชนเครือข่ายฯ อบต.กระแชง และภาคีความร่วมมือ จึงร่วมกันดำเนินการสร้าง **“อาคารลอยน้ำ รับมือน้ำท่วม”** ชุมชนนำร่อง ขึ้นเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมรับมือภัยน้ำท่วมของชุมชน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการด้วยพลังของชุมชนและท้องถิ่น

ในงานเปิดอาคารลอยน้ำได้มี ผู้ว่าราชการจังหวัดปทุมธานี สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมปทุมธานี ตลอดจนพี่น้องเครือข่ายชุมชน สื่อมวลชน ร่วมกิจกรรมจำนวนมาก

นอกจากนั้นยังเพื่อเป็นชุมชนต้นแบบของการแก้ปัญหาพื้นที่น้ำท่วมซ้ำซากในระดับชุมชน เป็นทางออกหนึ่งของกลุ่ม กลุ่มเปราะบางที่ใช้ห้องน้ำเมื่อน้ำท่วม

รูปแบบอาคารลอยน้ำ กว้าง 3.5 เมตรยาว 6 เมตร มีพื้นที่ใช้งานประกอบด้วย ห้องน้ำ 2 ห้อง พร้อมระบบบำบัดน้ำเสียและลานเอนกประสงค์ อยู่อาศัยได้ประมาณ 10 คน โดยใช้ถังขนาด 200 ลิตร ยึดด้วยโครงเหล็กเป็นฐานราก (ลอยน้ำได้) รับน้ำหนักได้ 6,000 กิโลกรัม ด้วยงบประมาณ 58,000 บาท โดยช่างฝีมือในชุมชน และชุมชนร่วมดำเนินการในการจัดสร้าง

บ้านลอยน้ำ ใช้ร่วมกันเมื่อน้ำท่วม

ยกบ้านพ้นน้ำ สำหรับผู้ที่มีทุนทำเอง

กิจกรรมเฝ้าระวังระดับน้ำโดยเยาวชน

จุดเฝ้าระวังระดับน้ำ เพื่อรายงานสถานการณ์พื้นที่เสี่ยงริมน้ำทุกวัน (ช่วงวิกฤติ) ซึ่งแบ่งจุดเสี่ยงของพื้นที่จังหวัดปทุมธานี ดังนี้

จุดที่ 1 หน้าวัดไก่เตี้ย บ้านกระแชง อ.สามโคก จ.ปทุมธานี
จุดพิกัด X 0666459 Y 1151915

จุดที่ 2 ศาลาริมน้ำ ชุมชนบางโพธิ์เหนือ อ.สามโคก จ.ปทุมธานี
จุดพิกัด X 0666545 Y 1551692

จุดที่ 3 บริเวณประตูน้ำริมเขื่อน ต.บางปรอก อ.เมือง จ.ปทุมธานี
จุดพิกัด X 06665865 Y 1550091

จุดที่ 4 บริเวณแพขาว หน้าตลาดสดปทุมธานี
จุดพิกัด X 0665774 Y 1550642

ทบทวนอดีต มองปัจจุบัน คิดถึงอนาคต

มีการร่วมกันวิเคราะห์ภัยพิบัติที่เกิดขึ้นและผลการทำงานร่วมกันของเครือข่ายฯในระยะ 4 ปีที่ผ่านมา มีข้อสรุปร่วมกัน คือ การทำงานของระบบราชการมีข้อจำกัด ในด้านต่างๆ เช่น การสื่อสารที่ไม่ตรงกับข้อเท็จจริง ขาดการเชื่อมโยงบูรณาการกัน และมีการระดมความเห็น คิดทบทวน ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

จุดแข็งของเครือข่าย : 1) มีการเชื่อมโยง ประสานงาน การทำงานร่วมกันในระดับชุมชน หน่วยงาน 2) มีกิจกรรมประเด็นงานที่ต่อเนื่อง ทั้งเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม/การส่งเสริมสนับสนุนคนทำงานในชุมชน เพื่อการแก้ไขปัญหาร่วมกันของชุมชนและเครือข่าย 3) มีองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ท้องถิ่นประยุกต์ และประสบการณ์หลากหลาย 4) มีการวางแผนการดำเนินงาน เตรียมความพร้อมและมีความร่วมมือในระดับองค์กร ภาคีฯ เครือข่าย

จุดอ่อนของเครือข่าย : 1) ประชาชน ชุมชน สมาชิกเครือข่ายยังทำงานในระดับพื้นที่ ไม่ได้ยกระดับการพัฒนาสู่นโยบาย 2) คนทำงานอาสาในระดับเครือข่ายมีจำกัด

การขยายงาน : 1) ในด้านปริมาณทำได้ยาก 2) เกิดการเป็นที่รู้จักและยอมรับของหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในวงกว้าง 3) การสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่มีช่องทางมากขึ้น

อุปสรรค : 1) สถานการณ์ ทางการเมือง การสนับสนุนชุมชนของภาคีเครือข่ายฯ ชะงัก 2) การมีโครงการจัดการน้ำและภัยพิบัติ 3.5 แสนล้าน กระทบโดยตรงกับพื้นที่

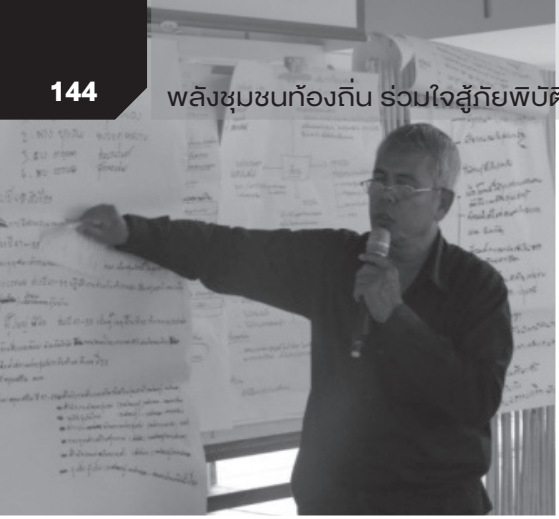

กิจกรรมและพื้นที่เป้าหมาย เครือข่ายสิ่งแวดล้อมปทุมธานี

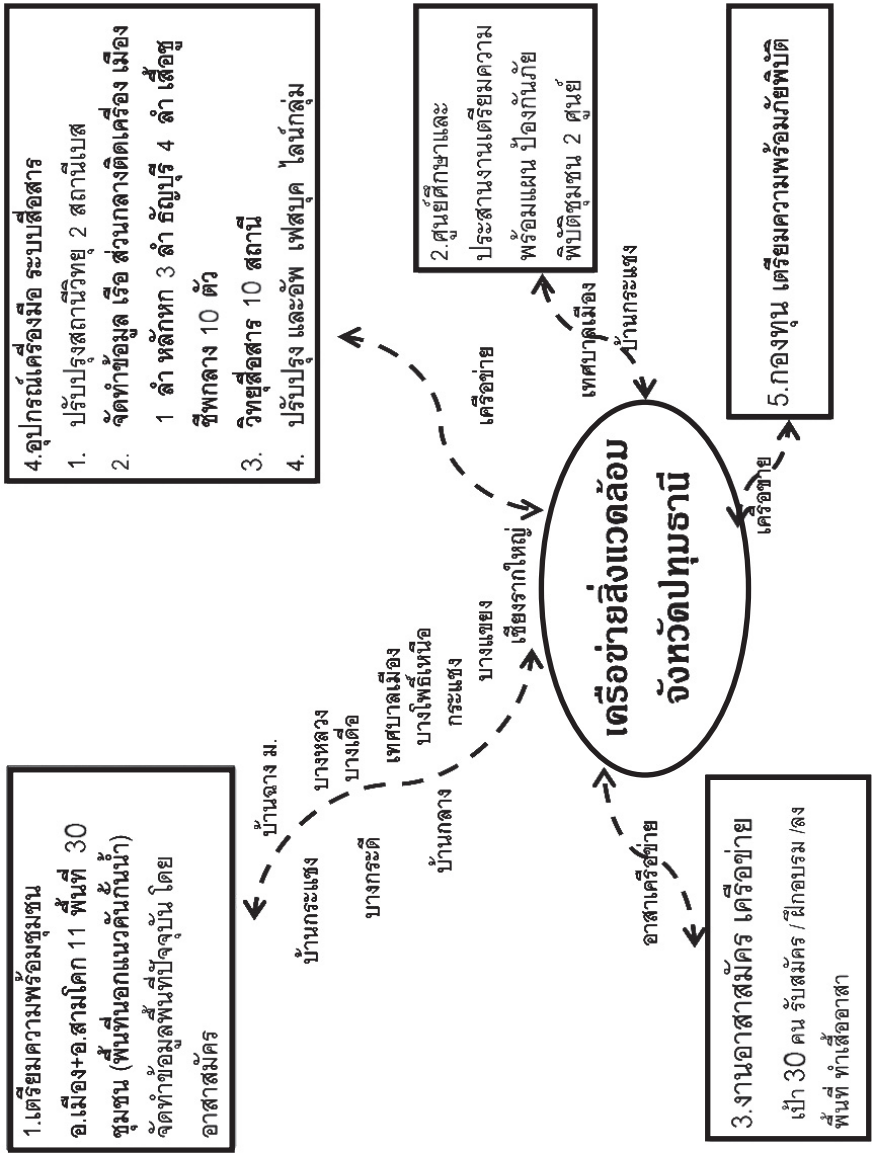

การประสานเชื่อมโยงภาคีความร่วมมือ

กิจกรรม การประสานความร่วมมือ เชื่อมโยงภาคีฯ เครือข่าย (คน) (องค์กร) ภาครัฐ เอกชน สามารถนำใช้ทรัพยากรมาสนับสนุนเครือข่ายฯ ต่อเนื่อง

การทำงานเพียงลำพังคนเดียว ชุมชนเดียวนั้น ไม่สามารถดูแลและรักษาอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน การปลูกจิตสำนึกให้คนคิดและรักษาและดูแลทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม การสร้างพื้นที่การทำงานใหม่ๆ และการขยายเครือข่ายสู่คนรุ่นใหม่อยู่เสมอ นั้นต่างหากคือความยั่งยืนที่แท้จริง

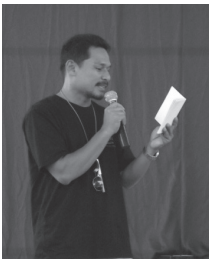

*แนวคิดในเรื่อง **“การสร้างพลังความร่วมมือของชุมชนและเครือข่าย”** เป็นแนวทางการทำงานสำคัญของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานีโดยเชื่อมั่นว่าการทำงานต้องเริ่มต้นที่ชุมชนก่อน เพราะชุมชนเป็นหลักสำคัญในการพัฒนา เริ่มจากกิจกรรมเล็กๆ อย่างเป็นรูปธรรม แล้วขยายผล แนวคิดกิจกรรมที่สำคัญ โดยทำอย่างไรจึงจะสร้างการมีส่วนร่วมของคน ชุมชน และองค์กร หน่วยงานให้เกิดความร่วมมือให้ได้มากที่สุด*

โครงสร้างกลไกคณะทำงานด้านภัยพิบัติเครือข่ายฯ ปทุมธานี

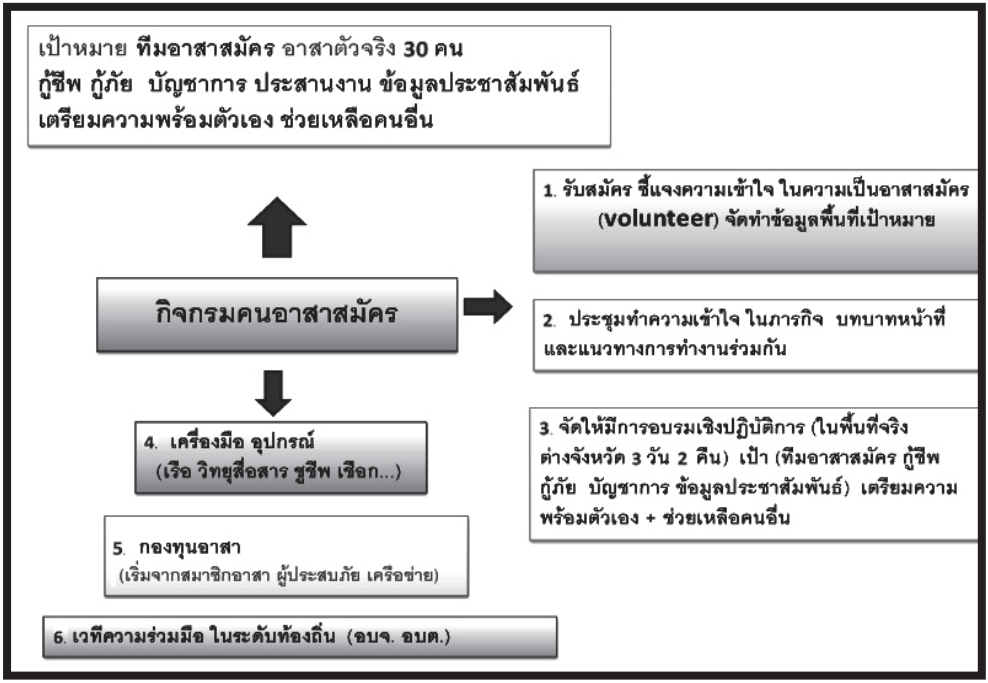

การทำงานของเครือข่ายสิ่งแวดล้อมปทุมธานี ด้านการจัดการภัยพิบัติ อาสาสมัคร มีจำเป็นที่จะต้องมีการการกำหนดบทบาทการทำงานที่ชัดเจนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดบทบาทหน้าที่ของอาสาสมัคร ที่มีความเข้าใจ การฝึกอบรมทบทวน และเตรียมความพร้อมปฏิบัติงานในเชิงรุกและเชิงรับ อย่างเป็นรูปธรรม โดยการเชื่อมโยงกับเครือข่ายความร่วมมือ องค์กรภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องในการทำงานสนับสนุนกันอย่างเป็นระบบ

การสำรวจพื้นที่เสี่ยงที่ได้รับผลกระทบต่อเรื่องน้ำท่วมซ้ำซาก นอกแนวคันกั้นน้ำ

ข้อมูลในพื้นที่เสี่ยงน้ำท่วมซ้ำซาก ในเบื้องต้นจำนวน 11 พื้นที่ จำนวน 30 ชุมชน นั้นประกอบด้วย พื้นที่ฝั่งตะวันตก และตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา อาสาสมัคร เครือข่ายฯ จะได้มีการลงพื้นที่สำรวจโดยใช้แบบสอบถาม

ตารางแสดงพื้นที่เป้าหมายนอกแนวคันกั้นน้ำ 11 พื้นที่ รวม 30 ชุมชน

ตำบล	ชุมชน (ใส่ชื่อบ้านมาด้วย)	ผู้ประสานงาน	เบอร์โทร
1. บ้านปทุม	1. หมู่ 1 2. หมู่.3	ผญ.กฤษฎิ์ธนัท ลายบัวธนวัฒน์	xxx-xxxxxxx
2. เชียงรากใหญ่	3. หมู่ 6 4. หมู่ 7	ผญ.ปัญญา แก้วมุข (ม.2)	xxx-xxxxxxx
3. กระแชง	5. หมู่ 1	นางฉลวย กะเหว่านาค	xxx-xxxxxxx
4. เมือง	6. บางโพธิ์ใน 7. คลองพิกุล 8. วัดหงส์ปทุมวาส 9. สามเรือนถาวร 10. โสภาราม 11. บ้านฉาง 13. ร่วมจิตรมุสลิม 14. วัดโคก	นางฉลวย กะเหว่านาค	xxx-xxxxxxx
5. บ้านฉาง	15. หมู่ 2 16. หมู่ 3	นางวัฒนารมย์ โตสกุล นางราณี ชื่นสุวรรณ นางทิพย์สุคนธ์ มหาวรรณี	xxx-xxxxxxx xxx-xxxxxxx xxx-xxxxxxx

ตำบล	ชุมชน (ใส่ชื่อบ้านมาด้วย)	ผู้ประสานงาน	เบอร์โทร
6. บางหลวง	17. หมู่ 2 18. หมู่ 4	อารีย์ บุญหลวง นางวรางคณา เพชรไพรินทร์	xxx-xxxxxxx xxx-xxxxxxx
7. บางเดื่อ	19. บางเดื่อ	นางฉลวย กะเหว่านาค	xxx-xxxxxxx
8. บางแขยง	20. หมู่ 2 21. หมู่ 3	นางฉลวย กะเหว่านาค	xxx-xxxxxxx
9. บางกระดี	22. หมู่ 126 หมู่ 227 หมู่ 3	นางฉลวย กะเหว่านาค	xxx-xxxxxxx
10. บ้านกระแชง	28. หมู่ 1 29. หมู่ 2	น.ส.นันทวัน ทองเหม นางจินตนา อรุณเหลือง	xxx-xxxxxxx xxx-xxxxxxx
11. บ้านกลาง	30. บ้านกลาง/วัดโบสถ์	นางฉลวย กะเหว่านาค	xxx-xxxxxxx

ภาพการประชุมหารือระหว่าง เครือข่ายฯ เทศบาลเมืองปทุมธานี และชุมชนนอกแนวคันกั้นน้ำ ก่อนการลงสำรวจพื้นที่ร่วมกัน

เตรียมความพร้อมการใช้งานของศูนย์ประสานงาน ตรวจสอบเครื่องมือ อุปกรณ์

การเตรียมความพร้อมการใช้งานของศูนย์ประสานงาน 2 แห่ง คือ 1) ศูนย์บ้านลอยน้ำกระแชง 2) ศูนย์ชุมชน เมืองปทุมธานี โดยมีการดำเนินการหลักๆ คือ

1. มีการจัดทำข้อมูลพื้นที่เสี่ยงภัย เอกสารเผยแพร่ แผนที่ ข้อมูลสถานการณ์น้ำ ผังกรรมการ เบอร์โทรศัพท์ หน่วยงาน เกี่ยวข้องและอุปกรณ์เครื่องมือ ช่วยเหลือเบื้องต้น ชูชีพ เชือก

2. ตรวจสอบเครื่องมือ ระบบสื่อสาร ได้มีการติดตั้งไปแล้ว 1 สถานี คือ สถานีรังสิต และเตรียมการปรับปรุงเพิ่มสถานีวิทยุสื่อสาร 2 สถานี ประกอบด้วย สถานีบ้านลอยน้ำกระแชง สถานีเชียงรากใหญ่ สามโคก โดยทั้ง 3 สถานีมีการเตรียมความพร้อมที่สามารถสื่อสารกันได้ครอบคลุมพื้นที่เสี่ยงภัยของเครือข่ายสื่อสาร และโครงข่ายพนักงานวิทยุสมัครเล่นทั้ง 10 สถานี

3. การเตรียมความพร้อม อุปกรณ์ เรือติดเครื่องส่วนกลางประจำการอยู่พื้นที่เมือง 1 ลำ ตำบลหลักหก 3 ลำ อำเภอธัญบุรี 4 ลำ เสื้อชูชีพกลาง 10 ตัว ที่ศูนย์อาคารลอยน้ำ และอาสาสมัครเครือข่ายฯ เปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างกันผ่านไลน์กรุ๊ป และปรับปรุงเฟสบุ๊คและอื่นๆ

เสาวิทยุสื่อสาร ปรับปรุงศูนย์บ้านลอยน้ำกระแชงเตรียมพร้อม

อบรมอาสาสมัครเตรียมความพร้อมภัยพิบัติชุมชน ณ บ้านน้ำเค็ม อำเภอตะกั่วป่า จังหวัดพังงา

ผู้เข้าร่วม จำนวน 45 คน ซึ่งมาจากหลายพื้นที่ และเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างเครือข่ายต่างๆ ที่มีปัญหาภัยพิบัติเดียวกัน ซึ่งบ้านน้ำเค็มเป็นเจ้าภาพหลัก และเครือข่ายปทุม เครือข่ายรักษ์อ่าวไทย เข้าร่วม

โดยที่ผ่านมาเครือข่ายได้มีการสรุปบทเรียน พบว่ายังขาดระบบการเตรียมความพร้อมที่ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในเรื่องระบบบริหารจัดการของอาสาสมัครในภาวะวิกฤติ การให้ความช่วยเหลือ ตลอดจนเทคนิควิธีการต่างๆ ที่ถูกต้องในการทำงานของอาสาสมัคร แกนนำเครือข่ายฯ ได้ตระหนักและเห็นความสำคัญในการเตรียมความพร้อมของอาสาสมัคร

การอบรมดังกล่าว ได้รับความร่วมมือวิทยากรกระบวนการจากสำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัดพังงา ร่วมกับวิทยากรจากบ้านน้ำเค็ม ซึ่งแบ่งการอบรมเป็นเชิงเนื้อหาบรรยายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ถึงเรื่องความสำคัญของอาสาสมัคร อุปกรณ์ในการช่วยเหลือ การใช้เชือกในการกู้ภัย และระบบการบัญชาการในภาวะภัยพิบัติ และอบรมเชิงปฏิบัติการจริงโดยการลงพื้นที่ทะเลฝึกการลอยตัวในน้ำ การช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ การใช้เชือกช่วยเหลือผู้ประสบภัย เป็นต้น

เวทีอบรมเชิงปฏิบัติการ อาสาสมัครขั้นต้น เตรียมความพร้อมภัยพิบัติ : การบรรยายแลกเปลี่ยนเรียนรู้เตรียมพร้อมภัยพิบัติ

อบรมการใช้เชือกภาคสนาม

อบรมปฏิบัติการช่วยเหลือผู้ประสบภัยทางน้ำ

จบการอบรม รับประกาศนียบัตร

จบการอบรม รับประกาศนียบัตร

กิจกรรมเฝ้าระวังน้ำและเตรียมความพร้อม

ช่วงระยะเสี่ยงภัย ระหว่างเดือน สิงหาคม–ตุลาคม ของทุกปี โดยมีการเฝ้าระวัง และรายงานปริมาณน้ำขึ้นลงของแม่น้ำ เพื่อจัดทำข้อมูลและเตรียมความพร้อมเตือนภัยในพื้นที่เสี่ยง ปีนี้จัดให้มีการวางจุดเฝ้าระวังในพื้นที่ต่างๆ และบันทึกรายงานทุกๆ สัปดาห์ และเตรียมพร้อมรายงานทุกวันในช่วงวิกฤติ ดังตารางต่อไปนี้ (กำลังพัฒนาสถานีวัดปริมาณน้ำแบบเรียลไทม์ ร่วมกับคณะวิศวกรรมสิ่งแวดล้อมมหาวิทยาลัยรังสิต)

จุดเฝ้าระวัง/รายงาน สถานการน้ำ/จุดเสี่ยง ประจำวัน พื้นที่จังหวัดปทุมธานี

จุดเฝ้าระวัง	พิกัด GPS	สถานการณ์			อื่นๆ
		ปริมาณน้ำ แนวตลิ่ง แนวคันกันน้ำ	ปริมาณฝนตก	อาสาผู้ตรวจวัด	
จุดที่ 1 หน้าวัดไก่เตี้ย บ้านกระแชง อ.สามโคก จ.ปทุมธานี	0666459 1151915	ต่ำกว่าตลิ่ง 20 ซม.	ไม่ตก	มด	ระยะทางจาก จุดที่ 1-2 ประมาณ 1 กม. จุดที่ 2-3 ประมาณ 1.5 กม. จากจุดที่ 3-4 ประมาณ 800 ม.
จุดที่ 2 ศาลาริมน้ำ ชุมชนบางโพธิ์เหนือ	0666545 1551692	ต่ำกว่าตลิ่ง 15 ซม.	ไม่ตก	ติ๊ก	
จุดที่ 3 บริเวณแพขาว (หน้าตลาดสดปทุมธานี)	0665774 1550642	ต่ำกว่าตลิ่ง 30 ซม.	ไม่ตก	หลวย	
จุดที่ 4 บริเวณประตูน้ำริมเขื่อนตลาดสดปทุมธานี ต.บางปรอก อ.เมือง จ.ปทุมธานี	06665865 1550091	ต่ำกว่าตลิ่ง 35 ซม.	ไม่ตก	ปี๊ด	

การเตรียมศูนย์เรียนรู้ของเครือข่ายสิ่งแวดล้อม จังหวัดปทุมธานี

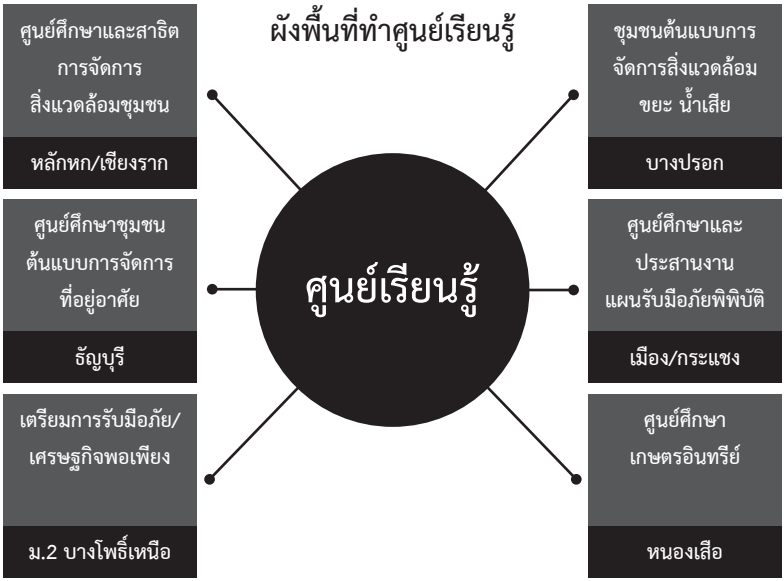

กระบวนการพัฒนาศูนย์เรียนรู้

1. จัดทำและตรวจสภาพศูนย์เรียนรู้เชิงลึก
2. ส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นรูปธรรม
    - ทำแผนประชาสัมพันธ์ศูนย์
    - เนื้อหาหลักสูตรการเรียนรู้
    - แผ่นพับ/ไวนิลแสดงกิจกรรม
3. เสริมพัฒนาศักยภาพแกนนำและเยาวชน เพื่อ
    - วิทยากรประจำศูนย์เรียนรู้/ชุมชนต้นแบบ
    - พัฒนาหลักสูตรการให้ความรู้ ดูงาน
    - จัดทำคู่มือการศึกษาดูงาน
4. ขยายเครือข่ายสมาชิกระดับตำบล/อำเภอ
5. สนับสนุนกิจกรรมเยาวชนทุกพื้นที่

แบบสอบถามในการสำรวจข้อมูลชุมชนนอกแนวคันกั้นน้ำ

แบบสอบถามชุมชน
การเตรียมความพร้อม ป้องกัน และรับมือภัยพิบัติของ
เครือข่ายสิ่งแวดล้อมจังหวัดปทุมธานี
โครงการเสริมพลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายชุมชน

คำชี้แจง : แบบสอบถามฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ เตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ โดยการนับสนุนของ สสส. ในการจำทำข้อมูล เตรียมความพร้อมชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนนอกแนวคันกั้นน้ำ ทีมงานขอขอบคุณและหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี ขออภัยที่ไม่ได้มาชี้แจงด้วยตนเอง

ส่วนที่ 1 : สภาพชุมชนโดยทั่วไป

1. ชื่อชุมชน (ระบุ) .....
2. ประเภทชุมชน ○ บ้านดั้งเดิม ○ หมู่บ้านจัดสรร ○ แฟลต/คอนโดมิเนียม
   ○ อื่นๆ (ระบุ) .....
3. หลังคาเรือนทั้งหมด จำนวน ..... หลัง
4. ประชากรชุมชน ทั้งหมด ..... คน หญิง ..... คน ชาย ..... คน
5. ลักษณะบ้านที่อยู่อาศัย
   ○ บ้านไม้ชั้นเดียวยกสูง จำนวน ..... หลัง
   ○ บ้านไม้สองชั้น จำนวน ..... หลัง
   ○ บ้านคอนกรีตชั้นเดียว จำนวน ..... หลัง
   ○ บ้านคอนกรีตสองชั้น จำนวน ..... หลัง
   ○ อาคารพาณิชย์/อพาร์ทเม้นท์ จำนวน ..... หลัง
   ○ อื่น (ระบุ) ..... จำนวน ..... หลัง
6. อาชีพของคนในชุมชน (เรียงลำดับ)
   ○ รับราชการ ○ พนักงานเอกชน/โรงงาน
   ○ ธุรกิจส่วนตัว ○ ค้าขาย
   ○ รับจ้าง ○ อื่น (ระบุ) .....

ส่วนที่ 2 : ข้อมูลพื้นที่นอกแนวคันกั้นน้ำ (พื้นที่บริเวณน้ำท่วมซ้ำซาก)

7. จำนวนหลังคาเรือนพื้นที่นอกแนวคันกั้นน้ำ ..... หลัง

   ประชากร ..... คน หญิง ..... คน ชาย ..... คน

8. ลักษณะบ้านที่น้ำท่วม (ระดับปี 54)

   ○ อยู่ไม่ได้ ย้ายออก จำนวน ..... หลัง

   ○ อยู่ได้ต้องหนุนของ จำนวน ..... หลัง

   ○ อยู่ได้ชั้นสอง/ชั้นเดียวยกสูง จำนวน ..... หลัง

   ○ อื่น (ระบุ) ..... จำนวน ..... หลัง

9. ที่ผ่านมาชุมชนมีการเตรียมความพร้อมป้องกัน แผนรับมือน้ำท่วมอย่างไร

   ○ มีการปรับปรุงบ้านพ้นน้ำ (ระดับปี 54) ○ ไม่มี ○ มี จำนวน ..... หลัง

   ○ เตรียมเรือติดเครื่องยนต์ ○ ไม่มี ○ มี จำนวน ..... ลำ

   ○ เตรียมเรือประจำบ้าน ○ ไม่มี ○ มี จำนวน ..... ลำ

   ○ อาสาสมัครเตรียมความพร้อม ○ ไม่มี ○ มี จำนวน ..... คน

   ○ มีศูนย์ประสานงานเตรียมควาพร้อมชุมชน

   ○ ไม่มี ○ มี (ระบุ) .....

   ○ ศูนย์อพยพในชุมชน

   ○ ไม่มี ○ มี (ระบุ) .....

10. กลุ่มคนที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้

   ○ กลุ่มผู้ป่วย จำนวน ..... คน ○ ผู้สูงอายุ จำนวน ..... คน

   ○ เด็ก จำนวน ..... คน ○ อื่นๆ ระบุ .....

11. ชุมชนของท่านมีใครมีความสามารถพิเศษใดบ้าง

   ○ ขับเรือได้ จำนวน ..... คน ○ ความรู้ทางช่าง จำนวน ..... คน

   ○ กู้ชีพ กู้ภัย จำนวน ..... คน ○ อื่นๆ ระบุ .....

12. ความกังวลของชุมชน เมื่อเกิดน้ำท่วม (ภัยพิบัติ)

○ อาชีพ/รายได้ ○ การเดินทาง ○ หนี้สิน

○ สุขภาพกาย/จิตใจ ○ ความเป็นอยู่/การดำเนินวิถีชีวิต

○ อื่นๆ ระบุ .....

13. ท่านคิดว่าปัญหาน้ำท่วม (ภัยพิบัติ) จะเกิดขึ้นอีกหรือไม่

○ เกิดขึ้นอีก ○ ไม่เกิด ○ ไม่แน่ใจ

○ อื่นๆ ระบุ .....

14. ความช่วยเหลือของชุมชน ในช่วงเกิดน้ำท่วม (ภัยพิบัติ) มีอะไรบ้าง? อยากให้

○ ความช่วยอย่างไร .....

○ องค์กรปกครองท้องถิ่น (ระบุ) .....

○ องค์กรเอกชนอื่น (ระบุ) .....

○ เครือข่ายชุมชน องค์กรชุมชน .....

○ หน่วยงานองค์กรอื่นๆ ระบุการและการช่วยเหลือ .....

ส่วนที่ 3 : ข้อเสนอแนะ

15. ท่านมีข้อเสนอแนะ แนวทางการแก้ปัญหาภัยพิบัติน้ำท่วมอย่างไรบ้าง?

ข้อเสนอต่อชุมชน : .....

ข้อเสนอต่อองค์กรท้องถิ่น : .....

ข้อเสนอต่อรัฐบาล : .....

16. ข้อเสนอแนะอื่นๆ (ระบุ) .....

ขอขอบคุณสำหรับคำตอบทุกคำตอบมีความสำคัญต่อชุมชนเป็นอย่างยิ่ง

ผู้สำรวจ ..... โทร. .....

ผู้ให้ข้อมูล ..... โทร. .....

ศูนย์เรียนรู้จัดการภัยพิบัติ วิถี โหนด นา เล ของตำบลท่าหิน คาบสมุทรสทิงพระ สงขลา

ความเป็นมา

ตำบลท่าหินประกอบด้วย 9 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 17 ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในอำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา บนคาบสมุทรสทิงพระ ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีอาณาเขตดังนี้ ทิศเหนือ จดตำบลคูขุด อำเภอสทิงพระ ทิศใต้จดตำบลบางเขียด อำเภอสิงหนคร ทิศตะออก จดตำบลบ่อแดง และตำบลวัดจันทร์ อำเภอสิงหนคร ทิศตะวันตก จดทะเลสาบสงขลา มีจำนวนประชากรทั้งหมด 1,024 ครัวเรือน จำนวน 4,194 คน เป็นเพศชาย 2,019 คน และเพศหญิง 2,175 คน

สภาพพื้นที่อยู่ริมทะเลสาป เป็นวิถี โหนด นา เล

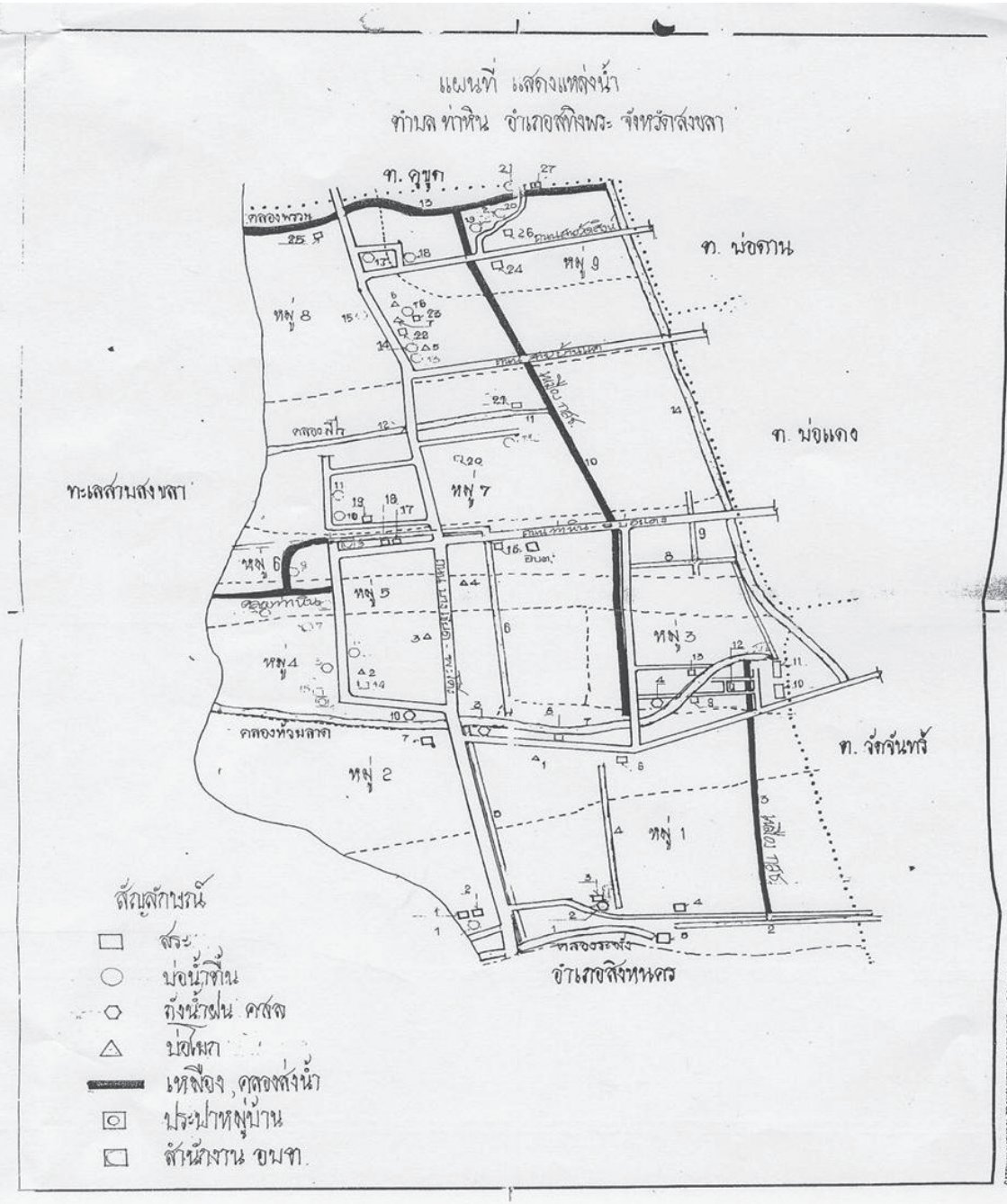
แผนที่ แสดงแหล่งน้ำ
ตำบลท่าหิน อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา
ต. คูขุด
ต. ม่อดาน
ต. ม่อแดง
ต. จังจันทร์
ทะเลสาบสงขลา
หมู่ 1
หมู่ 2
หมู่ 3
หมู่ 4
หมู่ 5
หมู่ 6
หมู่ 7
หมู่ 8
หมู่ 9
คลองพวน
คลองสีโร
คลองท่าหิน
คลองห้วยลาด
คลองระฟัง
อำเภอสิงหนคร
สัญลักษณ์
สระ
บ่อน้ำตื้น
ถังน้ำฝน คสล
บ่อโยก
เหมือง, คลองส่งน้ำ
ประปาหมู่บ้าน
สำนักงาน อบต.

บ้านเรือนเสียหายเมื่อเกิดเหตุภัยพิบัติพายุหมุน

จากเหตุการณ์น้ำท่วม พายุหมุนฤดูร้อน พายุดีเปรสชั่นถล่มในบริเวณคาบสมุทรสทิงพระ เกิดภัยพิบัติบ่อยครั้งมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสียหายของบ้านเรือน ทรัพย์สิน เครื่องมือประกอบอาชีพ ไร่นา สวน และขาดแคลนในเรื่องต่างๆ ทั้ง อาหารคน อาหารสัตว์ สถานที่อพยพคนและสัตว์ น้ำดื่ม ฯลฯ

จากประสบการณ์การเกิดภัยพิบัติ ตัวแทนสภาองค์กรชุมชนและชาวบ้านที่มีจิตอาสาร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดมสำรวจความเสียหายทำให้เกิดฐานข้อมูลเดียวกันจำแนกการช่วยเหลือ ที่จำเป็นเร่งด่วนให้ อบต. ช่วยเหลือก่อน และประสานงานกับอำเภอและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการช่วยเหลือพี่น้องต่อไป

ในอนาคตตำบลท่าหิน ก็เป็นพื้นที่ที่เกิดภัยพิบัติต่อเนื่องเรื่องของน้ำท่วม จึงจัดประชุมร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เช่น อบต. ประมงอำเภอ ปศุสัตว์อำเภอ พัฒนาชุมชน กศน. โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล โรงเรียน เกษตรตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. กลุ่มองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้เห็นภารกิจ/หลักเกณฑ์/แผนงานของแต่ละหน่วยงานในการช่วยเหลือภัยพิบัติ เช่น ปศุสัตว์มียารักษาสัตว์ อบต. ตั้งงบกลางไว้ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล มียารักษาโรค เป็นต้น

สิ่งสำคัญในการจัดการรับมือภัยพิบัติต้องจัดการอย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การดำเนินงานรวดเร็วทันเหตุการณ์ สอดคล้องกับวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยมีสาระที่น่าสนใจ ดังนี้

การระดมความคิดเห็นเรื่องภัยพิบัติ

หลังเกิดเหตุภัยพิบัติ มีการระดมความเห็นถึงแนวทางการเตรียมพร้อมรับมือ ทั้งช่วงก่อนเกิดเหตุ ระหว่างเกิดเหตุ และหลังเกิดเหตุ แบ่งกลุ่มตามกลุ่ม 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอาชีพ กลุ่มที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค กลุ่มสุขภาพและทรัพยากร โดยมีข้อสรุปให้สนับสนุนชุมชนเตรียมรับมือภัยพิบัติ 3 ด้าน คือ 1) การมีความรู้เรื่องภัยพิบัติ 2) การติดตามข้อมูลข่าวสาร 3) การเชื่อมประสานเครือข่าย ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

- อบรมความรู้เรื่องภัยพิบัติ และอบรมติดตามสถานการณ์ภูมิอากาศ
- ติดตามข้อมูลข่าวสารของกรมอุตุนิยมวิทยา
- แผนการพัฒนาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- กองทุนอาหารคน และสัตว์
- การอพยพคน และสัตว์ไว้ที่ปลอดภัย
- การศึกษาปริมาณน้ำฝนที่ตกแต่ละครั้ง/แต่ละปี
- การศึกษาทางไหลของน้ำเดิม ช่องทางไหลของน้ำ ทางขวางน้ำ
- การนำภาพดาวเทียมมาคำนวณปริมาณน้ำฝนที่ผ่านมา (โดยกรมชลประทาน อุตุนิยมวิทยา ทรัพยากรน้ำภาค 8)
- เตรียมวิทยุเครื่องแดงในหมู่บ้าน (อบต. รับผิดชอบ)
- สำรวจข้อมูล กระบวนการสำรวจข้ามูล (สภาองค์กรชุมชน)
- การช่วยเหลือคนเปราะบาง เช่น ผู้สูงอายุ เด็ก
- การเตรียมเบอร์โทรศัพท์หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
- ความรู้การทำนา และพันธุ์ข้าว
- ประกันชีวิตคนขึ้นโตนด

การประชุมร่างแบบสอบถามข้อมูลภัยพิบัติและทำการสำรวจร่วมกัน

เป็นกระบวนการออกแบบสอบถามโดยการมีส่วนร่วม โดยที่ประชุมช่วยกันคิดประเด็น ที่เป็นปัญหาและควรต้องในการสำรวจข้อมูลไว้ให้ชัดเจน และกำหนดแบบสอบถามร่วมกัน หลังจากนั้นแบ่งกลุ่มออกไปช่วยกันสำรวจ กระบวนการนี้จะทำให้ชาวบ้านที่ออกไปช่วยกันสำรวจเข้าใจประเด็น/เนื้อหาสาระที่ต้องการตั้งแต่ต้น ทำให้ข้อมูลที่ได้ถูกต้องชัดเจน

การประชุมติดตามผลการสำรวจข้อมูลโดยการมีส่วนร่วมของเยาวชน

กลุ่มเยาวชน และทีมอาสาสมัครตำบลท่าหินช่วยกันสำรวจข้อมูล และนำผลที่ได้มาปรึกษาหารือกัน ทั้งวงเล็กวงใหญ่หลายรอบ เมื่อยังมีข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ ก็มีการกลับไปทำเพิ่มเติม ก่อนที่จะได้ข้อมูลกันครบถ้วน ตามที่ตั้งเป้ากันไว้

ประชุมรวบรวมข้อมูลและทำแผนที่ทำมือ

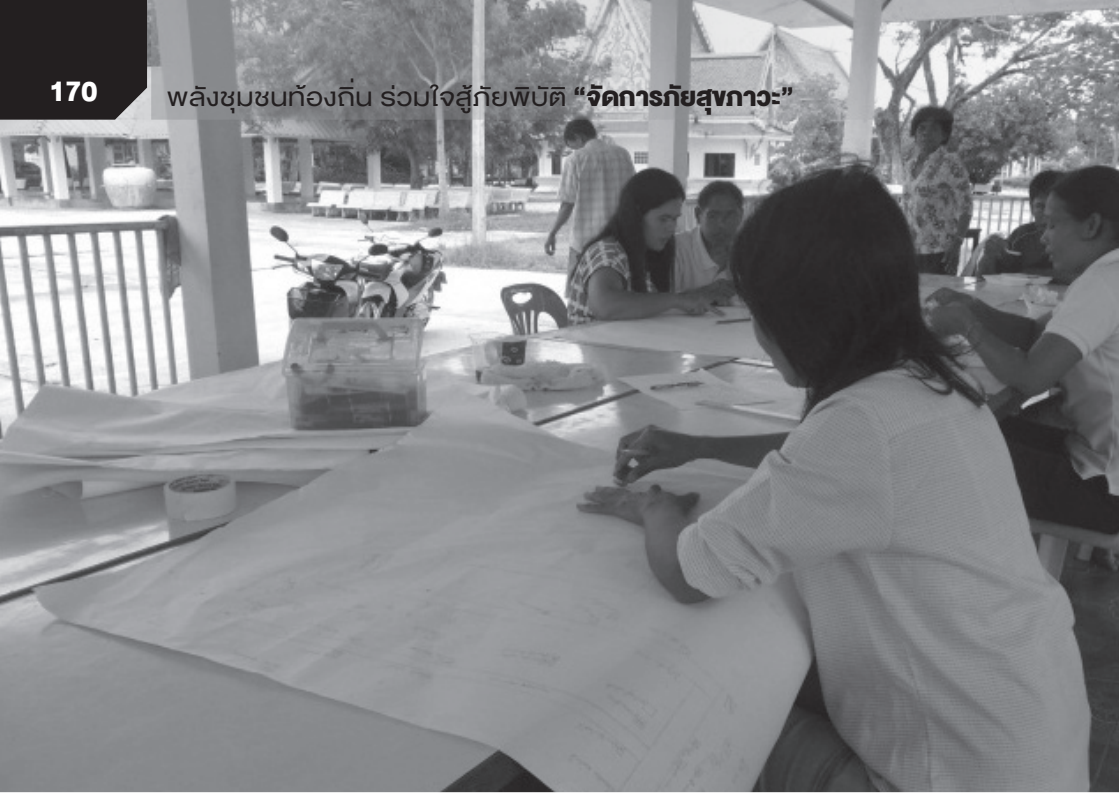

ตัวอย่างข้อมูล :

ข้อมูลจำนวนครัวเรือน

หมู่ที่	ครัวเรือนทั้งหมด	ครัวเรือนให้ข้อมูล	สมาชิกทั้งหมด	สมาชิกสำรวจได้	ผู้หญิง	ผู้ชาย	1-5 ปี	21-30 ปี	31-40 ปี	41-50 ปี	51-60 ปี	60 ปีขึ้นไป
1	103	95		330	212	178	14	57	58	25	19	37
2	187	113		236	146	91	124	24	37	52	29	38
3	74	59		253	126	127	20	47	34	52		38
4	116	105		332	151	181	2	12	5	6	10	75
5	59	45		170	87	83	7	24	30	12	18	36
6	23	83		330	162	168	59	49	46	74		58
7	151	136		544	289	296	37	38	81	147		95
8	130	96		419	160	259	15	43	57	62		70
9	115	66		285	133	133	17	36	34			53
รวม	1,024	798										

กลุ่มเสี่ยงเรื่องสุขภาพ

หมู่ที่	คนแก่ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้	คนพิการ	คนป่วย						
			เบาหวาน	ความดัน	หัวใจ	คนด้อยโอกาส	คนท้อง	เด็ก 2 ปีลงมา	แม่หม้ายบอบบาง
1	1	5						1	1
2	5					1	1	1	4
3	6							13	5
4	9	1	2	5	1	1	3	5	6
5	7	5					1	2	6
6								2	1
7	10	8	9	15	6		2	14	6
8	6	5				1	1	4	2
9	4	5					4	6	7
รวม	48	29	10	20	7	3	12	47	38

ด้านอาชีพ

หมู่ที่	เกษตรกร	ทำนา	ประมง	เลี้ยงสัตว์	ราชการ	ค้าขาย	พ่อบ้าน/แม่บ้าน	รับจ้างทั่วไป	ลูกจ้างเอกชน	เจ้าของกิจการ	นักเรียน	ว่างงาน
1		73				5	3	99	4	3		7
2		46			3	5	6	70		3		1
3					4	6	4	60	6	1		19
4		25	8	4	6		4	81	2			
5		35	1			1		42				
6					16	14	13	15	4	4		20
7		150			21	12	19	213	22	7	103	67
8					14	13	6	63	4			18
9					3	10	3	35	6	1		28
รวม		329	9	4	67	66	57	678	48	19	103	160

ด้านการเลี้ยงสัตว์

หมู่ที่	เลี้ยงสัตว์						ประมง		
	วัว	หมู	เป็ดไข่	เป็ดเทศ	ไก่	ควาย	ปลา	รายได้	หาปลาทะเลสาบ
1	80	101	3,205	74	2,202	20	70	83,000	172,605
2	56	24	4,127	380	1,120	20	7	215,000	12,000
3	48	2	500	100	951	-	-	-	-
4	67	630	573	100	179	-	5	16,000	220,000
5	29	90	3,600	80	175	-	-	-	2,400
6	33	30	9,572	155	1,000	-	2,014	115,000	115,650
7	118	-	8,251	750	2,710	-	40	72,500	72,540
8	115	312	2,030	1,560	980	-	18	31,000	62,500
9	84	12	477	667	-	-	1,003	2,000	20,150
รวม	630	1,201	32,335	3,896	9,316	40	3,157	534,500	677,846

ผังแสดงแหล่งเรียนรู้ตำบลท่าหิน

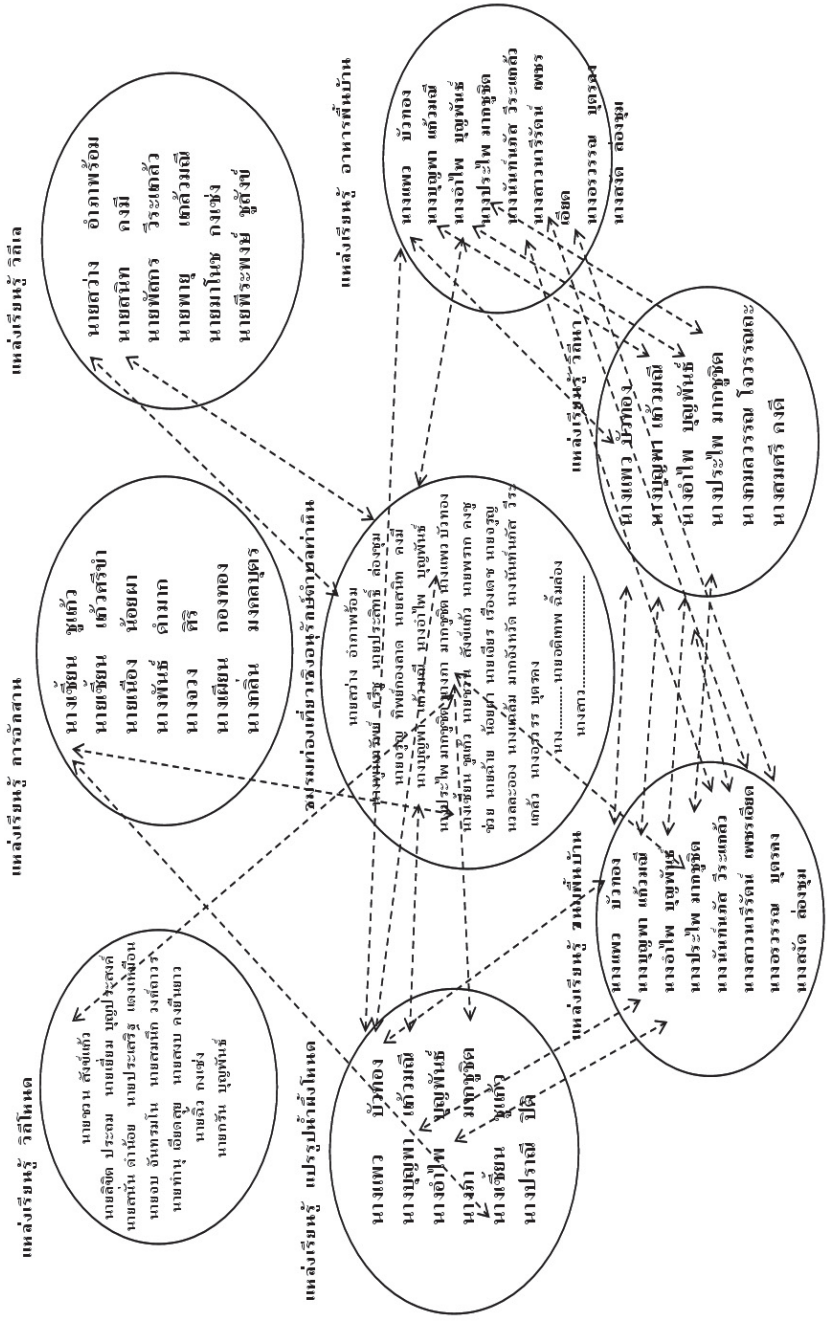

แผนที่ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

แผนที่อาคารและสิ่งปลูกสร้าง ต.ท่าหิน อ.สทิงพระ จ.สงขลา

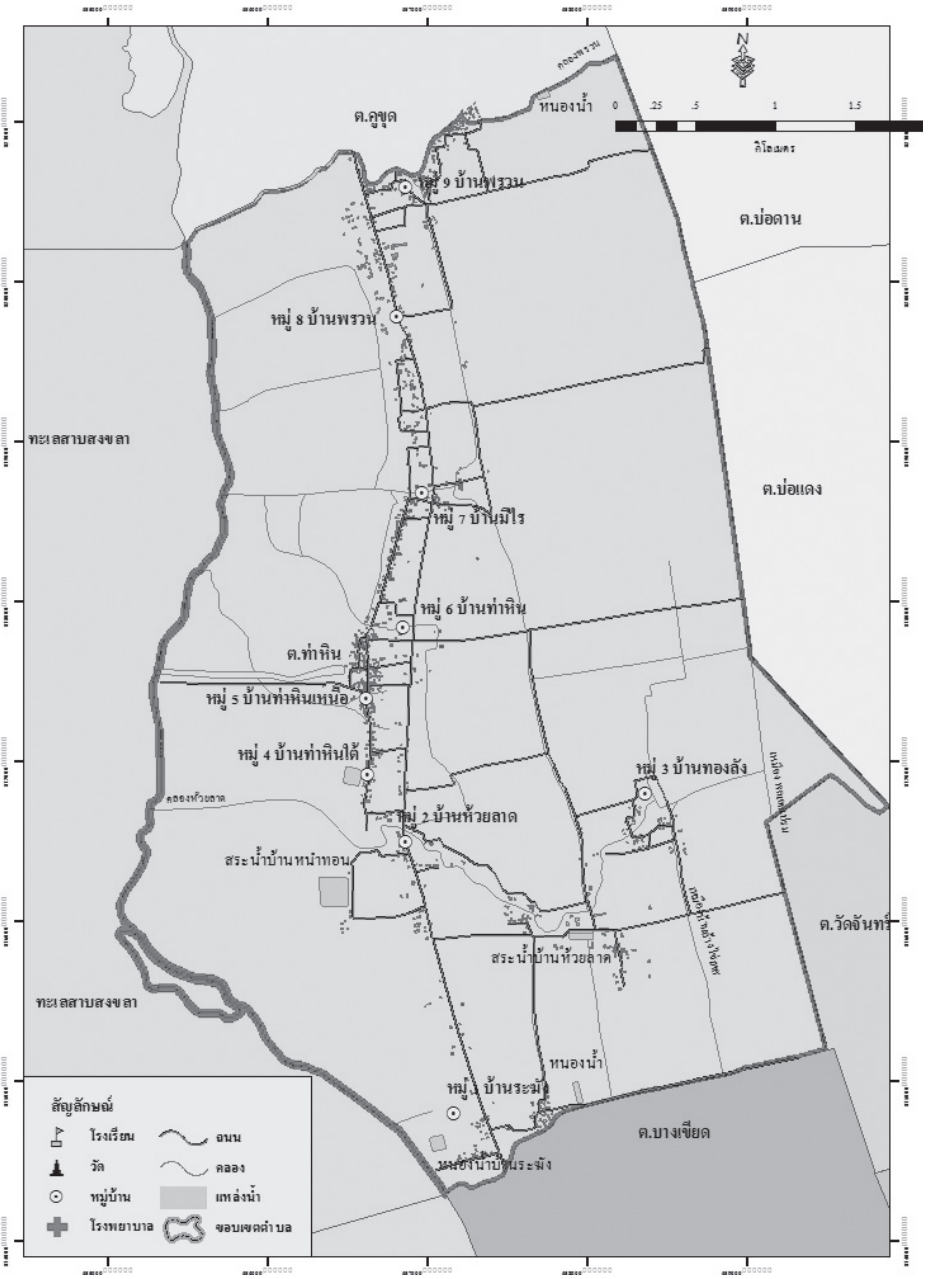

แผนที่แสดงบ้านที่มีผู้ป่วยหมู่ 3 บ้านทองลัง อ.สทิงพระ จ.สงขลา

แผนที่แสดงบ้านที่มีผู้ป่วยหมู่ 7 บ้านมีไร อ.สทิงพระ จ.สงขลา

การสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมและความรู้การทำนารับมือภัยพิบัติ

จากกระบวนการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ ในช่วงที่ไม่เกิดภัย ชาวบ้านได้มีกองทุนเมล็ดพันธุ์ข้าว ไว้เพื่อรับการเกิดภัยพิบัติ หรือกรณีมีภัยจนข้าวเกิดความเสียหาย ชาวบ้านก็ได้มีเมล็ดพันธุ์พื้นบ้านไว้ขยายพันธุ์ต่อไป และมีการตั้งกองทุนข้าวสารไว้ในยามมีภัย โดยผู้ประสบภัยที่ไม่มีรายได้ หรือขาดแคลนสามารถมายืมข้าวสารไปก่อนได้ และนำมาคืนกลุ่มเมื่อทำนาได้ผลผลิต ทำให้สามารถเก็บเมล็ดพันธุ์ไว้ใช้เพื่อลดรายจ่าย และ รักษาคุณภาพเมล็ดพันธุ์

เกษตรกรปรับเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์ข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น ข้าวเฉี้ยง ข้าวส่าหรี ข้าวสังหยด ข้าวมาเลย์ ข้าวเข็มทอง ข้าวเมือง ย่าเหวย หัวนาระดิน หางดอก ช่อดอกไม้ หอมจันทร์ และข้าวเล็บนก ฯลฯ

มีการนำวัตถุดิบที่มีตามธรรมชาติ เช่น ปลาหรือหัวปลา หอยเชอรี่ น้ำสา น้ำล้างกระทะจากน้ำตาลโตนด เศษอาหารเมื่อมีงานบุญในชุมชน นำมาหมัก แล้วนำไปใส่นาข้าว ปาล์ม และสวนผัก

สำหรับในหมู่บ้านมีงบประมาณของราชการ เช่น SML หมู่บ้านก็จัดซื้อปุ๋ยชีวภาพให้กับสมาชิกทุกหมู่บ้าน

ความรู้การทำนารับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน สรุปหลักๆ ดังนี้

1) ความรู้เรื่องการคัดเมล็ดพันธุ์ ต้องมีจมูกข้าว ปลายเมล็ดต้องเท่ากัน แช่น้ำ 12 ชั่วโมง ห่อด้วยกระดาษทิชชู ปลูกกระถางละ 1 เมล็ดๆ ได้ 64 ต้น ได้ 64 รวง ซึ่งข้าวจะเริ่มแตกกอภายใน 15 วัน หลังจากนี้จะแตกไม่ดี

2) ค่าใช้จ่ายในการทำนาของชาวนาบ้านท่าหินต่อ 1 ไร่

• ค่าจ้างไถ 2 ครั้ง	600	บาท
• ค่าเมล็ดพันธุ์	625	บาท
• ค่าจ้างเก็บเกี่ยว	500	บาท
• ค่าปุ๋ย	1,000	บาท
• ค่ากระสอบ	100	บาท
รวม	**2,875**	**บาท**

3) การทำนาโยน

- ข้าวปลูก 4 กิโลกรัม ต่อไร่ (กอละ 3 ต้น)
- ข้าวปลูก 1 กิโลกรัม ต่อไร่ (กอละ 1 ต้น)
- ผลผลิตต่อไร่ น้ำหนัก 800–1,100 กิโลกรัม
- ปุ๋ย 100 กิโลกรัม

4) ปัญหาการทำนาประณีต (นาดำ) คือ

- น้ำ
- การปรับที่นา
- พันธุ์ข้าว หนัก/เบา
- หนูกินข้าว
- การเก็บเกี่ยว
- ต้นทุนการผลิต อาจต้องเพิ่มค่าไถหลายครั้งต่อไร่

5) ปฏิทินในการปลูกข้าว คือ ประมาณ 15 กันยายน ทำการตกกล้าและประมาณ 20 กันยายน ไถเทือก (หากฝนตก) และการใส่ปุ๋ยชีวภาพ ประมาณ 25-50 กิโลกรัม

สรุปบทเรียนและความรู้จากการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

1) ด้านอาชีพ

การทำนา ได้มีการอบรมการทำนาที่มีต้นสูงพ้นน้ำหากเกิดน้ำท่วม (หลวดน้ำ) และวิธีที่ทำให้ประหยัดเมล็ดพันธุ์ข้าวอบรม โดยในการอบรมครั้งนี้ ทำให้ชาวบ้านมีความสนใจมากขึ้น เนื่องจากพันธุ์ข้าวที่นำมาอบรมนี้ เป็นสายพันธุ์ที่มีราคาแพงกว่าเดิม ซึ่งเน้นการใช้ปุ๋ยชีวภาพ และการทำนาโยน หรือทำนาประหยัดเมล็ดพันธุ์ โดยการใช้ภูมิปัญญา มีการคัดเมล็ดพันธุ์ เพาะพันธุ์ต้นข้าว 15 วัน แล้วนำมาโยนในแปลงที่เตรียมดินไว้ ต้นข้าวที่โยนลงในนาจะแตกกอ 28-35 รวง ต่อต้นข้าว 1 ต้น ผลผลิตได้มากว่าจะใช้เมล็ดพันธุ์มากๆ

การประมง การเลี้ยงปลาในบ่อดิน จับปลาก่อนน้ำมา ตัวเล็กไว้ในกระชัง วางแผนการส่งเสริมการเลี้ยง ห้ามสนับสนุนพันธุ์ปลาช่วงเดือน ต.ค.- ธ.ค. เนื่องจากการปล่อยปลาลงในบ่อดินช่วงนี้จะเป็นฤดูกาลของฝนตกและน้ำท่วม อาจเกิดความเสียหายได้หากน้ำมาเร็วและมาก หากมีการเตรียมการและรู้ทันน้ำท่วมก็สามารถวางแผนในการเลี้ยงปลาหรือกุ้ง ในบ่อดินได้โดยไม่เกิดความเสียหาย รวมทั้งเตรียมสถานที่เก็บเรือป้องกันความเสียหาย

การปศุสัตว์ จากการถอดบทเรียนพบว่าชาวบ้านมีความเข้าใจได้ดำเนินการตามแผนงาน เช่น การเตรียมสถานที่อพยพสัตว์เลี้ยง การเตรียมอาหารสัตว์ (อัดฟางข้าว โดยใช้เครื่องของปศุสัตว์ให้ อบต. เป็นผู้ประสานงาน) แต่ความเป็นจริงชาวบ้านไม่ได้รอมีการดำเนินการจ้างอัดฟางข้าวเก็บไว้ตามปริมาณที่เพียงพอต่อสัตว์ที่ตนเองเลี้ยง การเลี้ยงเป็ดก็มีการวางแผนหากเป็ดไข่น้อยลงก็จะขายเป็ดก่อนน้ำมา ในเดือนตุลาคม

และธันวาคม เพราะหากเกิดเฉพาะน้ำท่วมก็เดือดร้อนมากแล้ว แต่ตอนนี้พอฝนตั้งเค้าลมกันโชกเกิดความเสียหายอยู่บ่อย ฉะนั้นผู้เลี้ยงเป็ดเองก็ต้องดูสภาพภูมิอากาศเป็น ถ้าเป็นลมพายุมาจะได้เตรียมตัวทัน ให้เกิดความเสียหายน้อยลง (ถึงแม้ว่าในช่วงนั้นยังไม่เกิดภัยน้ำท่วมก็ตาม)

เรื่องการทำธนาคารไข่กุ้งของกลุ่มประมงพื้นบ้าน ซึ่งขณะนี้ในหมู่บ้านได้ร่วมกันลงทุนในการทำโรงเรือนในการเพาะพันธุ์ไข่กุ้ง ซึ่งได้ประสานกับนักวิชาการมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ร่วมกับกระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อให้ความรู้และการใช้อุปกรณ์ นอกจากนั้นได้ประสานงานกับ อบจ. สนับสนุนงบประมาณในการสร้างโรงเรือนเพาะฟักและเสริมความรู้ให้กับชุมชน

การขอรับสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ตามที่ชุมชนต้องการ โดยเห็นร่วมกันว่าจะขอรับเมล็ดพันธุ์ เช่น ข้าวสังข์หยด ข้าวหอมนิล ข้าวไรเบอรี่ ฯลฯ เนื่องจากเป็นข้าวที่มีราคาสูง โดยได้เสนอเรื่องไปยัง อบจ. จังหวัดสงขลา

2) การเตือนภัย

การเตือนภัยโดยการดูพยากรณ์อากาศทางเว็บไซด์ แกนนำได้เคยเข้ารับการอบรมเรื่องการอ่านแผนที่ภูมิอากาศแล้ว และสามารถอ่านได้ คือ แกนนำและเยาวชนของโรงเรียนวัดท่าหิน โดยระยะหลังมีการติดตามข้อมูลจากหลายส่วน คือ ติดตามศึกษาจากเฟสบุคของ ดร.สมพร ช่วยอารีย์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี ศึกษาจากการพยากรณ์อากาศในโทรทัศน์ ดูจากของเรดาร์สทิงพระ อุตุนิยมวิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก หาดใหญ่ซิตี้คลายเมทเช้ง หลังจากนั้นมีการประมวลผลแล้วแจ้งเตือนภัยแก่สมาชิก

การสื่อสาร วิทยุเครื่องแดง (มี 10 เครื่อง) ใช้ภายในตำบล ของ 9 หมู่บ้าน และสามารถติดต่อสื่อสารกับนอกตำบล ต่างจังหวัดได้ เนื่องจากนักศึกษามหาวิทยาลัยทักษิณสงขลา ได้ต่อยอดจัดหาเสาไดโฟนและสายไฟ เพื่อจะให้มีความสูงเพิ่มขึ้น สัญญาณรับได้ไกลขึ้น แต่ก็ยังติดต่อสื่อสารได้ไม่ทั่วถึงเนื่องจากตำบลท่าหินกว้างมีเสาต้นเดียว แต่ยังขาดการสื่อสารภายใน ส่วนใหญ่จะใช้ช่วงมีภัยเท่านั้น ยังไม่ได้อบรมอาสาวิทยุเครื่องดำและเพิ่มอุปกรณ์ เช่นเสารับสัญญาณ วิทยุเครื่องแดงเพิ่ม

3) **ที่อยู่อาศัย** มีการปรับการสร้างบ้านให้มีใต้ถุนสูงเพื่อหนีน้ำท่วม

4) **การระบายน้ำ** มีการสำรวจคูคลอง และขุดลอกก่อนน้ำมา อบต. ขุดลอกคูคลองเพื่อให้น้ำได้ระบายลงสู่ทะเลสาบได้สะดวกไม่ท่วมขังเวลานาน เพื่อให้น้ำไหลผ่านได้สะดวกมากขึ้น และได้ประสานงานกับ อบต. ในการดำเนินการวางท่อระบายน้ำใหม่

5) **อาสาสมัคร** มีการแลกเปลี่ยนดูงาน ที่บ้านน้ำเค็มจังหวัดพังงา มีการซักซ้อมทีมอาสาสมัครอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความชำนาญ

6) **การเตรียมอาหาร** เพื่อไม่ให้ชาวบ้านลืม มีการเตรียมสีข้าวทำสาร การเตรียมอาหารในช่วงเกิดภัยพิบัติ ชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ และมีอย่างเพียงพอในช่วงเกิดภัยพิบัติ

7) **ประสาน อบจ.** เรื่องการอบรมเรื่องการจัดการภัยพิบัติ และผลักดันนโยบายเรื่องของภัยพิบัติในจังหวัดสงขลา

8) **ความรู้เรื่องการพยากรณ์อากาศ** ชุมชนได้เข้าร่วมรับการอบรมกับกรมอุตุนิยมวิทยามาให้ความรู้เรื่องการพยากรณ์อากาศ และมีหน่วยงานอื่นๆ เข้าร่วมด้วย

9) **บูรณาการข้อมูล** โดยในการอบรมนอกจากเรื่องการเตือนภัยแล้ว ยังมีเรื่องการบูรณาการข้อมูลของจังหวัดสงขลาให้เป็นหนึ่งเดียว ดังนี้

- เรื่องการเตือนภัย การพยากรณ์อากาศ
- เรื่องการสร้างเครือข่ายอาสาสมัครเล่นในการพยากรณ์อากาศ
- ทางเลือกการทำนารับมือภัยพิบัติ การปรับเปลี่ยนเมล็ดพันธุ์
- การเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ในช่วงน้ำท่วม

10) แผนงานการฝึกซ้อมช่วยเหลือผู้ป่วยของตำบลท่าหิน

- ได้ประสานงานกับ รพสต.และโรงพยาบาลสทิงพระ และทางโรงพยาบาลได้เชิญทีม อสม. เข้าร่วมอบรมเรื่องการดูแลผู้ป่วยติดเตียง เพื่อได้นำความรู้ในยามเกิดภัยพิบัติ โดยสามารถช่วยหมอในการอพยพช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียงได้อย่างถูกวิธี
- ได้มีการซ้อมแผนและป้องกันภัยพิบัติเกี่ยวกับโรคต่างๆ เช่น ท้องร่วง ผื่นคัน ปากเท้าเปื่อย ฉี่หนู ไข้รากสาดใหญ่ ซึ่งเป็นโรคที่กำลังระบายในตำบลท่าหิน เนื่องจากตัวไรแดงที่ติดมากับหนู วัว มากัดคนจะมีจุดเล็กๆ บริเวณที่โดนกัด ทำมีอาการติดเชื้อในกระแสเลือดในกระเพาะปัสสาวะ สมอง ทำให้เสียชีวิต ซึ่งก่อนหน้านี้มีผู้เสียชีวิต แล้ว 1 ราย ชาวบ้านได้ร่วมกันจับหนู 5 ตัวไปตรวจ และพบว่าทั้ง 5 ตัวพบไรแดง จึงสรุปได้ว่าจะต้องมีการป้องกันโรคเหล่านี้ให้กับชาวบ้านด้วยก่อนน้ำท่วม ซึ่งในการอบรม ได้มีผู้เข้าร่วม คือ หมอ ครู และ อสม.

11) การประสานความร่วมมือของเครือข่ายคาบสมุทรสทิงพระ มีประชุมตำบลบูรณาการ มีตำบลเข้าร่วม คือ กระดังงา รำแดง บ่อแดง และตำบลบางเขียด

ในการเรียนรู้ที่ตำบลท่าหิน ได้ให้พื้นที่ต่างๆ ที่ขยายออกไป มาร่วมกันพัฒนาศูนย์เรียนรู้ของตำบลท่าหิน โดยได้ชักชวนชุมชนต่างๆ มาช่วยกันสังเคราะห์ความรู้ของท่าหิน มาสกัดความรู้ และทำให้ตำบลท่าหินสามารถเชื่อมโยงได้หลายตำบล

12) การผลักดันนโยบายไปยังจังหวัดสงขลา

- ผลักดันนโยบายเรื่องของภัยพิบัติในจังหวัดสงขลา
- ผลักดันนโยบายความมั่นคงทางด้านอาหารของคาบสมุทรสทิงพระ โดยการเชื่อมโยงเครือข่ายของจังหวัด
- ได้มีโครงการเครือข่ายเมืองในเอเชีย เพื่อการเตรียมความพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยเมืองหาดใหญ่ได้นำร่องทำโครงการนี้ร่วมกับ 10 เมืองในเอเชีย (4 ประเทศ) ซึ่งโครงการนี้จะทำให้ชุมชนได้นำความรู้มาเชื่อมโยงกันในความรู้ที่ต่างกัน เช่น ในเมืองไม่มีเรื่องปศุสัตว์และประมง เหมือนกับที่ตำบลท่าหิน ซึ่งการเตรียมความพร้อมจะแตกต่างกัน แต่ก็จะทำให้คนสงขลาได้เกิดการเรียนรู้การเตรียมความพร้อมได้ทั้งลักษณะพื้นที่ชนบทและพื้นที่เมือง ซึ่งขณะนี้ในจังหวัดสงขลาได้ขยายเรื่องนี้ออกไปกว่า 30 พื้นที่แล้ว โดยได้นำความรู้จากพื้นที่หนึ่งไปเสริมเติมให้กับอีกพื้นที่หนึ่ง
- สิ่งที่ค้นพบในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ ตั้งแต่ปี 2555 และในปี 2556 ไม่เกิดภัยพิบัติ ทำให้ชาวบ้านลืมเรื่องราวของภัยพิบัติไปแล้ว ฉะนั้น เครือข่ายจะต้องทำแผนการซ้อมแผนอย่างต่อเนื่อง

การยกระดับเพื่อพัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้

เพื่อให้เกิดรูปธรรมและการขยายผลสู่คาบสมุทรสทิงพระ เกิดการเรียนรู้ในพื้นที่อื่นๆ จึงมีแผนดำเนินการด้านต่างๆ ดังนี้

- ยกระดับความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยการถอดบทเรียนและพัฒนารูปธรรมงานร่วมกัน

- พัฒนากลุ่มเยาวชน ให้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านและมีกิจกรรมเยาวชนที่ต่อเนื่อง
- พัฒนาเรื่องการทำนาปลอดสาร/พันธุ์ข้าวพื้นบ้าน สนับสนุนอบรมให้มีการทำปุ๋ยชีวภาพ
- การขยายผลส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์/การตลาด
- สนับสนุนการพัฒนาเรื่องอาชีพอื่นๆ ที่สอดคล้องกับพื้นที่
- การพัฒนาศักยภาพอาสาสมัครภัยพิบัติ/การฝึกซ้อม/จัดหาอุปกรณ์/การอบรมวิทยุ/ดูงาน ฯลฯ
- การพัฒนาระบบสื่อสารให้ครอบคลุมกว้างขวาง เพื่อการแจ้งเตือนภัยและการสื่อความรู้ระหว่างกัน
- ขยายผล ไปสู่พื้นที่อื่นๆ ในคาบสมุทรสทิงพระ 3 ตำบล คือ บ่อแดง กระดังงา รำแดง

การประชุมตำบลบูรณการ เตรียมความพร้อมเพื่อการรับมือภัยพิบัติ สาระสำคัญ ดังนี้

ตำบลท่าหิน : มีการนำเสนอกระบวนการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของ ตำบลท่าหิน โดยผู้แทนจาก อบต. ดังนี้ ได้เตรียมความพร้อมตั้งแต่ปี 2555 มีการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ เรื่องต่างๆ เช่น การสำรวจข้อมูล วางแผนในเรื่องการเลี้ยงปลา ที่เก็บเครื่องมือประมง ปรับการทำนาหาพันธุ์ข้าวพื้นบ้าน ทำปุ๋ยเอง หาสถานที่หลบภัย เตรียมอัดหญ้าให้วัว มีการสังเกตภาวะอากาศได้ตัวเอง ฯลฯ หลังจากนั้นมีการแลกเปลี่ยนกับตำบลอื่นๆ ดังนี้

ตำบลกระดังงา : มีการเตรียมรับมือภัยพิบัติ โดยตั้งคณะกรรมการแล้วมีการกำหนดจุดปลอดภัยที่วัดกระดังงา เรื่องอาชีพยังไม่ได้คิด มีการ

แบ่งงานเป็น 7 ฝ่าย คือฝ่ายบัญชาการ ฝ่ายพยาบาล ฝ่ายสื่อ ที่ผ่านมาผู้ช่วยฝ่ายรักษาความสงบ ใช้หอกระจายข่าวในการทำหน้าที่เพื่อลดความเสียหาย รวมทั้ง ได้มีการประสานรถเพื่อการสื่อให้ชาวบ้านทราบ

การทำงานเมื่อรู้ข่าวมีการแจ้งประธาน อาจมีการประชุมพร้อมกัน ถ้าทำได้การเตือนเป็นสิ่งจำเป็น เนื้อหา คือ ชาวบ้านต้องเตรียมอาหารการกินของตัวเองเป็นอันดับแรก ต้องมีการรู้ภัยหลังจากเกิดเหตุการณ์ต้องร่วมประชุม สรุปว่าถ้ามีการเตรียมพร้อมจะป้องกันได้ 90 เปอร์เซ็นต์

สิ่งที่ตำบลกระดังงาอยากทำ ได้แก่ ทบทวนปรับปรุงแผนที่เตรียมไว้ การเตือนภัย การอบรม การทำมาหากิน อาชีพ พัฒนาอาสาสมัคร

ตำบลบ่อแดง : ตัวแทน นางลลิตา บุญช่วย แกนนำสภาองค์กรชุมชนเล่าว่า เมื่อเกิดพายุชาวบ้านที่อาศัยอยู่ชายทะเลอพยพมาอาศัยวัดพิกุลทอง มีความเสียหายหลายหลังคาเรือนต้องซ่อมแซมบ้าน

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ชวนถอดบทเรียนและมีการเตรียมการเตือนภัย มีเวทีร่วมกับหน่วยงาน มีการทำข้อมูลครัวเรือน ทำแผนที่ทำมือในแต่ละหมู่บ้านมีการจัดตั้งครัวกลาง

เรื่องการจัดกองทุนภัยพิบัติตำบล มีเงินบริจาค 15,000 บาท และแต่งตั้งคณะทำงานได้ 1 ชุด ที่บูรณาการร่วมกันกับชาวบ้านและสภาองค์กรชุมชน

หลังจากนั้นทำแผนลงพื้นที่ทุกหมู่บ้าน มีเป้าหมายเพื่อค้นหาเครื่องมือ เช่น วิทยุ เครื่องเลื่อยไม้ ฯลฯ มีแกนนำผู้ใหญ่บ้านมาขับเคลื่อนงานร่วมกัน ก็ได้อาสาสมัครในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่ได้จาก อสม. ที่มีจิตอาสา มีการเอาแผนที่มาลงรายละเอียด ตกลงกันว่าสัญญาณการเตือนภัยใช้แตรรถทุกหมู่บ้าน จากนั้นทุกหมู่บ้านมาคุยกัน

ในการทำงานการขาดวิทยุเครื่องแดง ยังไม่ได้อบรมคิดว่าจะดำเนินการต่อ ซึ่งพื้นที่บ่อแดง ไม่มีน้ำท่วม เนื่องจากพื้นที่สูง มีแต่ลมพายุที่สร้างความเสียหาย

แนวทางในการทำงานจะมีการทำแผนเพิ่ม เช่น จัดกลุ่มทำนาพื้นบ้านมีจำนวน 20 ไร่ ให้สมาชิกได้เพิ่มความรู้การปรับตัว เพิ่มการซักซ้อม อบรมวิทยุเตือนภัย และเรียนรู้การพยากรณ์อากาศ

ตำบลวัดจันทร์ : มีอาชีพ คือ ประมง ทำนา ทำสวน มีการปลูกผัก เช่น ปลูกผักบุ้ง ผักชีล้อม ต้นหอม เพื่อความมั่นคงด้านอาหาร

มีพื้นที่ป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง เท่าที่ผ่านมาได้สร้างป่าไม้ในหมู่ที่ 3 ได้ทำการปลูกป้องกันภัยพิบัติ มีการแลกเปลี่ยนกันตลอด เคยทำแผนร่วมกันเรื่องทะเลสาป ร่วมกับที่อื่นๆ ด้วย เช่น รวมกับตำบลท่าหิน

สถาบนพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ให้งบทำข้อมูลครัวเรือน มีการทำแผนด้วยกัน มีแนวโน้มในการทำงานร่วมกับมหาวิทยาลัย แต่ตำบลวัดจันทร์ยังไม่มีแผนภัยพิบัติ

แผนงานร่วมกันของตำบลบูรณาการ :

กิจกรรม/แผนงาน	ระยะเวลา
1) อบรมการซักซ้อมแผนที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา	14 -17 สิงหาคม 57
2) การบูรณการแผนร่วมกันอำเภอ ท้องถิ่น และ อบจ.	ตุลาคม 57
3) การพยากรณ์อากาศ	26 กรกฎาคม 57
4) อบรมวิทยุเครื่องแดง(ทบทวนความรู้, อบรม),	18 กันยายน 57
5) การซักซ้อมด้านภัยพิบัติ	ตุลาคม 57
6) การบูรณาการด้านอาชีพคาบสมุทรสทิงพระอบรมการ	23 มิถุนายน 57
ทำนา/เพาะกล้า/ตรวจดิน/อบรมการทำปุ๋ย	1, 11, 17 กรกฎาคม 57
7) อบรมการปฐมพยาบาล	13 สิงหาคม 57
8) สรุปผลการทำงาน และวางแผนร่วม	มีนาคม 58

ทีมอาสาสมัครเตือนภัยตำบลท่าหิน

อาสาสมัครวิทยุเครื่องแดง : จำนวน 15 คน ดังนี้

หมู่ที่	รายชื่อ
1	นายสนิท คงมี
2	ผญ.บุญช่วย บุญพันธุ์, นายสุรเชษฐ์ สังข์แก้ว
3	นายกฤตพล เพชรศรีสังข์, นายเอกวิทย์ บุญช่วย
4	นางวิมล หมื่นทรง, นายอดิศร คุปกุลกานต์
5	นายอดิศร พรหมจินดา
6	นายสมเพียร ชูแก้ว
7	ผช.ชิต ขวัญแก้ว
8	นายพรชัย ก่งเซ่ง, ผญ.สุพัฒน์ หมื่นภักดี, ผช.ปรีชา มากทอง
9	นายวิชิต ก่งเซ่ง ผญ.ธวัฒชัย รุ่งกลิ่น

จากการสรุปปัญหาในการใช้วิทยุสื่อสาร คือ 1) การไม่ตอบ ไม่กล้าพูด 2) ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อย่างอื่น และ 3) สัญญาณยังไม่ทั่วถึง

การอบรมเพิ่มเติม : เป็นการอบรมร่วมในระดับจังหวัด เกี่ยวกับทักษะการใช้วิทยุ เช่น การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าหากสัญญาณแทรก การใช้คลื่นที่เหมาะสม ทำให้เกิดเครือข่ายเตือนภัย และมีการประสาน อบต. เพิ่มเสาสัญญาณ 2 จุด

อบรมความรู้การทำปุ๋ยแห้ง ณ ศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด-นา-เล ตำบลท่าหิน

ส่วนผสม

มูลสัตว์	1,000	กิโลกรัม
ยูเรีย	5	กิโลกรัม
ฟอสเฟส	3	กิโลกรัม
น้ำหมักชีวภาพ	10	ลิตร
กากน้ำตาล	10	ลิตร

วิธีการทำ

1. ผสมส่วนผสมทั้ง 5 อย่างเข้าด้วยกัน
2. กลับกองปุ๋ย 3 วันต่อครั้ง
3. หมักไว้ในร่ม 1 เดือน
4. นำไปใช้ 100 กิโลกรัม/ไร่
5. การทำนา 1 ครั้ง ใส่ปุ๋ย 3 ครั้ง คือ
    - ก่อนไถ
    - หว่านข้าวงอกแล้ว 20 วัน
    - เมื่อข้าวตั้งท้อง

การอบรมการพยากรณ์อากาศ

เพื่อทบทวนความรู้ให้กับอาสาสมัคร เยาวชนและเครือข่ายตำบลจัดการภัยพิบัติคาบสมุทรสทิงพระ วิทยากรโดย คุณสมภพ วิสุทธิศิริ นักวิชาการชำนาญการสำนักงานอุตุนิยมวิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก

วิทยากรฉายภาพเรดาร์ของกรมอุตุนิยมวิทยาและแนะนำการใช้สมาร์ทโฟนเพื่อดูพยากรณ์อากาศ ข้อมูลในการประเมินสภาวะอากาศเบื้องต้น

1. แผนที่อากาศ
2. ภาพถ่ายดาวเทียม
3. เรดาร์ตรวจอากาศ
4. ระบบโทรมาตรกรมอุตุนิยมวิทยาลุ่มน้ำคลองอู่ตะเภา
5. ข่าวพยากรณ์อากาศ

แผนที่อากาศผิวพื้นอุตุนิยมวิทยา

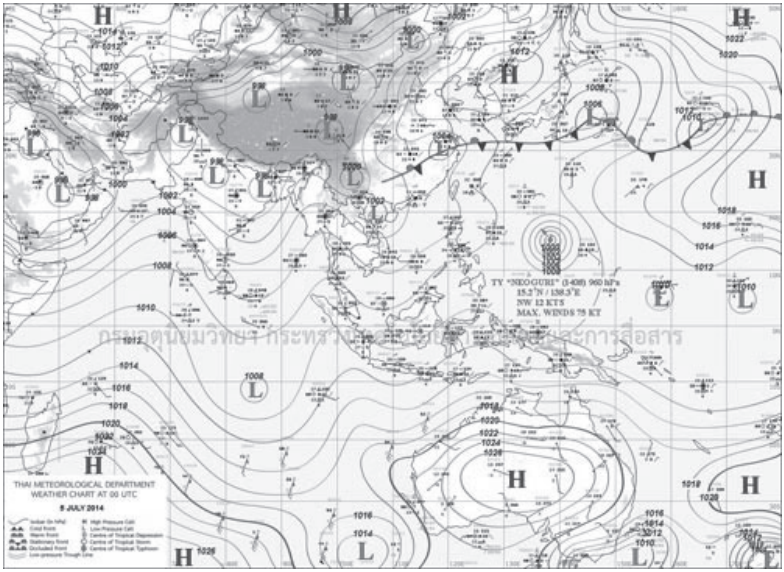

เวลา Utc หรือ GMT บวก 7 ชม. ตรงเวลาประเทศไทย 0000 GMT = 0700 น. (ไทย) แผนที่อากาศผิวพื้นอุตุนิยมวิทยา ทำการวิเคราะห์เส้นความกดอากาศเท่า (Isobar) ทุกๆ 2 hPa บริเวณความกดอากาศสูง วิเคราะห์ได้โดยการลากเส้น Isobar พบว่าเส้นดังกล่าววนมาบรรจบกัน และปรากฏว่าค่าความกดอากาศภายในบริเวณที่เส้น Isobar ที่วนมาบรรจบกันมีค่าสูงกว่าบริเวณรอบนอกใช้สัญลักษณ์ H อยู่ที่ศูนย์กลางของบริเวณ

หย่อมความกดอากาศต่ำ และพายุหมุนเขตร้อน วิเคราะห์ได้โดยการลากเส้น Isobar พบว่าเส้นดังกล่าว วนมาบรรจบกัน และปรากฏว่าค่าความกดอากาศภายในบริเวณที่เส้น Isobar ที่วนมาบรรจบกันมีค่าต่ำกว่าบริเวณรอบนอกจะเป็นบริเวณหย่อมความกดอากาศต่ำหรือพายุหมุนเขตร้อน

หย่อมความกดอากาศต่ำ ใช้สัญลักษณ์

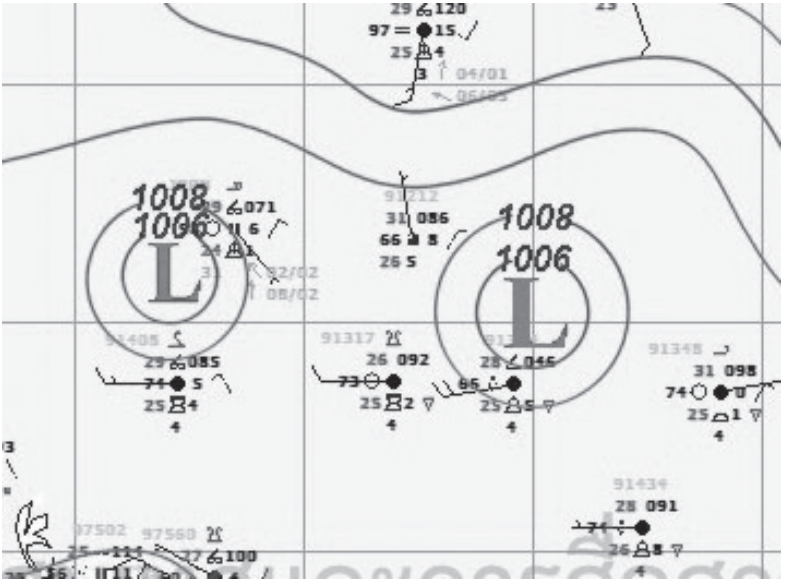

พายุดีเปรสชั่น ใช้สัญลักษณ์

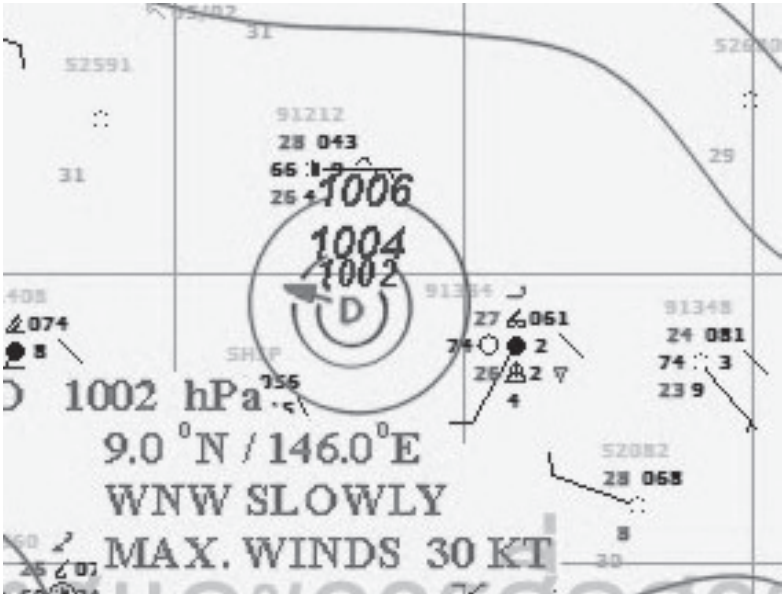

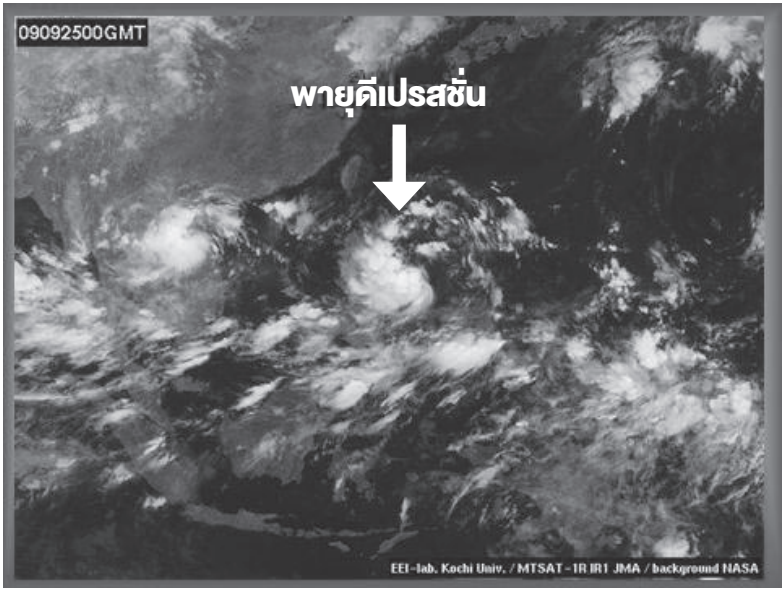

พายุโซนร้อน ใช้สัญลักษณ์

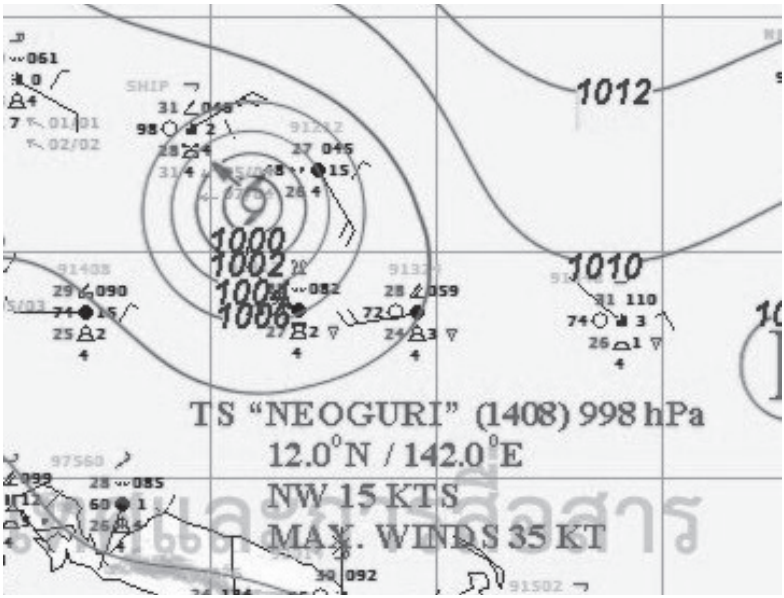

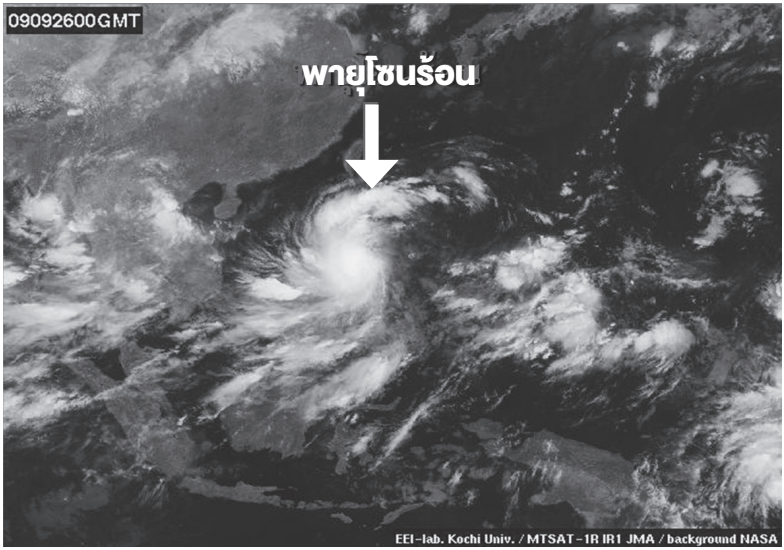

ไต้ฝุ่นหรือไซโคลน ใช้สัญลักษณ์

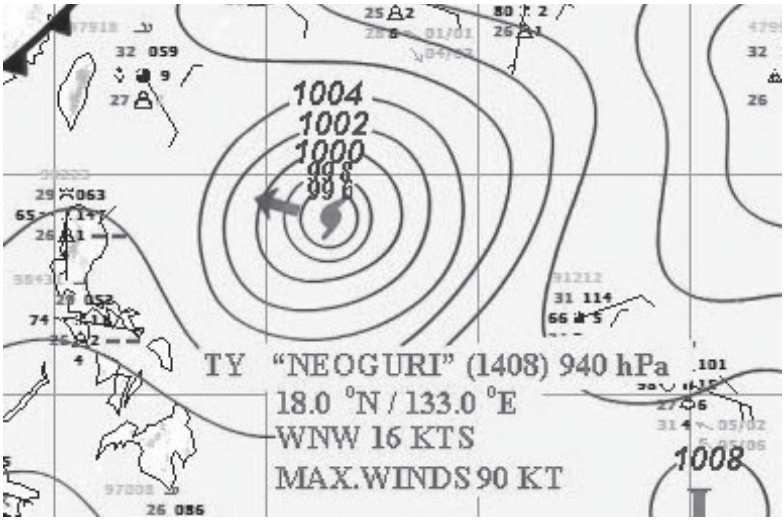

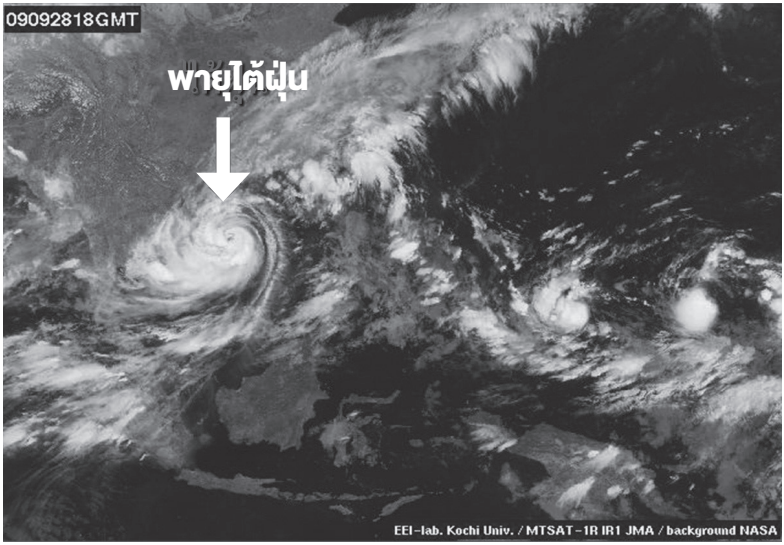

แผนที่อากาศผิวพื้นอุตุนิยมวิทยา

โดยทั่วไปถ้านำแผนที่อากาศผิวพื้นอุตุนิยมวิทยา มาเปรียบเทียบกับแผนที่อุตุนิยมวิทยาในวันถัดไปในเวลาเดียวกัน จะทำให้เห็นลักษณะการแผ่ลงมาของมวลอากาศ เช่น การเคลื่อนตัวของหย่อมความกดอากาศต่ำหรือพายุหมุนเขตร้อน และการแผ่ลงมาปกคลุมของบริเวณความกดอากาศสูง สำหรับการวิเคราะห์การแผ่ลงมาปกคลุมของบริเวณความกดอากาศสูง ถ้านำแผนที่ความกดอากาศเปลี่ยนแปลง 24 ชั่วโมง มาเปรียบเทียบกับแผนที่อากาศผิวพื้นอุตุนิยมวิทยาจะทำให้เห็นการลักษณะแผ่ลงมาปกคลุมของของบริเวณความกดอากาศสูงชัดเจนขึ้น

ภาพถ่ายดาวเทียมอุตุนิยมวิทยา

ภาพถ่ายดาวเทียมอุตุนิยมวิทยา นำมาวิเคราะห์การเคลื่อนตัวและลักษณะกลุ่มเมฆ ส่วนมากในภาพถ่ายดาวเทียมอุตุนิยมวิทยาบริเวณความกดอากาศสูงจะไม่มีกลุ่มเมฆปกคลุม ซึ่งแตกต่างกับบริเวณที่มีหย่อมความกดอากาศต่ำหรือพายุหมุนเขตร้อนในภาพถ่ายดาวเทียมอุตุนิยมวิทยาจะปรากฏว่ามีกลุ่มเมฆปกคลุมอยู่

เรดาร์ตรวจอากาศ

เรดาร์ที่ใช้ในกรมอุตุนิยมวิทยาของไทยนั้นมี 3 แบบ คือ เรดาร์แบบ S-Band, C -Band และ X - Band ในที่นี้จะเรียกเรดาร์ทั้ง 3 แบบนี้รวมๆ กันว่า “เรดาร์ตรวจอากาศ” เรดาร์ตรวจอากาศใช้ตรวจหยาดน้ำฟ้าปรากฏการณ์ทางธรรมชาติเช่นลูกเห็บ หิมะ ฝน ฝนฟ้าคะนอง พายุฝนฟ้าคะนอง

นอกจากนั้น เรดาร์ตรวจอากาศยังสามารถ ตรวจและวิเคราะห์ตำแหน่งศูนย์กลางพายหมุนเขตร้อนได้ ตั้งแต่พายุโซนร้อนจนถึงพายุไต้ฝุ่นเมื่อพายุนั้นเคลื่อนเข้ามาในรัศมีหวังผลของเรดาร์ตรวจอากาศ

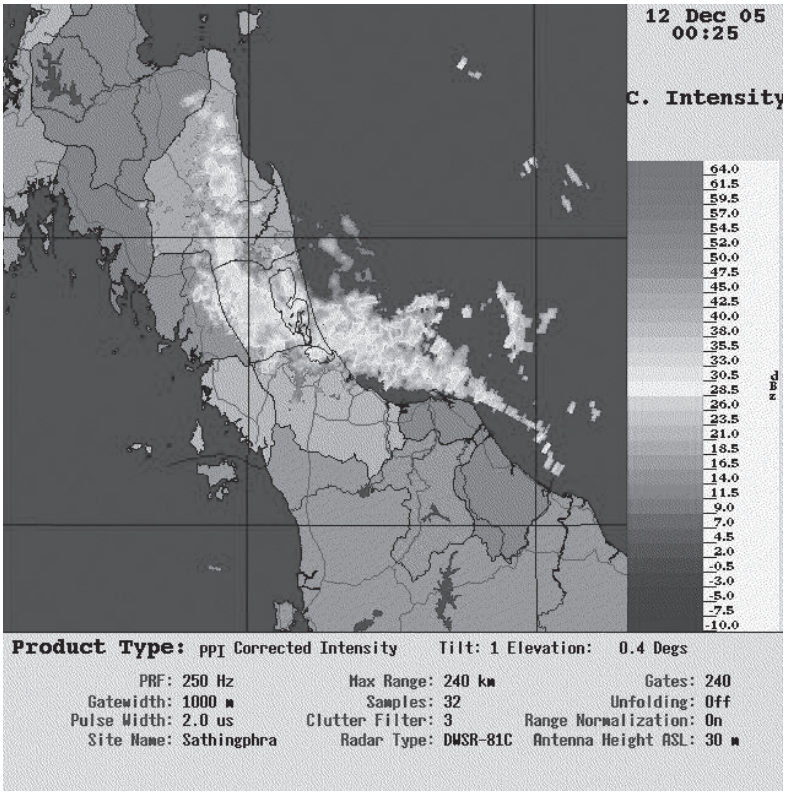

เกณฑ์ปริมาณฝน

1. ฝนเล็กน้อย(Light Rain) ฝนตกมีปริมาณตั้งแต่ 0.1 มิลลิเมตร ถึง 10.0 มิลลิเมตร

2. ฝนปานกลาง(Moderate Rain) ฝนตกมีปริมาณตั้งแต่ 10.1 มิลลิเมตร ถึง 35.0 มิลลิเมตร

3. ฝนหนัก(Heavy Rain) ฝนตกมีปริมาณตั้งแต่ 35.1 มิลลิเมตร ถึง 90.0 มิลลิเมตร

4. ฝนหนักมาก(Very Heavy Rain) ฝนตกมีปริมาณตั้งแต่ 90.1 มิลลิเมตร ขึ้นไป

สาเหตุการเกิดฝนตกหนักของภาคใต้ และการประยุกต์ใช้ข้อมูลอุตุนิยมวิทยา ร่องความกดอากาศต่ำ หย่อมความกดอากาศต่ำ พายุหมุนเขตร้อน

มรสุมตะวันตกเฉียงใต้ สำหรับภาคใต้ของประเทศไทย คือ ลมประจำฤดูกาลพัดปกคลุมใต้แนวร่องความกดอากาศต่ำ ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคม ถึงกลางเดือนตุลาคม

มรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ สำหรับภาคใต้ของประเทศไทย คือ ลมพัดประจำ ฤดูกาลอยู่เหนือแนวร่องความกดอากาศต่ำในช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์

ร่องความกดอากาศต่ำ มีลักษณะเป็นแนวปะทะระหว่างอากาศซีกโลกเหนือและซีกโลกใต้ที่พาดไปรอบโลกคล้ายกับอิเควเตอร์ของอากาศ เหนือแนวร่องมรสุมจะเป็นมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ใต้แนวร่องเป็นมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ITCZ Intertropical Convergence Zone (ร่องมรสุม)

ร่องมรสุมหรือร่องความกดอากาศต่ำ

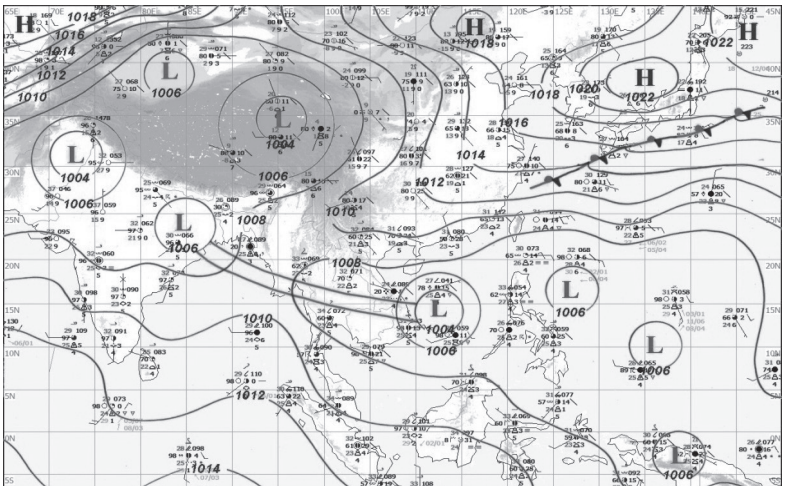

หย่อมความกดอากาศต่ำ เป็นบริเวณที่มีความกดอากาศต่ำกว่าบริเวณใกล้เคียง มีลักษณะอากาศมีเมฆมาก ความชื้นมาก และมีฝนและฝนฟ้าคะนองเกิดจากการพัดสอบกันของลมเข้าสู่ศูนย์กลางของบริเวณ

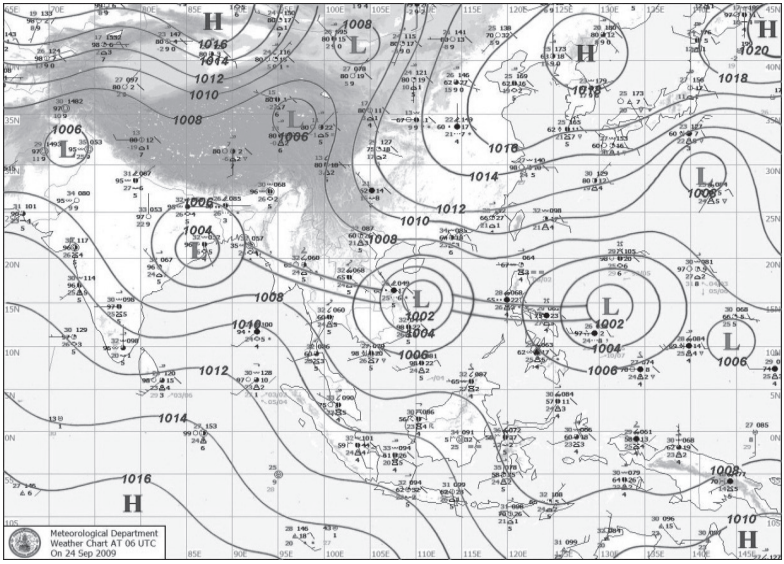

Web Site ที่เกี่ยวข้อง :

www.songkhla.tmd.go.th

www.tmd.go.th

www.hatyaicityclimate.org

เปิดศูนย์เรียนรู้ภัยพิบัติตำบลท่าหิน

ณ ศูนย์เรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน
อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

กิจกรรมเปิดศูนย์เรียนรู้เตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติบ้านท่าหิน เวลา 19.00 น. โดย นายอนุสร ตันโชติกุล นายอำเภอสทิงพระ

ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลาเป็นพื้นที่ที่ประสบปัญหาภัยพิบัติมาอย่างต่อเนื่อง เช่น น้ำท่วม วาตภัย เป็นต้น สภาองค์กรชุมชนตำบลท่าหิน ได้มีการขับเคลื่อนงานในเรื่องภัยพิบัติร่วมกับ มูลนิธิชุมชนไท และสำนักงานกองทุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)

วัตถุประสงค์ เพื่อกำหนดแนวทางเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้น การฟื้นฟูวิถีชีวิตและอยู่กับภัยพิบัติ โดยเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการภัยพิบัติ สร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนและท้องถิ่น โดยชุมชนสามารถจัดการตนเองด้านภัยพิบัติได้

โดยเริ่มดำเนินกิจกรรมมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2555–2558 มีการประสานความร่วมมือกับภาคส่วนต่างๆ ทั้งที่เป็นองค์กรเอกชน หน่วยงานภาครัฐทั้งส่วนท้องถิ่นและส่วนภูมิภาค เครือข่ายองค์กรประชาชนในพื้นที่ต่างๆ ทั้งในจังหวัดสงขลาและจังหวัดอื่นๆ

ทั้งนี้ในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือภัยพิบัติของตำบลท่าหิน ได้เริ่มจากการสำรวจข้อมูลครัวเรือน มีการจัดทำแผนเพื่อรับมือภัยพิบัติของกลุ่มอาชีพต่างๆ โดยใช้วิถี **"โหนด-นา-เล"** ครอบคลุมทั้งในช่วงก่อนเกิดภัย ระหว่างเกิดภัย และหลังเกิดภัย ซึ่งมีแผนรับมือ 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) การสื่อสารเพื่อการเตือนภัย 2) แผนด้านอาชีพ และ 3) แผนการเตรียมความพร้อมในการอพยพเคลื่อนย้ายขณะเกิดภัย มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ การศึกษาดูงานนอกพื้นที่ การอบรมให้ความรู้แก่แกนนำองค์กรชุมชนในด้านต่างๆ รวมไปถึงการ ซักซ้อมแผนการอพยพร่วม เพื่อการดำเนินงานของสภาองค์กรชุมชนเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และร่วมสร้างการเรียนรู้แก่องค์กรชุมชนต่างๆ

สภาองค์กรชุมชนตำบลท่าหินจึงได้มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้เพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน โดยประกอบด้วยการถ่ายทอดความรู้ด้านภัยพิบัติชุมชน การปรับตัวด้านอาชีพทำนา ในกลุ่มคนเล็กๆ ที่สามารถถ่ายทอดชุดประสบการณ์การปรับตัวต่อการจัดการภัยพิบัติทางด้านต่างๆ เช่น การสื่อสาร การประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพื่ออยู่ร่วมกับภัยพิบัติ ได้มีบทเรียนสำคัญของตัวอย่างในพื้นที่ในปี 2558 ดังนี้

ฐานเรียนรู้ การทำนาเพื่อรับมือการเกิดภัยพิบัติ

กลุ่มผู้ประสบภัยตำบลท่าหินซึ่งประกอบอาชีพทำนา ได้มีการรวมตัวกันตั้งกลุ่มเครือข่ายชาวนาท่าหินเพื่อรับมือการเกิดภัยพิบัติในปี 2556 ได้มีการร่วมตัวกันทำกิจกรรมทำนาข้าวเพื่อรับมือภัยพิบัติในชุมชนเพราะอยากปรับการทำนาให้ได้ผลสอดคล้องกับสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศของพื้นที่ รวมทั้งภัยพิบัติที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยมีขั้นตอนการเตรียมตัวเอง ดังนี้

1) สังเคราะห์ความรู้เหตุปัจจัย ของการทำนาที่เหมาะสมกับพื้นที่และสร้างรายได้ได้มาขึ้น

2) สร้างการเรียนรู้การทำนาจากฐานของการนำภูมิปัญญาความรู้ดั้งเดิมผสมกับความรู้วิชาการเทคโนโลยีสมัยใหม่สร้างเป็นนวัตกรรมของชุมชนขึ้นมา

3) มีการจดบันทึกทุกขั้นตอนเพื่อนำมาแลกเปลี่ยนและถอดบทเรียนปรับปรุงการทำกิจกรรมต่อไป

การปรับตัวของตำบลท่าหินด้านการทำนา เพื่อรับมือการเกิดภัยพิบัติด้วยสิ่งสำคัญ คือ การปรับตัวเรียนรู้การทดลอง และการปฏิบัตินำไปใช้ จึงสามารถมองเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการทำนา

จึงเป็นความรู้ที่ศึกษาได้จากศูนย์เรียนรู้การทำนาเพื่อรับมือการเกิดภัยพิบัติที่ปรับตัวได้จากภัยพิบัติที่เปลี่ยนแปลงได้ในยุคสมัยเรา

ฐานเรียนรู้ การจัดการเครือข่ายระบบสื่อสารฉุกเฉินภาคประชาชน เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน

การจัดการเครือข่ายระบบสื่อสารฉุกเฉินภาคประชาชน เพื่อเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน เป็นการนำระบบการสื่อสารคลื่นความถี่ 245 MHz (วิทยุเครื่องแดง) ซึ่งเป็นช่องทางการสื่อสารในภาวะวิกฤติ ที่ระบบสัญญาณโทรศัพท์ล่มหรือไม่สามารถใช้การได้ โดยเน้นในการพัฒนาระบบ 2 ส่วนด้วยกัน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 พัฒนาศักยภาพอาสา สมัครในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจทักษะการสื่อสาร ผ่านวิทยุเครื่องแดงในชีวิตประจำวัน

ส่วนที่ 2 จะเป็นการพัฒนาระบบการสื่อสารให้ครอบคลุมทั้งตำบลท่าหินและพื้นที่เครือข่ายภายนอก ซึ่งมีองค์ประกอบระบบการสื่อสารดังนี้

แผนผังองค์ประกอบระบบการสื่อสาร
เครือข่ายเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน

สถานี	พนักงานวิทยุ	องค์ความรู้	เครือข่าย
• สถานีแม่ข่าย • สถานีย่อย	• ทักษะการประยุกต์ใช้ด้านการประมง • ทักษะการประยุกต์ใช้ด้านความมั่นคง • ทักษะการประยุกต์ใช้ด้านภัยพิบัติ • ทักษะการประยุกต์ประสานเครือข่ายภายนอก	• ประสบการณ์จริง • แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง • นวัตกรรมใหม่ๆ	• ระดับชุมชน • ระดับตำบล • ระดับอำเภอ • ระดับลุ่มน้ำ • ระดับภาคีภายนอก

จากภาพองค์ประกอบแผนผังองค์ประกอบระบบการสื่อสารเครือข่ายเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ ตำบลท่าหิน ประกอบด้วย

1. สถานี

1.1 สถานีแม่ข่ายทำหน้าที่รับข้อมูลข่าวสารจากทุกด้านและประมวลข้อมูลข่าวสารส่งกลับสถานีย่อยและเครือข่ายสถานีแม่ข่ายต่างพื้นที่

1.2 สถานีย่อยทำหน้าที่รับข่าวจากพื้นที่และแลกเปลี่ยนไปยังสถานีแม่ข่ายรวมทั้งแจ้งข่าวกลุ่มเสี่ยงภัยในพื้นที่เครือข่ายตำบลท่าหินมีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายและขยายสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันทั้งระดับพื้นที่ ระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอ ระดับลุ่มน้ำ ครอบคลุมด้านข้อมูลข่าวสาร องค์ความรู้ งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ ทั้งสภาวะปกติ และสภาวะฉุกเฉินขณะเกิดภัยพิบัติ

2. พนักงานวิทยุ

ตำบลท่าหินมีการประยุกต์การใช้งานวิทยุสื่อสารเครื่องแดงตามทักษะเฉพาะด้านที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและภัยพิบัติในพื้นที่กับการปฏิบัติงาน ดังนี้

2.1 ด้านภัยพิบัติ ได้มีการใช้วิทยุเครื่องแดงเป็นช่องทางการสื่อสารการเตรียมความพร้อมติดตามสถานการณ์การรายงานแจ้งเตือนภัย แจ้งอพยพ ขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัยพิบัติในพื้นที่

2.2 ด้านความมั่นคง ได้มีการใช้วิทยุเครื่องแดงในการติดต่อสื่อสารเพื่อความมั่นคงในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั้งการตั้งด่านตรวจในชุมชน สกัดจับ ตรวจค้นผู้ต้องสงสัยที่เข้ามาในพื้นที่ชุมชน

2.3 ด้านการประมง ได้มีการประยุกต์ใช้วิทยุเครื่องแดงเพื่อสนับสนุนอำนวยความสะดวกและสร้างความปลอดภัยการติดต่อสื่อสารกันของชาวประมงในพื้นที่ขณะออกทำการในทะเลสาบโดยเฉพาะเรื่องกระแสน้ำ ระดับน้ำขึ้นลง และวาตภัยในทะเลสาบ

2.4 ด้านประสานงานและสร้างเครือข่ายภายนอก ได้มีการนำวิทยุเครื่องแดงมาใช้เป็นช่องทางการติดต่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกโดยเฉพาะสถานีแม่ข่ายพื้นที่ต้นน้ำและหน่วยอาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัยต่างๆ

3. องค์ความรู้

ตำบลท่าหินใช้การบูรณาการของภูมิปัญญาประสบการณ์จริงในพื้นที่และแนวคิดทฤษฎีองค์ความรู้สมัยใหม่จากหน่วยงานภายนอกต่างๆ มาปรับใช้ร่วมกันเป็นนวัตกรรมการจัดการภัยพิบัติที่เหมาะสมสอด คล้องของชุมชน

4. เครือข่ายเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน

เป็นการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของ ทั้งระดับพื้นที่ ระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอระดับลุ่มน้ำ ระดับภาคีภายนอก

แผนผังระบบการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ของเครือข่าย
เตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติตำบลท่าหิน

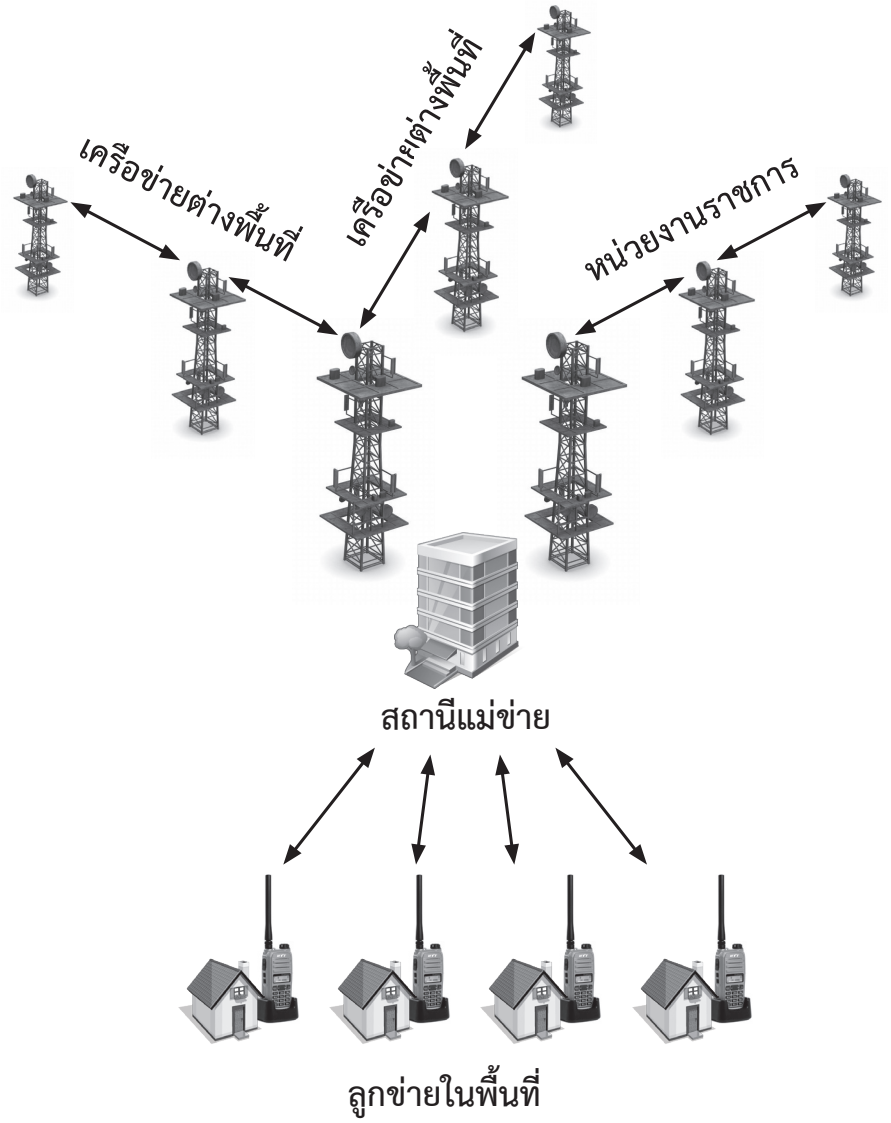

จากภาพเป็นระบบการสื่อสารเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของตำบลท่าหินนั้นมีลักษณะการสื่อสารสองทางในการแลกเปลี่ยนข้อมูลทั้งรับข้อมูลและส่งต่อข้อมูลเป็นเครือข่าย ซึ่งแบ่งเป็น 3 ส่วน ดังนี้

4.1 การสื่อสารภายใน แลกเปลี่ยนรายงานข้อมูลสถานการณ์ภัยพิบัติภายในชุมชนกับลูกข่ายผ่านความถี่วิทยุเครื่องแดง 245 MHz ในแต่ละหมู่บ้านมายังแม่ข่ายกลางและจากแม่ข่ายตำบลท่าหินไปยังลูกข่าย

4.2 การสื่อสารภายนอก แลกเปลี่ยนรายงานข้อมูลสถานการณ์ภัยพิบัติภายนอกชุมชนพื้นที่ต้นน้ำ ผ่านระบบแม่ข่ายวิทยุเครื่องแดง 245 MHz ในพื้นที่ต้นน้ำมายังแม่ข่ายตำบลท่าหินและจากแม่ข่ายตำบลท่าหินไปยังแม่ข่ายพื้นที่ต้นน้ำ

4.3 การสื่อสารกับราชการ แลกเปลี่ยนรายงานข้อมูลสถานการณ์ภัยพิบัติภายนอกกับหน่วยงานราชการที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้ง อปท. อำเภอ ปภ. และจังหวัด ผ่านเครือข่ายวิทยุเครื่องดำ 144 MHz ซึ่งเป็นข้อมูลของทางราชการในการแจ้งเตือนลูกข่ายและพื้นที่รอบนอกอีกทางหนึ่ง

5. ระบบการอพยพและสัญญาณเตือนภัยเมื่อเกิดภัยพิบัติในพื้นที่ตำบลท่าหิน

หมู่ที่	ที่ตั้งศูนย์	จุดปลอดภัย	สัญญาณการเตือนภัย	ผู้ประสานงาน	เบอร์โทร
1	ศาลาประจำหมู่บ้าน	1. วัดท่าหิน 2. โรงเรียนวัดท่าหิน	ใช้แตรรถยนต์	นางละออง ทองอ่อน	089-4681132
2	ศาลาประจำหมู่บ้าน	1. วัดห้วยลาด 2. โรงเรียนวัดห้วยลาด	ใช้เสียงโพนวัดห้วยลาด	นายวิรัช พรหมดวง	086-2850889
3	ศาลาประจำหมู่บ้าน	1. วัดห้วยลาด 2. โรงเรียนวัดห้วยลาด	เสียงนกหวีด	นายไพโรจน์ นุ่นสวัสดิ์	084-6317563
4	ศาลาประจำหมู่บ้าน	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลท่าหิน	1. หอกระจายข่าว 2. ใช้แตรรถ	นายปราโมทย์ ล่องชุม	-
5	ศาลาประจำหมู่บ้าน	1. วัดท่าหิน 2. โรงเรียนวัดท่าหิน	ใช้แตรรถยนต์	นายประสิทธิ์ ล่องชุม	086-9601097
6	ศาลาประจำหมู่บ้าน	1. วัดท่าหิน 2. โรงเรียนวัดท่าหิน	1. ใช้แตรรถยนต์ 2. หอกระจายข่าว	นายพงศ์ศักดิ์ มากชูชิต	083-7683583
7	ฉางข้าว หมู่ที่ 7	1. ฉางข้าวหมู่ที่ 7 2. โรงเรียนวัดท่าหิน	1. ใช้แตรรถยนต์ 2. บอกด้วยปาก	นางจำนง สุวรรณคีรี	-
8	วัดพรวน	1. โรงเรียนวัดโพธิ์กลาง 2. วัดพรวน	1. ใช้แตรรถยนต์ 2. หอกระจายข่าว	นายสุพัฒน์ หมื่นภักดี	081-7675549
9	วัดพรวน	โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลพรวน	ใช้แตรรถยนต์	นายธวัชชัย รุ่งกลิ่น	083-1951134

กิจกรรมแลกเปลี่ยนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติชุมชนท้องถิ่น (ช่วงเช้า)

กิจกรรมเสวนาแลกเปลี่ยนเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติชุมชนท้องถิ่น ได้มีการเชิญวิทยากรผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการและเตรียมความพร้อมด้านภัยพิบัติในพื้นที่ทั้งจากภาคนักวิชาการ ภาครัฐท้องที่ท้องถิ่นและส่วนภูมิภาครวมถึงภาคประชาสังคมและกลุ่มผู้ประสบภัยเครือข่ายในพื้นที่มาร่วมแลกเปลี่ยนนำเสนอความคิดเห็นร่วมกันดั้งต่อไปนี้

นายสมโชติ พุทธชาติ : กรมทรัพยากรน้ำภาค 8 จังหวัดสงขลา

- ราชการปรับตัวทำงานกับแกนนำในพื้นที่ โดยการนำเครื่องมือของหน่วยงานราชการ มาถ่ายทอดองค์ความรู้และข้อมูลให้กับชุมชนจากต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ เช่น “การวัดปริมาณน้ำฝน” การคำนวณพื้นที่รับน้ำ รวมทั้งใช้ข้อมูลของคนในพื้นที่เป็นฐานร่วมกับข้อมูลวิชาการของหน่วยงาน เนื่องจากคนในพื้นที่จะเป็นผู้รู้ข้อมูลอย่างแท้จริง และสามารถช่วยเหลือตนเองก่อนบุคคลภายนอก
- มีการตั้งคณะทำงานประเมินสถานการณ์น้ำระดับจังหวัดโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน และมีภาครัฐ เอกชน ภาคธุรกิจ ภาคประชาสังคมในพื้นที่ร่วม

นายอนุสร ตันโชติกุล นายอำเภอสทิงพระ

- สำหรับภัยในพื้นที่อำเภอสทิงพระที่สำคัญประกอบด้วย ภัยโดยมนุษย์ ภัยจากการพัฒนาที่กระทบชุมชน ภัยสังคม ภัยพิบัติทางธรรมชาติ
- สิ่งสำคัญในการจัดการและเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติในพื้นที่ คือ “การเรียนรู้ แลกเปลี่ยน เครือข่ายช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”

- การจัดการภัยพิบัติในภาวะฉุกเฉิน ชุมชนจะต้องมีการเตรียมความพร้อมระดับพื้นที่ จะหวังพึ่งหน่วยงานราชการที่มีข้อจำกัดทั้งบุคลากร และงบประมาณฝ่ายเดียวไม่ได้ การจะจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ให้เกิดผลนั้น จะต้องทำงานบูรณาการร่วมกันทุกฝ่าย แบ่งปันกันทุกด้าน ยึดหลักจิตอาสา คิดเพื่อส่วนรวม "ก้าวข้ามวิกฤติร่วมกันให้ได้"

ดร.สมพร ช่วยอารีย์ ศูนย์วิจัยภัยพิบัติ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

- ผมเริ่มทำงานเกี่ยวกับภัยพิบัติจากการทำแบบจำลองคลื่นทะเลและพายุ สามารถคาดการณ์เตือนภัยล่วงหน้าได้ 4 วัน และช่วงหลังได้เข้ามาทำงานกับพื้นที่และพยายามสร้างเครือข่ายในทุกพื้นที่ในการสนับสนุนองค์ความรู้ที่ผมมี
- ตั้งคำถามในวง 2 ข้อด้วยกัน ประกอบด้วย ข้อที่ 1) ถ้าไม่มีไฟฟ้าและน้ำ 1 เดือนจะทำอย่างไร ข้อที่ 2) ถ้าไม่มีโทรศัพท์ 1 เดือนจะทำอย่างไร เพื่อนำไปสู่การนำเสนอแนวทางทางวิชาการที่จะแก้ไขปัญหาคำถามทั้ง 2 ข้อในขณะเกิดภัยพิบัติในพื้นที่
- คำตอบที่สามารถตอบคำถาม 2 ข้อเบื้องต้นได้ คือ 1) การใช้องค์ความรู้เท่าทันภัย 2) อาหาร น้ำดื่ม น้ำใช้ที่เพียงพอครอบคลุมทั้งหมดจากพื้นที่ 3) มีการสำรองเมล็ดพันธุ์ ที่เหมาะสมกับพื้นที่นั้นๆ และสามารถขยายพันธุ์แจกจ่ายยังพื้นที่อื่นๆ 4) พลังงานผลิตเอง ชีวภาพจากมูลสัตว์ในพื้นที่ โซล่าเซลล์ จากแสงแดด

- การเตรียมความพร้อมด้านข้อมูลในการจัดการภัยพิบัติในพื้นที่ประกอบด้วย ข้อมูล ทีมเก็บข้อมูล ทีมวิเคราะห์ข้อมูล ที่มีหน้าที่ให้ความรู้เกี่ยวกับความหมายของการเตือนภัย การสื่อสารกับสมาชิกที่ชัดเจนแม่นยำ รวดเร็ว
- การเตรียมความพร้อมจะครอบคลุมมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีการบูรณาการข้อมูลจากทุกภาคส่วน รวมกับสภาพแวดล้อมของพื้นที่เป็นสำคัญ
- การขับเคลื่อนปฏิรูประบบการจัดการภัยพิบัติ เนื่องมาจากกฎหมายที่มาบังคับใช้และนโยบายที่ไม่ชัดเจนไม่ตอบสนองความต้องการของชุมชน

การเตือนภัย

อุปสรรค

- ราชการมีจุดอ่อนขาดการบูรณาการทำงานเป็นองค์รวม ข้อเสนอควรจะมีองค์กรกลางที่มีหน้าที่ในการจัดการภัยพิบัติโดยตรง
- ไม่มีหน่วยงานไหนหรือองค์กรไหนมีการแจ้งเตือนภัยได้ชัดเจนและทันเวลา
- ภัยที่เกิดขึ้นนั้นมีความทวีคูณรุนแรงมากขึ้นและมีความหลากหลายมากขึ้น

(แนบตัวอย่างแบบฟอร์มใบสอบถาม)

แบบสอบถามการประเมินการเตรียมความพร้อมในการรับมือภัยพิบัติ ตำบลท่าหิน อำเภอสทิงพระ จังหวัดสงขลา

ชื่อ .....

ที่อยู่ ..... บ้านเลขที่ ..... หมู่ .....

อาชีพ ◯ทำนา ◯เลี้ยงวัว ◯เลี้ยงเป็ด ◯เลี้ยงปลา ◯รับจ้าง ◯ราชการ

◯อื่นๆ .....

การเตือนภัย

หมู่บ้านของท่านมีระบบเตือนภัยหรือไม่ ◯มี ◯ไม่มี

สัญญาณการเตือนภัยของหมู่บ้านท่าน คือ .....

ใครเป็นผู้แจ้งเตือน .....

ท่านรับรู้ข้อมูลภัยพิบัติจากใคร .....

ท่านเชื่อถือในระบบเตือนภัยของหมู่บ้านท่านหรือไม่ ◯เชื่อ ◯ไม่เชื่อ

แผนที่ชุมชน

ชุมชนของท่านมีแผนที่เส้นทางไปยังจุดปลอดภัยหรือไม่ ◯มี ◯ไม่มี

จุดอพยพ

หมู่บ้านของท่านมีการทำจุดอพยพหรือไม่ ◯มี ◯ไม่มี

จุดอพยพของหมู่บ้านท่านอยู่ที่ .....

การเตรียมพร้อม

ครอบครัวของท่านเตรียมเสบียงและของจำเป็นไว้ใช้ในยามฉุกเฉินหรือไม่

◯มี ◯ไม่มี

กลุ่มเปราะบาง

หมู่บ้านของท่านมีการทำข้อมูลคนแก่ คนป่วย เด็ก คนท้อง คนพิการ หรือไม่

○มี ○ไม่มี

หมู่บ้านของท่านเตรียมการดูแลคนแก่ คนป่วย เด็ก คนท้อง คนพิการ หรือไม่

○มี ○ไม่มี

การเกษตร

ครอบครัวของท่านมีการปรับแผนการทำการเกษตรเพื่อลดความเสี่ยง

○มี ○ไม่มี

มีการปรับเปลี่ยนอย่างไร .....

ปศุสัตว์

ครอบครัวของท่านมีการปรับแผนการทำการเลี้ยงสัตว์เพื่อลดความเสี่ยง

○มี ○ไม่มี

ประมง

ครอบครัวของท่านมีการปรับแผนการทำการทำประมงเพื่อลดความเสี่ยง

○มี ○ไม่มี

ถ้าเกิดการภัยพิบัติขึ้นจริงท่านคิดว่าแผนรับมือภัยพิบัติของท่านรับมือภัยพิบัติได้หรือไม่ ○มี ○ไม่มี

รับมือภัยพิบัติอย่างไร .....

.....

.....

สาเหตุที่ทำให้น้ำท่วม .....

.....

.....

ถ้าเกิดวาตภัย (ลมพัดแรง ลมพายุ) ท่านคิดว่าครอบครัวของท่านจะเตรียมอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ถ้าเกิดน้ำท่วมท่านคิดว่าครอบครัวของท่านจะเตรียมอะไรบ้าง

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ ..... ผู้สำรวจ

วันที่ ..... / ..... /.....

บทเรียนการปรับตัวรับมือภัยพิบัติ เพื่อคงวิถีโหนด นา เล ของชาวตำบลท่าหิน คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา

โดย ปรีดา คงแป้น

(เนชั่นสุดสัปดาห์ 13 กันยายน 2558)

ตำบลท่าหิน คาบสมุทรสทิงพระ จังหวัดสงขลา เป็นพื้นที่ริมทะเลสาป ที่มีความอุดมสมบูรณ์ด้วยทรัพยากรธรรมชาติ เป็นพื้นที่พิเศษที่มีความมั่นคงทางอาหาร ที่ชาวบ้านแทบจะไม่ต้องใช้เงินไปซื้ออาหารเลย เพราะในนามีข้าว ในทะเลมีกุ้ง หอย ปู ปลาที่สมบูรณ์และตาลโตนดเป็นพืชสารพัดประโยชน์ สามารถทำผลผลิตได้ทั้งปี ใช้ได้ทุกอย่าง ไม้โตนดทำบ้าน ใบโตนดทำหลังคา ทำหมวก น้ำหวานจากต้นตาล ทำน้ำตาล น้ำส้มหมัก น้ำหวาก (เหล้าพื้นบ้าน) ลูกตาลอ่อนทานสดๆ ทานกับน้ำเชื่อมกะทิ ทำวุ้นกรอบ ลูกตาลสุกใช้ทำขนมตาล ทำสบู่ ทำแชมพู หมักทำน้ำยาล้างจานและปุ๋ย หัวลูกตาลอ่อนใช้แกงและยำ เปลือกลูกใช้เป็นอาหารวัว รวมทั้งปลาในทะเลสาปเป็นปลาที่มันและไม่คาว กุ้งตัวโตขนาด 2-3 ตัวต่อกิโลฯลฯ จึงได้ชื่อว่ามีวิถีโหนด นา เล

ในปี 2553 เกิดภัยพิบัติทั้งพายุดีเปรสชั่น และเกิดภาวะน้ำท่วมในคราวเดียวกัน ทำให้บ้านเรือน ไร่นาเสียหายจำนวนมาก โดยเฉพาะนาข้าวเกิดความเสียหาย จนชาวบ้านไม่อยากทำนาอีกต่อไป โครงการเสริมพลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายชุมชน ภายใต้ความร่วมมือของ สสส. และมูลนิธิชุมชนไท สนับสนุนให้มีเวทีถอดบทเรียนร่วมกันของชาวบ้านในตำบลบ้านท่าหิน พบว่าจะต้องมีการปรับตัวและเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติที่จะเกิดขึ้นอีกในอนาคต และมีการดำเนินงานที่มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. การตั้งทีมสำรวจข้อมูลและทำแผนร่วมกัน โดยมีทั้งแกนนำชุมชน ผู้นำในท้องถิ่น กลุ่มเยาวชน และนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมาหนุนช่วย ทำให้ชาวตำบลท่าหิน มีข้อมูลที่ชัดเจนและรอบด้าน ทั้งข้อมูลประชากร ข้อมูลการทำนา พันธุ์ข้าว ข้อมูลจำนวนต้นโตนดและประโยชน์ที่ได้ ข้อมูลการประมงพื้นบ้าน การเลี้ยงสัตว์ ทั้งสัตว์น้ำ หมู เป็ด ไก่ วัว ควาย ฯลฯ นอกจากนี้ยังข้อมูลและแผนที่เกี่ยวกับประชากรกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้สูงวัย ผู้เจ็บป่วยเรื้อรัง ผู้พิการ ฯลฯ ข้อมูลพื้นที่ปลอดภัย และพาหนะที่มี ซึ่งข้อมูลต่างๆ ได้นำมาสู่การทำแผนเพื่อเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยพิบัติที่อาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคต

2. การสร้างระบบวิทยุสื่อสาร มีการฝึกอบรมและประยุกต์ใช้งานวิทยุสื่อสารเครื่องแดงตามทักษะ โดยมี 1) สถานีแม่ข่ายทำหน้าที่รับข้อมูลข่าวสารจากทุกด้านและประมวลข้อมูลข่าวสารส่งกลับสถานีย่อยและเครือข่ายสถานีแม่ข่ายต่างพื้นที่ 2) สถานีย่อยทำหน้าที่รับข่าวจากพื้นที่และแลกเปลี่ยนไปยังสถานีแม่ข่ายรวมทั้งแจ้งข่าวกลุ่มเสี่ยงภัยในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตและภัยพิบัติ ในด้านต่างๆ คือด้านการประมง ด้านความมั่นคง ด้านภัยพิบัติ คือ

- **ด้านภัยพิบัติ** ได้มีการใช้วิทยุเครื่องแดงเป็นช่องทางการสื่อสาร การเตรียมความพร้อมติดตามสถานการณ์การ รายงานแจ้งเตือนภัย แจ้งอพยพ ขอความช่วยเหลือเมื่อเกิดภัย
- **ด้านความมั่นคง** ได้มีการใช้วิทยุเครื่องแดงในการติดต่อสื่อสารเพื่อความมั่นคงในการรักษาความสงบเรียบร้อยทั้งการตั้งด้านตรวจในชุมชน สกัดจับ ตรวจค้นผู้ต้องสงสัยที่เข้ามาในพื้นที่ชุมชน
- **ด้านการประมง** ได้มีการประยุกต์ใช้วิทยุเครื่องแดงเพื่อสนับสนุนอำนวยความสะดวกและสร้างความปลอดภัยการติดต่อสื่อสารกัน

ของชาวประมงในพื้นที่ขณะออกทำการในทะเลสาบโดยเฉพาะเรื่องกระแสน้ำ ระดับน้ำขึ้นลง และวาตภัยในทะเลสาบ

- **ด้านประสานงานและสร้างเครือข่ายภายนอก** ได้มีการนำวิทยุเครื่องแดงมาใช้เป็นช่องทางการติดต่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารและสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกับเครือข่ายภายนอกโดยเฉพาะสถานีแม่ข่ายพื้นที่ต้นน้ำและหน่วยอาสาสมัครกู้ชีพกู้ภัยต่างๆ

3. การปรับตัวในการทำนา หลังจากมีการถอดบทเรียนร่วมกันพบว่ามีการทำนาข้าวเป็นอาชีพหลักมา ซึ่งพื้นที่เฉลี่ยไม่ต่ำกว่าครัวเรือนละ 7 ไร่ แต่ดั้งเดิมชาวท่าหินทำนาแบบพึ่งพิงตนเอง ตั้งแต่การไถด้วยวัว การใส่ปุ๋ยจากมูลสัตว์หรือขี้เถ้าจากเตาเคี่ยวน้ำตาล มีพันธุ์ข้าวพื้นบ้านจำนวนมาก เช่น ข้าวสาหรี่ ข้าวนางฝ้าย ข้าวนางหมุ่ยดอกแฝ ข้าวลูกปลา ข้าวหัวนา ฯลฯ ข้าวเหล่านี้ล้วนทนน้ำ ทนลม และทนต่อการเกิดภัยพิบัติ แต่เมื่อปี 2510 มีการปลูกข้าว กข.13 โดยราชการมาส่งเสริมทำให้ข้าวพื้นบ้านขายไม่ได้เพราะพ่อค้าไม่รับซื้อ จึงหันมาปลูกข้าว กข.13 กันจนเกือบหมด ทำให้ต้องซื้อ ปุ๋ย ยา จากภายนอกและขาดทุนมาเป็นระยะ หลังจากมีการทบทวนแล้วว่า เพราะพึ่งพิงภายนอก ละเลยวิถีดั้งเดิมและไม่รู้จักปรับตัว จึงมีการรวมกลุ่มทำนา ทำปุ๋ยหมัก ทำน้ำหมักลูกตาลโตนด คัดแยกเมล็ดพันธุ์ข้าว วัดและจดบันทึกค่าดิน พร้อมศึกษาพันธุ์ข้าวและแลกเปลี่ยนกับตำบลใกล้เคียง คือ ตำบลบ่อแดง ตำบลบางเขียด ตำบลชะแล้ ตำบลวัดจันทน์ เป็นเครือข่ายการทำนาข้าวเพื่อการปรับตัวต่อภัยพิบัติ

นอกจากนี้ ตำบลท่าหินมีการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายและขยายสร้างเครือ ข่ายการทำงานร่วมกันทั้งระดับพื้นที่ ระดับชุมชน ระดับตำบล ระดับอำเภอระดับลุ่มน้ำ ครอบคลุมด้านข้อมูลข่าวสาร

องค์ความรู้ งบประมาณ บุคลากร เครื่องมือ ทั้งสภาวะปกติและสภาวะฉุกเฉินขณะเกิดภัยพิบัติ และมีการเรียนรู้การอ่านแผนที่ภูมิอากาศ โดย ดร.สมพร ช่วยอารีย์ มอ.ปัตตานี ช่วยทำการฝึกอบรมจนชาวบ้านสามารถอ่านเองได้ นอกจากนี้มีการอบรมเพิ่มเติมขยายผล โดย นายสมภพ วิสุทธิศิริ นักวิชาการชำนาญการสำนักงานอุตุนิยมวิทยาภาคใต้ฝั่งตะวันออก

ดังนั้น ชาวตำบลท่าหินจึงมีการการบูรณาการของภูมิปัญญาประสบการณ์จริงในพื้นที่และแนวคิดทฤษฎีองค์ความรู้สมัยใหม่จากหน่วยงานภายนอกต่างๆ มาปรับใช้ร่วมกันเป็นนวัตกรรมการจัดการภัยพิบัติที่เหมาะสมสอด คล้องของชุมชน จึงนำมาสู่การเปิดเป็นศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล และศูนย์เรียนรู้ภัยพิบัติ ตำบลท่าหิน โดยทำการเปิดเมื่อ 26 สิงหาคม 2558 มีทั้งภาคีความร่วมมือจากภาครัฐ นักวิชาการและเพื่อนเครือข่ายชุมชนที่เคยประสบภัย อาทิเช่น บ้านน้ำเค็ม พังงา อำเภอเขาพนม กระบี่ ตำบลขอนคลาน สตูล และภูเก็ตเข้าร่วมเรียนรู้ด้วย

กลุ่มทำนาข้าวเพื่อการปรับตัวต่อ

นายอำเภอสทิงพระ และชาวบ้านร่วมเปิดศูนย์เรียนรู้วิถีโหนด นา เล และศูนย์เรียนรู้ภัยพิบัติ ตำบลท่าหิน โดยทำการเปิด เมื่อ 26 สิงหาคม 2558

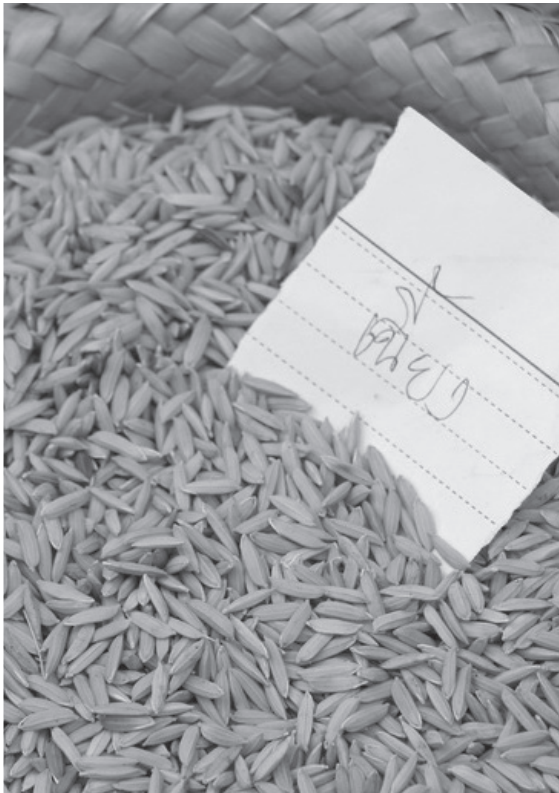

บทเรียนดีดี จากการปรับตัวรับภัยพิบัติ “ทำนาข้าว” ของ เบญจวรรณ ศรีสุวรรณ (พิศ)

“เมื่อเกิดภัยพิบัติเสียหายคนไม่อยากทำนาทิ้งร้างกัน เราเริ่มวางแผนทำนาใหม่ในพื้นที่ 1 ไร่ ทำปุ๋ยเอง ทำน้ำหมักเอง ต้นทุนอยู่ที่ 1,700 บาท ได้ข้าวไร้เบอรี่ ถึง 11 กระสอบ ราคาประมาณ 20,000 บาท มีการเปลี่ยนแปลง คือ สภาพดินดีขึ้น มีไส้เดือน มีสัตว์น้ำในนา ข้าวกอโตมาก”

พลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน

ความเป็นมา

อ่าวไทย เป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพเป็น 1 ใน 7 ของพื้นที่อ่าวต่างๆ ทั่วโลก เป็นระบบนิเวศน์ที่อุดมสมบูรณ์ อันเนื่องมาจากการไหลรวมของแม่น้ำสายต่างๆ จากป่าต้นน้ำ ก่อนลงสู่ทะเล แต่ด้วยการพัฒนาสมัยใหม่ ทำให้อ่าวไทยมีปัญหาตามมาอย่างมากมายเช่นกัน เครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน หรืออ่าวตัวกอ ประกอบด้วยชุมชนพื้นที่ชายฝั่งทะเลอ่าวตัวกอ ส่วนหัว 6 จังหวัด 12 กลุ่ม รวม 57 หมู่บ้าน เริ่มต้นด้วย จังหวัด ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร (บางขุนเทียน) สมุทรสาคร สมุทรสงคราม เพชรบุรี เครือข่ายรวมตัวกันเมื่อ 17 กรกฎาคม 2552 จากปัญหาหลายประการ ทั้งการกัดเซาะชายฝั่ง น้ำท่วม น้ำเน่าเสีย กระทบอาชีพเพาะเลี้ยงชายฝั่ง ตลอดจนความขัดแย้งการใช้ทรัพยากรทางทะเลของประมงพาณิชย์ การขุดเจาะน้ำมัน การขนถ่ายถ่านหินเพื่อเป็นเชื้อเพลิงป้อนโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น

ซึ่งการกัดเซาะชายฝั่ง เป็นปัญหาภัยพิบัติที่เกิดขึ้นมาจากสาเหตุ 2 ประการ คือ เป็นภัยธรรมชาติอันเนื่องมาจากภาวะโลกร้อน ทำให้น้ำทะเลสูงขึ้นการกัดเซาะชายฝั่งก็มากขึ้นตามไปด้วย และเกิดจากการพัฒนาสิ่งก่อสร้างชนิดแข็งริมทะเล เช่น ผนังกำแพงกันคลื่น การสร้างบ้านเรือนและโรงงานอุตสาหกรรมหรืออื่นๆ ริมทะเล ทำให้กระแสคลื่นเปลี่ยนทิศทางและกัดเซาะชายฝั่งบริเวณต่างๆ กระทบต่อเนื่องไปตลอดชายทะเลของประเทศ โดยเฉพาะในภาคกลางและภาคใต้ของประเทศไทย

จนปัจจุบันผู้เชี่ยวชาญมองว่าปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งของประเทศไทยอยู่ในภาวะวิกฤติที่ยังไร้ทางออกที่ชัดเจน จึงถือว่าเป็น “ภัยพิบัติเงียบ” และชุมชนเป็นด่านแรกของการได้รับผลกระทบอย่างต่อเนื่อง แต่ยังไม่มีระบบการชดเชยเยียวยา แต่ละครัวเรือนต้องหาทางป้องกันตนเอง จากการรวบรวมข้อมูลบริเวณ อ่าวตัวกอ แต่ละครัวเรือนต้องลงทุนทำผนังกั้นคลื่นประมาณ 150,000 บาทต่อปี ชุมชนต้องเสียที่ดินถูกกัดเซาะไปแล้วมากกว่า 3,500 ไร่ ในขณะที่ที่ดินที่กลายเป็นพื้นน้ำ ก็นำมาซึ่งความขัดแย้งเรื่องสิทธิของการใช้ทรัพยากรบริเวณนั้นๆ เช่นกัน

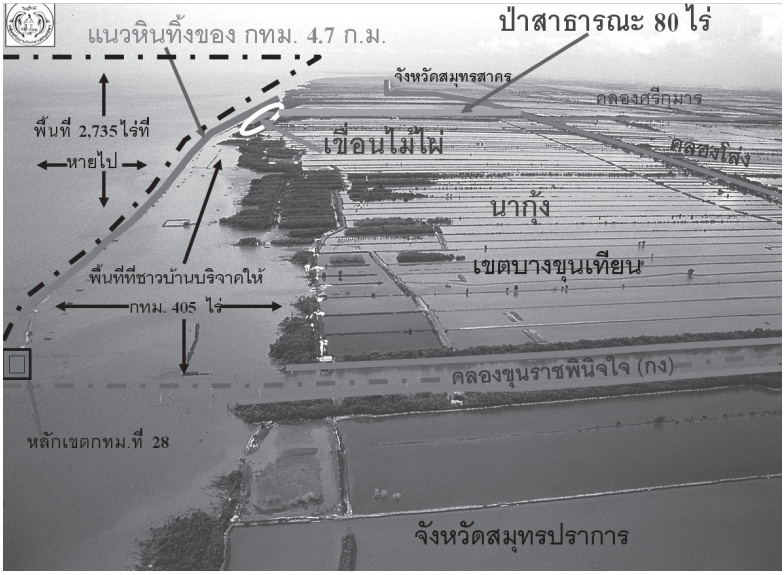

ที่ผ่านมา การแก้ปัญหาในเรื่องการกัดเซาะชายฝั่ง ของภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งกรมเจ้าท่า และกรุงเทพมหานคร ยังไม่สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ เช่น โครงการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งโดยใช้ไส้กรอกทราย แต่ระบบนิเวศน์บริเวณอ่าวตัวกอเป็นระบบนิเวศน์หาดเลน การแตกของไส้กรอกทรายจะนำมาซึ่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการเพาะเลี้ยงหอยแครง การทำนากุ้ง ซึ่งเป็นอาชีพหลักของชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันคัดค้านโครงการดังกล่าว จนเป็นผลสำเร็จ และกรุงเทพมหานครยกเลิกโครงการ ดังกล่าว

ปัญหาของอ่าวตัวกอ ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ มีหลายหน่วยงานในการดูแลรับผิดชอบพื้นที่ชายฝั่ง ทั้งกรมเจ้าท่า (กระทรวงคมนาคม) กรุงเทพมหานคร (บริเวณเขตบางขุนเทียน) และกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง (กระทรวงทรัพยากรฯ) การดำเนินงานแบบแยกส่วนทั้งที่เป็นระบบนิเวศน์เดียวกัน และปัญหาไม่ถูกยกระดับให้เป็นเรื่องเร่งด่วนในการบรรเทาและแก้ไข อันเนื่องมาจากหลายส่วนมองว่าเป็นปัญหาภัยธรรมชาติที่แก้ไขได้ยาก และที่สำคัญการไม่ให้ความสำคัญกับสิทธิชุมชนและภูมิปัญญาชุมชนในการจัดการปัญหาต่างๆ ทำให้เกิดการจัดการปัญหาโดยขาดความเข้าใจสภาพพื้นที่ และเกิดผลกระทบต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน

นอกจากเครือข่ายฯ ได้รับผลกระทบด้านภัยพิบัติเงียบการกัดเซาะชายฝั่ง จากปัญหาที่เกิดจากธรรมชาติแล้วหรือสภาวะโลกร้อนแล้ว มีปัญหาทางนโยบายและการพัฒนาของธุรกิจเอกชนที่เกิดจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมก็มีผลกระทบกับชุมชนชายฝั่งอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการรุกล้ำที่ดิน การซื้อที่ดินและทิ้งรกร้างรองเก็งกำไรแล้วปล่อยให้น้ำกัดเซาะไม่มีการดูแลป้องกัน ปัญหาน้ำเสียจากโรงงาน และที่สำคัญปัญหา

จากการกอบโกยทรัพยากรสัตว์น้ำของธุรกิจประมงพาณิชย์ที่ใช้เรือขนาดใหญ่และอุปกรณ์ที่ก่อให้เกิดผลกระทบ ทำให้เกิดปัญหาต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่ง

ดังนั้น แนวทางในการจัดการปัญหาและผลกระทบที่เกิดขึ้น ประเด็นสำคัญ คือ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน ในการจัดการทรัพยากรร่วมกัน การแสดงให้เห็นถึงสิทธิชุมชนในการร่วมกันปกป้องทรัพยากร

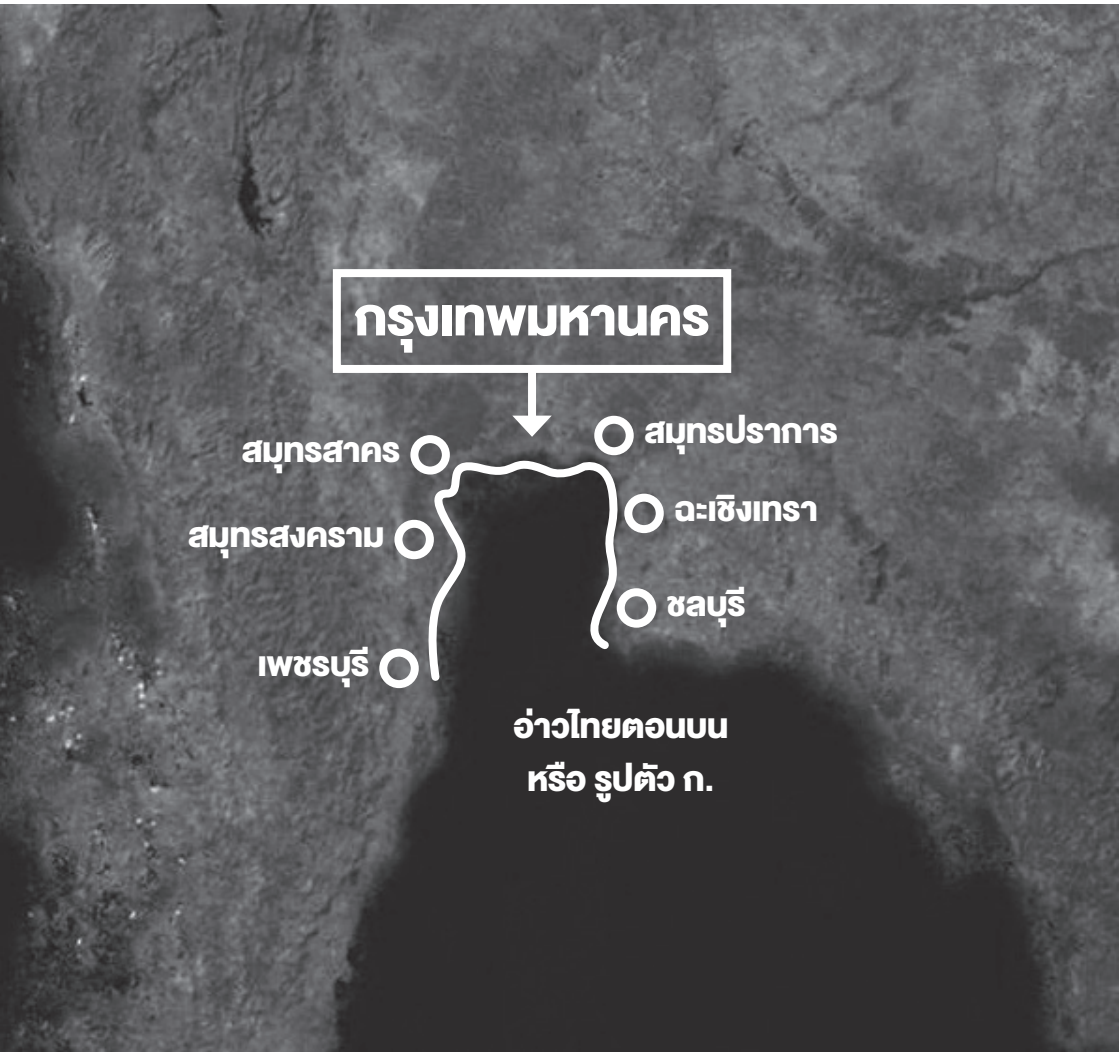

สมาชิกเครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบนประกอบด้วย 6 จังหวัด 12 กลุ่ม รวม 57 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่	จังหวัด	กลุ่ม	ชื่อกลุ่ม	หมู่บ้าน
1	ฉะเชิงเทรา	1	กลุ่มท่าข้ามรักษ์สิ่งแวดล้อม	8
2	สมุทรปราการ	2	กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและชายฝั่งบางปู กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติตำบลแหลมฟ้าผ่า	7 3
3	กรุงเทพฯ	1	เครือข่ายรักษ์ทะเลกรุงเทพและสิ่งแวดล้อมบางขุนเทียน	6
4	สมุทรสาคร	3	กลุ่มเพาะเลี่ยงหอยแมลงภู่ตำบลพันท้ายนรสิงห์ กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากร ธรรมชาติมหาชัยฝั่งตะวันออก กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมหาชัยฝั่งตะวันตก	1 2 1
5	สมุทรสงคราม	3	กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งตำบลบางแก้ว กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูดอนหอยหลอด กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพย์กรชายฝั่งตำบลแหลมใหญ่	5 5 7
6	เพชรบุรี	2	กลุ่มอนุรักษ์ทรัพย์กรธรรมชาติทางทะเลตำบลบางขุนไทร กลุ่มอนุรักษ์ทรัพย์กรธรรมชาติทางทะเลตำบลบ้านแหลม	1 11
		12		57

พื้นที่นำร่องโครงการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติฯ 11 หมู่บ้าน

- กรุงเทพ เครือข่ายรักษ์ทะเลกรุงเทพและสิ่งแวดล้อม 6 ชุมชน
- จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมหาชัยฝั่งตะวันออก 2 หมู่บ้าน
- จังหวัดสมุทรปราการ กลุ่มทรัพยากรธรรมชาติตำบลแหลมฟ้าผ่า 3 หมู่บ้าน

ประชุมวิเคราะห์ปัญหาภัยพิบัติเพื่อทำแผนเตรียมความพร้อม

คณะกรรมการเครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน ร่วมกันประชุมวิเคราะห์ปัญหาและความเป็นไปได้ที่อาจเกิดภัยพิบัติในพื้นที่อ่าวไทยเพื่อวางแผนเตรียมความพร้อมในการรับมือกับปัญหา โดยสรุปภัยที่กำลังเกิดและอาจเกิดขึ้นในพื้นที่อ่าวไทย ดังนี้

- ภัยจากการน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง
- ภัยจากแผ่นดินไหวในต่างประเทศ และกระทบถึงพื้นที่อ่าวตัว ก.
- ภัยต่อทรัพยากร จากบริษัทขนถ่ายถ่านหิน
- ภัยจากการทำประมงที่มุ่งหาแต่ผลประโยชน์จนกลายเป็นทำลายระบบนิเวศน์

การแก้ปัญหาการกัดเซาะเพื่อให้ดินงอกขึ้น

ชุมชนมีการคิดค้นการทำแนวรั้วไม้ไผ่ชะลอคลื่น โดยใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน ผสมผสานกับงานวิจัยของนักวิชาการ และเมื่อจากเกิดตะกอนเลนหลังแนวการปักไม้ไผ่แล้ว มีการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติม เพื่อพยุงหน้าดินให้มั่นคงแข็งแรงขึ้นไปเรื่อยๆ นอกจากการทำแนวรั้วไม้ไผ่และการปลูกป่าชายเลนเพิ่มเติมแล้ว ทางเครือข่ายยังได้รับแนวคิดการปลูกป่าเทียมจากกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดำเนินการทำในพื้นที่ทั้งในตำบลโคกขาม จังหวัดสมุทรสาคร และพื้นที่บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ผลการดำเนินการในพื้นที่บางขุนเทียนทำให้เห็นผลค่อนข้างชัดเจน เนื่องจากมีพื้นที่น้ำทะเลขึ้นจะมีความสูงของน้ำทะเลประมาณ 1.5–2 เมตร เมื่อทำการปลูกป่าเทียมมีตะกอนเลนเกิดการทับถมเป็นบริเวณประมาณ 3 ไร่ สามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน ในการปลูกป่าเทียมนั้น

นอกจากชาวบ้านจะช่วยกันแล้ว ยังมีการประชาสัมพันธ์เผยแพร่ เชิญชวนให้ภาคประชาชน/บริษัทเอกชน และสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มาร่วมกันปลูกป่าด้วย ซึ่งมีหลายองค์กรสนใจ อาทิเช่น บริษัทกระทิงแดง บริษัทแปลน บริษัท ดีดีเคกรุ๊ป รายการไอดอลล์โปรเจคทู รายการครอบครัวข่าวสาม (สถานีโทรทัศน์ ช่อง 3) หน่วยราชการ และมหาวิทยาลัยพระจอมเกล้าบางมด เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดเกิดขยายผลจากการรณรงค์สาธารณะให้รับรู้สถานการณ์และเข้ามามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูให้มีสภาพป่าชายเลนที่ดีขึ้น

จัดทำปฏิทินภัยพิบัติของชุมชนเพื่อเตรียมความพร้อมรับมือ

เนื่องจากการตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชน ชุมชนต้องศึกษาวิเคราะห์ของตนเองก่อนเพื่อจะได้เตรียมแผนการรับมือในแต่ละช่วงของปี ร่วมถึงการวางกลไก และทีมทำงานที่มีความพร้อมในการปฏิบัติการเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินได้ทัน มีการทำปฏิทินภัยพิบัติในสองพื้นที่คือ 1) กรุงเทพ เครือข่ายรักษ์ทะเลกรุงเทพและสิ่งแวดล้อม 6 ชุมชน 2) จังหวัดสมุทรสาคร กลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติมหาชัยฝั่งตะวันออก 2 หมู่บ้าน

ปฏิทินภัยพิบัติของเขตบางขุนเทียน กทม

สาเหตุของน้ำเสีย

- การระบายน้ำท่วมลงทะเล - การขุดลอกคูคลองเพื่อแก้ปัญหาน้ำท่วม
- บ้านจัดสรรที่เติบโตขยายอย่างรวดเร็ว
- ร้านอาหาร ที่ผุดขึ้นเป็นดอกเห็ด
- แพลงตอนบลูม

ปัญหาและผลกระทบ

- การขาดการดูแลของภาครัฐ พอลมแรง คลื่นแรงมาบ้านพังเสียหาย รัฐไม่ได้ดูแล
- ช่วงที่น้ำขึ้น ส่งผลต่อสุขภาพ คือชาวบ้านเป็นโรคน้ำกัดเท้า

นำร่องทำแผนรับมือภัยพิบัติแบบมีส่วนร่วม และการสำรวจข้อมูล

เนื่องจากมีข่าวคราวของการเกิดภัยพิบัติคลื่นยกตัวสูงและข่าวอื่นๆ อย่างต่อเนื่องในพื้นที่ จึงมีการนำร่องด้วยการสำรวจจุดที่ปลอดภัยแต่ละหมู่บ้าน และสำรวจข้อมูลของผู้อยู่อาศัยจริงๆ มีการถ่ายรูป และสำรวจเช็คความพร้อมของแต่ละคน คนที่ช่วยเหลือตนเองได้ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ โดย อบต.แหลมฟ้าผ่าได้ทำเป็นพื้นที่นำร่อง รวมทั้งมีการอบรมอาสาสมัครบรรเทาสาธารณะภัยทางน้ำ ของ อบต.แหลมฟ้าผ่า อันเป็นพื้นที่ซึ่งทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของอีกหลายๆ พื้นที่ในเครือข่าย

การติดตั้งเสาวิทยุสื่อสารเพื่อการแจ้งเตือนภัยพิบัติ 10 จุด ใน10 ชุมชนที่บางขุนเทียน กรุงเทพฯ

เนื่องจากปัญหาน้ำเสียในพื้นที่บางขุนเทียนมีภาวะความรุนแรงเพิ่มขึ้นและขาดการแจ้งเตือนภัยจากหน่วยราชการที่รับผิดชอบ จากการออกสำรวจเส้นทางน้ำทั่งในบริเวณพื้นที่รอยต่อระหว่างจังหวัดสมุทรปราการและสมุทรสาคร และในพื้นที่บางขุนเทียนในแขวงท่าข้าม ผลที่ได้พบว่ามีน้ำเสียเข้าพื้นที่จากหลายส่วนทั้งจากการระบายน้ำของกรุงเทพมหานครเองที่มาตามคลองผ่านประตูกั้นน้ำต่างๆ และพื้นที่จังหวัดใกล้เคียงรวมถึงเมื่อเวลาน้ำขึ้นทั้งกระแสลมที่พัดจากทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตก นอกจากนี้ที่ประชุมยังได้กล่าวถึงว่ามีชาวบ้านผู้เพาะเลี้ยงหอยแมลงภู่

รางวัล "คนไทยหัวใจสีเขียว" จาก ทีวีบูรพา

หน้าทะเลสังเกตเห็นว่ามีเรือบรรทุกของเสียออกไประบายทิ้งกลางทะเล แต่ว่ามีการระบายตั่งแต่ปากแม่น้ำท่าจีนจึงทำให้เกิดการวัดเข้าฝั่งได้ง่าย ในช่วงเวลาน้ำขึ้น

ผลสรุปที่ประชุมเห็นร่วมกันว่าต้องมีการเตรียมพร้อมโดยการแจ้งเตือน เพื่อป้องกัน และบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้น ควรจะกระจายจุดเก็บน้ำให้ทั่วพื้นที่ที่เป็นจุดสำคัญ ทั้งฝั่งบกและทะเล

นอกจากนี้ยังได้รับความร่วมมือจาก สถาบันพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง เข้ามาช่วยวางระบบการติดตั้งเสาวิทยุสื่อสารในพื้นที่ และทางอาสาดุสิต Thaiflood ก็จะร่วมสนับสนุนการติดตั้งสัญญาณ

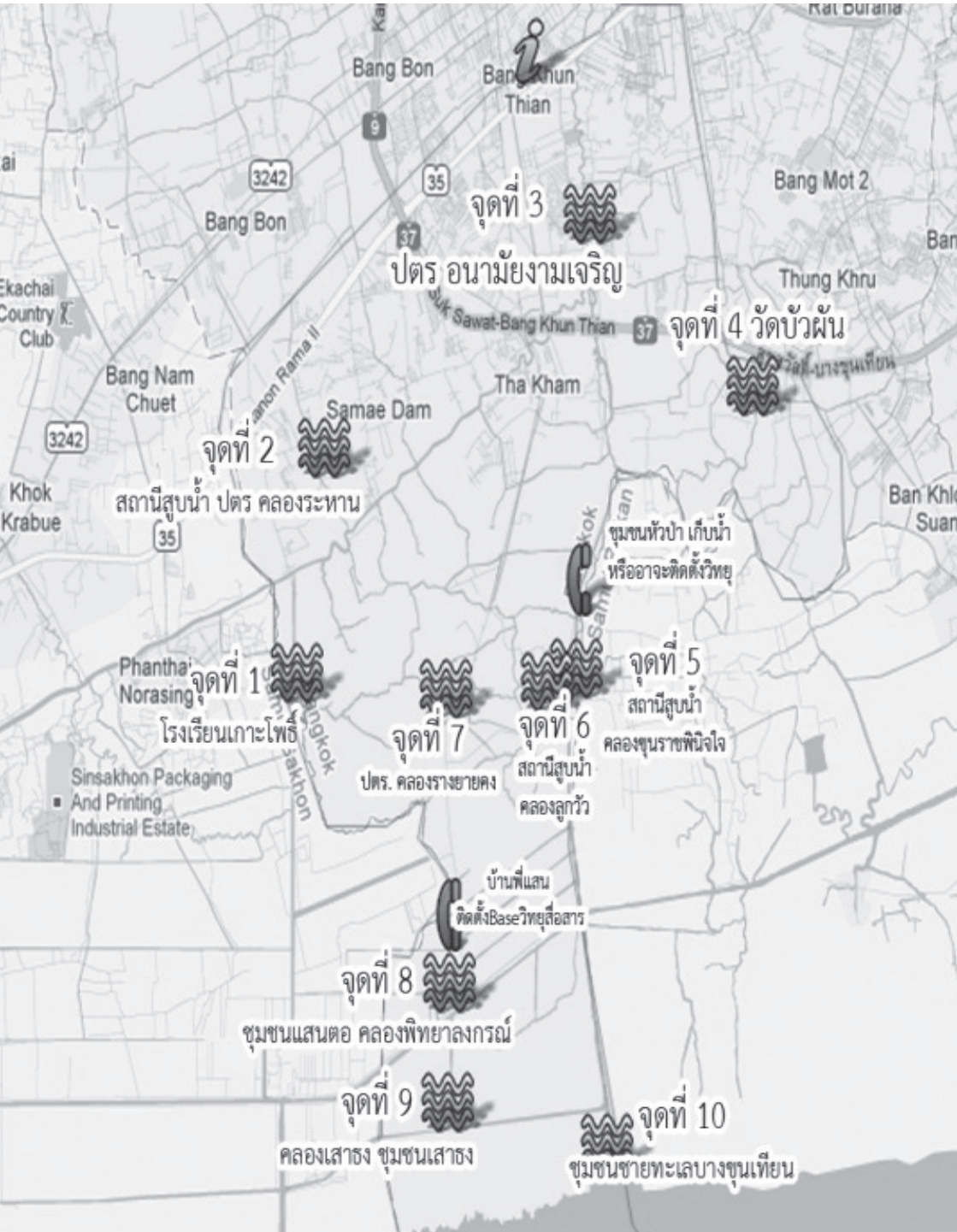
Bang Bon
Bang Khun Thian
Bang Mot 2
Bang Bon
จุดที่ 3
ปตร. อนามัยงามเจริญ
Thung Khru
Sawat-Bang Khun Thian
จุดที่ 4 วัดบัวผัน
Bang Nam Chuet
Tha Kham
Samae Dam
จุดที่ 2
สถานีสูบน้ำ ปตร คลองระหาน
Khok Krabue
ชุมชนหัวป่า เก็บน้ำ
หรืออาจะติดตั้งวิทยุ
Phantha Norasing
จุดที่ 1
โรงเรียนเกาะโพธิ์
จุดที่ 7
ปตร. คลองรางยายคง
จุดที่ 6
สถานีสูบน้ำ
คลองลูกวัว
จุดที่ 5
สถานีสูบน้ำ
คลองขุนราชพินิจใจ
Sinsakhon Packaging And Printing Industrial Estate
บ้านพี่แสน
ติดตั้งBaseวิทยุสื่อสาร
จุดที่ 8
ชุมชนแสนตอ คลองพิทยาลงกรณ์
จุดที่ 9
คลองเสาธง ชุมชนเสาธง
จุดที่ 10
ชุมชนชายทะเลบางขุนเทียน

ศึกษาปัญหาและหาทางป้องกันการทำประมงที่มีผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่ง

ปัญหาเรือ อวนลาก อวนรุน เรือคลาดหอยทั้งขนาดเล็ก และขนาดใหญ่ที่เข้ามาทำประมงใกล้ชายฝั่งมากเกินไป ทำให้เกิดผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ชายฝั่ง พื้นที่อนุบาลสัตว์น้ำถูกทำลายทำให้หน้าเลนเน่าเสียจำนวนสัตว์น้ำลดลง การกัดเซาะมากขึ้น ส่งผลต่อวิถีชีวิตอาชีพของชาวบ้านที่ทำประมงพื้นบ้านการเพาะเลี้ยงชายฝั่งลดลง

ได้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ฯ ในแต่ละพื้นที่เพื่อหาความร่วมมือจากชาวบ้านในการทำแนวเขตอนุรักษ์ร่วมกัน รวมถึงการออกเรือลาดตระเวนเพื่อเป็นการป้องปรามการกระทำผิดแต่ทำได้ไม่มากเพราะเรือมีน้อย นอกจากนั้นจะทำแนวปักธงเพื่อห้ามเรือประมงใหญ่เข้าในบริเวณอนุรักษ์ตามแนวเขตจากชายฝั่งทะเลออกไป 3,000 เมตร และที่สำคัญชุมชนยังขาดอำนาจตามกฎหมายในการปกป้องทรัพยากรของตนเอง ต้องให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมาย ทำหน้าที่จับกุม

ฉะนั้นเมื่อมีการกระทำความผิดในทะเล เจ้าหน้าที่จะใช้เวลานานในการเดินทางเข้าพื้นที่ และหลายกรณีที่เจ้าหน้าไม่สามารถมาถึงทำให้ผู้กระทำผิดไม่ถูกจับกุม ดังนั้น ทางเครือข่ายจึงได้ร่วมกันยกร่างพระราชบัญญัติการบริหารจัดการชุมชนชายฝั่ง เพื่อเป็นทางออกให้ชุมชนมีสิทธิและหน้าที่ในการปกป้องทรัพยากรของตนเองและท้องถิ่นของตนเอง

รวมกันร่างและผลักดันกฎหมาย

เครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน ได้เข้าร่วมยกร่างกฎหมายกับเครือข่ายชุมชนชายฝั่งทั้งอ่าวไทย และอันดามัน "ร่างพระราชบัญญัติส่ง

เสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง” มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสิทธิชุมชนในหลายมาตรา เช่น

- เรื่องที่ว่าด้วยคณะกรรมการ ซึ่งมีในหลายระดับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นจนถึงระดับนโยบายชาติ
- เรื่องที่ว่าด้วยสิทธิชุมชนชายฝั่ง มีส่วนร่วมกับหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการดูแล และปกป้องทรัพยากร รวมถึงสามารถออกข้อบัญญัติชุมชนเพื่อใช้บังคับในพื้นที่อนุรักษ์
- เรื่องที่ว่าด้วยปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งจนกลายสภาพเป็นทะเล การจัดการที่ดินงอกเพิ่มขึ้นจากการที่ชุมชนร่วมกันฟื้นฟูทรัพยากรและป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง
- เรื่องว่าด้วยการแต่งตั้งผู้ช่วยพนักงานเจ้าหน้าที่ให้กับชาวบ้านในชุมชนชายฝั่ง ได้มีหน้าที่ในการจับกุมการกระทำความผิดได้

ร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมการบริหารจัดการทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง จึงมีประโยชน์อย่างยิ่ง และจะช่วยส่งเสริมสิทธิชุมชนในการปกป้องทรัพยากรของท้องถิ่น โดยมีกฎหมายรองรับ

กฎหมายได้ประกาศใช้ในวันที่ 26 มิถุนายน 2558 ทางเครือข่ายได้ประชุมร่วมกันเพื่อหารือถึงการบังคับใช้กฎหมายที่มีหลายมาตราที่สำคัญโดยเฉพาะการคัดสรรกรรมการระดับจังหวัดและระดับชาติที่ต้องมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ถูกเสนอชื่อที่เป็นผู้แทนชุมชน ทางเครือข่ายจึงเสนอแนวทางการปฏิรูปการบังคับใช้กฎหมายโดยได้ยื่นเสนอแนวทางกับคณะอนุกรรมาธิการกลไกการมีส่วนร่วม สภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ให้เปิดให้มีกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชนในการกำหนดคุณสมบัติและการคัดสรรคณะกรรมการในระดับต่างๆ

เวทีสัมมานาร่วมหารือเรื่องร่างกฎหมายทั้งเครือข่ายชุมชนฝั่งอ่าวไทยและฝั่งอันดามัน

ร่วมกันผลักดันให้หยุดการขนถ่ายถ่านหิน ที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาวะในพื้นที่

การขนส่งถ่านหิน ป้อนโรงงานอุตสาหกรรมในเขตพื้นที่จังหวัดสมุทรสาคร และพื้นที่ใกล้เคียง มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ขณะที่มีการขนส่งในทะเลต้องมีการสูบน้ำทะเลขึ้นมาฉีดพ่นกองถ่านหินเพื่อไม่ให้ เกิดการปะทุเพราะถ่านหินมีความร้อนสูงเมื่อฉีดน้ำเข้ากองถ่านหินก็ต้องมีการระบายน้ำออกเพื่อเป็นการหมุนเวียนน้ำ

ฉะนั้นเมื่อระบายน้ำที่มีการปนเปื้อนของละอองถ่านหินลงทะเลก็ทำให้เกิดมลภาวะทางน้ำมีผลต่อสัตว์น้ำในทะเลกินพื้นที่หลายจังหวัด นอกจากนี้การขนถ่ายไม่ได้ทำการปกปิดอย่างดีทั้งทางบกและทางน้ำ ทำให้ละอองของถ่านหินที่มีอณูเล็กมากลอยไปตามอากาศ ชาวบ้านได้รับผลกระทบจากฝุ่นถ่านหิน ทำให้ชาวบ้านเป็นโรคผิวหนัง พืชผลทางการเกษตรเสียหาย หลายครัวเรือนต้องย้ายออกจากพื้นที่

เมื่อการขนถ่ายแล้วเสร็จก็มีการสูบน้ำใส่เรือที่บรรทุกเพื่อให้เรือมีน้ำหนักเพื่อที่จะได้สามารถรอดสะพานออกสู่ปากแม่น้ำท่าจีนได้ เมื่อออกปากแม่น้ำก็ระบายน้ำทิ้งเป็นการสร้างมลพิษในทะเลอีกทางหนึ่ง

เครือข่ายฯ เข้าร่วมรณรงค์สาธารณะและยื่นหนังสือถึงผู้ว่าราชการจังหวัด พร้อมประสานสื่อมวลชนเพื่อเผยแพร่ปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ปัจจุบันมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการขนส่งถ่านหินที่จังหวัดสมุทรสาคร และยุติการใช้ถ่านหิน ประมาณ 100 โรงงาน แล้ว แต่ปัญหาความขัดแย้ง ดังกล่าวนำมาซึ่งความขัดแย้งรุนแรง จนทำให้แกนนำกลุ่มถูกยิงที่บ้านอย่างอุกอาจ แต่ทางเครือข่ายฯ ก็ยังคงเดินหน้าต่อไปในการเฝ้าระวังและตรวจสอบการดำเนินการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขนถ่ายถ่านหินในพื้นที่

กระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนในพื้นที่อ่าวไทยตอนบนต่อเนื่อง

มีกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนดำเนินการเอง อาทิเช่น

- ฟื้นฟูระบบนิเวศน์ชายฝั่งด้วยการปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำทะเล
- จัดงานสืบชะตาทะเลเพื่อเป็นการเติมสัตว์น้ำวัยอ่อนให้กับทะเล
- ยกระดับศูนย์เพาะพันธุ์ปูให้เป็นศูนย์เรียนรู้
- รวมกลุ่มกันทำแปลงอนุรักษ์หอยแมลงภู่
- โครงการปูไม่ไปตลาด
- บ้านปลาบ้านหมึก
- ธนาคารปูและฝักไข่ปลาหมึก
- ธนาคารต้นกล้า

การสัมมนาเรื่องผลกระทบจากวิกฤติการณ์น้ำจืดลงทะเลของเครือข่ายอ่าวตัวกอ

อาจารย์สมภพ รุ่งสุภา สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ : ปัญหาน้ำจืดลงอ่าวไทยตั้งแต่เดือนมิถุนายนและลงมากในช่วงเดือนตุลาคม น้ำจืดจากแม่น้ำลำคลองหลายแห่ง ทำให้ความเค็มลดลงจาก 16-21 ส่วนปากน้ำเจ้าพระยาบางแห่งเหลือ 0 บริเวณตำบลแหลมฟ้าผ่า หอยแมงภู่ตายคาหลักเป็นจำนวนมาก

เกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ได้รับผล เพราะธาตุอาหารไนเตรต ฟอสเฟสลงไปมากทำให้แพลงตอนสีน้ำตาลเติบโตรวดเร็ว บางพื้นที่ความเค็มลดลงจนเกือบเป็น 0

อ่าวไทยตอนบน มีการเก็บตรวจดินตะกอนหน้าทะเล ผลกระทบอยู่บริเวณแม่น้ำท่าจีนมากกว่าบริเวณชลบุรี เพราะกระแสลม

ผลกระทบจากความเค็มที่ลดลง

1. ความเค็มลดลงนานๆ หอยจะเริ่มเปิดปาก เมื่อเปิดปากน้ำเข้าก็จะตาย
2. น้ำที่พัดพาอินทรีย์สารออกไป 3 กิโลเมตรทำให้ออกซิเจนลดลง
3. ตะกอนจากน้ำจืดทำให้เกิดแพลงตอนบูมและตายกองที่พื้นทำให้น้ำเน่า
4. เมื่อน้ำนิ่งไม่หมุนเวียนความรุนแรงก็จะเพิ่ม ปลาวาฬไม่มีแพลงตอนกิน
5. กะซ้าหอยตรงดินเหลวจะกักเก็บออกซิเจนทำให้ดินเน่าเร็วยิ่งขึ้น

การฟื้นฟู : คงต้องพา เชื้อหอย แมลงภู่ หอยนางรมจากชลบุรีมาแขวน

แนวทางป้องกัน : ต้องไปตรวจคุณภาพหน้าดินที่มีปัญหา ว่ากลับมาอยู่ในสภาพก่อนน้ำจืดไหลลงทะเลหรือยัง ไปดูแต่ละปากคลองแต่ละปากแม่น้ำ จัดทำสถิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในปีต่อๆ ไป เก็บข้อมูลปริมาตรน้ำ ความจืด ความเค็ม ดูว่าน้ำไหลลงมาช่วงเดือนไหนมากน้อย ดูตลอดทั้งปี ถ้าเป็นไปได้ เครือข่ายควรจะขอกรมประมง กรมชลกรมทรัพย์ ทำสถิติข้อมูลของเครือข่ายตั้งแต่ต้นน้ำ

สร้างเครือข่ายการตรวจวัดคุณภาพน้ำโดยท้องถิ่นเอง และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างชุมชน เพื่อทราบสถานการณ์อันตรายต่างๆ สำหรับตรวจสอบความเค็ม คุณภาพน้ำ อาจจะมีอุปกรณ์เก็บตัวอย่างหน้าดินแบบง่ายๆ ตรวจสอบสัตว์หน้าดิน ลูกหอย ว่ามีติดหลักมากหรือน้อยช่วงไหน แต่ละพื้นที่มีความรู้หมด แต่ถ้ามีการรวมข้อมูลมาโยงกันการจัดการปัญหาเปลี่ยนให้เป็นโอกาส

กิจกรรมสอนเยาวชนตรวจวัดคุณภาพน้ำ มีการสอนเด็ก ม.3 สองวัน สอนวัดความเค็ม อุณหภูมิเก็บตัวอย่างดินในทะเล เก็บตัวอย่างก๊าซน้ำหน้าดิน สัตว์หน้าดิน ให้ทดลองใช้เครื่องมือ

การเก็บข้อมูลสัตว์หน้าดินและแพลงตอน จะเป็นข้อมูลเพื่อการฟื้นฟู

ดร.จุมพล สงวนสิน : ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการประมง นักวิชาการประมงทรงคุณวุฒิ ปริมาณโลหะหนัก แคดเมี่ยม ปรอท ทองแดง และสังกะสี ในน้ำทะเล อยู่ในเกณฑ์ปกติภายใต้มาตรฐานที่กำหนด ในสัตว์น้ำได้แก่ ปลากด ปลาตะกรับ ปลาจวด ปลากะพง ปลาทู ปลาข้างเหลือง ปลากะตัก ปลากระบอก หอยหลอด และหอยตลับ อยู่ในเกณฑ์ปกติภายใต้มาตรฐานที่กำหนด

ปลาทูยังอุดมสมบรูณ์ในบริเวณอ่าวไทยรูปตัว ก ผลจากการจับกุม/เข้มงวดกับประมงพาณิชย์และทำให้ประมงพื้นบ้านสามารถทำการประมงได้เป็นปกติ

ประมงพาณิชย์ไม่ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ครั้งนี้เนื่องจากมีแหล่งทำการประมงห่างฝั่ง

ประมงพื้นบ้านได้รับผลกระทบโดยตรง โดยเฉพาะเครื่องมือประมงประจำที่ เช่น โพงพาง และโป๊ะ ส่วนอวนรุนเคยได้รับผลกระทบเช่นกัน แต่สามารถหาเคยมาทดแทนจากแหล่งประมงห่างฝั่งและแหล่งอื่น เช่น ที่จังหวัดเพชรบุรี ระหว่างเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนพฤศจิกายน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม พบปลาน้ำจืดถูกจับจาก เครื่องมือประมงบริเวณชายฝั่งในปริมาณมาก เช่น ปลาสวาย และกุ้งก้ามกราม

หอยแมลงภู่ หอยหลอด หอยแครง ได้รับผลกระทบโดยตรงจากเหตุการณ์ ครั้งนี้เนื่องจากเป็นสัตว์หน้าดินที่ไม่สามารถอพยพหนีมวลน้ำจืดได้ โดยเฉพาะในช่วงเดือนตุลาคม ถึงกลางเดือนพฤศจิกายน ในจังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม แต่หลังจากช่วงเวลาดังกล่าว พบเริ่มมีลูกหอย เกิดขึ้นมาทดแทนแล้วโดยเฉพาะในเดือนธันวาคม

การติดตามการปนเปื้อนของโลหะหนักแคดเมียม ตะกั่ว ทองแดง และสังกาสีในน้ำ และสัตว์น้ำบริเวณปากแม่น้ำทั้งสี่สายมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพน้ำทะเล และมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข และจะติดตามผลการปนเปื้อนของโลหะหนัก จนถึงเดือนกันยายน 2555

ผลกระทบของมวลน้ำจืดปริมาณมากที่ไหลลงสู่อ่าวไทยรูปตัว ก ได้ลดความรุนแรง ลงตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายน เนื่องจากมีน้ำท่าที่ไหลลงสู่อ่าวไทยลดลงและมีลมแรงขึ้นทำให้กระแสน้ำที่ไหลทวนเข็มนาฬิกา พาเอาน้ำใหม่เข้ามาในอ่าวไทยรูปตัว ก ได้มากขึ้น การฟื้นฟูด้านทรัพยากรประมง การปล่อยพันธุ์สัตว์น้ำ การจัดทำธนาคารสัตว์น้ำ การฟื้นฟูแหล่งอาศัยสัตว์ทะเล ป่าชายเลน ปะการัง หญ้าทะเล การสร้างปะการังเทียม การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำและปริมาณสารโลหะหนัก การเฝ้าระวังการเกิดปรากฏการณ์น้ำทะเลเปลี่ยนสี (ขี้ปลาวาฬ) การให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัย (ตามมติคณะรัฐมนตรี 25 สิงหาคม 2554)

เกณฑ์และอัตราการให้ความช่วยเหลือเกษตรกรผู้ประสบภัยธรรมชาติ

ปลาทุกชนิดในบ่อดินและนาข้าว ไร่ละ 4,225 บาท รายละไม่เกิน 5 ไร่ กุ้ง ปู และหอยทะเล ไร่ละ 10,920 บาท รายละไม่เกิน 5 ไร่ สัตว์ที่

เลี้ยงในกระชัง บ่อซีเมนต์ และอื่นๆ ตารางเมตรละ 315 บาท รายละไม่เกิน 80 ตารางเมตร

คำถาม บอกเล่า และร้องเรียน

- ข้อมูลว่าเมื่อไรน้ำเน่าจากข้างบนจะผ่านลงทะเลหมด : ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน น้ำเสียที่ลงมาก็เริ่มน้อยลง
- สิ่งปนเปื้อนจากข้างบนที่ลงทะเลและชายฝั่งสร้างความเสียหายกับทรัพยากรและสัตว์น้ำ ชาวประมงกลายเป็นจำเลยที่ถูกหาว่าไม่อนุรักษ์ : เรื่องมวลน้ำไม่มีใครโทษชาวประมง
- ทะเลกำลังถูกทำร้ายด้วยการก่อสร้างสิ่งก่อสร้างรุกล้ำลำน้ำ การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทรัพยากรเป็นสถานประกอบการ และการสำรวจปิโตรเลียม
- การลงไปวิจัย วิเคราะห์พื้นที่อ่าวไทยตอนในเพื่อการฟื้นฟูทรัพยากร นักวิจัยลงไปแล้วก็ไม่คืนข้อมูลกลับมา
- การชดเชยที่ไม่เป็นธรรมกับชาวประมงที่ได้รับผลกระทบกับกลุ่มที่ไม่สามารถจดทะเบียนได้หลายเรื่องประมงควรจะเป็นคนรับจดทะเบียนให้ผู้ประกอบการ แต่ในความเป็นจริงเจ้าท่ากลับรับผิดชอบ ชาวบ้านอยากเสียภาษีแต่มันขัดกัน : ชาวบ้านก็สามารถรับความช่วยเหลือได้ กระบวนการของราชการมันซับซ้อน ขอรับเรื่องพิจารณาต่อไป
- ประมงชายฝั่งเพชรบุรี เรื่องเรือคราดหอย ล่าสุดปีที่แล้ว มีการเดินขบวนต่อต้าน และได้ทำเรื่องขอขยายเขตห้ามคราด : ขอติดตามความคืบหน้า

สว.สุรจิตต์ ชิรเวทย์ : สถานการณ์ปัจจุบันที่ลุ่มภาคกลางเต็มไปด้วยอุตสาหกรรมแย่งที่การเกษตร ที่สร้างสิ่งก่อสร้างขวางทางน้ำ การ

จัดการน้ำด้วยการตั้งคันกั้นน้ำจาก 4 เมตร ตั้งให้สูงเพิ่มไปอีก 2 เมตร รอบตัวอยุธยา มันเป็นทุ่งที่น้ำทั้งหลายจะผ่านมา เดิมที่เราอยู่สอดคล้องด้วยการทำบ้านใต้ถุนสูง เราทุกคนเข้าใจว่าต้องให้น้ำไปให้เร็วที่สุด ส่วนคนทะเลก็ไม่สู้กับน้ำอยู่แล้ว *"คุณไม่มีทางสู้กับน้ำได้ น้ำเป็นเพศหญิงไม่มีใครสู้กับน้ำได้ น้ำนั้นอ่อนโยน แผ่กระจายไหลซ่านเชื่อมโยง ขณะเดียวกันก็เย็นเป็นน้ำแข็ง ปาหัวแตกก็ได้อ่อนเหลวอยู่ในภาชนะได้ก็รักษาระดับได้ ไหลมาจากผู้หญิงเค้าก็ไปหาความเสมอภาคของเค้าได้เดือดกลายเป็นไอก็ได้ ไม่ใช่ผู้หญิงแล้วจะเป็นอะไร มีแต่ผู้หญิงเท่านั้นที่จะมีลักษณะอาการแบบนี้"*

สิ่งที่เราทำล้วนปูขึ้นสู่แนวตั้งกินพื้นที่ในอากาศเป็นตัวแทนของเพศชายทั้งนั้น เป็นของแข็งกระด้าง ไม่มีวันหรอกครับ สมุทรสาครเป็นเมืองตัวเมีย เพศหญิงแท้ๆ ผ่าเอาโรงงานเอาปล่องมาตั้งเต็มเมืองไปหมดเลยแพ้ ไม่มีทางหรอกครับ พระเจ้าอยู่หัวบอกว่า พอใกล้ทะเลแล้ว "กว้างสำคัญกว่าลึก" แล้วแผนที่ว่าขุดคลองลึก 5 เมตร แล้วน้ำ มันจะไปไหน

การคดของแม่น้ำมันเป็นตัวบอกว่า พื้นที่มันแบน ยิ่งคดยิ่งแบน เราต้องทำที่ให้น้ำอาศัยให้เยอะ ที่ผมเจริญก้าวหน้าได้นี่เพราะยอมไง น้ำท่วมเป็นคุณ ที่พาสารอาหารและความหลากหลายมาให้ เพียงแต่ว่ารัฐไม่เคยเข้าใจว่าเราทำมาหากินอยู่กับอะไร แพลงตอนบูมที่เกิดจากสารอินทรีย์ลงทะเล เดี๋ยวพอคลื่นลมมามันก็ฝ่อไป เดี๋ยววาฬบรูด้าก็มา มันเป็นไปตามหน้าที่ของมัน

อ.ธรณ์ ธำรงนาวาสวัสดิ์ : คณะประมง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ควรสนับสนุนประมงพื้นบ้านให้อยู่ต่อไปได้ ขณะที่การประมงภาคอุตสาหกรรม ก็ต้องการปลาในจำนวนที่ชัดเจนทุกวัน ทั้งสองส่วนอาจจะต้องการการเพาะเลี้ยงเพิ่มเติมและช่วยกันอนุรักษ์ ปัจจุบันปัญหาภาวะ

โลกร้อน ในเวลานี้เป็นภาวะทำนายล่วงหน้าไม่ได้ ต้องหาวิธีที่จะสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นจับปลา หรือเพาะสัตว์น้ำ หอยแมลงภู่เป็นตัวอย่างสำหรับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ไม่งั้นก็จะเป็นผู้ที่รอให้เขาเยียวยาตลอดเวลาปัจจัยต่างๆ ในปัจจุบันที่มีผลต่อการเลี้ยงหอยก็คือ น้ำจืด

ปัญหาการจัดการน้ำ อย่าลืมว่าน้ำจืดไม่ได้ไหลลงมาจากกรุงเทพอย่างเดียว เราต้องกระตุ้นเตือนให้สื่อเข้าใจว่า ปลายน้ำไม่ใช่กรุงเทพ แต่จังหวัดชายฝั่ง คือ ชายน้ำที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่แท้จริง การเอาน้ำจืดออกจากภาคกลางให้เร็วที่สุด โดยไม่ได้คำนึงถึงชายน้ำอย่าง อ่าวตัว ก ต้องถูกเปลี่ยน

การเลี้ยงหอยแมลงภู่แบบพัฒนา : 1) กระชังหอย 2) โป๊ะดักปลา 3) แบบแขวน 4) แบบเชือก 5) แบบปักไม้ ปักเสาล่อลูกหอย

การเลือกที่เลี้ยงหอยแมลงภู่ : ต้องเลือกที่หาวัสดุง่าย ปลอดภัยจากกระแสน้ำ ห่างไกลจากอุตสาหกรรม อันนี้หายากแล้ว

เราจะปรับตัวอย่างไร : ควรมีการเพิ่มมูลค่า ให้ประมงพื้นที่ดำรงอยู่ได้ ต้องหาทางรวมกลุ่มกันรับมือและหาความช่วยเหลือให้กลุ่มมีความมั่นคงในอาชีพ

คำถาม บอกเล่า และร้องเรียน :

หอยแครง ถ้าเลี้ยงหอยนานๆ สภาพดินในวังจะเปลี่ยนไหม : ดินมันจะเปลี่ยน คือ เดิมทีดินมันจะเป็นเลน พอดินมันมีเปลือกหอยเพิ่มขึ้นๆ ดินมันก็จะเปลี่ยน สัตว์หน้าดินกลุ่มเดิมที่เคยอยู่ มันก็จะกลายเป็นกลุ่มใหม่จากที่เป็นกลุ่มเก่า

นายบรรเจิด อุดมสมุทรหิรัญ : สมุทรปราการมีศักยภาพที่จะพาน้ำลงอ่าวไทย สามารถระบายน้ำ 13,000 ลบ.ม. ลงอ่าวตัว ก ได้ ถ้าช่วย

เหลือตัวเองแล้ว ต้องช่วยเหลือเพื่อนข้างเคียงที่ลำบากกว่า ถ้าคนในพื้นที่จัดกลุ่มพื้นที่ที่จะให้ความช่วยเหลือได้ การทำงานจะง่าย การตั้งรับของคนในพื้นที่จะเกิดขึ้นและพร้อมที่จะทำงานจิตสาธารณะได้ ปัญหาชายฝั่งปีนี้ต้องระวังคลื่นยกตัวสูง ถ้าเกิดเหตุการณ์ภัยพิบัติเราจะช่วยกันได้ดีกว่าหลายๆ หน่วยงาน

เพชรบุรี : ปัญหา

การบุกรุกที่ดินและตอนนี้กลายเป็นจำเลยเกือบ 10 ปี การขอขยายเขตห้ามทำการคราดหอยในระยะ 5 ไมล์ทะเล เรื่องยังค้างที่ประมงจังหวัด (ยื่นไปเมื่อกลางปี 2554) ทรัพยากรประมงชายฝั่งลดน้อยลงเป็นอย่างมาก ผลสำเร็จการตั้งกลุ่มจดทะเบียนเรียบร้อยแล้ว เรื่องที่ดินที่หาดเจ้าสำราญเข้ากับสภาทนายความตอนนี้ได้รับข่าวดีว่าจะถูกแก้ไขได้ แผนการฟื้นฟูจากสภาพผลกระทบ ประสานรองผู้ว่าราชการจังหวัด ให้ติดตามเกี่ยวกับการขอขยายขอบเขต ให้ธรรมชาติบำบัดตนเอง หรือ ให้มีการบำบัดน้ำเสียก่อนลงทะเล

สมุทรปราการ : ปัญหา

น้ำจืดลงทะเลมาก ขยะหน้าทะเลในป่าชายเลน และปัญหาเรื่องยุงเยอะมากในป่าชายเลนบริเวณศูนย์ศึกษาธรรมชาติกองทัพบก บางปู ผลสำเร็จ ทำซั้งปลา ที่บางปู เรียนรู้ บ้านลุงสอนหลาน บ้านพี่สอนน้อง ภูมิปัญญาท้องถิ่น แผนฟื้นฟู งานส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง จุลินทรีย์ EM ball ปล่อยพันธุ์กุ้ง หอย ปู ปลา

สมุทรสาคร : ปัญหา

ผลกระทบเรื่องน้ำจืดลงทะเล การขนถ่ายถ่านหิน การสำรวจและขุดเจาะน้ำมันในทะเล อ่าวตัว ก กิจกรรมที่ทำไปแล้ว ขยายพื้นที่ป่าชายเลนหลังแนวไม้ไผ่และขยายแนวไม้ไผ่ การขยายเครือข่าย การจัดเก็บขยะ

มีส่วนร่วมในการสร้างปะการังเทียม ประกอบด้วย ปะการังสีรุ้ง ปะการังคอนกรีต ให้ความรู้เยาวชน กิจกรรมที่จะทำ ปลูกป่าชายเลนหลังแนวไม้ไผ่เป็นการต่อยอดจากการปักไม้ไผ่ชะลอคลื่นปี 2554 ทำโครงการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งเพิ่มเติม การเก็บขยะ ให้ความรู้เยาวชนและผู้สนใจ มีส่วนร่วมในโครงการท่องเที่ยว เสนอให้ส่วนรายการ ตรวจสอบคุณภาพน้ำมากขึ้น

สมุทรสงคราม : ปัญหาที่เกิดขึ้นใหม่

ในพื้นที่ตำบลชายทะเล การบุกรุกที่ดินเป็นแพรก ลำรางสาธารณะเริ่มมีมากขึ้นทำ ให้ลำรางสาธารณะตื้น และแคบลง ทำให้การระบายน้ำไม่ดี การสัญจรทางน้ำลดลง ความสำเร็จที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดเจนคือโครงการไผ่ชะลอคลื่น และการปลูกป่าเสริมตามแนว โดยผู้ใหญ่วิสูตร น่วมศิริ ทำให้ระบบนิเวศน์เริ่มกลับคืน กิจกรรมที่จะทำ เพิ่มพื้นที่ป่าชายเลน เพื่อป้องกันแนวชายฝั่งไม่ให้ถูกกัดเซาะและเพิ่มปริมาณสัตว์น้ำ เสริมอาชีพประมงชายฝั่งให้อยู่ดีกินดี พร้อมกับปักไม้ไผ่ด้านในอีกชั้น เพราะบางช่วงที่ห่างฝั่งมากกว่า 50 เมตร คลื่นทะเลต่อตัวใหม่

ฉะเชิงเทรา : ปัญหาใหม่

ผลกระทบเรื่องน้ำจืดลงทะเลในอ่าวตัว ก เรื่องการขนถ่ายถ่านหิน เรื่องการขุดเจาะพลังงานในทะเล สิ่งที่ทำแล้วขยายป่าชายเลน การขยายเครือข่ายและการจัดเก็บขยะ เรื่องปะการังเทียม ให้ความรู้กับเด็ก สิ่งที่จะทำ จัดกิจกรรมปลูกป่าหลังแนวไม้ จัดทำโครงการกัดเซาะให้ตลอดแนว ติดตามแก้ไขเรื่องที่จะทำต่อไป ให้ความรู้กับประชาชนและเยาวชน สร้างแกนนำและผู้นำ

บางขุนเทียน : ปัญหา

น้ำท่วม น้ำจืด น้ำเสีย สัตว์ทะเลตาย ขอให้บำบัดน้ำเสียก่อนปล่อยลงทะเล น้ำกัดเซาะ – ขยะ ขาดกฎหมายควบคุม การคราดหอยในทะเล การขโมยทรัพยากรในพื้นที่ของคนภายนอก ผลสำเร็จ มีการรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ เพิ่มชุมชนใกล้เคียง 16 ชุมชนเข้าร่วม มีการแก้ไขปัญหาการกัดเซาะอย่างเป็นระบบและไม่กระทบต่อสิ่งแวดล้อม คือ แนวไม้ไผ่ชะลอคลื่น ได้รับงบประมาณจาก พอช. แผนต่อไป การฟื้นฟูทรัพยากรสัตว์น้ำในพื้นที่ต้องหาพันธุ์สัตว์น้ำ การฟื้นฟูป่าชายเลนในที่สาธารณะและแนวปะการังถึงแม้พื้นที่น้อยแต่มีผลต่อการผลิต การเลี้ยง หอย กุ้ง

การติดตามศึกษาข้อมูลแผนแม่บทการจัดการน้ำ

จากปัญหาน้ำท่วมใหญ่กรุงเทพฯ โครงการจัดการน้ำ ที่เป็นโครงการเร่งด่วนในการแก้ไขปัญหาน้ำท่วม จะส่งผลกระทบกับชาวบ้านบริเวณอ่าวไทย อย่างไร หรือไม่ รายละเอียดของโครงการยังมีไม่มากนักและชาวบ้านไม่อาจจะสรุปได้ว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจะมากน้อยเพียงใด แต่ที่ผ่านมาการผันน้ำลงอ่าวไทย มีทั้งน้ำเสีย สารปนเปื้อนและน้ำจืดจำนวนมหาศาล ทำให้สัตว์น้ำหน้าดิน ตัวอ่อน และกุ้ง หอย ปู ปลา ที่ชาวบ้านเลี้ยงในกระชัง ได้รับความเสียหายจำนวนมากทั้งๆ ที่ชาวบ้านบางพื้นที่ มีระบบเฝ้าระวังเรื่องน้ำแต่ก็ไม่สามารถตั้งรับปริมาณน้ำที่ลงมาได้

สรุปว่าชาวบ้านทุกรายขาดทุน เสียหาย สัตว์น้ำตาย หรือบางรายต้องเก็บขึ้นมาขายก่อนเวลาที่สมควรก็ทำให้ขาดทุน

การติดตามมีการแลกเปลี่ยนกัน สรุปดังนี้

1. มีข้อมูลว่าคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.) จะเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นเรื่องแผนแม่บทการจัดการน้ำ ตามที่ศาลมีคำสั่งให้เปิดรับฟังความเห็นของประชาชนผู้ที่ได้รับผลกระทบ และในพื้นที่ของเครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน ก็มีทุกจังหวัดที่ต้องเข้าร่วมเวทีรับฟัง ที่ทางรัฐจัด

2. ชาวบ้านต้องเตรียมข้อมูลและข้อเสนอ เพื่อเข้าร่วมเวที คือข้อมูลของแต่ละพื้นที่ และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นเมื่อมีการก่อสร้าง

3. ทาง กบอ. เปิดให้ลงทะเบียนเข้าร่วมงานได้ทาง www.wateropm.org และอีกส่วนหนึ่งจะเป็นการเชิญของพื้นที่แต่ละจังหวัด ยังไม่มีรายละเอียดโครงการ

เวทีเรียนรู้ทำความเข้าใจข้อมูลการโครงการจัดการน้ำ

มีการจัดเวทีเพื่อทำความเข้าใจกับโครงการการจัดการน้ำ เนื่องจากชาวบ้านส่วนหนึ่ง เกิดความเครียด ความกังวลในการลงทุนเพาะเลี้ยงชายฝั่ง จึงมีการเชิญวิทยากร มาให้ความรู้ สรุปดังนี้

วิทยากรนำเสนอข้อมูลโครงการจัดการน้ำ ในโมดูล A 5 เป็นโครงการที่มีผลกระทบโดยตรงกับพื้นที่อ่าวไทยเพราะเป็นโครงการที่สร้างคลองผันน้ำใหม่ทั้งฝั่งตะวันออก และฝั่งตะวันตกเพื่อผันน้ำ 1,500 ลูกบาทเมตรต่อวินาทีลงสู่อ่าวไทย ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนชายฝั่งทั้ง 6 จังหวัด จะได้รับผลกระทบในอนาคตจากน้ำจืดปริมาณมาก

จากเหตุการณ์มหาอุทกภัยเมื่อปี 2554 รัฐบาลมีแนวคิดในการวางแผนการบริหารจัดการน้ำทั้งประเทศใหม่ ต้องการที่จะป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน โดยแต่งตั้ง "คณะกรรมการยุทธศาสตร์

เพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศไทย (กยอ.) ” และได้จัดทำ “แผนแม่บทเพื่อการฟื้นฟูและสร้างอนาคตประเทศไทย”

ได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยยุทธศาสตร์เพื่อการวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ พ.ศ.2554 เพื่อจัดตั้ง “คณะกรรมการยุทธศาสตร์เพื่อการวางระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ (กยน.)” ให้อำนาจหน้าที่จัดทำ “แผนแม่บทและยุทธศาสตร์การบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ” กำหนดกรอบการลงทุนด้านการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ

หลังจากนั้นได้ออกระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีอีกฉบับหนึ่ง ว่าด้วยการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ พ.ศ.2555 แต่งตั้ง “คณะกรรมการนโยบายน้ำและอุทกภัยแห่งชาติ (สบอช.)” ให้เป็นผู้กำหนดนโยบายการจัดทำแผนปฏิบัติการบริหารจัดการน้ำ และแต่งตั้ง “คณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุทกภัย (กบอ.)” เพื่อจัดทำแผน ปฏิบัติการและดำเนินการตามแผนและนโยบายของ สบอช. จึงเกิด “โครงการเพื่อออกแบบและก่อสร้างระบบการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนและระบบแก้ปัญหาอุทกภัยของประเทศไทย”

โดยจัดทำเป็นข้อกำหนดและขอบเขตงาน (TOR) เพื่อเข้าสู่กระบวนการประมูลจากบริษัทเอกชน ในข้อกำหนด (TOR) ดังกล่าว รวมมูลค่าโครงการทั้งหมด 3.5 แสนล้านบาท แบ่งขอบเขตงานเป็น 2 ส่วนหลักๆ คือ

1. แผนงาน A1 – A6 เป็นโครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำเจ้าพระยา
2. แผนงาน B1 – B4 โครงการในลุ่มน้ำอื่นๆ 17 ลุ่มน้ำ

หลังจากวิทยากรให้ความรู้และทำความเข้าใจแล้วที่ประชุม ได้แบ่งกลุ่มระดมความคิดเห็น และมีข้อเสนอร่วมกัน ดังนี้

- การบริหารจัดการน้ำควรคำนึงถึงองค์รวมและวิถีชีวิตชุมชนริมน้ำ
- กรณีน้ำจืดลงมามากส่งผลกระทบต่อสัตว์น้ำ และอาชีพของชายฝั่งทะเล
- เร่งให้ข้อมูลกับชาวบ้านที่เกี่ยวข้องในทุกช่องทาง
- ให้ผู้แทนเครือข่ายฯ เข้าร่วมประชุมชี้แจงผลกระทบในเวทีรับฟัง

การสัมมนาเครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน

การสัมมนา เป็นความร่วมมือระหว่าง โครงการเสริมพลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายชุมชน มูลนิธิชุมชนไท และศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 2 จังหวัดสมุทรสาคร

เครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบนประกอบด้วย จังหวัดฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร (บางขุนเทียน) สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และจังหวัดเพชรบุรี รวมทั้งมีภาคีความร่วมมือ คือ มูลนิธิกสิกรรมธรรมชาติ และกรีนพีซ รวมผู้เข้าร่วมสัมมานา 76 คน

เพื่อ สรุปทบทวนการทำงานที่ผ่านมาของเครือข่าย กำหนดประเด็นการขับเคลื่อนงาน และหารือแผนการทำงานร่วมกัน

นายสถาพร ศรีบุตรดา หัวหน้าศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 2 จังหวัดสมุทรสาคร กล่าวเปิดการสัมมนาสรุปว่า ประเด็นสำคัญอยู่ที่ความร่วมมือ ในการดูแลอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรร่วมกันผ่านกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน และการสัมมนานี้ก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน และการทำงานที่มีประสิทธิภาพต่อไป

ผลการสัมมนา มีการสรุปสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภัยพิบัติ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในบริเวณอ่าวไทย โดยสรุป คือ การกัดเซาะชายฝั่ง การขนถ่ายถ่านหินสร้างมลภาวะ น้ำเสียจากกรุงเทพฯ ลงในบริเวณอ่าวไทยจำนวนมากจนสัตว์น้ำเสียหาย เรือประมงขนาดใหญ่รุกล้ำพื้นที่ประมงพื้นบ้าน ผลกระทบจากโรงงานอุตสหกรรมลักลอบทิ้งน้ำเสีย เรือน้ำมันรั่ว ปัญหาที่ดินที่ต่อเนื่องจากการกัดเซาะชายฝั่งเกิดความขัดแย้งสิทธิเมื่อที่ดินกลายเป็นทะเล

ปัญหาภัยพิบัติและทรัพยากรธรรมชาติ ของอ่าวไทยตอนบน

- การกัดเซาะชายฝั่ง
- ขนถ่านถ่านหินสร้างมลภาวะ
- น้ำเสียจากกรุงเทพ
- ผลกระทบจากโรงงานอุตสหกรรม เช่น ทิ้งน้ำเสีย
- เรือประมงขนาดใหญ่รุกล้ำพื้นที่ประมงพื้นบ้าน
- เรือน้ำมันรั่ว
- ปัญหาที่ดินที่ต่อเนื่องจากการกัดเซาะชายฝั่งเกิดความขัดแย้งสิทธิเมื่อที่ดินกลายเป็นน้ำทะเล ไม่ให้ชาวบ้านหากิน

ติดตามผลกระทบกรณีภัยจากเรือน้ำมันล่มในอ่าวไทย

สืบเนื่องจากเหตุการณ์เรือน้ำมันล่มที่ปากคลองประมง ตำบลโคกขาม จังหวัดสมุทรสาครห่างจากชายฝั่ง 5 กิโลเมตร เมื่อวันที่ 8 เมษายน 2557 ทำให้มีน้ำมันรั่วไหลออกมา และคราบน้ำมันกระจายตัวตามแนว

ชายฝั่งประมาณ 7 กิโลเมตร กระแสลมได้พัดน้ำมันไหลเข้าไปตามชายฝั่ง โดยมีน้ำมันบางส่วนไหลไปในคลองประมง และกระจายตามแนวชายฝั่งไปจนถึงเขตบางขุนเทียน

ซึ่งพื้นที่ที่น้ำมันได้ไหลเข้าไปนั้น เป็นแหล่งพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำและแหล่งอนุบาลสัตว์น้ำที่สำคัญของอ่าวไทย เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนั้นยังไม่สามารถบอกได้ว่าจะส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศน์ของอ่าวไทยมากน้อยเพียงใด เนื่องจากระบบนิเวศน์ของอ่าวไทยตอนบนนั้น เป็นระบบนิเวศน์แบบหาดเลน ไม่ใช่หาดทราย โดยเฉพาะการเข้าไปดำเนินการจัดการคราบน้ำมันที่กระจายอยู่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เครือข่ายฯ จึง ติดตามผลกระทบและหาแนวทางแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้น โดยมีประเด็นเสนอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณะ ดังนี้

1. การใช้สารเคมีเพื่อกำจัดคราบน้ำมันว่ามีความปลอดภัยต่อทรัพยากรสัตว์น้ำและระบบนิเวศน์มากน้อยเพียงใด

2. ขอให้เจ้าของเรือหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องแสดงความรับผิดชอบต่อกรณีที่เกิดขึ้น

3. เครือข่ายฯ จะดำเนินการรวบรวมผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และเรียกร้องการชดเชยความเสียหายจากกรณีดังกล่าวต่อผู้รับผิดชอบและหน่วยงานภาครัฐ

4. ขอเรียกร้องให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาดำเนินการสำรวจและศึกษาผลกระทบจากกรณีน้ำมันรั่วดังกล่าวทั้งในระยะสั้น และระยะยาว เพื่อนำผลการศึกษาดังกล่าวมาวางมาตรการป้องกัน และหาแนวทางการแก้ไขสถานการณ์เช่นนี้ในอนาคต

ตั้งศูนย์เรียนรู้เฝ้าระวังและเก็บสถิติคุณภาพน้ำใน 2 พื้นที่

คือ บางขุนเทียน (กทม.) บ้านขุนสมุทรจีน ตำบลแหลมฟ้าผ่า (สมุทรปราการ)

ศูนย์เฝ้าระวังและเก็บสถิติคุณภาพน้ำ เพื่อยกระดับเป็นศูนย์เรียนรู้ในเรื่องการเฝ้าระวังน้ำเสียในพื้นที่ 3 แห่ง คือ 1) แขวงท่าข้าม บางขุนเทียน กรุงเทพมหานคร ที่เป็นพื้นที่ติดชายฝั่งทะเลมี 10 ชุมชน และเป็นพื้นที่ที่มีคลองหลายคลองผ่านเป็นคลองที่ใช้ในการเกษตรและระบายน้ำออกทะเล 2) พื้นที่ 1 หมู่บ้าน คือ หมู่ 9 ในบ้านขุนสมุทร ตั้งจุดตรวจน้ำ 2 จุด คือ ทางฝั่งคลอง และหน้าทะเล มีสาระหลักๆ ดังนี้

อบรมให้ความรู้เรื่องการเก็บตัวอย่างน้ำและการตรวจวัดคุณภาพน้ำ (น้ำจืด/น้ำเค็ม)

นักวิจัยจากศูนย์วิจัยและพัฒนาประมงชายฝั่งสมุทรสาคร เป็นวิทยากร ได้แนะนำตัวอุปกรณ์และน้ำยาที่เหมาะสมที่ใช้ในการตรวจวัดคุณภาพน้ำ เนื่องจากเป็นพื้นที่ระบายน้ำของกรุงเทพมหานคร และมีโรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร และมีคลองจำนวนมากที่ระบายน้ำมาออกมาอ่าวไทย ทำให้การตรวจวัดคุณภาพน้ำ มีความจำเป็นต้องใช้อุปกรณ์และน้ำยา 6 ตัว เพื่อตรวจคุณภาพที่เหมาะสมกับสัตว์น้ำ ประกอบด้วย

1. **แอมโมเนีย** ใช้ตรวจค่าแอมโมเนียในน้ำถ้ามีปริมาณมากเกินค่าที่กำหนดจะทำให้สัตว์น้ำตายและไม่สามารถอาศัยอยู่ได้

2. **ไนไตรท์** ถือว่าเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดมลพิษ มันถูกผลิตมาจากการเกษตรเมืองและของเสียจากอุตสาหกรรม น้ำไนไตรท์เป็นพิษต่อปลาถ้ามีค่าเกินมาตราฐาน

3. อัลคาไลย เป็นการตรวจค่าความกระด้างและความแข็งในน้ำเป็นหลักเนื่องจากการมีค่าของแคลเซียมและแมกนีเซียมไอออนในน้ำมากเกินไปและก่อให้เกิดปริมาณของความกระด้างทั้งหมด มีผลต่อสิ่งมีชีวิตในน้ำ

4. ความเป็นกรด/ด่าง ในน้ำที่ดีต้องไม่มีค่าความเป็นกรดหรือด่างมากเกินค่าที่กำหนด เพราะจะทำให้น้ำเสียและไม่เหมาะกับสิ่งมีชีวิต แต่ถ้าเป็นน้ำดื่มต้องมีค่าเป็นกลางเท่านั้นจึงจะปลอดภัย

5. ออกซิเจน เป็นการตรวจวัดค่าที่เหมาะสมของน้ำสะอาดต้องมีออกซิเจนที่สัตว์น้ำสามารถอาศัยอยู่ได้และเป็นตัวบอกคุณภาพน้ำ

6. เครื่องตรวจวัดค่าความเค็ม ระดับความเค็มจะเป็นตัวบอกความเหมาะสมของน้ำในการเพาะเลี้ยงและจะทำให้เราสามารถดูแลสัตว์น้ำของเราได้ว่าความเค็มระดับนี้เหมาะสมหรือไม่ เช่น ถ้าค่าความเค็มต่ำกว่า 10 ppt ก็แสดงว่าน้ำเริ่มมีความจืดมากขึ้น และถ้าขึ้นถึง 30 ppt แสดงว่ามีความเข็มข้นของเกลือมากเกินไป

วางระบบการเก็บสถิติและประมวลผล

การยกระดับให้เป็นพื้นที่เรียนรู้ เป็นจุดเฝ้าระวังน้ำเสียและวางระบบการแจ้งเตือนภัย ที่มีการตั้งจุดวิทยุสื่อสารในพื้นที่ พัฒนาให้เป็นระบบที่สมบูรณ์

นอกจากนี้ ยังมีการเตรียมแผนการทำงานร่วมกับศูนย์วิจัยประมงชายฝั่งในเรื่องการจัดระบบการเก็บข้อมูลเพื่อนำไปใช้ประกอบการทำงานเฝ้าระวังและแจ้งเตือนภัยน้ำเสีย ทางศูนย์วิจัยประมงชายฝั่งจะจัดทำสมุดจัดเก็บให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาประมาณ 1 เดือน ซึ่งจะนัดประชุมอีกครั้งภายหลังจากสมุดจัดเก็บเสร็จแล้ว

ความรู้ “ จะปลูกป่าชายเลนอย่างไรให้รอด”
โดย จ่าสิบเอกนิเวช ชูปาน

- การคัดเลือกต้นไม้ที่เหมาะสมต้องใช้พันธุ์ไม้ท้องถิ่นในพื้นที่นั้น เพราะมันปรับตัวกับอุณหภูมิและสภาพดินแถวนั้นได้มาก
- ขั้นแรกเรียกต้นไม้ให้ถูกก่อน ที่บางปู ปลูกแล้วสำเร็จ คือ แสมขาว ที่อื่นเรียก แสมดำ ต้องเรียกแยกแต่ละชนิดตามท้องถิ่นที่เรียกให้ถูก เพราะต้นแสมขาวเป็นไม้เบิกนำที่ขึ้นอยู่ในทะเล
- การปลูกโกงกางในทะเลนั้นไม่ประสบความสำเร็จ เพราะความเค็มอยู่ที่ระดับ ต้นไม้ที่ปลูกเหมาะกับปากอ่าวไทย จะเป็นแสมขาว ส่วนโกงกางที่เหมาะจะเป็นการปลูกในพื้นที่ชั้นใน ไม่เหมาะกับในทะเล อย่างบริเวณบางปูนี่ทดสอบมาแล้วว่ารอดน้อย โกงกางใบใหญ่จะรอดมากกว่า สังเกตุโกงกางใบใหญ่กับใบเล็กได้จากสูของยอดกับยาง ถ้ายางเป็นสีม่วง จะเป็นโกงกางใบเล็ก
- การปลูกไม้ที่เอามาจากต่างพื้นที่ ต้องมีการปรับสภาพความเค็มก่อน ปากน้ำเจ้าพระยานั้นน้ำเค็ม
- ลำพู เป็นต้นที่ปลูกที่บางปูได้ทันที เอามาจากคลองโคนที่บางปูปลูกติดหมด

วิธีการปลูก อุปกรณ์ ต้นกล้า ไม้ไผ่ เชือกฟาง
ขั้นตอน

- ปักไม้ไผ่ให้ลึก ใช้เท้า ทำให้เป็นหลุมลึกท่วมดินที่เราใส่ต้นกล้ามา
- ถอดถุงดำออก ครอบไว้ที่หลักไม้ไผ่ แล้วเอาต้นไม้ใส่ลงในหลุม ไม่ต้องไปกลบมัน ใช้แค่มือกดลงไปให้น้ำที่พามาสัมผัสกับดินตามปกติ ถ้าสัมผัสกับน้ำมากไปรากจะช้ำ เสร็จแล้วเอาเชือกผูกต้นไม้ไว้กับไม้ไผ่ ผูกเชือกให้ตึง รากจะได้ไม่ลอยตอนน้ำขึ้น

- ปัจจัยในการปลูกที่เหมาะสม
- ชนิดของดิน ถ้าดินแน่น เดินลงไปได้ไม่จม ให้ปลูกแสมขาว หรือลำพู ถ้าลักษณะดินเป็นเลนลึกถึงเข่า ให้ปลูก โกงกาง
- ระดับน้ำ ถ้าปลูกโกงกาง ต้องเป็นบริเวณที่ที่น้ำท่วมแล้วขึ้นไม่ท่วมยอดหมด ถึงจะปลูกรอด
- ความเค็ม เดือนเมษายน น้ำไหลลงน้อย ความเค็มมาก จะรอดยาก ต้นไม้แต่ละชนิดก่อนลงดินก็ต้องปรับสภาพก่อนเช่นกัน
- เชือกที่ใช้จับไม้ไผ่ ต้องใช้เชือกอ่อน พอต้นไม้โตแล้วหลุดไปเอง
- ศัตรูพืช เพรียงจะเกาะแต่ต้นโกงกาง ไม่เกาะแสมขาวกับลำพู
- ปลูกจำนวนต้นให้แน่น 1 ไร่ ปลูก 4,000 คน ระยะห่าง 75 cm ห่างกัน แค่คนเดินได้ ต้นไม้จะช่วยบังกันเอง เมื่อแดดออกใบไม้บังพื้นน้ำจะไม่ร้อน อัตราการอดจะสูง แต่ทั้งนี้จำนวนต้นไม้ก็ขึ้นอยู่กับพื้นที่ด้วย
- ต้นแสม การใช้เมล็ดไปปลูกไม่ค่อยสำเร็จ การขุดไปปลูกสำเร็จกว่า ไม่ใช้จอบขุด ที่สำเร็จใช้ท่อ PVC ครอบลงไป แล้วเอาใส่ถุงดำ

วางแผนการดำเนินกิจกรรมโครงการเสริมความร่วมมือจัดการภัยพิบัติฯ บ้านขุนสมุทรจีน

เป็นพื้นที่ประสบปัญหาภัยพิบัติมาอย่างยาวนานแต่เป็นภัยพิบัติเงียบ จากปัญหาธรรมชาติ คือ การถูกน้ำทะเลกัดเซาะชายฝั่ง มีประวัติที่ชุมชนต้องย้ายบ้านหนีน้ำทะเลสูงสุดถึง 13 ครั้ง และยังเคยประสบภัยรุนแรงจากพายุแรงลมและคลื่นทะเลซัดเข้าฝั่ง จนบ้านพังเสียหาย

จากประสบการณ์นี้ทำให้ชาวบ้านบางส่วนตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปทำให้การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติที่เกิดขึ้นลดลง และที่สำคัญบริบทพื้นที่ที่เป็นองค์ประกอบของชุมชนที่แตกต่างทั้งทางด้านการอยู่อาศัย การจราจร และเป็นพื้นที่โล่งติดทะเล ทำให้การเตรียมพร้อมรับมืออาจมีความแตกต่างจากที่อื่น แผนการเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ มีดังนี้

- จัดหากลุ่มอาสาสมัครเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ ที่จะเป็นทีมทำงานในพื้นที่ช่วงระหว่างก่อนเกิดภัย ช่วงเกิดภัย และหลังเกิดภัย อย่างน้อย 15–20 คน
- อบรมให้ความรู้อาสาสมัครเพื่อเตรียมพร้อมในภาวะวิกฤติ
- จัดถอดบทเรียนการเกิดภัยพิบัติที่ชุมชนเคยประสบเพื่อเรียนรู้สถานการณ์และนำมาปรับใช้ผ่านรูปถ่ายและผู้คนที่อยู่ในเหตุการณ์
- จัดทำข้อมูลในพื้นที่เช่น แผนที่ชุมชน กลุ่มเปราะบางฯ
- ประชุมชาวบ้านเพื่อร่วมกันทำแผนเตรียมพร้อมของชุมชน

ประชุมเครือข่ายติดตามสถานการณ์โครงการจัดการน้ำภาคกลาง

กลุ่มเครือข่ายฯ ติดตามโครงการจัดการน้ำภาคกลาง ได้จัดประชุมเพื่อสรุปสถานการณ์ โครงการจัดการการน้ำ ที่ประชุมสรุปเรื่องที่ผ่านมาดังนี้

1. จากเวทีรับฟังความคิดเห็นต่อโครงการ ที่มีการเปิดเวทีแต่ละจังหวัด จะเห็นได้ว่าประชาชนที่ได้รับข้อมูลความเป็นจริงของโครงการฯ โดยภาพรวมไม่เห็นด้วยกับโครงการ และขอให้มีการทบทวนแผนแม่บทการจัดการน้ำ

2. เสนอให้มีแผนการจัดการน้ำแบบมีส่วนร่วมของประชาชนก่อนที่จะมีการทำโครงการก่อสร้างต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบกับประชาชนในระยะยาว

3. ทางวิศวกรรมสถานแห่งประเทศไทย ได้ไปยื่นหนังสือกับคณะรักษาความสงบแห่งชาติ เพื่อขอให้ยกเลิกโครงการฯ ยุบ กบอ. และทำการทบทวนศึกษาแผนแม่บทการจัดการน้ำของประเทศใหม่

ที่ประชุมเห็นร่วมกันว่าภาคประชาชน ควรทำหนังสือถึงคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) เพื่อยืนยันขอให้ยกเลิกโครงการฯ และยุติบทบาทของคณะกรรมการบริหารจัดการน้ำและอุกทกภัย (กบอ.) และเสนอมีการทำแผนแม่บทการจัดการน้ำร่วมกันของทุกภาคส่วน

สัมมนาการจัดตั้งชุมชนชายฝั่งและติดตามความคืบหน้าร่าง พรบ.การบริหารจัดการชุมชนชายฝั่ง

เครือข่ายชุมชนชายฝั่ง 24 จังหวัด สัมมนาร่วมกับกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง เพื่อทบทวนร่างระเบียบการสรรหาคณะกรรมการชุมชนชายฝั่ง และติดตามความคืบหน้าร่าง พรบ.การบริหารจัดการชุมชนชายฝั่ง สรุปดังนี้

- **ประเด็นการจัดตั้งชุมชนชายฝั่ง** ทบทวนร่างการสรรหาคณะกรรมการชุมชนชายฝั่ง ที่ได้ร่วมร่างกันไว้นานแล้วแต่อธิบดียังไม่ลงนามคำสั่ง และในการประประชุมครั้งนี้มีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมในบางหัวข้อเพื่อให้เกิดความสมบรูณ์มากที่สุด
- **ประเด็นการติดตาม พรบ.บริหารจัดการชุมชนชายฝั่ง** เนื่องจากรัฐบาลยุบสภาทำให้ร่าง พรบ.บริหารจัดการชุมชนชายฝั่ง ตกไปด้วย แต่ทางกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้นำ

เสนอร่าง พรบ.บริหารจัดการชุมชนชายฝั่ง ฉบับที่ผ่านกรรมาธิการสภาปฏิรูปแห่งชาติแล้ว นำเสนอกลับเข้าไปเพื่อรอรัฐบาลพิจารณา

ศึกษาดูงาน จังหวัดภูเก็ตและเข้าร่วมอบรมอาสาสมัครเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา

เครือข่ายรักษ์อ่าวไทยตอนบน เดินทางไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์และศึกษาดูงาน เพื่อ

1. ศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดการภัยพิบัติในประเด็นการใช้วิทยุสื่อสาร

2. แลกเปลี่ยนปัญหาชุมชนชายฝั่ง เช่น ที่อยู่อาศัย การประกอบอาชีพ

3. อบรมการเป็นอาสาสมัครเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติ และการบริหารจัดการเมื่อเกิดภัย

คณะดูงานเข้าที่พักที่ศูนย์ประสานงานเครือข่ายสิทธิคนจนพัฒนาเมืองภูเก็ต ผู้แทนเครือข่ายภูเก็ตได้เล่าให้ฟังถึงประวัติความเป็นมาของเครือข่าย เริ่มต้นจากชุมชนที่ประสบภัยสึนามิ และหลังประสบภัยก็เกิดปัญหาหลายอย่างตามมา แต่ปัญหาใหญ่ คือปัญหาที่อยู่อาศัย เพราะชุมชนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในพื้นที่ป่าชายเลน จึงมาร่วมกลุ่มกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่ดิน

ต่อมาในปี 2555 แผ่นดินไหวที่ภูเก็ตทำให้เห็นปัญหาในการสื่อสารในระหว่างเกิดเหตุทางเครือข่ายจึงเห็นความสำคัญของการใช้วิทยุสื่อสารสมัครเล่นและทำให้เกิดการสอบเป็นผู้ใช้วิทยุร่วมถึงการตั้งเสาสื่อสารระหว่างชุมชนเป็นเครือข่ายฯ นอกจากนี้ยังสามารถใช้ในการรักษาความปลอดภัยในชุมชนได้อีก

ลงพื้นที่ชุมชนกิ่งแก้วซอย 1 เป็นชุมชนที่มีการจัดการที่อยู่อาศัยในโครงการบ้านมั่นคงและมีการจัดสรรพื้นที่ ไม่บุกรุกป่าชายเลนมีการกันแนวเขตอย่างชัดเจน ทางบ้านขุนสมุทรจีนได้แลกเปลี่ยนเรื่องการทำโฮมสเตย์เชิงอนุรักษ์ในหมู่บ้าน และมีการจัดสรรงบประมาณเข้ากลุ่มเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน

ลงพื้นที่ชุมชนปูดำ เป็นชุมชนที่อาศัยในป่าชายเลน มีการปรับปรุงที่อยู่อาศัยและการจัดการระบบบำบัดน้ำเสีย เพื่อให้ชุมชนสามารถอยู่อาศัยกับป่าชายเลนได้และมีการตั้งระบบวิทยุสื่อสารในชุมชนเพื่อติดต่อกับเครือข่ายในระบบทวนสัญญาณ

เมื่อแลกเปลี่ยนที่จังหวัดภูเก็ตจบลงในตอนเย็นก็เดินทางต่อไปยังบ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เพื่อเตรียมตัวเข้ารับการฝึกอบรมเป็นอาสาสมัครขั้นต้นของอาสาสมัครเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ

นายประยูร จงไกรจักร์ กล่าวต้อนรับและเล่าประสบการณ์ของบ้านน้ำเค็มที่ประสบภัยสึนามิ และสาเหตุที่คนน้ำเค็มต้องลุกขึ้นมาเป็นอาสาสมัครในการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ ซึ่งเกิดจากการที่มีการประชุมพูดคุยถอดบทเรียนและเล็งเห็นว่า ในเวลาเกิดภัยคนที่จะเข้ามาช่วยเหลือเร็วที่สุด คือ คนในบ้านจึงนำมาสู่การเข้ารับการอบรมและฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ยังมีการฝึกซ้อมหนีภัยทั้งหมู่บ้านทั้งซ้อมจากสถานการณ์จำลอง และเกิดเหตุการณ์จริงในการอพยพผู้คน จึงเป็นความจำเป็นอย่างมากที่ต้องมีอาสาสมัครที่สามารถทำงานได้จริงหลังจากนั้นได้เรียนรู้จากการบรรยายของวิทยากร และภาคปฏิบัติ

การประชุมร่วมกับสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การป้องกันการกัดเซาะชายฝั่ง มีหลายหน่วยงานที่เข้ามารับผิดชอบ ทั้งจังหวัด กรมเจ้าท่า กรมทรัพยากรทางทะเล และชายฝั่ง และรัฐบาล โดยเฉพาะ**สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการ“การแก้ปัญหาการกัดเซาะชายฝั่ง”เพื่อการขับเคลื่อนประเด็นการพัฒนาสำคัญภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับ 11** สู่การปฏิบัติ เมื่อวันที่ 30-31 กรกฎาคม 2556 ณ อุทยานสิ่งแวดล้อมนานาชาติสิรินธร อำเภอชะอำ จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งผลสรุปของการประชุมมีข้อพิจารณาและเสนอแนะคือ 1) เร่งการจัดทำแผนแม่บทและแผนปฏิบัติการในแต่ละพื้นที่ 2) ทบทวนบทบาทอำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการฯ คณะอนุกรรมการฯและคณะทำงานฯ 3) ปรับโครงสร้างหน่วยงานเจ้าภาพ 4) พัฒนาองค์ความรู้ที่จำเป็น

จากการประชุมดังกล่าวยังไม่มีปฏิบัติการจนถึงปัจจุบัน การดำเนินงานของหลายหน่วยงานยังขาดกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ จึงเป็นการสร้างปัญหามากกว่าการป้องกัน อย่างไรก็ตามปัจจุบันชุมชนชายฝั่งหลายชุมชนได้พยายามรวมกลุ่มกันทำการป้องกันการกัดเซาะชายฝั่งในหลากหลายรูปแบบที่เป็นภูมิปัญญาชุมชน เช่นการปลูกป่าชายเลน การทำแนวหินที่มีรูพรุน การทำแนวรั้วไม้ไผ่ชะลอคลื่น การปลูกป่าเทียม มีผลในทางปฏิบัติ คือ ดินตะกอนเริ่มกลับมา

สรุป

การสร้างเสริมสุขภาพในประเด็นภัยพิบัติที่เชื่อมโยงสนับสนุนนโยบายของรัฐบาล

โครงการเสริมพลังความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติของเครือข่ายชุมชน

ความร่วมมือระหว่าง สสส. มูลนิธิชุมชนไท และเครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ

สาระหลัก : การเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติของชุมชนเป็นการสร้างเสริมสุขภาวะที่สำคัญมาก เพราะจะลดความสูญเสียทั้งชีวิต ทรัพย์สิน และสุขภาพจิต

การดำเนินงาน : ใช้บทเรียนการ "พลิกวิกฤติเป็นโอกาส" ในพื้นที่ประสบภัยพิบัติสึนามิ "บ้านน้ำเค็ม" จังหวัดพังงา ที่เปลี่ยนจากชุมชนประสบภัยที่หวาดผวากับข่าวจะเกิดสึนามิมานานนับปี มาเป็นชุมชนป้องกันภัย ด้วยการเตรียมความพร้อมรับมือภัยพิบัติ ของชุมชนให้มี ทีมอาสาสมัครจัดการภัยพิบัติ มีอุปกรณ์เครื่องไม้เครื่องมือ มีกิจกรรมต่างๆ เช่น การฝึกอบรมอาสาฯ การมีแผนเตรียมพร้อม การซ้อมแผนอพยพ การฟื้นฟูวิถีชีวิตชุมชน การดูแลสิ่งแวดล้อม ฯลฯ โดยขยายดำเนินงานออกไปใน 10 พื้นที่เป้าหมาย (กระจายใน 10 จังหวัด) ที่ผ่านมา เกิดผลที่เชื่อมโยงในเชิงนโยบาย ที่สำคัญ คือ

1. พื้นที่บ้านน้ำเค็ม จังหวัดพังงา เป็นพื้นที่ศึกษาดูงาน เรื่องการ เตรียมความพร้อมในการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน โดยองค์กรต่างๆ จากในประเทศและต่างประเทศกว่า 40 ประเทศ ทั่วโลกมาศึกษาดูงาน อาทิเช่น สหรัฐอเมริกา เยอรมัน ญี่ปุ่น จีน พม่า อินโดนีเซีย มาเลซีย และการมาศึกษาดูงานแต่ละครั้ง จะมีการประสานงานผ่านกระทรวง

ต่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย (กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย) และ ADPC (Asian Disaster Preparedness Center)

2. ร่วมมือจัดงานรำลึกในโอกาส 10 ปี สึนามิกับทุกภาคส่วน เช่น กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณะภัย (ปภ.) ศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ ศูนย์การแพทย์ฉุกเฉิน เครือข่ายชุมชนที่ประสบภัยจากทุกภาค อาสาสมัครสึนามิจากในและต่างประเทศ สื่อมวลชน นักวิชาการ โรงเรียน อบต. อบจ. ฯลฯ โดยมีการจัดนิทรรศการ เผยแพร่ความรู้ประสบการณ์ รวมทั้งจัดเสวนาและสรุปบทเรียนร่วมกันทุกภาคส่วน โดยจัดทำเป็นชุดความรู้เผยแพร่ หนังสือสึนามิ : คลื่นแห่งการปฏิรูป

3. วันที่ 28 ธันวาคม 2557 ในโอกาสครบรอบ 10 ปีสึนามิ กระทรวงต่างประเทศ และ UN นำคณะทูต /อุปทูต จาก 46 ประเทศ มาศึกษาดูงานที่บ้านน้ำเค็ม โดยให้นายไมตรี จงไกรจักร์ ผู้ประสานงานเครือข่ายฯ บรรยายเรื่อง การจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน (เพื่อแสดงความพร้อมของประเทศไทย)

4. กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย (ปภ.) กระทรวงมหาดไทย ใช้พื้นที่เรียนรู้บ้านน้ำเค็ม เพื่ออบรมหลักสูตรพัฒนาข้าราชการของกรมฯ ครั้งละ 40-50 คน เป็นเวลา 4 ปีต่อเนื่อง (ปีละ 1 ครั้ง)

5. นำเสนอประสบการณ์ของโครงการฯ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ต่อเครือข่ายฯและทีมศึกษาวิจัยเรื่องการสื่อสารและการจัดการจราจร กรณีเกิดเหตุภัยพิบัติของกรุงเทพมหานคร (ในเวที 4 โซนของ กทม.)

6. ร่วมมือกับ UN WOMEN ในการวิจัยเชิงปฏิบัติการเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้หญิงและกลุ่มเปราะบางในการจัดการภัยพิบัติ (พื้นที่ปทุมธานี)

7. นำเสนอบทเรียนการฟื้นฟูและการจัดการภัยพิบัติโดยชุมชน ในการประชุมสหประชาชาติระดับโลก ว่าด้วยการลดความเสี่ยงภัยพิบัติ ครั้งที่ 3 ณ เมืองเซนได ประเทศญี่ปุ่น โดยผู้แทนบ้านน้ำเค็มจังหวัดพังงาได้รับเชิญ (กระทรวงต่างประเทศประสาน) ที่ประชุมประกาศรับรองเอกสารผลลัพธ์ของการประชุมที่สำคัญ 2 ฉบับ คือ กรอบการดำเนินงานลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติ หลังปี 2558 (Post-2015 Framework for Disaster Risk Reduction) ซึ่งเป็นกรอบการดำเนินงานของโลกระยะเวลา 15 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2558-2573) มีเป้าหมายในการสร้างการป้องกันและลดความเสี่ยงภัยพิบัติผ่านภาคเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และมาตรการด้านสิ่งแวดล้อม เพื่อลดความสูญเสียจากภัยพิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งประเทศสมาชิกรวมทั้งไทยซึ่งมีพันธกิจที่จะต้องนำกรอบการดำเนินงานมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับบริบททางกฎหมาย สังคมและวัฒนธรรมของประเทศ และปฏิญญาเซนได (Sendai Declaration) ซึ่งเป็นคำประกาศแสดงเจตจำนงของประเทศสมาชิกที่จะร่วมให้การสนับสนุนการดำเนินการตามกรอบการดำเนินงานลดความเสี่ยงจากภัยพิบัติหลังปี 2558

8. การเตรียมนำเสนอบทเรียนเพื่อเข้าร่วมแลกเปลี่ยน เรื่องการจัดการภัยพิบัติกับสุขภาวะ ในเวที IAIA ณ ประเทศญี่ปุ่น ช่วงเดือนพฤษภาคม 2559 (มูลนิธิชุมชนไท สสส. สช. และเครือข่ายชุมชน)

9. การเตรียมจัดเวที Summit Media ร่วมกับสถานีโทรทัศน์ไทยพีบีเอส มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต ว่าด้วยเรื่องการสื่อสารในภาวะภัยพิบัติ ณ จังหวัดภูเก็ต เดือนพฤษภาคม 2559 (สสส. มูลนิธิชุมชนไทและเครือข่ายผู้ประสบภัยสึนามิ)

10. โครงการรัฐร่วมราษฎร์จัดการภัยพิบัติ จังหวัดพังงา เป็นพัฒนาการมาจากผู้ว่าราชการจังหวัดพังงา เห็นว่ากระบวนการจัดการภัยพิบัติของบ้านน้ำเค็ม เป็นที่ยอมรับไปทั่วทั้งในและต่างประเทศ จึงสนับสนุนงบ 400,000 บาท ให้ทีมเครือข่ายไปขยายงานออกไปสู่ตำบลต่างๆ ในพื้นที่เสี่ยงภัยอีก 8 ตำบล จึงเป็นพัฒนาการมาจากโครงการที่ สสส. สนับสนุน

11. เวทีสัมมนาเสริมสร้างความร่วมมือเพื่อการปฏิรูประบบการจัดการภัยพิบัติ ณ ห้องศรีวรา บี โรงแรม ทาวน์ อิน ทาวน์ กรุงเทพฯ วันที่ 10-11 กันยายน พ.ศ.2558 เพื่อพัฒนาข้อเสนอนโยบายและสร้างความตระหนักในการเตรียมความพร้อมรับภัยของชุมชนท้องถิ่น

- **นายสุปกิต โพธิ์ปภาพันธ์** รองอธิบดีกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย เป็นประธานกล่าวเปิดงาน และปาฐกถา “ชุมชนกับการจัดการภัยพิบัติ”

...การจัดการภัยพิบัติในชุมชนถือว่าเป็นส่วนที่สำคัญที่สุด เพราะถ้าชุมชนไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ความล่อแหลมหรือความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นทั้งเรื่องของชีวิตและทรัพย์สิน ก็จะมีสูง เพราะฉะนั้นจึงต้องดำเนินการเพื่อให้ทุกชุมชนที่มีความเสี่ยงมีระบบการบริหารจัดการภัยที่มีระบบและเป็นมาตรฐาน มีประสิทธิภาพ .....

ในนามกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หากผลในการประชุมในวันนี้ เสนอผ่านมายังกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ก็มีความยินดีที่จะให้ความสนับสนุนและให้ความร่วมมือในการผลักดัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการจัดตั้งชุมชนหรืออื่นๆ เพื่อให้เกิดการดำเนินการให้เกิดเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น และหากมีสิ่งใดในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย มีความยินดีให้การสนับสนุนทุกพื้นที่ทุกชุมชน เพื่อให้ขับเคลื่อนและดูแลตนเองได้เพื่อไม่ให้เกิดความเสียหายทั้งชีวิตและทรัพย์สิน และสุดท้ายนี้ขอขอบคุณทุกคนที่ได้เสียสละเวลามาร่วมกันหาแนวทางกันในวันนี้

- **นอ.สมศักดิ์ ขาวสุวรรณ์** รองปลัดกระทรวงเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ดูแลศูนย์เตือนภัยพิบัติแห่งชาติ) กล่าวปิดการสัมมนาและรับข้อเสนอของเครือข่ายฯ

...ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เป็นความภูมิใจของภาคประชาชน ซึ่งทำให้ผมคิดว่าถ้าเราไม่มีเครือข่ายภาคประชาชน บ้านเมืองเราจะไปข้างหน้าได้อย่างไร ซึ่งทุกพื้นที่ที่ผมได้รับความร่วมมือนั้น ทำให้งานของรัฐในหลายๆ เรื่องประสบผลสำเร็จ และสิ่งหนึ่งที่ทำให้ทุกท่านโยงใยกันได้ของเครือข่ายภาคประชาชน คือ ระบบสื่อสาร เป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งท่านได้ลงทุนของท่านเอง ผมก็ขอชื่นชม ตั้งแต่ซื้อเครื่องวิทยุ การติดตั้งโครงข่าย โดยที่รัฐไม่ได้ร่วมลงทุนเลย แต่จะทำให้รัฐจัดหาอุปกรณ์เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลให้สื่อสารกันได้ ซึ่งในเรื่องเหล่านี้ภาครัฐได้วางแผนการใช้หมายเลขโทรศัพท์ คือเบอร์ 911 โดยจะโยงกับ 191 และจะมีศูนย์ข้อมูลให้ข้อมูลข่าวสารเป็นทางเดียวกัน หรือที่เรียกว่า Single Command จะโยงระบบสื่อสารต่างๆ ให้เป็นระบบการโยงข้อมูล ซึ่งก็ตรงกับแนวคิดที่ท่านได้เสนอมา และผมเชื่อว่าเป็นมิติใหม่ที่เรื่องนี้จะมาเจอกัน จากแนวคิดของภาคประชาชนกับแนวคิดของภาครัฐ แล้วไปเจอกันที่ สนช. ก็จะทำให้ความฝันเป็นความสำเร็จได้

มูลนิธิชุมชนไท

สสส
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ